kara kızıl

NOTLAR

anarşist komünist dergi ekim-kasım-aralık 2006

sayı: 5 fiyatı: 2,5 YTL



devlet ve işçi konseyleri

kara kızıl NOTLAR
anarşist komünist dergi ekim-kasım-aralık 2006

"Devlet ve Devrim"e Karşı "
Devlet veya Devrim": 2-22
Ender Yılmaz

Nasıl Bir Halde/Devlette Olmalı 23-29
Federazione dei Comunisti Anarchici - FdCA

Marksizm, Oluşturucu Komünizm
ve İşçi Yönetimi Sorunu 30-42
Carl Boggs

FAI üzerine bir Kitabın Özeti 43-55
Metin Kılıç

Almanya 1918-1923:
Gerçekleşmeyen Konseyler Devrimi 56-64
Dicle Bozdağ

İşçi Sınıfının Ruhu: Sovyetler 65-70
Volkan Yaraşır

Tuzla Desan Teranesi Direnişine Dair
Gözlem ve Düşünceler 71-75
Metin Kılıç

Bangladeş Hazır Giyim ve
Tekstil İşçilerinin İsyanı 76 - 78
Communist Internationalist

Avrupa Birliği ve Köylülük 79-80
Levent Tok

İsrail'in Lübnan Saldırısı ve GOP 81-84
Ender Yılmaz - Metin Kılıç - Zafer Onat

Sosyalizm, Anarşizm ve Feminizm 85 - 95
Carol Ehrlich

Bu sayımızda her radikal düşünce için devrim perspektifinin temel meselelerinden biri olan iktidar sorununu inceliyoruz. Bu incelemenin iki ucu var: biri binlerce yıllık tarihiyle devlet, diğeriyse devletsiz bir toplumun kuruluşu. İlk devletli tarım toplumlarından modern devlete doğru yol alıp özelleştirme tartışmalarına anarşist komünist bir bakış atacağız. Neoliberal saldırıyı kavramak bizim için ne kadar önemliyse karşı tarafa savrulup toplumsal dönüşümde devletçi tuzaklara düşmemek de o kadar önemli. Sadece bir toplumsal devrim reçetesi olarak devletin kullanımının devrime zararlarını değil, devleti yeniden üreten örgütsel ilişkileri de teşhir etmeye ve anarşist komünist bir örgütlenmenin ana hatlarını çizmeye çalışacağız.

Karşı tarafa baktığımıza ise devletsiz bir toplumun nüveleri olan konseyler yer alıyor. Sömürüye ve tahakküme karşı mücadelelerin tarihinin gösterdiği gibi kitlelerin mücadelesinin yükseldiği zamanlarda konsey tipi örgütlenmeler yaratılıyor. Çünkü bu örgütlenmeler, her mücadelenin vazgeçilmez bir ihtiyacı olan eşgüdüm sorununun çözümünü sağlıyor. Kuruluşlarından sonraki aşamalarda konsey tipi örgütlenmeler, bu noktanın da ötesine geçip devlet aygıtına paralel şekilde bölgeler üzerinde bölge halkının doğrudan katılımına dayanan bir egemenlik kurmaya yöneliyor. Bu yüzden de geleceği devletsiz ve doğrudan demokratik toplumuna doğru bir geçiş kapısı oluyorlar. İşte incelememizin diğer ucu da konsey hareketlerini, oluşumlarını ve sorunlarını kapsıyor.

Kara Kızıl Notlar
Üç Aylık - Yerel - Süreli Yayın
5. Sayı Ekim-Kasım-Aralık 2006
Fiyatı: 2.5 YTL (KDV Dahil)
İmtiyaz Sahibi: Burcu Yangın
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ediz Durmaz
İletişim Adresi: Okmeydanı Şark Kahvesi Fatih Sultan cad. No:298 Şark Hanı Kat:2 Şişli/İstanbul
Basıldığı Matbaa: Özdemir Matbaa - Davutpaşa cad. Güven Sanayi sit. C Blok No: 242 Topkapı/İstanbul
E-posta: karakizilnotlar@yahoo.com
İnternet Adresi:
http://www.anarsistkomunizm.org/kkn
Bu yayındaki tüm yazılar isteyen herkes tarafından kullanılabilir, çoğaltılabilir.

Kara Kızıl Notlar anarşist-komünist düşüncenin gelişimi ve yayılması için bir tartışma alanıdır. Dergide, yayın ilkelerimize uygun olmak kaydıyla birbirinden farklı fikirler yer alabilir. Yani dergide yazılan yazılar tek bir grubun fikirleri değildir. Yayın ilkelerimize internet sitemizden ulaşabilirsiniz.

"Devlet ve Devrim"e Karşı "Devlet veya Devrim": Devlet Tartışmalarına Tarihsel Bir Bakış*

Ender Yılmaz

Konuya girmeden önce bir noktaya dikkat çekmek zorundayız. Devlet meselesini değerlendiren yazılarda genel olarak "Marks'a Karşı Bakunin" tarzını hâkim kılan bir eğilim olagelmiştir (Bu anarşist yazından çok Marksist yazın için geçerlidir). Oysa şu noktayı vurgulamakta yarar var: Bizim kendimizi anarşist komünistler olarak adlandırmamızın bir gerekçesi bu geleneğin ideolojik ve pratik birikiminin bugün bize yeni ufuklar açabileceğine inanmaksa, diğer gerekçesi de bu geleneğin teorik üretim tarzının kişilerin düşünsel gelişimlerine gözü kapalı bir şekilde sahip çıkmak veya karşı çıkmaktan uzak olmasıdır. Ne tarihin üstünde gezen bir mutlak gerçeği taşıyan Cebrail'e, ne de bu Cebrail'in bazen seçilmiş kişilerin kulağına bu gerçeği fısıldadığına inanmamalıyız. Biz Marksist olmadığımız gibi Bakuninist de değiliz, ne de Kropotkinci veya Durrutici. Eğer anarşist komünizmi fikirler değil de kişiler üzerinden savunmaya başlarsak onu Marksizm'in uzun süredir çırpınmakta olduğu bataklığa atmış oluruz.

Bu yazının amacı komünist sol içersindeki devlet tartışmalarına ve bu tartışmaların evrimini tarihsel bir yöntemle incelemektir. Yöntemin tarihselci olması gerekmektedir, çünkü yazının kapsamını oluşturacak olan zaman döneminde (yaklaşık olarak 1840'lardan 1920'lere kadar) mekân ve zamandan bağımsız açık ve net argümanlarını ortaya koyan iki tutarlı taraftan çok her tartışmada olduğu gibi karşılıklı önyargıları, ortak terminolojinin yokluğunu, kişilerin fikirlerinin zamanla değişmesini, aynı argümanı savunanlar arasındaki farkları ve bu farkların zaman ve mekânın değişimiyle belirginleşmesini göreceğiz. Amaçlarla araçlar arasındaki uyum vazgeçilmez bir ilke olduğu için devlet tartışmasını devrimci örgütlenme meselesini dâhil etmeden yapmak imkânsızdı.

Sayfa kısıtlamasının bize elverdiği ölçüde Marks'ın ve Bakunin'in devlete ve devrime dair teorilerini yeniden kurmaya ve karşılaştırmaya çalışacağız. Tarihteki yolculuğumuz Engels'in Otorite Üzerine metni ve İkinci Enternasyonal üzerinden Lenin'e ve 1917 devrimlerine varıp sona erecek.

Marks-Bakunin Tartışması

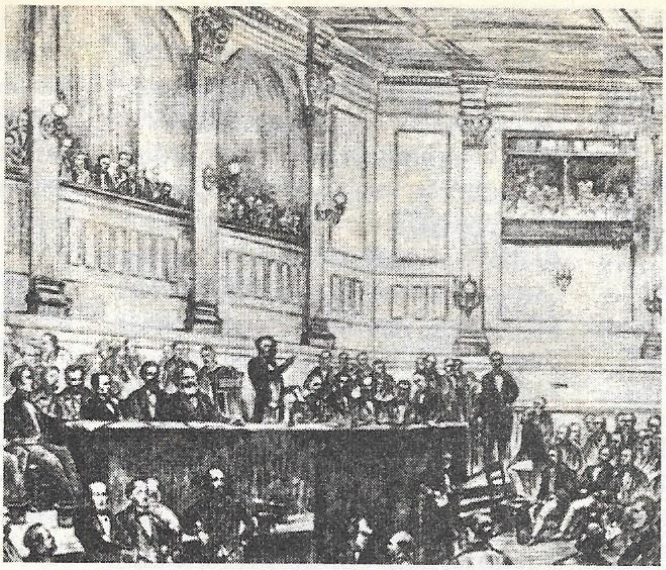
Marks ve Bakunin arasındaki tartışmanın oturduğu tarihsel zemin 1. Enternasyonal olarak anılan Uluslararası İşçi Birliği'dir. Marks, Enternasyonal'e 1864'teki kuruluşundan kısa bir süre sonra katılmıştı. Reformist İngiliz sendikacılarının ve Alman devletçi sosyalistlerinin desteğine sahip olan Marks Prouhoncu anarşizme karşı yirmi yıl önce başlattığı mücadeleye burada devam etti. Proudhoncular tartışmayı kaybederken 1868'de Bakunin Enternasyonal'e üye oldu ve Brüksel Kongresi'ne delege olarak katıldı. Marks-Bakunin tartışmasını incelemeye başlamadan bu fikir kavgasının dikkat çeken bir özelliğini not etmekte fayda var: İki tarafın geliştirdiği argümanlar da tam olarak doğru hedefe yönelmemeleri açısından kısmen isabetsizdir.

Bakunin'in ana hedefi Marks'la bir gördüğü Alman devletçi sosyalistleriydi. Oysa Marks'ın devleti ıslah etmeye dayalı bu görüşlerle alakası yoktu. Marks'ın devlete dair ilk önemli makalesi olan Yahudi Sorunu

---

** Bu yazıda uluslararası bir kolektif tarafından hazırlanan Anarchist Frequently Asked Questions metninden (http://www.infoshop.org/faq/index.html) büyük ölçüde yararlanılmıştır. Metnin tamamının Türkçeye kazandırılmasına yardımcı olmak isterseniz faq.ceviri@gmail.com adresinden irtibata geçebilirsiniz.*

Üstüne'den son yazılarından olan Gotha Programı'nın Eleştirisine kadar en tutarlı savı devletin toplumun sınıfsal bölünmüşlüğünü gideremeyeceği, çünkü onun maddi temelinin bizzat bu bölünmüşlüğünün kendisi olduğuydu. Yine de Marks politik eylemi, yani burjuva seçimler veya devrim yoluyla devlet iktidarının ele geçirilmesini savunuyor, hatta sosyalizme barışçıl bir geçiş yolu olabileceğine inanıyordu. Devlet aygıtının proletaryanın sorunsuz bir şekilde kullanabileceği bir aygıt olduğuna en azından 1871 Paris Komünü'ne kadar inanıyordu.



Londra'da toplanan Enternasyonal'in Kuruluş Kongresi

Diğer yandan Marks'ın Bakunin'e karşı kullandığı cephanelik aslında Proudhonculuğa karşı hazırlanmıştı, oysa Bakunin ve Proudhon'un anarşizmleri oldukça farklıydı. Düşman olarak kolektivizmi gören 'toplumsal bireyci' Proudhoncuların aksine Bakunin ve yandaşları "azimli kolektivistlerdi ve [...] yalnızca siyasal otoriteye değil, aynı zamanda gayri meşru otorite ilişkilerinin ana dayanaklarından biri olarak gördükleri burjuva ilkesine, yani bireyciliğe karşı çıkıyorlardı" (Thomas, 2000, s. 301). Dahası "şiddetten, devrimlerden, hatta grevlerden uzak" duran Proudhoncuların aksine Bakunin "ateşli bir devrimciydi" (age.).

1. Enternasyonal, Marks'ın Bakunin'i ve bazı yandaşlarını gizli bir hizip kurmaktan dolayı tasfiye ettiği, örgütsel merkeziyetçilik ilkesiyle politik eylem ilkesini Enternasyonal'in tüzüğüne ve programına yazdırdığı ve Genel Konsey'in taraftarlarınca kontrol edilebilmesini kolaylaştırmak için ABD'ye naklettiği 1872 Lahey Kongresi ile krize girdi. (Kanıtlar – ve kanıtların eksikliği – gizli örgüt suçlamasının yanlışlığını gösterse de Bakunin'in bu doğrultuda Enternasyonal içinde siyasal bir hizip kurup kurmadığı hala şüphelidir.) Bu kararlar sonraki altı ay içersinde sekiz Enternasyonal seksiyonunun yedisi tarafından tekzip edilecek ve daha sonra Enternasyonal'in çoğunluğu Genel Konsey'i lağvederek federal bir yapılanmayı benimseyerek yoluna devam edecekti (Çoğunluk kendisini Bakunin taraftarı olmaktansa devrimci/anarşist sendikalist olarak adlandırıyordu). Marks taraftarı azınlık ise kısa süre içinde kendisini tasfiye ederek ömrüne son verecekti.

Devlet

Devletin kökenine dair ilk detaylı Marksist çalışma Engels'in Marks'ın Amerikalı antropolog Morgan notlarından derlediği Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni'dir. Engels, devletin kökeninde sınıflı toplumların ortaya çıkışı olduğunu söyler. Özel mülkiyetin, dolayısıyla sınıf ayrımlarının ortaya çıkışı komünal demokrasiyi işlemez hale getirir. Bu mücadeleler sonucunda oluşan devlet aygıtının iki özelliği vardı: Birincisi – ve daha önemsiz olanı – "halkı [...] akrabalık gruplarına göre değil, birlikte oturdukları yerlere göre, (bölmesidir)" (Engels, 1979, s. 341). İkincisi, "bizzat silahlı güç halinde örgütlenen halkla artık doğrudan doğruya aynı şey olmayan bir kamu gücünün (kuruluşudur). Bu özel kamu gücü zorunludur; çünkü sınıflara bölünmeden sonra, halkın özerk bir silahlı örgütlenmesi olanaksız duruma gelmiştir" (Engels, 1979, s. 398).

Engels, bunu kanıtlamak için pek çok antik toplumun gelişimini inceler. Örneğin Yunan toplumundan bahsederken onun sürekli var olan bir kabile temsilcileri konseyiyle bu konseyin gerektiğinde toplantıya çağırdığı ve herkesin katılabildiği bir halk meclisi tarafından yönetildiğini söylüyor. Konsey, "aristokratik öğenin gelişme ve güçlenme olanağını (sağladıysa da) [...] son duruşmada bu meclis egemendi, [...] (çünkü) yapılması halkın işbirliğini gerektiren bir iş söz konusu olunca, Homeros bize, halkı bunu istemeden yapmaya zorlayabilecek hiçbir araç göstermiyor" (age., s.331-332). Bu toplum devletli değildi, çünkü "aşiret üyesi her ergin erkeğin savaşçı olduğu bu devirde, henüz halktan ayrı ve ona karşıt olabilecek bir kamu gücü var olamazdı" (age., s. 332).

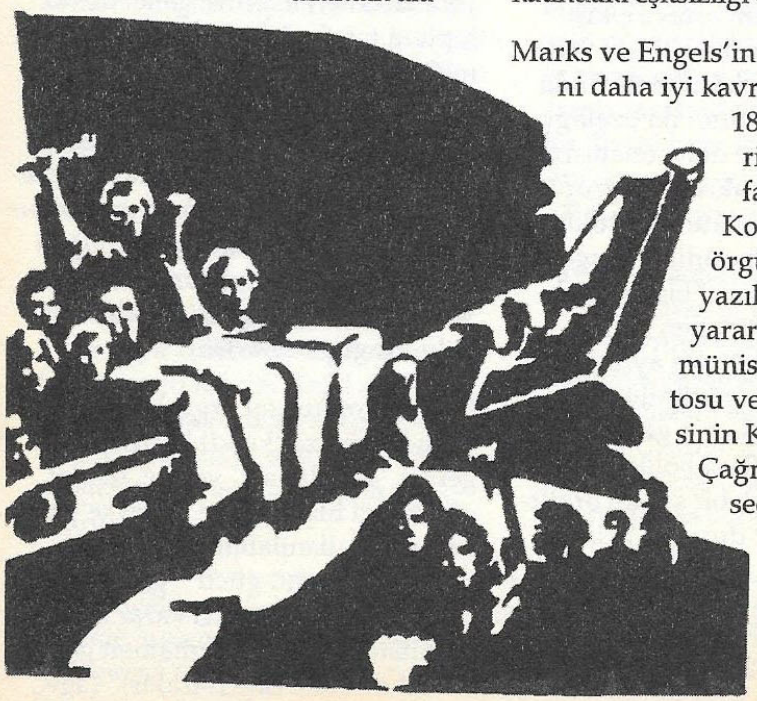
Toplumun sınıflara bölünmesini sağlamlaştırmak için yeni bir kuruma ihtiyaç vardı: "[Y]alnızca özel kişiler tarafından az zamandan beri edinilmiş bulunan zenginlikleri, (eski) düzenin komünist geleneklerine karşı koruyan ve yalnızca eskiden o kadar hor görülen özel mülkiyeti kutsallaştıran ve bu kutsal şeyi bütün insan topluluğunun en yüce ereği olarak bildiren bir kurum değil, ayrıca mülkiyet edinmenin, başka bir deyişle, zenginliklerdeki durmadan daha hızlı bir büyümenin ardarda gelişmiş yeni biçimleri üzerine, genel olarak toplum tarafından yasaya uygunluk mührünü de basan bir kurum; yalnızca toplumda başlamış bulunan sınıflar halindeki bölünmeyi değil, ayrıca mülk sahibi sınıfın hiçbir şeye sahip olmayan sınıfı sömürme hakkını ve onun üzerindeki egemenliğini de sürdürüp götüren bir kurum. Ve bu kurum çıkageldi. Devlet icat oldu." (age., s. 334-335)

Bu yeni toplumsal örgütlenmede "kendini bizzat kendi koruyan gerçek 'silahlı halk' yerine, devlet otoriteleri hizmetinde, öyleyse halka karşı kullanılabilmesi olanaklı silahlı bir 'kamu gücü'" geçer (age., s. 335). Eski toplumsal karar alma organları "yerlerini tamamen gerçek devlet otoritelerine (bırakır)" (age.,

s. 335) ve kabile temsilcileri konseyi senatoya dönüşür (age., s. 331).

Bu anlatımın dikkat çekici özelliği, devleti azınlık iktidarının kurulması ve sürdürülebilmesi için özel olarak inşa edilmiş hiyerarşik bir aygıt olarak gören (ve bu yüzden de reddeden) anarşist yaklaşımla uyumu ve devletin sadece bir sınıf egemenliği organı olarak gören (ve dolayısıyla her sınıfın bunu kullanabileceğini savunan) Marksist yaklaşımdan farkıdır. Diğer bir önemli nokta, silahlı güç kullanmanın devletin belirleyici özelliği olmadığına göre anarşistlerin devleti yok ederek devrimden sonraki gün silahlarını bırakmak istediklerine dair garip iddianın kendiliğinden savunulamaz hale gelmesidir. Belki Bakunin'in de devletin kökeninin toplumun sınıflara bölünmesi olduğuna inandığını burada vurgulamak gerekiyor. Örneğin fiziksel tasfiyenin – toplu idamların – sınıfların kaldırılmasında yararsız bir yöntem olduğunu savunurken şöyle der: "[İ]ktidar insanların kendilerinden ziyade, maddi nesnelerin örgütlenmesi tarafından, yani devlet kurumu ve onun doğal temeli olan bireysel mülkiyet tarafından ayrıcalıklı kişiler için yaratılmış olan koşullardan kaynaklanır" (Dolgoff, 1998, s. 155-156).

Tarihsel deneyim karşısında Marksistlerin devlet vurgusu öyle şekil değiştirmiştir ki devletle yakından uzaktan alakası olamayan (ve anarşistlerin tartışmanın başından beri savunduğu) toplumsal örgütlenme biçimlerini 'işçi devleti' ve proletarya diktatörlüğü olarak sunar hale gelmişlerdir. Örneğin Marksist Tutum, "[k]apitalizm yıkıldığında (işçilerin) kendi devletlerini (kuracaklarını" ve "sovyet (konsey) tipi örgütlenmeler aracılığıyla" kurulacak bu devlette demokrasinin "temsili değil doğrudan" olacağını müjdeliyor. Halk "seçtiklerini istediği zaman görevden (alabilecek)"; "[d]aimi bir ordu ve bürokrasi olmayacak, tüm halk silahlanacaktır". (Marksist Tutum, y.y.). Yavuz hırsız ev sahibini bastırırmış.



Devrim Teorisi: Devlet ve Devrimci Örgüt

Devlet kavramının içeriğini özetledikten sonra Marks ve Engels'in devrim teorisiyle Bakunin'inkini yeniden inşa etmeye girişebiliriz. 1840'ların ilk yarısında yazdığı iki makalede Marks yukarıdan dayatılan devletçi yöntemleri şiddetle eleştirir, fakat her ikisinde de politik eylemi (ilkinde devlet iktidarının fethi (Marks, 2006), ikincisinde siyasal reformlar (Marks, 2005)) olumlu bir taktik olarak değerlendirir. Diğer yandan politik eylem ne kadar olumlu amaçlar için yapılırsa yapılsın (bir sınıfın diğerini devirip kendi iktidarını kurması veya bir azınlığa yasal eşitliğin tanınması) devlet aygıtını güçlendirir, çünkü insanları devlet katında eşitlerken aslında sivil toplum katındaki eşitsizliği onaylar.

Marks ve Engels'in devrim teorisini daha iyi kavrayabilmek için 1848-1850 devrimleri sırasında faaliyet gösteren Komünist Birlik örgütü döneminde yazılan iki metinden yararlanacağız: Komünist Parti Manifestosu ve Merkez Komitesinin Komünist Birliğe Çağrısı. Bu metinleri seçmemizin nedeni Marks ve Engels'in karşılaştıkları en büyük devrimci deneyiminin hemen sonrasında ondan çıkardıkları dersler ışığında yazılmış olmaları ve 1860'ların sonundaki tartışma öncesinde onların tartışmaya katıldıkları yeri görebileceğimiz devrimin pratik sorunlarına değinen sayılı metinlerden biri olmalarıdır.

Çağrı, işçi sınıfının maddi güçsüzlüğünden dolayı henüz iktidarı alamayacağı bir ortamda cumhuriyetçi bir devrimi sosyalist bir devrime dönüştürmenin yollarını arar. Burjuvazinin iktidarı ele geçirmesini takiben işçiler "[y]eni resmi hükümetler yanında, aynı anda, ister beledi komiteler ve beledi konseyler biçiminde olsun, ister işçi kulüpleri ya da işçi komiteleri biçiminde, kendi öz devrimci işçi hükümetlerini kurmalıdırlar", bu sayede burjuvazi "tüm işçi yığınları tarafından desteklenen yetkililer tarafından denetlendiklerini ve tehdit edildiklerini daha baştan (görecektir)". "Merkez Komitesi [...] derhal bir kongre toplayacak" ve burada "işçi (kulüpleri) hareketin başına geçmiş bir önderlik altında (toplanacaktır)".

Eğer mevcut hükümet devrilebilirse, proletarya yeni seçimlerde "yerel yetkililer ya da hükümet görevlileri tarafından hiç bir işçi grubuna hiç bir bahaneyle ya da herhangi türden bir oyunla engel (çıkarılmamasını)" sağlamalı ve "burjuva demokrat adaylar yanında, her yerde işçi adaylar da gösterilmelidir, bu adaylar olanaklar elverdiğince Birlik üyeleri arasından oluşmalı ve mümkün olan bütün yollar kullanılarak bunların seçilmeleri için çalışılmalıdır". İşçiler, burjuvazinin olası federalist hamlelerine karşı "yalnızca tek ve bölünmez bir Alman cumhuriyeti için çalışmakla kalmamalı, bu cumhuriyet içinde iktidarın en kesin bir biçimde devlet yetkesinin ellerinde toplanması için de çalışmalıdırlar" ve "topluluklar için özgürlük, öz-yönetim, vb. gibi demokratik sözlerle yanlış yola saptırılmalarına fırsat (vermemelidir)", çünkü "her köyün, her kentin ve her eyaletin, ancak merkezden gelen güçle tam yol ilerleyebilecek olan devrimci eylemin önüne yeni bir engel çıkartmasına hiç bir koşul altında izin verilmemelidir. Mevcut durumun yenilenmesi, Almanların tek ve aynı ilerleme için her kentte ve her

eyalette ayrı ayrı savaşmaları hoş görülmemelidir. [...] 1793'te Fransa'da olduğu gibi, bugün Almanya'da da en katı merkeziyetçiliği gerçekleştirmek gerçek devrimci partinin görevidir." (Engels&Marks, 1850)

Dikkat çeken noktalar; tıpkı Manifestodaki gibi (Engels&Marks, 1999, s. 72) bir siyasal devrimi (komünist partinin devlet iktidarını ele geçirmesi) takip eden yukarıdan dayatılan ve desteklenen bir toplumsal devrim ve bu toplumsal devrim "ancak merkezden gelen güçle tam yol ilerleyebileceği" için katı bir merkeziyetçiliğin uygulanmasıdır. Yerellerde işçi hükümetleri bile fiili olarak veya seçim yoluyla kurulacak geçici belediye meclislerinden ve "tüm işçi yığınları tarafından desteklenen yetkililer"den öte şeyler değildir. Bu iki vurgu o kadar önemlidir ki şiddete dayalı bir devrimin gerekliliği bile ikincil kalır. Marks, 1872'de Amsterdam'da bir toplantıda "farklı ülkelerin kurum, gelenek ve adetlerinin göz önüne alınması gerektiğini" ve Amerika, İngiltere ve belki de Hollanda'da işçilerin amaçlarına barışçıl yollarla ulaşabileceğini söyler. Keza Engels 1886'da Kapital'in ilk İngilizce çevirisine yazdığı önsözde İngiltere'de devrimin belki de "tamamen yasal ve barışçıl araçlarla" gerçekleşebileceğini yazar (Conrad, 2002).

Yine de bu, tam olarak partinin sınıfı ikame etmesi şeklinde de anlaşılmamalıdır. Marks Blanquici darbeciliğin bir çıkmaz sokak olduğunun farkındaydı. Onun için parti açıkça sınıfın bir parçası, hatta belli anlarda onun tamamı, sınıfın çıkarlarının bütünsel bir ifadesidir. Leninist deneyimin ardından böylesine iddialar korkutucu gelse de Marks ve Engels'in işçi sınıfının proletaryanın tarihsel çıkarlarını yansıtmayan bir partide (en azından uzun vadede) kitlesel olarak bulunabileceklerine imkân vermez. Bu yüzden Manifesto'da komünistlerin "öteki işçi sınıfı partilerine karşı ayrı bir parti (oluşturmayacaklarını)" ve "[p]roleter hareketi biçimlendirmek ve kalıba sokmak üzere kendilerine özgü hiç bir sekter ilke (getirmeyeceklerini)" söylerler (Engels&Marks, 1999, s. 62). Çağrı'da Komünistler Birliği Merkez Komitesi'nin çağrıcılığını yapacağı ve tüm işçi sınıfını tek bir önderlik altında toplayacak kongre de proletaryanın çıkarı tek olduğuna göre onun tamamını - sadece söz olarak değil, onu içinde barındırmak açısından da - kapsayabilecek bir partinin imkanına duyulan güveni gösterir. Tabi yine aynı sınıf çıkarının tekliği argümanı emekçilerin örgütlendiği yapının biçimine dair bir duyarsızlığı da beraberinde getirir. Belki bu yüzden aralarındaki fikirsel ayrımlara rağmen Alman sosyal demokrasisinden kopmayacaklar ve Bakunin'in anarşizmini tıpkı Proudhon'unki gibi küçük burjuva kökenli olmakla suçlayıp ona karşı amansız bir mücadele vereceklerdi. Marks ve Engels ne sendikal ne de parti bürokrasilerinin kendi ayrı çıkarlarına sahip olabildiklerini fark edemediği için devrimi yukarıdan ve aşağıdan beraber yürütme çabası fiiliyatta yukarıdan 'devrim'in kural haline gelmesine yol açmıştır.

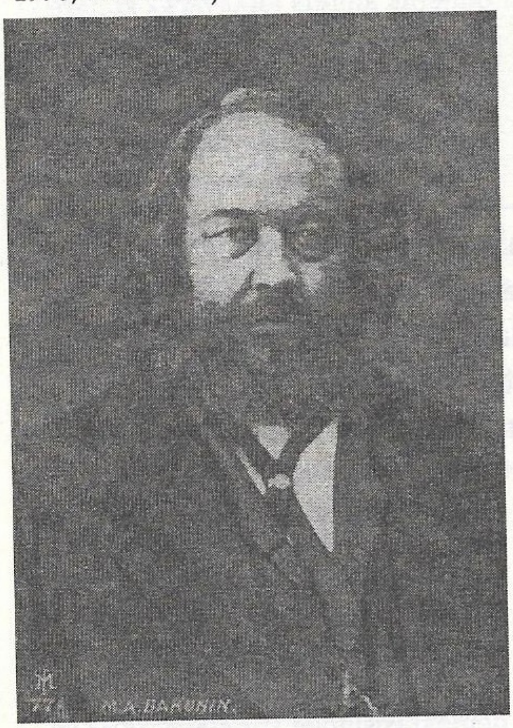
Marks ve Engels ne sendikal ne de parti bürokrasilerinin kendi ayrı çıkarlarına sahip olabildiklerini fark edemediği için devrimi yukarıdan ve aşağıdan beraber yürütme çabası fiiliyatta yukarıdan 'devrim'in kural haline gelmesine yol açmıştır.

Bakunin'in Slav ulusalcılığından anarşizme tamamen geçişi Sibirya'dan kaçışının ardından İtalya'da geçirdiği 1864-67 dönemindedir. 1866'da kaleme aldığı Ulusal Bildirge'de "eşzamanlı olarak hem politik hem de toplumsal olmayan hiçbir (devrimin) başarı (sağlayamayacağını)" vurgular; "[t]üm ülkelere hitap eden ortak bir program düşüncesi ve kimliğiyle örgütlenen, [...] gizli bir örgüt tarafından koordine edilen [...] (ve) başlangıçtan itibaren YEREL bir karakter (alacak)" olan bir devrimi savunur (Dolgoff, 1998, s. 101-102). Başkaldıran komünler, "evrensel oy hakkı aracılığıyla tüm idarecileri ve devrimci mahkemeleri, tüm görevlilerin doğrudan ve etkin bir şekilde halka karşı sorumlu kılınması ilkesi temelinde (seçecektir)" (age., s. 103). Paris Komünü'ne yol açacak olan Fransa-Prusya savaşının çıkmasından önce 1870'te yazdığı Albert Richard'a Mektup'ta "(devrimin) hiçbir düzeyde, tek bir yönetici merkeze bağlı kalmak zorunda (olmadığını) ve (olmaması)" gerektiğini söyler. "Merkez ana kaynak olmamalıdır, yalnızca bir yan ürün olmalıdır; devrimin amacı değil, yarattığı sonuçlardan biri olmalıdır (age., s. 188)." Kabul edebileceği tek diktatörlüğün "herhangi bir dalaveresi, resmi unvanı, resmi hakları olmayan ve her türlü iktidar tuzağından uzak durduğu için daha da güçlü olan bir diktatörlük [...] (yani) tüm müttefiklerimizin kolektif diktatörlüğü" olduğunu söyler (age., s.188-189). Bu gibi ifadeler, Bakunin'in sayısız gerçekleşmemiş örgüt tasarısı gibi devrimci örgütü bir komplocular gurubuna indirgeme eğilimini yansıtıyordu. Bu örgüt, devlet aygıtını yıkacak ve hemen ardından emekçi yığınlar bu baskıdan kurtularak gelecek toplumu kuracaklardı. Bu 'naif' bakış açısı onun emekçilerin özeylemine güvenini yansıtan yerelciliğiyle örtüştüğü gibi bir tür otoriterizme de yol açabilirdi. Fakat bu eğilimi dengelercesine aynı yıl Fransa'nın savaşı kaybettiği ortaya çıkınca yazdığı Bir Fransıza Mektuplar'da otoriter devrimcileri şöyle eleştirir:

"Otoriter devrimciler, devrimci etkinliğin ilerlemesi konusunda dünya çapında çok az şey yaptılar, bunun başlıca nedeni, onların her zaman devrimi kendilerinin, bizzat kendi otoriteleri ve güçleriyle yapmak istemeleridir. Bu tavır devrimci faaliyetin alanını iyice daraltmaktan başka bir işe yaramadı, çünkü en enerjik ve girişimci otoriter devrimcinin bile devrimin getirdiği türlü türlü sorunu anlaması ve bu sorunlarla etkin bir şekilde baş etmesi imkânsızdır. Çünkü, ister bireyler tarafından ister göreceli olarak kolektif bir yapı tarafından uygulansın, her diktatörlük zorunlu olarak yoğun bir kuşatılmışlık içindedir ve oldukça basiretsizdir, bu yüzden sınırlı bir kavrayışa sahip

olan diktatörlüğün, halk yaşamının karmaşık renkliliğini derinlemesine kucaklaması kesinlikle imkansızdır; tıpkı en devasa kabın bile bir okyanusun derinliklerini ve enginliğini içine sığdıramaması gibi..." (age., s. 205)

İşçileri 'içgüdüsel olarak sosyalist' diye adlanırsa da 1871'de Enternasyonal üzerine yazdığı İttifak'ın Programı'nda "halkların kurtuluşu için eğer içgüdüler tek başına yeterli olsaydı, halklar çok uzun bir süre önce kurtulmuş olacaktı" diyerek emekçilerin kendiliğinden hareketinin sınırlarını vurgular (age., s. 269). Bu metnin önemli kısımlarından biri de Enternasyonal'in Cenevre'deki inşaat işçilerinin karar almayı seçilmiş komitelere bırakmalarına dair analizleridir. Komite üyeleri, "[k]işisel fedakârlık, inisiyatifleri ve yetenekleri sayesinde liderliği elde ettiler, ancak, bürolarda gereğinden fazla kalan herkesin kaçınılmaz bir şekilde düştüğü halüsinasyonlardan dolayı bulunmaz Hint kumaşı oldukları sonucuna vardılar. [...] Komite üyelerinin çoğu, üç veya iki, hatta yalnızca bir meslektaşının elinde düşüncesiz bir oyuncağa dönüşmüştür." Diğer yandaysa işçiler "[k]omitelerini seçtikten kısa bir süre sonra ise, artık herhangi bir düşünceye sahip değillerdi; adeta komitelerin üzerlerine istediklerini yazabilecekleri boş bir sayfaya dönüşmüşlerdi. Komiteler fazlaca para istemedikleri sürece, gecikmiş aidatları ödemeleri için işçilere yoğun baskı yapmadıkları sürece herhangi bir komite hesap verme korkusu duymaksızın nerdeyse istediği her şeyi yapabilirdi." Genel üye toplantılarının komiteleri en çok korkutan olaylar haline geldiğini belirtir. Bakunin, karar almanın komitelere bırakılmasını "aptalca bir kişisel (tatmin) ve gülünç olduğu kadar da proletarya için zararlı olan bir güvenlik (anlayışı)" diye niteler. Diğer yanda fabrika seksiyonlarının "Cenevre Merkez Komitesi'nin keyfi iktidarını etkili bir şekilde sınırlamayı" iki nedenden dolayı başardığını söyler: Birincisi "daha derin bir politik kavrayışa (sahip olmalarıdır)". İkincisiyse fabrika seksiyonlarının Merkez Komitesi'ne "tüzüklerde öngörüldüğü şekilde, seksiyonların kendilerine verdikleri yükümlülükleri özenle yerine getiren, ortaya atılan öneriler ve bu önerilerden hangilerine oy verdikleri konusunda üyelere düzenli olarak bilgi veren, üyelerin yeni talimatlarını (ve tatminkar olmayan delegelerin acilen geri çağrılmasını) bekleyen (delegeleri)" seçmeleridir. (Dolgoff, 1998, s. 260-262)



Mikhail Bakunin

Bakunin'in devrim teorisini daha iyi anlayabilmek için onun proletarya diktatörlüğü kavramına iki temel eleştirisini de hatırlamak gereklidir (Mckey, 2004). Birincisi İngiltere dışındaki hiçbir ülkede emekçilerin çoğunluğunu sanayi proletaryasının oluşturmadığından hareketle bu tür bir devrimin kır emekçileri, zanaatkârlar ve diğer emekçiler üzerinde kentli sanayi işçilerinden oluşan yeni bir aristokrasi yaratacağıdır. Lenin'in en 'özgürlükçü' eseri olan Devlet ve Devrim'deki şu ifadesi bu kaygıyı doğrular: "Proletaryanın, sömürücülerin direncini bastırmak için olduğu kadar, nüfusun büyük yığınını – köylülük, küçük-burjuvazi, yarı-proleterler – sosyalist ekonominin "kurulması" işinde yönetmek için de devlet iktidarına, merkezi bir güç örgütüne, bir zor örgütüne gereksinimi vardır" (Lenin, 1917, s. 38).

İkinci nokta bu yeni aristokrasinin bile tamamının toplumu yönetemeyeceği, yönetimin bir temsilciler katmanının eline düşeceğidir. Marks, Paris Komünü'nden sonra bile bir temsiliyet ve hiyerarşi eleştirisine sahip olamamıştır (Fransa'da İç Savaş kitabında yaptığı emekçilerin devlet aygıtını neden dönüştürmeye ihtiyaç duyduklarını açıklamaktan çok, olanı onaylamaktır). Bakunin'in 1873'te yazdığı Devlet ve Anarşi kitabına Marks'ın aldığı notlar bunun bir örneğidir. Marks, kırk milyon Alman'ın hep birlikte mi hükümet üyesi olacaklarına dair soruya şöyle cevap verir: "Kesinlikle! Her şeyin komünün öz-hükümetiyle başladığı için" (Marks, 1874). Bu cevap oldukça kafa karıştırıcıdır, çünkü en azından Paris Komünü'nden sonra Marks'ın devlet şeması Bakunin'in federal konsey iktidarı ile büyük bir benzerlik göstermekte gibidir. Marks için devletli ve devletsiz toplumun arasındaki farka dair bir tutarsızlığa işaret etse de bu tartışmanın en azından bir kısmının bir yanlış anlamanın sonucu olduğuna mı işarettir? Notların tamamı okunduğunda her şeyin komünün öz-hükümetiyle başlamasına rağmen farklı bir yerde bittiği hissedilir. Marks, tüm proletaryanın nasıl hükümette olacağı sorulduğunda sendikaları örnek gösterir ve sendikaların başındaki yürütücü komiteler tabandaki emekçileri nasıl idare ve temsil ediyorsa, yeni proletarya diktatörlüğünün de onları öyle yöneteceğini ima eder. Bakunin, hükümetin işçiler tarafından oluşturulsa bile bu işçilerin işçiliklerini kaybedip bürokratlaşacaklarını söyleyince Marks şöyle der: "Bir fabrika sahibi belediye meclisi üyesi olunca kapitalistliğini kaybetmesi kadar az miktarda" (Marks, 1874). Görünen odur ki Marks Paris Komünü'nün neden delegelerini geri çağrılabilir kıldığını ve tabana düzenli hesap vermek zorunda bıraktığını hiç anlamamıştır.

Bakunin'in kitleler üzerindeki her tür kurumsallaşmış ve hiyerarşik iktidara duyduğu güvensizliğin nedeni onun için devrimci taktiklerin ve programının sınıf çıkarlarıyla uyumunun önceden kesin şekilde bilinemez olmasıdır. Taktiklerin ve programın 'bilimsel' bir incelemenin ürünü oldukları için sınıfın eleminden bağımsız olarak 'doğru olanı'

ifade edebilecekleri bir şemanın aksine bu taktikler ve program her anda sınıfın eylemi tarafından onaylanmaya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla devrimci örgütün rolü emekçileri bu 'bilimsel' programa göre yönetmek değil, emekçilerin kendiliğinden hareketi ile sağlıklı bir etkileşime girip tarihsel deneyimden çıkardığı dersler ışığında ona rehberlik etmek ve ondan öğrenmektir. Bu 'bilimselci' şema doğrudan Marks'ın eserlerinde bulunmaz, fakat Engels üzerinden özellikle İkinci Enternasyonal'de egemen kavrayış haline gelecektir.

Paris Komünü Deneyimi

Paris Komünü, Marks-Bakunin tartışmasını daha da karmaşık hale getirir. Marks, Paris Komünü'nü bir proletarya diktatörlüğünün bir örneği olarak sunar (Marks, 1997, s. 225), aynı anda devlet iktidarının kaldırıldığını söylerken Proudhoncu federalizmin bir emaresi olan belediyesel özerklikten övgüyle söz eder (age., s. 265). Fakat bu ifadeler Manifesto'daki tutumuyla çelişir. Öyle ki Engels 1888 yılında yazdığı önsözde bu metnin eskidiğini ve "Paris Komünü'nün 'işçi sınıfının hazır devlet aygıtını öylece ele geçirip onu kendi amaçları için işletemeyeceğini' kanıtlamış" bulunduğunu söyler (Engels&Marks, 1999, s. 34). Marks 1875'te yazdığı Gotha Programının Eleştirisi'nde devlet nitelikleri olmayan devletten söz etmeye başlar (Marks, 1875). Marks'ın orijinal devlet vurgusunun yerini artık bir tanımsızlık almış durumdadır. Bu noktadan yola çıkıp her şeyi savunmak, her tür yorumu yapmak olasıdır (ki Marks'ın devrim teorisinin konsey komünizminden Stalinizm'e uzanan sayısız yorumu bu muğlâklığı kanıtlar).

Anarşistler içinse Paris Komünü kendi teorilerinin doğrulanmasını temsil etse de pek çok eksik yan barındırır. Kropotkin şöyle der: "1871 Komünü, bir ilk denemeden öte bir şey olamazdı. Büyük bir savaşın sonunda, elbirliği edip halkı ezebilecek iki ordunun arasındayken durmaksızın ekonomik devrim yolunda ilerleyemedi. Ne kendisini açıkça sosyalist ilan etti, ne de sermayenin toplumsallaştırılmasına veya emeğin örgütlenmesine girişti. Hatta şehirdeki genel kaynakların bir dökümünü bile çıkarmadı" (Kropotkin, 1895). Ekonomik ve siyasal devrimlerin birleştirilip toplumsal devrimin sürdürülmesi, yeni iktidarın karşı karşıya kaldığı politik/askeri sorunlar karşısında ekonomik devrimin ikinci plana atılmaması gerektiği çok önemli bir derstir. 1936 İspanyol Devrimi'nin yenilgisi belki de sadece bu ders ışığında açıklanabilir.

Bu süreç tabii ki hemen oluşmuyordu. Bununla birlikte Paris Komünü ve Rus Devrimi dâhil tüm devrimlerde yönetenlerin halk denetiminden sıyrılıp ayrıcalıklı ve güçlü kurumlar yaratma eğilimi ortaya çıkmıştır. Paris Komünü, yani belediye meclisi, oluştuktan sonra genelde yok sayıldı. Ayaklanma, şehir işlerinin yönetimi ve Versaillese hükümetine karşı savaş esas olarak halk dernekleri, mahallelerdeki tedbir komiteleri ve Ulusal Muhafızların taburlarınca yürütüldü. Eğer Paris Komünü yenilmeseydi, bu gevşekçe bağlanmış konseyler ve milis bölükleriyle çatışmaktan kaçınıp kaçınamayacağı şüphelidir. Hatta Nisan sonunda, ayaklanmadan altı hafta sonra, belediye konseyinin çoğunluğu Enternasyonal üyesi azınlığın muhalefetine rağmen önemli yetkilerle donatılmış bir Kamu Güvenliği Halk Komitesi kurdu. Bu komitenin öncülü 1789 Fransız devriminde Terör dönemini başlatan Jakoben Kamu Güvenliği Komitesi ise ardılı da Rus devriminde kuruluşundan beri sovyetler tarafından denetlenmesi söz konusu bile olmayan Bolşevik Halk Komiserleri Konseyi'dir.

Ayaklanma, şehir işlerinin yönetimi ve Versaillese hükümetine karşı savaş esas olarak halk dernekleri, mahallelerdeki tedbir komiteleri ve Ulusal Muhafızların taburlarınca yürütüldü.

Diğer bir sorun Paris Komünü'nün, yani belediye meclisinin, Bakunin'in savunduğu (ve Rus devrimlerinde sovyetlerin örgütlendiği gibi) mahalle ve işyeri konseyleri delegelerinin bir eşgüdüm aygıtı olmaması; parlamentolara benzer şekilde genel oyla seçilen temsilcilerden oluşmasıydı. Bu haliyle tabanın tüm geri çağırma hakkı fiilen geçersiz oluyordu ve yerellerin doğrudan demokrasisiyle organik bağları sağlayacak konsey tipi sürekli ve kurumsallaşmış örgütlenmelerin de olmadığı koşullarda bir hükümete dönüşme eğilimi taşıyordu. Bu durum, tabanda Komün idaresine itaat, Komün idaresinde de tabandan bağımsızlaşıp daha da merkezileşme yönünde eğilimler yaratıyordu. Son tahlilde sorun iktidarda yatıyordu. Komün'ün yürütücü komitesi toplumdaki ana karar alma organı mıdır, yoksa iktidar üzerinde federal komünist topumun şekillendiği kitle konseylerine mi aittir? Eğer ilkiyse, birkaç liderin yönetiminden, onların kaçınılmaz bürokratlaşmalarından ve bildiğimiz manada bir devletten söz ediyoruz. Eğer ikincisiyse, eşit ve özgür bir toplumun ana yapısına ve toplum üstünde bir kamu iktidarının kurulmasını engelleyen yeni bir sosyal özyönetime sahibiz. Bu bir kelime oyunu değildir, toplumsal dönüşümün vazgeçilmez bir sorunudur.

Komün deneyimine bu iki farklı yorumdan sonra üçüncü bir açıyla bakıp faklılıkları daha net görebiliriz. Troçki'nin 1921'de yazdığı Paris Komünü Dersleri üçüncü türden bir değerlendirmeye iyi bir örnektir. Şöyle der: "Komün bize emekçi kitlelerin kahramanlıklarını, tek bir blok olarak örgütlenmedeki becerilerini, gelecek adına kendilerini feda etmedeki hünerlerini gösteriyor. Ama aynı zamanda da kitlelerin kendi yollarını seçmedeki yeteneksizliklerini, hareketin liderliğindeki kararsızlıklarını, ilk başarılardan sonra durmaya olan ölümcül düşkünlüklerini ve bu sayede de düşmanın nefeslenip konumunu geri kazanmasına izin vermelerini gösteriyor." Herhalde kitlelerin kafasız

bir fil olduklarını söylemenin en uzun yollarından biri budur. Böyle başlayan bir değerlendirme tahmin edilen bir şekilde sona erecektir: "Komün'ün bütün tarihini sayfa sayfa karıştırabiliriz ve onda tek bir ders görürüz: (devlet iktidarını almak için) güçlü bir parti liderliğinin gerekliliği." Kitlelerin denetimi meselesi ise taktik bir soruna indirgenir: "Seçimler, demokratik yöntemler proletaryanın ve partisinin elindeki araçlardan sadece bir tanesidir. Seçimleri bir fetiş, her tür kötülüğün ilacı olarak görmek akıllıca değildir. Seçim yöntemleri atama yöntemleriyle birleştirilmelidir." (Troçki, 1921)

1921'de yapılan bu değerlendirmeler şüphesiz Troçki'nin 1938'de "insanlığın krizinin devrimci liderlik krizine (indirgendiğine)" dair yorumuyla uyuşmaktadır (Troçki, 1938). Bu değerlendirme mantığı, sahip olmamız gerekenle taban tabana zıt bir yaklaşımdır. Şüphesiz bu tür devrimci durumlar üstüne hiçbir sağlıklı anarşist komünist analiz, devrimci siyasal örgütlenmelerin sınıf mücadelesini ileri taşıma yönünde etkilerini ve önemlerini yadsımaz; fakat bunları mücadelenin kendisinin bir parçası olarak görür ve mücadeleye dair daha genel bir perspektif üzerinden bunları değerlendirir. Bu daha geniş perspektif sınıf hareketinin mücadelesini yürüttüğü örgütlenme biçimleri ve önüne koyduğu programı, bunların bürokratlardan ve burjuvaziden özerkliği ne kadar sağlayabildiklerini ve devletsiz bir toplum yönünde bir temel hazırlayıp hazırlayamamalarını kapsar. Gökten "gerçekten" Marksist bir parti indirmek mümkün olsaydı bile kitleler büyük olasılıkla kendileri üzerinden iktidarı ele geçirmek isteyen onlarca diğer "gerçekten" Marksist bir partinin arasında onu fark edemezlerdi.

"Otorite Üzerine"

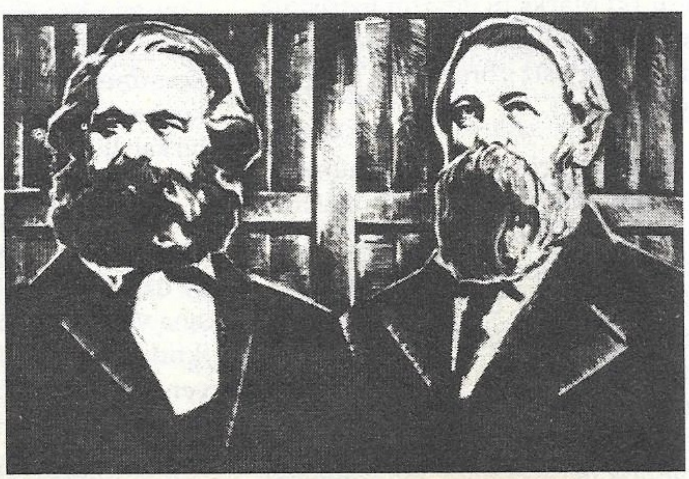
Devlet tartışmalarının ilk raundunu bitirip Leninizm'e doğru yol almadan önce Engels'in 1873 tarihli Otorite Üzerine adlı makalesini değerlendirmekte fayda var. Bu makale 1. Enternasyonal'deki tartışmaya pek çok yeni argüman eklemekte, fakat göstermeye çalışacağımız gibi bu argümanların sonuçları anarşistleri dize getirmek bir yana Marksizm'in iç çelişkilerini arttırarak kendisi için de zararlı sonuçlar doğurmaktadırlar.

Engels, "[b]azı (sosyalistlerin), son zamanlarda, otorite ilkesi diye adlandırdıkları şeye karşı düzenli bir haçlı seferine (girişiklerinden)" yakınır. Otoriteyi şöyle tarif eder: "bir başkasının iradesinin bizimkine dayatılması; [...] otorite, boyun eğmeyi öngörür." Bir fabrika örneğinde otoritenin nasıl vazgeçilmez olduğunu gösterir: "[D]ağıtımına vb. ilişkin belirli sorunlar ortaya çıkar ki, eğer tüm üretimin bir anda durması istenilmiyorsa, bu sorunların anında çözülmeleri gerekir; bunlar ister her iş dalının başına yerleştirilmiş olan bir delegenin kararıyla çözümlensin, ya da ister, eğer olanağı varsa, çoğunluk oyuyla çözümlensin, tek bireyin iradesi buna her zaman boyun eğmek durumunda olacaktır ki bu da sorunların otoriter bir biçimde çözülmesi demektir." (Engels, 1873)

Makalenin ilk sorunu daha başta açığa çıkar: Engels'in eleştirdiği fikirler hakkındaki bilgisizliği. 1871'de yazdığı Tanrı ve Devlet'te Bakunin her tür otoriteyi reddedip reddetmediği sorusuna şöyle cevap verir: "Hayır, hiç ilgisi yok" (Dolgoff, 1998, s. 241). Yönetme yetkisine sahip olmakla bir konu hakkında etraflı bilgi sahibi olmak arasındaki ayrımı vurgular: "Kendi aklım tarafından bana dayatıldığı için uzmanın otoritesi önünde eğilirim. [...] En muhteşem zekâ bile, bütünü kavramak için yeterli değildir ki, işbölümü ve işbirliği ihtiyacı da bundan kaynaklanmaktadır. [...] [S]abit ve değişmez bir otorite yoktur, bunun yerine karşılıklı, geçici ve her şeyden önce gönüllü bir otorite ve ikincil konumun sonsuz değişkenliği vardır. [...] İnsan özgürlüğüyle uyumlu ve rasyonel olduğu için meşru olan bu biricik otorite dışındaki tüm otoritelerin sahte, keyfi ve ölümcül olduğunu iddia ediyoruz" (age., s. 242-243). Bakunin ve yoldaşları bazen tüm otoritelere karşı olduklarını söylediklerinde otorite kelimesini otoriter kelimesinin eşanlamlısı olarak kullanmaktadırlar. Kastedilen hiyerarşik iktidar aygıtları, özellikle de devlettir.

Engels şöyle devam eder: "Birleşik eylem, birbirine bağlı olan süreçlerin karmaşıklaşması, her yerde, bireylerin bağımsız eylemlerinin yerini almaktadır. Ama birleşik eylemden söz eden, örgütlenmeden söz etmektedir; otoritesiz örgütlenme diye bir şey olabilir mi?" Anti-otoriterlerse bu soruları şöyle yanıtlamaktadırlar: "'Evet, bu doğru, ama bu durumda bizim delegelerimize verdiğimiz şey otorite değil, yetki devridir!' Bu baylar şeylerin adlarını değiştirdiklerinde şeylerin kendilerini değiştirdiklerini sanıyorlar." (Engels, 1873)

Her birleşik eylem biçimi anlaşma ve itaat gerektirdiğine göre Engels için hayatın kendisi otoriterdir. Hayatımızı tam manasıyla yaşamak için işbirliği yapmak ve işbirliği için de çevremizdekilerle anlaşmalar yapmak zorundayız. Gönüllülük temelindeki anlaşmaların özgürlüğe bir engel olduğunu söylemek saçmadır, tersine onlar özgürlüğün bir ifadesidir. Eğer anlaşmaların zorunlu olarak özgürlüğe zarar verdiği savunuluyorsa, özgürlüğün kendisi baskıcı hale gelir, çünkü insanların en basit zevkleri tatmalarını bile engeller. Diğer insanlarla iş yapamamak bir yana buluşamazsınız bile, çünkü buluşmak buluşma yeri ve zamanına dair bir anlaşma gerektirir ve bu da özgürlüğe zarar verir.



Marx ve Engels

Engels'in göremediği anarşistler için özgürlüğün sadece olumsuz (bir dış etkiden özgür olmak) değil, aynı zamanda olumlu (bir şey yapabilmeye özgür olmak) olduğudur. Yani özgürlük diğer insanlarla kurduğumuz ilişkilerle sağlanır, tecritle değil. Dolayısıyla diğer bireylerle işbirliği bireysel özgürlüğün temelidir, onun yadsınması değil. Elbette ki bir işbirliği içersinde tam özerklik asla bulunamaz, eğer bulunabilseydi bu özerklik özgürlüğümüzü o kadar kısıtlardı ki hiç kimse onun peşinden koşmak istemezdi.

Hem işbirliği, hem de zorlama beraber çalışmayı getirir, fakat bu ikisi kesinlikle aynı şeyler değildir. Bakunin'in ikisi arasında yaptığı ayrım tamamlanmamış veya eksik görünse bile Engels işleri iyice karıştırmakta ve iki çok farklı kavramı otorite adı altında birleştirmeye çalışmaktadır. Böyle bir kavram kargaşasının açık sonucu bir işi gerçekleştirmek için otorite gerektiğine göre sosyalistler için hem zorlamanın hem de gönüllü anlaşmanın eşdeğer olduğudur ki bu iddia ancak baskıcı devlet iktidarlarını yeniden canlandırmaya yarar. Keza üretimin karmaşıklığının otoriteyi gerektirdiği ve bu yüzden de komünizmde bile devlet iktidarının sürmesi gerektiği TKP'nin Gelenek dergisinin devlet üzerinde tartışmalara yer verdiği son sayılarında yaygın olarak kullanılmıştır. Marksizm'in en temel ilkelerini çiğnemek için bu kadar rahatça kullanılabildiğine göre bu iddianın anarşizmi zayıflatmak bir yana Marks ve Engels'in eserlerinin temelini çürüttüğü söylenebilir.

Bunun sadece 'şeylerin adlarını değiştirmek' değil, nitel bir değişim olduğu emekçi özyönetimiyle kapitalist işletmelerin örgütlenmesi karşılaştırıldığında görülebilir. Her büyük kolektif çalışmada bir işbölümü ve teknik yönetim gereklidir. Fakat otoriterlerin yaptığı çalışmanın örgütlenmesi gibi bir gereklilikten devlet iktidarı için bir neden çıkarmaktır. Hükümet, kanunlar koyma ve insanlara boyun eğdirme hakkına ve araçlarına sahip olan kişiler demektir; bir işi yapma sorumluluğunu almak için seçilmiş kişiler değildir. Hükümet, iktidarın devri, yani inisiyatif ve egemenliğin herkesin elinden alınıp bir azınlığın ellerine verilmesi, demektir. Bu ise çalışmanın devrine, yani verilen ve alınan görevlere, gönüllü anlaşma temelinde hizmet değişimine, zıttır. Anarşistler her zaman ekonominin ve işletmelerin nasıl yönetileceği konusunda net olmuşlardır: patronların egemenliğinin yerine eşitler arasındaki anlaşmalar konacaktır.

Engels bireysel özerkliğin büyük sanayiye karşı olduğunu iddia ederek ilerlemektedir: "İnsan, iş saatleri konusunda bu fabrikalarının üzerine hiç değilse şunları yazabilir: Lasciate ogni autonomia, voi che entrate! ["Ey buradan içeri giren, her türlü özerkliği ardında bırak!"] İnsan, bilgisinin ve yaratıcı dehasının yardımıyla doğa güçlerine nasıl boyun eğdirdiyse, beriki de insanı, kendisini kullanması ölçüsünde, her türlü toplumsal örgütlenmeden bağımsız gerçek bir despotizm altına sokarak ondan intikam almaktadır. Büyük sanayideki otoriteyi ortadan kaldırmayı istemek, sanayinin kendisini ortadan kaldırmayı, gerisin geriye çıkrığa dönmek üzere buharlı çıkrığı yok etmeyi istemekle aynı şeydir." (Engels, 1873)

Bireysel inisiyatifin büyük sanayiye ne kadar gerekli olduğu gösteren en iyi örnekler sınıf mücadelesi tarafından verilmiştir. Örneğin sendikalistler tarafından uzun zamandır kullanılan 'kurala uygun çalışma' oldukça etkili bir taktiktir. Bu taktik, verimlilik ve üretimde neden olacağı sonuçlara bakmaksızın patronun dediğini tam olarak yapmayı gerektirir. Emekçilerin özerklikten vazgeçmesi sınıf mücadelesinin etkin bir silahına dönüşür. Örneğin IWW'nin Patronu Nasıl İşten Atarsınız - İşçiler için bir Doğrudan Eylem Rehberi şöyle demektedir: "İşçiler sıklıkla emirlere karşı gelirler, işleri yapmak için kendi yöntemlerini kullanırlar ve şirketin amaçlarına erişmesi için otorite ilişkilerini yok sayarlar. Genelde işleri kuralları uygulatmak olan yöneticiler tarafından bile üretim kotalarını zamanında doldurmak için bu kısa yolların kullanılmasına dair sözle ifade edilmemiş bir anlaşma vardır. [...] [E]ğer bu kural ve düzenlemelerin her biri harfi harfine uygulansa [...] kargaşa ortaya çıkar - üretim ve moral dibe çöker. Ve en iyisi de bu taktiği kullanan işçilerin başlarının belaya girmemesidir, çünkü onlar sadece kurallara uygun çalışmaktadırlar." (I.W.W., 2005) Özellikle de büyük bürokrasilerin verimli şekilde işleyebilmesi için tabandan sistematik bir itaatsizlik faaliyeti gereklidir.

Diğer bir direniş taktiği 'isteksiz çalışma'dır. Bu taktik üretimi yavaşlatarak yönetimi dize getirmeyi amaçlar. En basit tekrarlamalı iş bile asgari düzeyde bir inisiyatif gerektirir ve işçi bu inisiyatifi göstermediğinde üretim ve her şeyden önemlisi kalite düşer. İşçi her operasyonu asgari düzeyde yapar; eğer bir aksama olursa tüm sorumluluğu bırakıp hiyerarşide kendisinin bir üstüne devreder. Mekanik bir şekilde bitmiş nesneyi kontrol etmeden, makinesini düzenleme zahmetine katlanmadan çalışır. Yapabileceği işi olabildiğince azaltmasına rağmen aslında yasadışı hiçbir şey yapmamıştır.

'Kurala uygun çalışma' ve 'isteksiz çalışma' pratikleri, emekçilerin çalışma sırasında özerk olmaktan vazgeçtiklerinde işyerinin düzgün işlemek bir yana bir sürü sorunla boğuşmak zorunda kalacağını gösterir. İşlerin düzgün işlemesini sağlayan otoritenin iktidarının sağlamlığı değil, iş zamanında ortaya çıkan sayısız problem karşısında emekçilerin kendi özerk fikir yürütme ve eyleme güçlerini kullanmalarıdır.

Engels'in göremediği anarşistler için özgürlüğün sadece olumsuz (bir dış etkiden özgür olmak) değil, aynı zamanda olumlu (bir şey yapabilmeye özgür olmak) olduğudur.

İronik şekilde Bolşevik egemenliğindeki Rusya bu gerçeğin kanıtlarını içerir. Demiryolu işletmelerinin yönetiminin merkezileştirilmesi uzaklıktan kaynaklanan bilgisizliğe ve yerel koşullara ayak uydurulamamasına yol açmıştı. Parti yetkilileri tüm emirlerinin katıca uygulanmasını talep ederken en etkili savunma 'bana bir emir verilmedi' sözü olmuştu. Çeka'nın zalimliği korku yaratsa da sadece günlük işler için gerekenden az inisiyatif gösterilmesine yol açtı. Troçki'nin Eylül 1920'de demiryolu işçilerini 'emeğin askerileştirilmesi' hedefine uygun olarak yapılandırmasından birkaç ay sonra demiryolu ağında korkunç bir çöküş yaşandı.

Görünen, özerkliğin değil, onun yok edilmesinin büyük çaplı sanayilerin çöküşünü sağlayacağıdır. Anarşistler için yeni bir toplumda işyerlerinin örgütlenmesinin özü bu gerekli özerkliğe saygı gösterilmesi temelinde emekçilerin el birliği etmeleridir. Bu da ancak hiyerarşik otoritenin kolektif öz-disiplinle yer değiştirmesiyle sağlanabilir.

Bu pasajda cevaplanması gereken son bir iddia doğanın "insanı, kendisini kullanması ölçüsünde, her türlü toplumsal örgütlenmeden bağımsız gerçek bir despotizm altına (soktuğudur)" (Engels, 1873). Oysa modern sanayi ne tarafsız ne de doğal olarak ortaya çıkmıştır. Tersine sınıf mücadelesince şekillendirilmiş ve teknoloji de bu mücadelede bir araç olmuştur. İşyeri yönetimi üretimi kendisi için azami verimlilik sağlayacak şekilde örgütler. Ama bu tür bir örgütlenmenin ilk amacı emekçilerin ücretli köleliğe karşı isyanlarıyla başa çıkmaktır. Bunun için yönetim gittikçe daha ayrıntılı bir iş ve görev bölümü kurar. Makineler şu kıstasa göre keşfedilir veya seçilir: Bu makineler yönetimin emekçilere karşı mücadelesine yardımcı olabiliyor mu, emekçilerin özerklik alanlarını kısıtlayabiliyor mu, hatta sonunda emekçilerin yerini tamamen almayı başarabiliyor mu? Bu manada bugün üretimin örgütlenmesi sınıfsal bir örgütlenmedir ve burada kullanılan teknoloji de sınıfsal bir teknolojidir. Böyle bir makine üretimi arttırsa bile hiçbir yönetici işyerinde bir ya da bir gurup işçinin özerkliğini arttırarak işletmeyi kendilerinin işletmesini sağlayacak bir makine getirmez.

Örneğin bir masayı yerinden oynatmak için dört kişi gerekse bu dört kişi yerçekiminin 'despotizmi' altında olacaklardı. Peki, bu 'despotizm' altında bu dört kişinin masayı oynatmalarını isteyen bir efendinin köleleri mi, yoksa masayı oynatmak isteyen ve bunun için en iyi yolu bulmaya çalışan dört kişi mi oldukları fark etmez miydi? Her iki örnekte de masayı hareket ettirenler yerçekiminin 'despotizmi' altında olsalar da ilkinin aksine ikinciler diğer insanların despotizmi altında değildirler.

Engels, "üretimin ve dolaşımın maddi (koşullarının), büyük sanayi ve büyük tarım ile kazınılmaz olarak (gelişmekte olduğunu) ve (bunların da) bu otoritenin alanını gittikçe genişletme (eğiliminde olduğunu)" söyler. "Eğer özerklikçiler, gelecekteki toplumsal örgütlenmenin, otoriteyi, olsa olsa üretim koşullarının onu kaçınılmaz kılacağı sınırlar içersine hapsedeceğini söylemekle yetinselerdi", Engels onlarla anlaşabilirdi (Engels, 1873). Otoritenin alanın genişleme eğilimine dair yargıyı daha önce eleştirdik. Buradaki mesele Engels'in komünist bir gelecek perspektifini tahrip etmesidir. Engels'in bakış açsına göre insanın özgürleşmesi ancak yaşamda üretimin alanını, yani işgününü, azaltarak sağlanabilir. Bunun nedeni de otoritenin üretimin maddi koşullarının gelişimiyle artacağı ve üretim alanı otoriter bir alana dönüşürken ancak yaşamın geri kalanının özerkliği barındırır hale geleceğidir. Dolayısıyla çalışmanın insanı geliştirici ve özgürleştirici bir faaliyete dönüşmesi amacı Engels'in argümanı tarafından otomatik olarak yıkılır.

Engels'in makalesinin son argümanı şudur: "Bu baylar hiç bir devrim görmüşler midir? Devrim, elbette ki, en otoriter olan şeydir; bu, nüfusun bir bölümünün kendi iradesini, nüfusun öteki bölümüne tüfeklerle, süngülerle ve toplarla - akla gelebilecek bütün otoriter araçlarla - dayattığı bir eylemdir; ve eğer muzaffer olan taraf yok yere yenik düşmek istemiyorsa, bu egemenliğini, silahlarının gericiler üzerinde yarattığı terör ile sürdürmelidir." (Engels, 1873)

Bu analizin temel sorunu yazarı ve okuru yanıltacak şekilde sınıf analizi içermemesidir. Engels devrimin "nüfusun bir bölümünün kendi iradesini, nüfusun öteki bölümüne" dayatması olarak adlandırmakta haklıdır, fakat Engels sınıflı toplumun ve dolayısıyla da toplumsal devrimin doğasını unutmaktadır. Sınıflı bir toplumda "nüfusun bir bölümünün kendi iradesini, nüfusun öteki bölümüne" dayatması her gün devam eden bir olgudur. Egemen sınıflar emekçi sınıf üstündeki hâkimiyetini her gün işyerindeki hiyerarşik yapılanma ve toplumda devlet sayesinde sürdürür. Toplumsal bir devrimde devrim eylemi, ezen ve sömüren sınıfların iktidar ve otoritesinin alaşağı edilmesidir. Yani bir azınlığın çoğunluk üzerindeki hiyerarşik iktidarının yok edildiği ve çoğunluğun kendi hayatlarının denetimini kazandığı bir özgürleşme anıdır. Otoriteyi yok etmek otoriter olmasa gerek.

Engels'in argümanlarının yarattığı bulanıklık açıktır. Üretimin özyönetimle mi otoriter yapılarla mı sürdürüldüğünü önemsiz kılmak, üretim teknolojilerinin emekçilerin özerkliğine karşıtlığını doğallaştırmak ve çalışmayı her zaman için özgür bir hayatın dışına mahkûm etmek tüm komünist hareket için en tehlikeli kafa karışıklıklarıdır. Bu kafa karışıklıklarının daha önce eleştirdiğimiz noktalar gibi Marksizm içersindeki devletçi kanadın hâkim yorum olmasına yol açar.

Leninist Parti Teorisi

İkinci Enternasyonal'de 'Marksizm'in Papası' unvanıyla anılan Kautsky, sonralar Lenin tarafından daha az hoş bir tabirle - 'Dönek Kautsky' - anılacak olsa da garip şekilde Leninist parti modelinin temel argümanlarını sağlamıştır. Lenin Ne Yapmalı'da Kautsky'den şu pasajı alıntılar: "[S]osyalizmin kökleri, tıpkı proletaryanın sınıf mücadelesi gibi, modern ekonomik ilişkilerde bulunmaktadır ve sosyalizm, ikincisi gibi kapitalizmin yığınlarda yarattığı yoksulluk ve sefalete karşı mücade-

leden ortaya çıkar. Ama sosyalizm ve sınıf mücadelesi, yan yana doğar, birbirinden değil [...]. Modern sosyalist bilinç, yalnızca derin bilimsel bilgi temeli üzerinde yükselebilir. Gerçekten de, modern iktisat bilimi, diyelim modern teknoloji kadar, sosyalist üretim için bir koşuldur, ve proletarya, ne denli isterse istesin, ne birini ne de ötekini yaratabilir; her ikisi de modern toplumsal süreçten ortaya çıkar. Bilimin taşıyıcısı proletarya değil, burjuva aydın tabakadır. [S]osyalist bilinç sınıf mücadelesine dışardan verilen bir şeydir, onun içinden kendiliğinden çıkan bir şey değildir." (Lenin, 1902)

Leninist parti teorisini eleştirmeden önce üç noktaya parmak basmakta fayda var. İlki anarşist komünistlerin emekçiler arasında siyasal bilincin eşitsiz olduğunun farkında olmalarıdır. İkincisi hem fikirlerimizi yaymak hem de mücadelenin parçası olmak, onu etkilemek ve ondan öğrenmek için örgütlenmenin gerekliliğine ve özellikle de bir devrimciler örgütünün gerekliliğine inanmamızdır. Üçüncüsü anarşist komünistlerin devrimci azınlıkların sınıf mücadelesindeki rollerinin öneminin farkında olmalarıdır. Bizim karşı çıktığımız nokta devrimcilerin diğer emekçilere mücadele yolunu gösterip o yolda yürümesi değil, kurumsallaşmış bir liderliğin oluşumu ve Leninist teorideki gibi bir yöneten/yönetilen hiyerarşisinin oluşumudur. Leninist teoriyi yukarıda sayılan üç nedenden dolayı eleştirmiyoruz.

Öncelikle anarşistler öncücülüğün temel varsayımını, yani sosyalist bilincin emekçilere dışarıdan getirilmesi gerektiğini reddederler. Bu iddia sadece ampirik olarak yanlış değildir, aynı zamanda anti-komünist bir doğaya sahiptir; çünkü emekçilerin özgürleşmesinin emekçilerin kendi görevi olduğunu yadsır. Ayrıca bir seçkinler iktidarına zemin hazırlar. Bu iddianın açık sonu emekçilerin kendilerini kendi çabalarıyla kurtaramayacağıdır. Eğer emekçiler kendi çabalarıyla kendi siyasal teorilerini oluşturamıyorlarsa, toplumu dönüştürmenin gerekliliğinin farkına varamazlar ve en fazla kapitalizm içersinde reformlar yoluyla kendi konumlarını iyileştirmeye çalışırlar. Radikal burjuvalar emekçilere sosyalist fikirler sağlamadıkça bir sosyalist hareket imkânsızdır. Kendi çabalarıyla kendisini kurtaramayan bir sınıf, zorunlu olarak kendi hareketini oluşturmak ve ona şekil vermek için başkalarına muhtaç olur.

Oysa emek hareketi tarihi reformlar için çabalamanın ötesine geçip bu deneyimlerden devrimci teoriler çıkaran pek çok isyan ve mücadeleye sahiptir. 'Ekonomik mücadele' kategorisinin toplumsal gerçeklikle pek alakası yoktur. Her 'ekonomik' mücadele, bir açıdan siyasaldır ve mücadele edenler ondan siyasal dersler çıkarabilirler ve çıkarmışlardır.

'Ekonomik mücadele' kategorisinin toplumsal gerçeklikle pek alakası yoktur. Her 'ekonomik' mücadele, bir açıdan siyasaldır ve mücadele edenler ondan siyasal dersler çıkarabilirler ve çıkarmışlardır.

Lenin de bunun farkındadır, fakat bir kelime oyunuyla bunun üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Dipnotlara sıkıştırılmış bir yorumda şöyle der: "Elbette bu demek değildir ki, böyle bir ideolojinin yaratılmasında işçilerin payı yoktur. Ama bunlar, işçi olarak değil, sosyalist teorisyenler olarak, Proudhon'lar ve Weitling'ler olarak katıldılar; bir başka deyişle, bunlar, yapabildikleri zaman, yaşadıkları çağların bilgisini şöyle böyle kazanabildikleri ve bu bilgiyi şöyle böyle geliştirebildikleri ölçüde, katıldılar." (Lenin, 1902) Lenin kanıtlaması gereken iddiayı – işçilerin ve 'sosyalist teorisyenler'in birbirini dışlayan iki kategori olduğunu – ancak bu iddiayı bir varsayım olarak kabul ederek savunabilmektedir. Gerçekte Proudhon'ların ve Weitling'lerin 'sosyalist teorisyenler' olmalarının onların sınıf konumlarını değiştirmesinin bir nedeni yoktur.

1917 Rus devrimlerinin deneyimi, Lenin'in burjuva ideolojisinin etkileri yüzünden işçilerin sosyalist bilince ulaşamayacakları savını da çürütmektedir. Teorik olarak eğer emekçiler burjuva ideolojisinin etkisi altındaysalar, 'profesyonel' devrimciler de bu etki altındadır. Hatta 'profesyoneller' üzerindeki etkinin daha fazla olması gerekir, çünkü emekçi sınıfın yaşamına dâhil değildirler. Kişinin, toplumsal varoluşu onun bilincini belirliyorsa, bir devrimci işçi sınıfının bir parçası olamayınca sosyalist teorinin yaratıldığı koşullarla da bağını yitirir.

'Profesyonel' devrimcilerin ve aydınların burjuva etkilere kapılması Bolşevik parti tarihi boyunca sürekli olarak karşımıza çıkar. Troçki'nin kendisi Stalin kitabında bunu belirtmektedir:

"Unutulmamalıdır ki Bolşevik Parti'nin siyasal makinesi köken ve hayat koşulları olarak küçük burjuva ve fikirler ve proletaryayla ilişkisi açısındansa Marksistti. Profesyonel devrimci olan işçiler bu guruba büyük bir istekle katıldılar ve onun içinde kendi kimliklerini kaybettiler. Parti makinesinin kendine özgü toplumsal yapısı ve proletarya üstündeki otoritesi (ikisi de kaza eseri değildi ve katı tarihsel gerekliliklerden kaynaklanıyordu) birden fazla sefer partinin bocalamasının ve en sonunda onun yozlaşmasının kaynağı oldu [...] Çoğu durumda emekçi kitlelerle bağımsız günlük bağlantıya ve aynı zamanda tarihsel sürecin kapsamlı bir kavrayışına sahip değildiler. Böylece yabancı sınıfların etkilerine maruz kaldılar." (Aktaran IAFC, 2006a)

Örneğin Birinci Dünya Savaşı'nda "Bolşevik parti bile savaşın labirentinde yolunu bulamadı. Genel bir kural olarak kafa karışıklığı partinin burjuva kamuoyuyla doğrudan ilişkide olan üst kademelerinde en yaygın ve en uzun erimliydi." Böylece profesyonel devrimciler "burjuva çevrelerden gelen uzlaşmacı eğilimlerden geniş ölçüde etkilenirken tabandaki Bolşevik emekçiler ülkeyi saran yurtsever histeriye direnmekte çok daha fazla kararlılık sergilediler." (age.)

Lenin 1904'te yazdığı Bir Adım İleri, İki Adım Geri kitabında bunun farkına varır ve "(partideki) proleter eğilimle radikal aydın eğilimi arasındaki uzlaşmaz (karşıtlığı)" vurgulayarak şöyle der: "[H]erkes biliyor ki, hareketin içindeki proleter eğilimi ortodoks sosyal-demokrasi, demokratik aydın tabakasının eğilimini ise oportünist sosyal-demokrasi temsil etmektedir" (Lenin, 1904). Lenin'in yeni teorisine göre proletaryanın o zamana kadar partide yönetici kademelerde bulunan ve emekçilere siyasal bilinç aşılaması beklenen aydınlara siyasal disiplin konusunda eğitim vermesi için "fabrika 'okulunda okumuş olması'" gerekir: "[B]azı kişilere bir gulyabani gibi gelen fabrika, proletaryayı birleştiren ve disiplinli hale getiren, ona örgütlenmeyi öğreten ve onu emekçi ve sömürülen nüfusun bütün öteki kesimlerinin önüne geçiren kapitalist elbirliğinin en yüksek biçimini temsil eder. Kapitalizmin kürsüsünde eğitim gören proletarya ideolojisi, Marksizm, istikrarsız aydınlara, sömürü aracı olarak fabrikayla (açlık korkusuna dayalı disiplinle) örgütlenme aracı olarak fabrika (teknik bakımdan üst düzeyde gelişmiş üretim biçiminin koşulları çerçevesinde birleştirilmiş ortak çalışmaya dayalı disiplin) arasında ayrım yapmalarını öğretmiştir ve öğretmektedir. Burjuva aydına çok güç gelen disiplin ve örgütü, proletarya, bu fabrika "okulunda okumuş olması" nedeniyle, çok kolay kazanır." (Lenin, 1904)

Lenin'in benzetmesi hatalıdır, çünkü fabrikanın bir "sömürü aracı" olmasının nedeni "örgütlenme aracı" olarak yukarıdan aşağıya ve hiyerarşik olmasıdır. Emekçilerin "ortak çalışması" özgür bireylerin değil, kışlaların disiplinine dayanır. Gerçekte devrimcilerin okuması gereken okul fabrika değil, sınıf mücadelesidir. Sağlıklı ve olumlu bir disiplin anlayışı, işyerinin kapitalizm altındaki örgütlenmesine karşı verilen mücadele ile elde edilir. Yani fabrika disiplini, toplumsal bir mücadele veya devrim için gereken disiplinden tamamen farklıdır. Dolayısıyla emekçiler işyerinin hiyerarşik disiplinini terk edip bu disipline karşı savaşta öz-disiplinlerini geliştirdikçe devrimci olabilirler.

Anarşist komünizmin temel bir görevi bu tür bir disipline karşı mücadeleyi sağlayabilmektir. Lenin'in övdüğü disiplinde, insanların düşünme ve birliğinin yerini emirleri takip etmek ve hiyerarşi almaktadır. Anarşizm, kapitalizmin dayatılmış disiplinini değil, mücadele topluluğu ve bunun yarattığı siyasal bilinç ve devrimci istek temelinde dayanışmanın yarattığı disiplini hedefler. Dolayısıyla kapitalist fabrikaların örgütlenmesi asla bizim için bir devrimci örgüt modeli olamaz.

> ... devrimcilerin okuması gereken okul fabrika değil, sınıf mücadelesidir. Sağlıklı ve olumlu bir disiplin anlayışı, işyerinin kapitalizm altındaki örgütlenmesine karşı verilen mücadele ile elde edilir.

Dahası bu teori zorunlu olarak tek parti iktidarını doğuracaktır. Eğer burjuva ideolojisinin etkisinin devam ettiği koşullar altında emekçilerin siyasal bilince sahip olmaları için Leninist bir parti gerekiyorsa Troçkistler için proletarya diktatörlüğü, Stalinistler için sosyalizm dönemi bitene kadar, yani dünya çapında devrim tamamlanana kadar bu etki sona ermeyecek demektir. Bu koşullar altında Leninist bir parti ne yapmayı seçecektir? Tarihsel deneyimin gösterdiği gibi Leninizm'in farklı kolları partinin iktidarını sağlaması ve sürdürmesi gerektiği konusunda uzlaşmaktadırlar. Ne de olsa partinin çıkarları proletaryanın çıkarlarından ayırt edilemeyeceğine göre partinin iktidarı da proletaryanınkinden ayırt edilemez. Kapitalizm altında emekçilerin kitle örgütlerinin yönetimlerini ele geçirmede ve bu olmayınca da kendi ufak 'kitle örgütlerini' kurmada uzmanlaşmış bir örgüt için bu hiç de zor bir seçim olmayacaktır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi anarşist komünistler emekçi sınıf içersinde siyasal gelişimin eşitsiz olduğunun bilincindedirler. Leninizm'le farkımız sosyalist fikirlerin nasıl geliştiği üzerinedir. Her sınıf mücadelesi içersinde mücadeleyi sırtlanan bir devrimci azınlık vardır ve bu azınlığın pek çoğu kendi deneyimlerinden devrimci sonuçlar çıkarır. Bu şekilde emekçiler kendi devrimci teorilerini inşa ederler ve burjuva aydınların aşılarına ihtiyaç duymazlar.

Bu azınlığın, elbette başka sınıflardan gelmesine rağmen geçmişiyle kopup komünist olmayı seçmiş diğerlerini dışlamadan, örgütlenmesi ve çalışmasını sürdürmesi önemlidir. Devrimci örgütün rolü; devrimci faaliyeti koordine etmek, fikirleri tartışmak ve gözden geçirmek; kendilerinin ve başkaların deneyimlerinden çıkardıkları sonuçları diğer emekçilerin de kabul etmesini sağlamaktır. Böyle bir gurubun amacı, söz ve eylemle emekçilere mücadelelerinde yardımcı olmak ve mücadelenin komünist sonuçlarını ortaya çıkarıp netleştirmektir. Sınıflı toplumların getirdiği yöneten-yönetilen ayrımı aşarak emekçilerin çoğunluğunu mücadeleye ve devrimci siyasete çekmeyi ve mücadelenin onlar tarafından yönetilmesini hedefler. Devrimci fikirlerin yayılmasını sağlayacak olan bu katılım ve siyasal tartışmadır.

Yani bizim için mümkün olan en tam demokrasi ve özgürlüğün gerekli olmasının nedeni emekçiler arasındaki siyasal çeşitliliğin ve siyasal bilincin eşitsiz gelişiminin kendisidir. Sadece tartışma ve öz-eylemle mücadeledekilerin siyasal fikirleri gelişebilir ve değişebilir. Bolşevizm'in parti iktidarını savunusunun en güçlü argümanı aslında parti iktidarına karşı en güçlü argümandır.

Siyasetle ekonomi, devrimci örgütle proletarya, yönetenle yönetilen ayrımlarının nasıl da pratikte yozlaşmaya yol açtığını göstermeye çalıştık. Bu ayrımlar Bolşevik parti içersinde de yozlaşmalara ve uzlaşmacı eğilimlere yol açmış olsa da bunların hiçbiri Birinci Dünya Savaşı öncesi başta Almanya'da olmak üzere Bolşeviklerin de dâhil olduğu sosyal demokratik hare-

ketin ihanetinden daha açık değildir.

Demokratik Merkeziyetçilik

Bir önceki kısımda Leninizm ve anarşist komünizm açısından devrimci örgütle işçi sınıfı arasındaki ilişki meselesini inceledik. Leninizm'in bir diğer önemli vurgusu devrimci örgütün iç yapılanmasına dairdir. Bu iç yapılanma demokratik merkeziyetçilik olarak tarif edilir. Anarşistler içinse bu yapı merkeziyetçi olsa da demokratik olmamıştır ve olamaz. Ayrıca devrimci ve komünist bir örgüt, karşısında mücadele ettiğini ileri sürdüğü sınıflı toplumları yansıtan bir yapılanmaya sahip olamaz.



3. Komintern Kongresi'nde Lenin

Öncelikle demokratik merkeziyetçiliği tanımlamakta fayda var. Komünist Enternasyonal'in 1920'deki ikinci kongresinde tüm komünist partiler için bağlayıcı olarak kabul edilen tezlerde "her tür komünist hücrenin bir diğerinin mümkün olabildiğince kesin bir şekilde katı bir hiyerarşiyle emrine girmesi" gerektiği belirtilir (Zinoviev, 1920). Yani öncü parti merkeziyetçi ve yukarıdan aşağıya bir şekilde örgütlenir. Merkezileşmiş olmanın yanında parti aynı zamanda 'demokratik'tir. "Demokratik merkeziyetçiliğin ana ilkesi üst parti hücrelerinin aşağıdakiler tarafından seçilmesi, üst yapıların alttakiler üzerinde koşulsuz ve vazgeçilmez bağlayıcı otoriteye sahip olmaları ve otoritesi bir parti konferansından diğerine genel olarak tüm önde gelen parti yoldaşlarınca tanınan güçlü bir parti merkezinin varlığıdır." (age.) Komünist partinin biri yasal diğer illegal olmak üzere ikili bir yapısının olması bekleniyordu. Önerge "burjuvazinin [...]halen iktidarda olduğu ülkelerde Komünist partilerin yasal ve illegal faaliyeti planlı bir şekilde birleştirmeleri gerektiğini" ve "yasal çalışmanın her zaman için illegal partinin gerçek denetimi altında olması"nı savunuyordu (age.). Açık olan illegal yapının partideki gerçek güç olduğu, yasal parti kadar demokratik olmasının beklenemeyeceği ve bu yüzden de yasal partinin daha da az demokratik olacağıdır.

Bu parti şemasının Lenin için sadece Rusya koşullarının getirdiği bir zorunluluk olmadığı, tüm dünyada uygulanması gerektiği bunların yeni Enternasyonal'in temel ilkeleri haline gelmelerinden görülebileceği gibi 1902 yılındaki fikirlerinin Batıdaki örneklere dayanmasından da görülebilir. Lenin, Webb'lerin sendikalar hakkındaki kitabını "demokrasi hakkında edinilmiş olan bulanık (fikirleri)" temizlemek için kullanır. "İngiliz işçilerinin, sendikalarının ilk kurulduğu dönemde, bütün üyelerin sendika yönetiminin bütün ayrıntılarına katılmalarını demokrasinin zorunlu bir koşulu saydıklarını anlatıyorlar; bütün sorunlar, bütün üyelerin oyuyla karara bağlanmakla kalmıyor, bütün resmi görevler, sırasıyla bütün üyeler tarafından üstleniliyordu. İşçilerin, demokrasinin bu şekilde anlaşılmasının saçmalığını görmeleri için ve bir yandan temsili kurumların gereğini, öte yandan da bütün zamanını sendika yönetimine sarfedecek görevlilerin gereğini anlayabilmeleri için uzun bir tarihsel deneyim dönemi gerekti." Devamında bu "ilkel" demokrasi anlayışının öğrenci ve işçi yığınları arasında yaygın olduğunu belirtmektedir (Lenin, 1902).

Lenin'in iddialarının aksine parti içinde azınlıkların çoğunluk, tabanın liderlik karşısında eleştirel özerkliği sürdürebilmesi, kongrelerdeki çoğunluk görüşünü veya liderliğin emirlerini tüm üyelerin savunması gerektiği ölçüde imkânsızdır. Deneysel çalışmaların da gösterdiği gibi (Cialdini, 1993) kamu önünde belli bir iddiayı savunan insanlarda kendi özel tutumlarını da bu iddialarla uyumlu kılma yönünde bir eğilim vardır. Kısacası X görüşünü (bir nedenden dolayı) savunduğunu söyleyen insanların inanç sistemi X görüşüne sahip çıkacak şekilde değişim gösterir. Bu ilanlar ne kadar çok kişiye yapılırsa bu görüş o kadar çok benimsenir. Dolayısıyla eğer demokratik merkeziyetçilik adına parti üyeleri kamu önünde parti çizgisini savunurlarsa bu tutumlarından ayrı bir özel tutum sahibi olma imkânları yok olur. Deliller gösteriyor ki bir gurup insanın toplumda fikirsel olarak yekpare bir görünüm bırakma çabasıyla gurup içi tartışmalarda fikirsel farklılıkların korunabilmesi aynı anda mümkün değildir.

Merkeziyetçiliğe atfedilen pratik verimlilik iddialarını eleştirmeden önce bu verimlilik iddiasını savunanların her devrimde parti iktidarını taban demokrasisinin yerine koyma eğilimi taşıyacağını belirtmeliyiz. Partinin, kapitalizm koşulları altında faaliyet gösterdiği için 'işçi devleti'nden farklı bir örgütlenmeye sahip olacağı iddia edilir. Oysa iki dönem arasındaki farkı net olarak koymak imkânsızdır. Hele de herkes kapitalizmin etkisinin sadece yerli karşıdevrimciler değil, tüm dünya kapitalist sistemi yenilmeden sona ermeyeceğinde hemfikirken. Örnek olarak Ekim Ayaklanmasından sonra Halk Komiserleri Konseyi 30 Ekim'de yasama gücünü tek taraflı olarak eline almak için bir genelge yayımladı. Bu, partinin sovyetler ve onların yürütme organları karşısındaki önceliğini gösteriyordu. Bunu takip eden dönemde Bolşevikler yukarıdan artan miktarlarda tam yetkili komiserler atamaya başladılar ve egemen olamadıkları veya egemenliğini yitirdikleri sovyetleri bölerek veya yeniden kurarak siyasal muhaliflerinden temizlediler.

Troçki 1917 Eylül'ünde şöyle diyordu: "Bizim partimiz, diğer her siyasal parti gibi, kendisi için siyasal iktidar istemektedir. Bizim amacımız devrimci proletaryanın diktatörlüğüdür." (Vurgular Troçki'ye ait) (Troçki, 1917). 1920'de kendilerini "soyetlerin diktatörlüğünü partimizin diktatörlüğüyle ikame etmekle (suçlayanlara) [...] sovyetlerin diktatörlüğünün ancak parti diktatörlüğü aracılığıyla mümkün olacağını" söylüyordu. Parti sayesinde sovyetler "şekilsiz emek

parlamentolarından emeğin üstünlüğünün aygıtları haline (gelmişti). [...] Parti iktidarının proletaryanın iktidarını 'ikame' etmesi kaza eseri olmamıştır [...]." (Troçki, 1920). Bu bir döneme ait bir yargı da değildi. 1927'de Rusya'dan kovulmanın eşiğinde Birleşik Muhalefetin Platformunda "hiçbir Bolşeviğin ihlal edemeyeceği Leninist (ilkeye)", yani "proletaryanın diktatörlüğünün ancak partinin diktatörlüğüyle gerçekleşebileceği", bağlı olduğunu belirtiyordu. 1937'de "kitlelerin yetersiz kültürel düzeyi ve heterojenliği" yüzünden "proletaryanın ancak öncüsü yoluyla iktidarı ele (geçirebileceğini)" ve sovyetler emekçilerin iktidarının yürütücü aygıtları değil, "öncü ve sınıf arasındaki yegâne örgütlenmiş bağ" olduklarını savunuyordu (Troçki, 1937).

> ... çoğunluğun yönetmesi demek olan demokrasi, burjuva parlamenter demokrasiden kopyalanan ve içeriği boşaltılmış haliyle çoğunluğun yöneticilerini seçmesine dönüşür.

Devrimci Örgüt ve Güvenlik

Demokratik merkeziyetçiliğe atfedilen en temel verimlilik iddiası olan merkezileşmiş bir önderliğin polis ajanlarının parti aygıtına girmesini engellediği iddiası Rusya örneğiyle çelişmektedir. Polis ajanları partinin en yüksek yapılarına ulaşabilmişti. 1910'da bir polis ajanı partinin Moskova bölge örgütünün başına geçti. 1912'deki kuruluşundan beri partinin gazetesinin editörleri arasında iki polis ajanı vardı. Bunlardan biri, Roman Malinovski, partinin güçsüz Rus Parlamentosu Duma'daki lideri oldu ve parti merkez komitesine seçildi. 1914'te Malinovski'nin bir istihbarat servisi ajanı olduğu dedikoduları yayılınca parti bir araştırma düzenledi ve siyasal dürüstlüğünün kuşku götürmez olduğu sonucuna vardı. Malinovski'nin gerçek kimliği ancak 1917'de Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten sonra ortaya çıktı.

Özerk devrimci grupların federal bir yapılanmasının daha zor sızılabilir olmasa bile sızıldığında da daha az olumsuz sonuçlar doğuracağını iddia edebiliriz. Bolşeviklerde olduğu gibi parti gazetesinin destekçi ve abonelerinin tam listesi bir merkez komite üyesi tarafından polise verilebiliyorsa bu tip bir örgütlenme korkunç bir tehlike barındırıyor demektir. Eğer kitleler parti liderlerinin rehberliğine ihtiyaç duyuyorsa, eğer gizlilik nedeniyle bunları seçemiyorsa ve eğer alt parti organları bu liderlerin emirlerini takip ediyorsa; en üst düzey organlarda polis ajanları bulunmasının sonuçları neler olur? Açıkçası merkez ele geçirildi mi tüm örgüt ve bağlantıları polisin önüne seriliverir. Özellikle baskı zamanlarında böyle bir yapılanma tehlikelidir, çünkü liderliğin yakalanmasıyla parti felç geçirir, itaatkâr tabanın itaat edeceği hiç kimse kalmaz ve demoralizasyon hızla yayılır. Parti sadece baskıcı atmosfer yüzünden değil, aynı zamanda iç kaynakların ortadan kalkması yüzünden de parçalanır.

Devrimci örgütün ne olursa olsun yaşatılmasının zorunluluğuna dair vurgu esas olarak Leninizm'in devrim meselesini bir parti meselesi olarak görmesinden gelmiştir. Lenin 1917'de sınıfın özeyleminin en üst politik ifadesi olan sovyetlerin farkına vardığında ve bunlara karşı düşmanca ve onları bir rakip olarak gören tavrı aştığında bile bunları ancak üzerinden partinin iktidarı ele geçireceği yapılar olarak görebilmiştir. Oysa örgüt daha temel bir soruya verilen bir yanıttır: Biz, kendimize devrimci diyenler, nasıl devrimci olarak kalmayı başarıp kendimizi bu konuda yetkinleştireceğiz ve çevremizdekilerin devrimcileşmesine katkıda bulunacağız?

Varoluşu kesintisiz olan bir siyasal örgütün gerekliliği işte bu sorunun yanıtıdır. Devrimler tarihinin gösterdiği gibi her devrimin arka planını belli koşullar altında kurulmuş başka koşullar altında varlık nedenini yitiren, yeni koşullara uyum sağlayabilen veya devletin zor gücü yada kendi sorunları yüzünden çöken sayısız örgüt oluşturur. Bunların hepsinin toplamı tüm parçalılığıyla devrimci süreci oluşturur. Burada "örgüt nasıl hayatta kalır" sorusu şu sorunun yanında ikincil kalmaktadır: Hangi biçimlerdeki ve içerikteki örgütler bireylerin devrimcileşmesini ve devrimci kalmasını sağlamıştır?

Devlet baskısı altında çökertilen bir örgüt başarısız addedilebilir. Oysa tutsak düşenler devrimcilikten vazgeçmemişse, ondan etkilenen insanlar yeni baştan yerellerinde devrimci örgütü kurmaya çabalayabiliyorlarsa, yani bu örgüt devrimci bireylerin oluşmasına katkıda bulunabilmişse süreci bir bütün olarak görenler için başarılıdır. Bunun tersi olarak her tür baskıya dayanacak şekilde merkezi yapısını koruyabilen bir örgüt düşünebiliriz. Bu örgüt, belli sayıda insanla sınırlı kalmışsa veya devrimcileşen bireyleri bünyesine alıp daha sonra onları devrimci niteliklerini kaybetmiş şekilde uzaklaştıran bir döngüyü sürdürüyorsa hiçbir başarıdan söz edemeyiz.

Merkeziyetçilik ve Toplumsal Mücadele

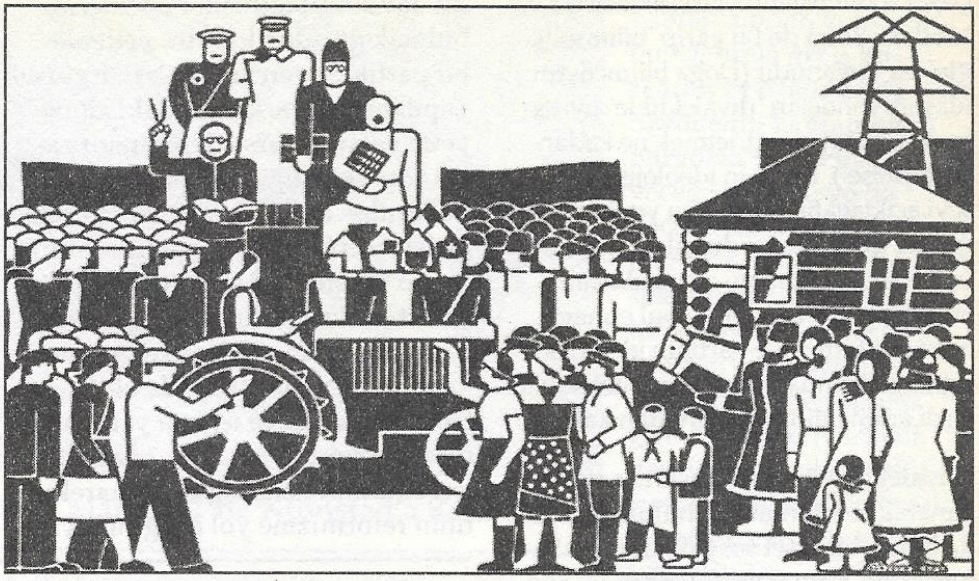
İşbirliği ihtiyacı duyulduğunda elzem olan görevlerin bölüşümü, demokratik merkeziyetçi yapılanma içersinde gerçek bir işbölümüne, emir veren emekle emirleri uygulayan arasında bir işbölümüne dönüşür. Yöneticilerle uygulayıcılar arasındaki bölünme kendiliğinden derinleşme eğilimindedir. Önderler rollerinde uzmanlaşıp vazgeçilmez olurken emirleri uygulayanlar somut işlerinde bağlı kalır. Bilgiden, duruma dair genel bir bakıştan ve örgütsel sorunların içeriklerinden mahrum kalan, parti hayatına katılım eksikliği yüzünden gelişimleri bir seviyede durmaya yüz tutan alt kademelerdeki militanlar zamanla yukarıdakileri daha da az denetleyebilir hale gelir.

Bu işbölümünün 'demokrasi' tarafından sınırlanacağı varsayılır. Fakat çoğunluğun yönetmesi demek olan demokrasi, burjuva parlamenter demokrasiden kopyalanan ve içeriği boşaltılmış haliyle çoğunluğun yöneticilerini seçmesine dönüşür. Bu da liderlerin sınırsız gücünü

saklayan bir örtü görevi görür. Nasıl bir parlamenter cumhuriyetteki halk belli aralıklarla parlamentoya temsilciler seçmekle egemen hale gelmiyorsa, yılda bir merkez komiteye birini seçtiği için örgüt tabanı da egemen hale gelmez.

İdeal bir Leninist parti içersinde demokratik merkeziyetçiliğin nasıl işleyeceğini düşünelim. Bir merkez komitenin demokratik olarak seçilmiş bir kongre tarafından kurulması bir fark yaratmaz, çünkü seçildikten sonra parti yapısı üzerinde tam bir egemenlik sürer (ve istediği örgütleri feshedebilir, militanları atabilir vs.) ve gelecek kongrenin kompozisyonunu belirleyebilir. Genelde parti kongrelerindeki öneriler ya liderlikten gelir ya da onun konumunu destekleyecek şekilde olur. Eğer şube üyeleri liderliği eleştiren önergeler verirlerse onlara kuşkuyla bakılacak ve önergelerin geri çekilmesi için azami baskı yapılacaktır. Ayrıca kongre delegelerinin savunması gereken konumlar genelde şubeleri tarafından önceden belirlenmemiştir ve bu sayede tabandan fikirlerin tartışılmak bir yana ortaya bile çıkmaması sağlanır. Elbette merkez komite bu haklarını onurlu bir şekilde de kullanabilir, iktidarı sınırlanabilir, parti üyeleri hizip kurabilmek gibi siyasal haklara sahip olabilir vs.. Ama sorunun özü değiştirmez, çünkü merkez komite hala örgütün siyasal çizgisini tanımlayan ve onun yukarıdan aşağıya uygulanmasını kontrol eden, yani önderlik işinde sürekli bir tekeli olan, bir organ olarak kalır. Fikirlerin ifade edilmesi, gurubun işleyişi bu fikirlerin sağlam zemin üzerinde şekillenmesini engelledikçe, yani örgütün faaliyetlerine ve ortaya çıkan sorunların çözümüne sürekli bir katılım olmadan, çok az manalıdır. Eğer örgütlenme biçimi genel sorunların çözümünü sadece belli bir kategorideki militanların özgül görevi ve sürekli meşguliyeti yaparsa sadece onların fikirleri diğerleri tarafından sayılır.

Bu sayede kapitalist işyerindeki veya devletteki işbölümü yaratılmış olur. Biçimler insanlardan bağımsız olarak var olamaz ve bu yüzden onlar arasında belli toplumsal ilişki



biçimleri oluşturur. Bu toplumsal ilişkilerse onlara maruz kalanları şekillendirir. Aynı otorite biçimlerinin sırf örgütün adı devrimci veya sosyalist diye daha farklı sonuçlar yaratmasını bekleyemeyiz.

Bu noktada üst kademedekilerin durumu alt kademelerden daha iyi analiz edeceği iddia edilebilir. Ne de olsa üst kademeler en yetenekli ve deneyimli üyelerden oluşmaktadır ve bulundukları yükseklikten belli bir konuyu daha geniş bir bağlamda görebilirler. Gerçekteyse merkez komite üyeleri tabandaki üyelere göre dış dünyadan daha izole olabilir. Pek çok merkez komite üyesi tam zamanlı parti çalışanı olduğu için hayatlarını sürdürmek gibi daha temel konulardan uzaktırlar. Aynı şekilde üst kademelerin durumu analiz etmesi için alttan bilgiye ihtiyacı vardır. Eğer alt kademeler kendi politikalarını biçimlendirmede yeteneksizse nasıl öncelikle doğru liderleri seçebilir ve ikincil olarak üst kademelere verilecek uygun bilgiyi sağlayabilir? Bolşevik parti tarihinde görülebileceği gibi partinin merkeziyetçi karakteri, bilginin parti aygıtı içersinde kaybolmasına ve üst kademedekilerin verdiği kararların yerellerdeki gerçek durumla alakasız olmasına, hatta devrimci hareketi baltalamasına (örneğin 1905'te sovyetlere karşı tutumları) yol açmıştır.

Liderliğin toplumsal sorunlar hakkında herkesin üstünde ve ötesinde bir kavrayışa sahip olduğu inancının doğruluğu kuşku götürmenin yanı sıra örgüt içi demokrasiyi olumsuz etkiler. Pek çok üye bu inançla partinin kongreler ve konferanslar arasındaki politikalarının belirlenmesini emanet ettiği parti liderliğinin analizleriyle çelişen fikirlerin, daha formüle edilmeden bile yanlış ve güvenilmez olduğuna inanır. Parti liderliğine sorgusuz bir güven ve itaat pek çok öncü parti tarihinde rastlanan bir olgudur.

Bununla bağlantılı bir diğer inanç parti liderliğinin 'bilimsel sosyalizm'in, yani tüm toplumsal hayatı kapsayabilecek bir parti ideolojisinin, muhafızı olarak görülmesidir. Toplumsal gerçeklikle insan arasındaki ilişki, deneyim (Marks'ın ifadesiyle praksis) üzerinden şekillenen bir süreç değil de mutlak gerçeğin evrensel bir yöntemin bulunmasıyla ('diyalektik') fethi olarak görülür. Bu yöntem açgözlülükle sadece toplumsal olanın değil, doğanın da mutlak gerçeğini ortaya dökecektir. Bu eğilim, Marks'ta Matematik Elyazmaları gibi sınırlı ve önemsiz bir yer teşkil etmiş olsa da (bu yazılar zaten doğa üstüne değil, matematikte diyalektiğin kanıtlanması üzerinedir ve tahmin edileceği gibi oldukça hatalı yargılarla doludur). Engels'in Doğanın Diyalektiği ve İkinci Enternasyonal Marksizmi ile birlikte egemen akım haline gelir. Lenin'in Materyalizm ve Ampriyo-Kritisizm'i bu edebiyatın bir diğer örneğidir (Bu kitabın en iyi eleştirisi konsey komünisti Anton Pannekoek'un Lenin'in Felsefesidir. Türkçe çevirisi Metis Yayınlarından çıkmıştır). Son yıllarda Tarih Bilinci Yayınları'ndan

çıkan Aklın İsyanı: Marksist Felsefe ve Modern Bilim de bu garip 'bilimselliğin' bir devamıdır (Doğa bilimcilerin ulaştığı sonuçları 'diyalektikle' uymamakla suçlayıp reddetmek ne kadar 'bilimselse'). Partinin ideolojisinin her şeyi açıklayabildiği inancı yeni ve bağımsız düşünmeye duyulan ihtiyacı yok eder, eski pratiği eleştirel olarak incelemeyi ve hataları kabul etmeyi imkânsızlaştırır ve partinin ideolojik sığınağı dışında manalı bir entelektüel girdi arama ihtiyacını ortadan kaldırır.

'Diyalektik yöntem'in aslında ciddiye alınabilir bir tanımının bulunmaması da bunu 'bilimsel sosyalizmin muhafızları'nın, yani parti liderlerinin, elinde istedikleri gibi kullanabilecekleri bir araç haline getirir. Bu, özellikle de araçlarla amaçların uyumsuzluğunu meşrulaştırmak için kullanılır. Örneğin Troçkist Tony Cliff şöyle der: "Lenin, kendisinden önce Marks ve Engels gibi, araçların mükemmel şekilde amaçlara uyumlu olamayacağını biliyordu [...]. Bununla birlikte araçların amaçlardan tüm farklılığına rağmen onları birleştiren bir merkez çekirdek olursa araçlar istenilen amaca yol açarlar." (aktaran Brown, y.y.) Tek meselemiz araçların hangi kısmının amaçlarla uyumlu hangi kısmının uyumsuz olacağını bulmaktır. Bunu bulan kişiler parti liderleri olduğuna göre uyumlu kısım partinin şüphesiz devrimci ideolojisi, uyumsuz kısımsa insanların yapmak istedikleri ve liderlerin de onları aksine ikna etmek istedikleri şeyler olur.

Toplumsal mücadelelerin öncüsü olmaktansa Leninist partiler genelde önemli toplumsal hareketleri ve olayların ilk belirtilerini anlamak bir yana en geç fark edenlerdendir. Bu hareketler sokaklara çıktıklarında kendilerini öncü ilan edenlerin dikkatini çeker ve kendi liderliklerine ihtiyaç olduğuna karar verirler. Bu sürecin bir bölümü kendi siyasal programlarını başka taktikler ve örgütsel biçimlerle başarılı olmuş hareketlere yerleştirmeye çabalamalarıdır. Başkalarının deneyiminden öğrenmektense toplumsal hareketler emekçi sınıfın özerkliğini ve savaşkanlığını değil partiyi ilerletecek bir hammadde, yeni parti üyeleri sağlayacak bir kaynak olarak görülür.

Bu davranış kalıbının nedenlerini bulmak güç değildir. Bu nedenler, bu partilerin tercih ettikleri örgütsel yapılanma ve arkalarındaki zihniyette yatar. Anarşistlerin uzun zamandır belirttiği gibi merkeziyetçi, yukarıdan aşağı bir yapılanma mücadele içersindekilerin ihtiyaçlarına cevap veremez. Parti hiyerarşisinin yarattığı durgunluk, yeni gelişmelere yavaş cevap verilmesine ve merkezileşmiş yapısı tabanda olandan tecrit olmasına ve uygun yanıtlar üretememesine yol açar. Lenin'in işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin reformizme yol açtığını savunması örneğindeki gibi öncü partinin liderleri daha önce kabul edilmiş olan proleter mücadele biçimlerine uymayan yeni gelişmelerden otomatik olarak kuşku duyar.

Parti büyüdükçe liderlikle taban arasındaki mesafe kaçınılmaz şekilde artar. Liderlik sadece kültleşmez, ayrıca yereldeki koşullardan da uzaklaşır. Kendi toplumsal gerçeklikleriyle iç içe olan yereldeki guruplar merkeze boyun eğer hale gelir. Kararların uygulanacağı yere ne kadar uzakta kararlar alınırsa, kararlar o kadar muhafazakârlaşır, süreç o kadar bürokratikleşir ve yaratıcılığın ve devrimci amaçlara çıkarsız bağlılığın yerini büyük örgüt saygınlığı ve itibar kaygıları alır.

Öncü partinin - daha doğrusu partilerin - verimliliğini sergileyen garip bir gerçek, pek çok Leninist'in bürokratik iç yapılanmaları nedeniyle mevcut partilere girmemesi, hayal kırıklığı içinde ayrılmaları veya bunları demokratikleştirmeye çalışırken atılmalarıdır. Eğer öncü partiler devrimci militanlar için bu kadar olumluysalar neden sürekli bir üye sorunu yaşıyorlar? Bu eski üye çokluğunun nedeni nedir? Neden pek çok parti eski üyesi Leninist, genel norm haline gelen bürokratik merkeziyetçilik yerine kendi kafalarındaki demokratik merkeziyetçiliğin bulunabileceği bir parti arıyor veya kurmaya çalışıyor?

Bolşeviklerin Başarısı

Bu sonuçlar kafamızda kurduğumuz bir hipotezler bütünü değil, geçen yüzyıldaki tüm kitlesel Marksist partilerin genel bir şemasıdır: İkinci Enternasyonal'in Sosyal Demokratları, Üçüncü Enternasyonal'in Komünistleri ve türünün en büyük örneği olan Sri Lanka Troçkist Partisi. Bu partilerin Marksist ilkeleri samimi olarak uygulamadıklarını iddia etmek bir diğer soruyu içinde saklar: Neden bu ilkeleri takip edemediler? Bu partilerin burjuva toplumu içinde massedilmesinin nedeni, onların burjuva toplumunun hatlarında inşa edilmiş olmalarıdır.

Kararların uygulanacağı yere ne kadar uzakta kararlar alınırsa, kararlar o kadar muhafazakârlaşır, süreç o kadar bürokratikleşir ve yaratıcılığın ve devrimci amaçlara çıkarsız bağlılığın yerini büyük örgüt saygınlığı ve itibar kaygıları alır.

Bu partilere bir karşı örnek olarak Bolşeviklerin başarısı verilebilir. Fakat iktidarı almadan önceki Bolşevik Parti yüksek derecede merkezileşmiş bir öncü partiden çok parti içi hiyerarşi en azından biçimsel olarak esas güç olsa da yerellerde olabildiğince özerkliğin hüküm sürdüğü bir yapıydı (Price, 2006). Parti disiplini alt kademedekiler bir yana özellikle de Lenin tarafından parti bürokrasisini Rus emekçilerinin kendiliğinden devrimci eylemlerini ve fikirlerini yakalamasını sağlamak için - tabi kendisi bunu yakalayabildiği ölçüde - ihlal ediliyordu. Bolşevik önderlik oldukça muhafazakârdı (aslında merkez komitenin daha önce aldığı, fakat ya alındığı zaman da manasız olan ya da sınıfın eylemiyle manasızlaştırılmış olan kararlara bağlı olmaktan başka bir şey yapmıyordu). Lenin 1917 boyunca önce merkez komiteyi Geçici Hükümet'e karşı tavır

almaya (Nisan Tezleri tartışması) daha sonra da Ekim'de ayaklanmaya ikna etmeye çabaladı. Her ikisinde de merkez komite üyelerini istifa etmek ve alt kademedeki parti üyelerini muhatap olarak almaya başlamakla tehdit etti. Bolşevikler ancak iktidara geldikten sonra partilerini emekçi sınıftan kopacak şekilde merkezileştirmeyi başardılar.



Kızıl Ordu 17 Mart 1921'de Kronştad'a Saldırıyor

Örneğin Şubat 1917'de Bolşevik Parti, Çar'ı yıkacak eylemlere muhalefet etti. Fabrikalara polis saldırılarıyla haftalar süren grevlerden sonra en çok ezilen emekçi kesimi, kadın tekstil işçileri inisiyatifi ellerine aldılar. Ekmek taleplerini ve fırınlara saldırıları Dünya Kadınlar Günü'nde kadın işçilerin kitlesel gösterileri takip etti. Kadınlar, Bolşevik bölge örgütünün 1 Mayıs'a kadar bekleme emrini görmezden geldiler. "Ekmek!" sloganının yerini kısa sürede "Kahrolsun Otokrasi! Kahrolsun Savaş!" sloganları aldı. 24 Şubat'ta Petrograd'ın yarısı grevdeydi. İşçiler fabrikalara çalışmaya gitmiyor, toplantılar düzenliyor, kararlar alıyor, mitingler düzenliyordu. Bolşeviklerin Vyborg komitesi grevlere karşı çıktığında işçiler onları dinlemedi. Eğer dinleselerdi Şubat devrimi mümkün olmazdı.

1905'te işçiler siyasal partilerden bağımsız olarak geri çağrılabilir işçi delegelerinden oluşan konseyler (sovyetler) kurdular. Bolşevikler bu gelişmelerin öncüsü olmak bir yana onlara karşı olabildiğince düşmandı. Petrograd'daki Bolşevik merkez komite üyeleri partiyle aynı anda parti dışı kitle örgütlerinin varlığından rahatsız oluyordu. Sovyetleri bir emekçi özyönetimi ve öz-eylem örgütü, dolayısıyla temel bir faaliyet alanı, olarak görmek yerine partiye bir rakip olarak gördükleri için onlara karşı çıktılar. Petrograd Bolşevikleri sovyete karşı bir kampanya düzenlediler ve ona parti önderliği altına girmesi için bir ültimatom verdiler. 24 Ekim'de çeşitli fabrikalardaki toplantılarda aynı hatlarda bir önerge verdiler ve sovyetin sosyal demokratik program ve taktikleri kabul etmesini ve politik duruşunu tanımlamasını talep ettiler. Bolşevik merkez komitesi Rusya'daki tüm üyelerini bağlayan bir emir yayımlayarak sovyetlerin parti programını kabul etmelerini talep etti. 29 Ekim'de Nevski bölge komitesi sosyal demokratların sovyetler gibi işçi parlamentolarına girmesini kabul edilmez ilan etti.

Bolşevikler sovyetin siyasal bir örgüt olmasını kabullenemiyor, ondan ya bir sendika olarak faaliyet yürütmesini, ya partiye bağlanmasını ya da kendisini feshetmesini talep ediyordu.

Devlet tipi bir merkezileştirme, ancak toplumsal hayatta mümkün olan en büyük uyumluluk ve siyasal ve toplumsal dengenin korunması amaçlanırsa uygun bir örgütlenme biçimidir. Her uygun anda acele eyleme girişmesi gereken ve destekçilerinin bağımsız düşünce ve eylemine muhtaç olan bir hareket için merkeziyetçilik karar alma iktidarını zayıflatan ve her tür acil eylemi sistematik olarak ezen bir lanettir.

Yeni Bir Toplum

Şu ana kadar Leninizm'e yönelttiğimiz temel eleştiri devrimci örgütün iç yapılanması ve sınıf hareketiyle ilişkisi üzerineydi. Bu bölümde Leninist programa odaklanacağız. Daha önce Leninist parti kuramının nasıl da devletçilik yönünde eğilimler yarattığını göstermiştik. Şimdi kapitalizmden komünist bir topluma geçiş kuramını ve özellikle de özyönetim kavramının buradaki yerini inceleyeceğiz. Klasik ve bir o kadarda skolâstik ve manasız bir tartışma olan sosyalizmin komünizmin bir aşaması mı yoksa proletarya diktatörlüğü mü olduğu meselesine girmeyeceğiz. (Gelenek dergisinin devletçi çıkışlarına sol içerinde gördüğümüz kadarıyla tek cevap olan Devrimci Marksizm dergisinde çıkan Revizyondan Reddiyeye makalesi ne kadar olumlu olsa da kapsamının üçte birini bu skolâstik meseleye ayırıp 'Devrimci Marksizm'in üstatları'ndan bilindik alıntılar yapmak dışında tartışmaya bir katkı sunamamasından dolayı o kadar da sıradandır. Bu tartışma tamamen bir Marksizm içi terminoloji meselesi etrafında döndüğü için ne TKP/SİP'e ne de İşçi Mücadelesi'ne cevap verme gereği hissetmiyoruz. Genel eleştirimiz zaten konumumuzu net olarak ortaya koymaktadır.)

Bu incelemede Lenin'in Devlet ve Devrim adlı kitabına odaklanmakta fayda var (Lenin, 1917). Sadece 1917 yılında devlet ve yeni toplumun örgütlenmesi meselesinin yakıcılığı altında yazılmış olmasından dolayı değil, aynı zamanda Leninizm'in 1917 sonrası devletçiliği eleştirildiğinde bu kitabın gözümüze sokulmasından dolayı. Kitap gerçekten Lenin'in en 'özgürlükçü' eseri olarak istisnai bir yerde dursa da ve kitabın savunduğu devrim sonrası toplum yönünde Bolşevik Parti hiçbir şey yapmamış olsa da burada bir kopuştan çok bu kitapta özetlenen programla Bolşeviklerin 1917 sonrası icraatları arasındaki sürekliliklere dikkat çekmeyi istiyoruz.

Lenin şöyle der: "Devlet özel bir iktidar örgütüdür: belirli bir sınıfın sırtını yere getirmeye yönelik bir zor örgütü. [...] [P]roletaryanın yenmek zorunda olduğu sınıf [...] yalnızca sömürücüler sınıfı, yani (burjuvazidir). Emekçilerin yalnızca sömürücülerin direncini bastırmak

için devlete gereksinimleri vardır: oysa, bu baskıyı yönetme [...] işini, (burjuvaziye) karşı savaşımda bütün emekçileri ve bütün sömürülenleri birleştirmeye yetenekli tek sınıf olarak, yalnızca ve yalnızca proletarya yapabilir." Sadece iki sayfa sonra ikinci bir iş için de devlet iktidarının kullanılması gerektiğini yazar:

"Proletaryanın, sömürücülerin direncini bastırmak için olduğu kadar, nüfusun büyük yığınını -köylülük, küçük-burjuvazi, yarı-proleterler- sosyalist ekonominin "kurulması" işinde yönetmek için de devlet iktidarına, merkezi bir güç örgütüne, bir zor örgütüne gereksinimi vardır.

Marksizm, işçi partisini eğiterek, iktidarı almaya ve bütün halkı sosyalizme götürmeye, yeni bir rejimi yönetip örgütlemeye, burjuvazi olmaksızın ve burjuvaziye karşı kendi toplumsal yaşamlarının düzenlenmesi için, bütün emekçi ve sömürülenlerin eğiticisi, yolgöstericisi ve önderi olmaya yetenekli bir proletarya öncüsünü eğitir."

Engels'e dayanarak devletin sadece zor gücü ile tanımlanmadığını, hatta zor gücünün kullanımının devletin ayırt edici bir özelliği olmadığını, devletin zor gücünün hiyerarşik bir örgütlenmesiyle tanımlanabileceğini göstermiştik. Lenin'in bu pasajlardaki esas ilgi çekici vurgusu iktidar mevkiinin alanının önce emekçilerden sanayi işçilerine, daha sonra da onlardan partiye daraltılması ve 'sosyalist' ekonominin inşasının "merkezi bir güç örgütüne, bir zor örgütüne gereksinimi" olduğunu söylemesidir. Daha olumlu görünen ve buradaki yargılarla çelişir görünen bir bölümde şöyle yazar: "[K]apitalizmin gelişmesi de, kendi payına, 'herkes'in devlet yönetimine gerçekten katılabilmesi için zorunlu öncülleri oluşturur. Bu öncüller içinde, ötekiler arasında, en ileri kapitalist ülkelerin birçoğu tarafından daha şimdiden gerçekleştirilmiş bulunan genel eğitim [doğru çeviri 'okuryazarlık' olacak], sonra sosyalize edilmiş engin ve karmaşık posta, demiryolları, büyük fabrikalar, büyük ticaret, bankalar vb. aygıtı tarafından, milyonlarca işçinin 'disiplin bakımından eğitimi ve yetiştirilmesi' vardır.

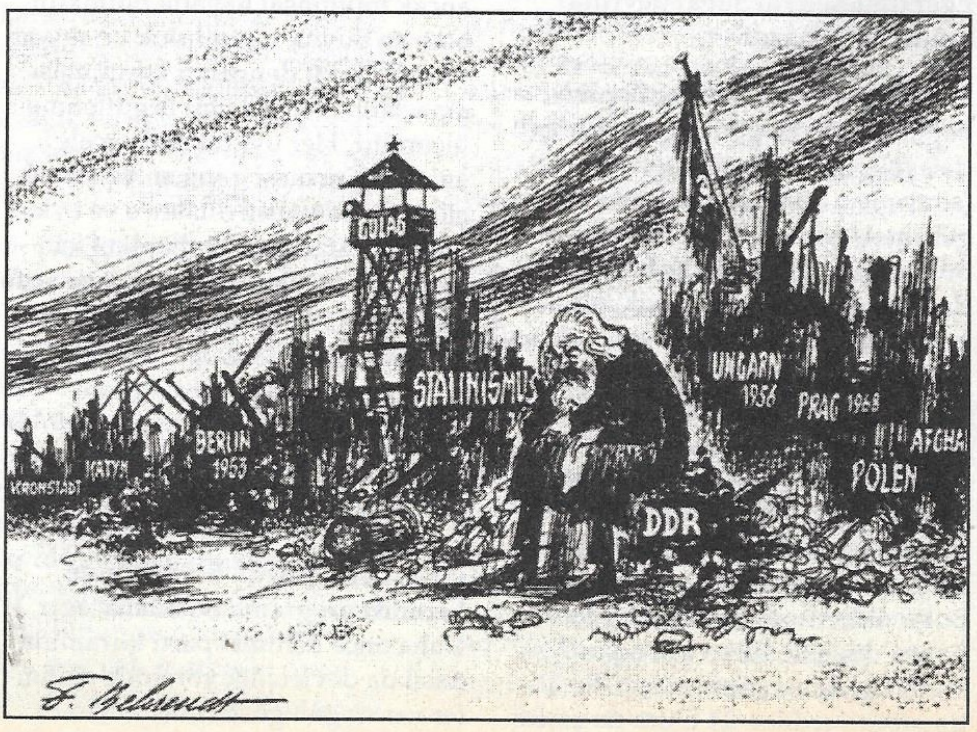
Bu tür ekonomik öncüllerle, kapitalistler ve memurlar alaşağı edildikten sonra, üretim ve bölüşümün denetimi, emeğin ve ürünlerin kaydı için, bugünden yarına, pekâlâ silahlı işçiler, tüm silahlı halk onların yerine geçirilebilir."

Buradaki önemli nokta Lenin'in insanların devlet yönetimine katılımı için koyduğu iki öncüldür: Okuryazarlık ve büyük gelişmiş işletmelerde eğitilmiş ve disipline edilmiş olmak. Büyük fabrikaların yarattığı disiplinin işçi sınıfı için önemi daha önce değindiğimiz Bir Adım İleri, İki Adım Geri eserinde de vurgulanmıştır ve büyük işletmelerle tekelci kapitalizmin sosyalizmin bir öncülü olarak görülmesi herhangi bir eserinde bulunabilir. Garip olan şudur ki emekçilerin kendi iktidar organlarını (sovyetler) kurduğu ve fabrika komitelerinin yayıldığı bir ortamda bu iki öncülün siyasete katılımı oldukça kısıtlayıcı olduğudur. Ne büyük sanayi Rusya'da o dönemde egemendi, ne de siyasete faal olarak katılan emekçi kitleler okuryazardı. Okuryazarlık oranı % 20-25 civarındaydı ki bu toplumun % 80'e yakınının siyasetten dışlanması anlamına geliyordu.

Üretimin yönetimi konusunda şöyle yazıyordu: "Biz ütopyacı değiliz. Tüm yönetim makinesinden, bütün devlet basamaklarından bir anda vazgeçmeyi "hayal" etmiyoruz; proletarya diktatoryasına düşen görevlerin anlaşılmamasına dayanan bu anarşistçe düşler, marksizme adamakıllı yabancıdır; ve gerçekte, sosyalist devrimi insanların değişecekleri güne dek ertelemekten başka bir işe yaramaz. Bize gelince, biz, sosyalist devrimi, astın üste bağımlılığından, denetimden, 'gözetimci ve muhasebecilerden' vazgeçmeyecek olan bugünkü insanlarla yapmak istiyoruz."

Toplumsal devrimin bunlardan vazgeçmek olması ve kısmen de olsa bunlardan vazgeçilmeye başlanmış olması bir yana astın üste bağımlılığının ve gözetimcilerin geçiş dönemi için vazgeçilmez görünmesi daha sonra da karşılaşılacak bir yargıdır. Bunlar temelinde bir işyeri demokrasisi kulağa garip gelse de o kadar da alışılmadık değildir. Örneğin Batı Avrupa ülkelerindeki 'endüstriyel demokrasi' misalleri bu hatlarda yapılanmaktadır.

1917'deki Bolşevikler İktidarı Koruyabilecekler Mi? adlı makalede bir bölüm işçi denetimine ayrılmıştır. Lenin, öncelikle işçi denetimi sloganını anarko-sendikalist olmakla suçlayanları eleştirir (Bu slogan sınıf mücadelesi anarşizminin klasik sloganlarından biri olduğu ve



Bolşevikler tarafından sonradan sahiplenildiği için üzerlerinde garip kaçmaktadır.) ve proleter devlet altında işçi denetiminin "üretimin ve ürünlerin dağıtımının ulusal, genel, en dikkatli ve en titiz bir sayımı durumuna (gelebileceğini)" (vurgu Lenin'e ait) söyler (Lenin, 1998, s. 212).

Burada Lenin'in işçi denetimi kavramının ne kadar sınırlı, hatta muhafazakâr olduğunu görebiliriz. Asla işçi yönetiminden (emekçilerin işleri gerçekten kendileri yönetmeleri) yana değildi; gördüğümüz gibi bunu bu tarihsel aşamada ütopyacı olarak görmüştü. Önerdiği şey devleti yönetebilecek yeterli vasfa sahip olanların yaptıkları işlerin aşağıdan denetlenmesi ve rapor edilmesiydi. Bolşevikleri Rusya'da özyönetimi sağlayamamakla suçlamak hatalı olacaktır, çünkü zaten böyle bir amaçları yoktur. Lenin asla devlet yetkililerinin, gözetimcilerin ve teknisyenlerin gerekliliğinden şüphe etmemişti.

Mart 1918'de – yani bazılarınca Rus devrimindeki tüm yozlaşmanın anası olarak gösterilen İç Savaş'ın başlamasından önce – Sovyet Hükümetinin İvedi Görevleri makalesinde halkı "doğru yolda, emek disiplini yolunda, iş koşulları hakkında kitle toplantılarında tartışma göreviyle ve iş sırasında sorgusuz sualsiz Sovyet liderinin, diktatörün, iradesine uyma görevini koordine etme yolunda" yönetilmesi gerektiğini savunacaktı (Lenin, 1918). Emekçilerin yöneticilerine iş saatlerinde sorgusuz sualsiz boyun eğmesi kapitalistlerin uzun yıllardır gerçekleştirmek istedikleri bir düştür. Eğer Lenin bunu başarabilseydi kuşkusuz kapitalizm için takip edilmesi gereken bir örnek oluşturacaktı, komünistler için değil. Lenin'in anladığı ve savunduğu şekliyle işçi denetimi, eğer devlet tarafından atanmamışsa yöneticinin seçilmesi, denetlenmesi, yaptığı her şeyin rapor edilmesi ve bu sırada da onun iş saatlerinde mutlak iktidara sahip olmasıdır. Bu noktadan ufak bir adımla yöneticilerin iktidarı güçlenerek işçi denetimini bir kelime oyununa dönüştürebilir.

Bu programatik hedefler temelinde Bolşevik hükümet 14 Kasım 1917'de içeriğini oldukça törpüleyerek işçi denetimini kabul eder. Bu, yeni bir yapılanma getirmektense fabrika komitelerinin fiilen yaptıkları şeyi onaylamaktır. Bolşeviklerin işçi denetimini sabırla denemelerine rağmen yarattığı kargaşa ve verimsizlik yüzünden vazgeçmeleri bir efsanedir, çünkü sadece haftalar içersinde Lenin işçi denetimi aleyhine konuşmaya başlar. Ocak 1918'de fabrika komiteleri aleyhine Bolşeviklerin daha güçlü olduğu sendikaların yetkileri arttırılır ve sendika denetimine geçilir. Sendika denetimi de uzun sürmez ve 1918 yazında nerdeyse tüm Rus sanayisi tek adam yönetimi ve Taylorizm gibi burjuva yönetim biçimleriyle idare edilir hale gelir.

> ... merkezileşmiş yapı kitle katılımını sınırlar ve iktidarın bir azınlığın eline geçmesi doğası gereği bürokratik yönetimi hazırlar.

Merkeziyetçiliğin Sorunları

Devletçi merkeziyetçiliğin – merkezi eşgüdüm ile karıştırılmamalıdır – en bariz sorunu 'ideal' bir çözümü dayatmanın toplumsal devrimi durduracağı, hatta gerileteceğidir. Luxemburg'un deyişiyle biraz oynarsak, özgür insanların eylem ve kararları (başkalarının hata olarak kabul edebilecekleri dâhil) en iyi merkez komitenin karar ve genelgelerinden üretken ve yararlıdır. Merkeziyetçi bir sistem zorunlu olarak dayatılmış bir sistem olacaktır, çünkü insan kitlelerinin kendi kaderlerini belirlemek için katılımını dışlayacaktır. Emekçiler yine emir alanlar düzeyine düşecek; işyerlerinin kontrolü onların değil, devletin eline geçecektir. Gerçek toplumsallaştırma aşağıdan, katılanların gerçek gelişim ve arzularına göre olur.

Özyönetimin emekçilerin işyerlerini kendi mülkleri olarak görmelerine sebep olup diğer emekçi guruplarına karşı bunu kullanabilecekleri – ve diğerlerinin de buna izin verebilecekleri – iddiası kolayca tersine çevrilebilir. Merkezi bir yapıya tüm ekonomi üstünde yetkiler vermek daha geniş ve daha tehlikeli şekilde aynı bencilce davranışlara yol açabilir. Bolşevik devlet, daha başından itibaren birbiriyle rekabet eden bürokrasilerin savaş alanına dönmüştür. 15'ten az işçi çalıştıran ufak bir süt işletmesinin Yüksek Ulusal Ekonomi Konseyi, Kuzey Bölgesi Halk Komiserleri Konseyi, Vologda Halk Komiserleri Konseyi ve Petrograd Yiyecek Komiserliği dahil altı örgütün rekabet konusu olması az rastlanan bir durum değildi. Yani merkezi yapıların kaynakları kendi mülkleri gibi görmede aşağı kalır yanları yoktur. Tek bir işyeriyle karşılaştırıldığında devletin kendi bakış açısını dayatma olanağı daha fazladır ve merkezileşmiş bir sistemin daha zor denetlenebilir. Merkez için gereken bilgiyi toplamak ve işlemek için gerekenler çok fazladır; ortaya çıkan denetleme zorluğu devletteki gerçek güç olacak büyük bir bürokrasinin gelişimini tetikler. Bundan dolayı bir merkezileşmiş yapı kitle katılımını sınırlar ve iktidarın bir azınlığın eline geçmesi doğası gereği bürokratik yönetimi hazırlar. Lenin'in Rusyasında olan ve Stalinizm'in temelini hazırlayan budur. Bu bürokratik karmaşanın aynı zamanda verimsizliğe de yol açtığı açıktır.

Bu verimsizliğin bir diğer kaynağı da merkezin yereldeki koşullar hakkında az fikri ve ilgisi olduğu için kendi varsayımlarını ve ideolojik tercihlerini yerellere dayatmasıdır. Örneğin Bolşeviklerin sanayi yönetiminin takip ettiği büyük olanın otomatik olarak daha verimli olduğuna dair görüşü buna bir örnektir. Tarihçi Thomas F. Remington'a göre bu görüş sadece lüzumsuz kayıpların artışına yol açmıştır (aktaran IAFC, 2006a):

"[Devasa] Pulitov [tesisinde] kıt bulunan materyallerin kaybı kesinlikle ciddiydi, fakat buna sadece siyasal huzursuzluklar yol açmamıştı. Şehirdeki genel yakıt ve hammadde

esikliği en fazla büyük işletmeleri vurdu. Bunların harcamaları küçük işletmelerinkine orantılı olarak daha fazlaydı. Belli bir zaman diliminde üreticiler için gerekli göreli sabit girdi oranlarıyla açıklanan bu durum çok sonra fark edilebildi. 1919'a kadar rejimin liderleri zamanın koşullarında küçük işletmelerin kaynak kullanımında daha verimli olabileceğini kabullenmeye hazır değildi ve ancak 1921'de birkaç Bolşevik teorisyen büyük birimlerin daha verimli olduğuna dair varsayımlarını ihlal eden bu durumun ardında yatan ekonomik nedenleri kavrayabildi. Bu zamana kadar sadece işçiler siyasal direnişle suçlanmadı, aynı zamanda rejim işçilerin kontrolünde olmayan koşulların yarattığı sonuçların suçunu da onlara attı."

mevkilerine yerleştirdiğiniz kişiler de belli yollarda hareket eder, belli bir dünya görüşüne sahiptir ve örneğin eşitlikçi toplumsal ilişkileri önemseyen bir diğerini yabancılaştırabilir.

Eğer Bolşevik politikalar emekçileri ve küçük köylüleri rejimden uzaklaştırmışsa ve bu rejime karşı direnişe yol açmışsa, demektir ki Lenin'in rejiminin karşı karşıya kaldığı nesnel etkenlerin bazıları kendileri tarafından yaratılmıştır. Bolşeviklerin merkezsizleştirmeye, federalizme, 'küçük burjuva' köylülere, 'sınıfsızlaşmış' işçilere veya 'anarko-sendikalist' eğilimlere karşı önyargıları iktidar partisi olarak verdikleri kararların ideolojik bir belirleyicisine dönüşür. Toplumsal koşullar Bolşeviklerin seçeneklerini sınırlamışsa da bunlar aynı zamanda Bolşevik ideolojinin ve pratiğin sonuçlarınca şekillendirilmiş ve bu sorunlara çözümler gene bu ideoloji tarafından engellenmiştir.

> Tüm solu hedef alan bu baskı dalgası İç Savaş'tan önce başladı ve savaşın başlamasından sadece altı hafta sonra tüm sosyalist muhalefet sovyetlerden temizlenmiş ve karşıdevrimci ilan edilmişti.

İç Savaş ve Ekonomik Çöküş

Bolşeviklerin devrimin sonuçları üstünde etkileri olmadığına ve bunun tamamen nesnel koşullar tarafından dayatıldığına dair Leninist sav ikna edici değildir. İnsanlar karşılaştıkları nesnel koşullardan ortaya çıkan seçimler yapmak zorundadırlar, fakat aldıkları kararlar otomatik olarak ortaya çıkmaz kafalarındaki fikirlerden etkilenir. Örneğin merkeziyetçiliği savunan ve devletleştirmeyi sosyalizmin belirleyici bir karakteristiği olarak gören birinin yaptığı seçimler, iktidarın merkezsizleşmesini tercih eden ve özyönetimi ana bir mesele olarak gören birininkinden farklı olacaktır. Ayrıca her ikisi de kendisinin sosyalizm ve verimlilik kavrayışına göre farklı toplumsal örgütlenme biçimleri yaratacaktır.

Benzer şekilde tercih edilen toplumsal örgütlenme biçimleri bir devrimin nasıl geliştiğini ve siyasal kararların nasıl alındığını belirleyecektir. Örneğin merkeziyetçi ve hiyerarşik bir örgütlenme perspektifiniz varsa iktidar

Nesnel koşullar argümanındaki ilk sorun gerçeklere dayanmamasıdır. Bolşevik otoriterizm iç savaştan ve büyük ekonomik çöküşten önce başlamıştır. İster sovyet demokrasisi, emekçilerin ekonomik özyönetimi, silahlı kuvvetlerde demokrasi, isterse de genel olarak işçi sınıfı iktidarı ve özgürlüğü olsun, gerçekte Bolşevikler daha baştan bunlara saldırmaya başlamışlardır. Muhalefet gurupları ve partilerinin yanında işçi sınıfının protestolarını da bastırmışlar. Daha başlamamış bir şeyi Bolşevik politikalara neden olmakla suçlamak zor olsa gerek.

Bolşevikler, iktidarı 'Tüm İktidar Sovyetlere!' sloganıyla ele geçirmiş olsalar da Halk Komiserleri Konseyi sadece dört gün sonra bir genelge yayımlayıp kendilerine yasama gücü vermişlerdir. En yüksek sovyet organı olan Merkezi Yürütme Komitesi (VTsIK) bu sayede işe yaramaz hale geldi ve prezidyumuna egemen olan Bolşevik çoğunluk bu yapıyı kontrol edip Bolşevik egemenliğini güçlendirmeye girişti. Bunu gerçekleştirmenin yollarından bazıları, genel toplantıları kısa kesmek ve Bolşevikleri destekleyen gurup ve fraksiyonlara temsil hakkı tanımaktı. Tabanda da benzer bir süreç işliyordu ve iktidar Bolşeviklerin egemen olduğu sovyet yürütme komitelerine geçtikçe bunlar Bolşevik çoğunluğu mümkün olan her aracı kullanarak korumaya çalıştılar. Bunun bir yöntemi sovyet seçimlerini ertelemek, diğeriyse çoğunluklarını sağlamak için seçime hile karıştırmaktı. Petrograd'da işyeri sovyetlerinin seçimleri yapılarken sonuçlar önemsizdi, çünkü 700'den fazla delegenin yarıdan fazlası Bolşeviklerin egemenliği altındaki örgütlerce gönderilmişti. Bolşevikler daha seçimler başlamadan kendilerine sağlam bir çoğunluk sağlamışlardı. Erteleme ve hile işe yaramadığında devletin zor gücünü kullandılar. İlk saldırı, Nisan 1918'de anarşist harekete yönelikti ve anarko-sendikaizmin Rusya'da bastırılmasıyla tek örgütlü anarşist güç olarak Ukrayna'daki Mahnovist anarşist komünistler kaldı. 1918 baharında ve yazındaki seçimlerin verileri bilinenlerin tamamında Bolşevik silahlı gücü seçim sonuçlarını iptal etti, bu tür eylemlere karşı emekçilerin tepkisini ezdi ve yazın sonuna kadar sovyetlerdeki tüm sosyalist muhalefet partileri bertaraf edilmiş ve yasaklanmıştı (Brovkin, 1983).

Temmuz'daki Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi'nde Menşeviklerin ve Sağ Sosyalist Devrimcilerin sovyetlerden atılmasıyla kitlelerin huzursuzluğu Bolşeviklerin eski hükümet ortağı olan Sol Sosyalist Devrimciler'e (Sol SD'ler) kanalize oldu. Fakat sadece Bolşevikler tarafından desteklenen Yoksul Köylü Komitelerine temsiliyet verilmesiyle Sol SD'ler çoğunluklarını kaybettiler ve terör eylemlerine girişip Alman büyükelçisi Mirbach'ı öldürdüler. Bolşevikler bunu sovyet karşıtı bir olay olarak niteleyip Sol SD'leri de yasadışı ilan ettiler. Tüm solu hedef alan bu baskı dalgası İç Savaş'tan önce

başladı ve savaşın başlamasından sadece altı hafta sonra tüm sosyalist muhalefet sovyetlerden temizlenmiş ve karşıdevrimci ilan edilmişti.

Benzer bir otoriterlik silahlı kuvvetlerde ve sanayide de gösterildi. Troçki, 30 Mart'ta Askeri İşler Komiseri olarak atandıktan sonra süratle askeriyede ölüm cezası, belli selamlama biçimleri ve subaylar için ayrıcalıklar ve ayrı barınma yerleri yeniden geri getirildi ve subayların seçimi ilkesi iptal edildi. Sanayide değindiğimiz gibi Lenin Nisan 1918'den başlayarak diktatöryel yetkilerle tek adam yönetimini savunmaya girişti. Bu sayede özel mülkiyete dayanan kapitalizmin yerini devlet kapitalizmi alıyor ve ekonominin kontrolü emekçilerin ellerinden devlet bürokrasisinin eline geçiyordu.

İkinci sorun Rus emekçilerinin kolektif eyleme girişemedikler ve bir sınıf olmaktan uzaklaştıkları iddiasının dayanağı yoktur. İç savaş dönemi boyunca ve onun öncesinde ve sonrasında işçiler – Bolşevik devlete karşı – kolektif eyleme girişmeye oldukça yeterliydiler. Atomize olmuş ve bireyselleşmiş bir kitleyi denetleyebilmek için yaygın devlet gücüne ihtiyaç duymazsınız. Emekçilerin sayısı azalmış olsa da tıpkı 1917'deki gibi kolektif gücünü kullanabiliyordu. Kitle protestoları iç savaş boyunca azalmak bir yana ölçek ve militanlık açısından arttı. Moskova'da işçi konferansları hareketinin 1918 ortasında bastırılmasından sonra 1920'nin sonundaki kitle hareketine yol açacak olan gittikçe büyüyen protesto dalgaları gerçekleşti. 1919 ve 1920'de Petrograd'da SSCB istatistiklerine göre işgücünün yarısından fazlasını kapsayan grevler gerçekleşti. 1921'de bu protestolar ve grevler Bolşevik diktatörlüğü o kadar sarsıyordu ki onları ekonomik politikalarının ana ilkelerini değiştirmek zorunda bıraktı.

Üçüncü sorun mantıksaldır. Leninistler kendilerini devrimci olarak adlandırıyorlar. Değindiğimiz gibi yanlış şekilde anarşistleri devrimin kendisini korumasına inanmamakla suçluyorlar. Fakat ironik olarak Bolşevizm'i savunuları tamamen iç savaşın yarattığı 'istisnai koşullar' çerçevesinde gerçekleşiyor. Eğer Leninizm bir devrimi yürütmenin gerçek sorunlarıyla başa çıkamıyorsa ondan ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır. Oysa bugünkü takipçileri onların otoriterliklerini belli koşulların sonuçları olarak aklamaya çalışsa da önde gelen Bolşevikler bunun her devrimin kaçınılmaz gereklilikleri olduğunu söylüyordu. Lenin 1917'de ve daha önce de her devrimin istisnai derecede karmaşık koşullar ve iç savaşla karşı karşıya kalacağını biliyordu. İktidara geldiğinde bu noktayı sürekli olarak tekrarladı ve gelişmiş kapitalist ülkelerde devrimin çok daha harap edici olacağını savundu.

Örneğin 1918 Alman devrimi görece Rusya'daki kadar kötü olan bir ekonomik çöküntüyle karşı karşıya kaldı. Buna rağmen hiçbir Leninist Alman devriminin imkânsız ya da başarısızlığa mahkûm olduğunu iddia etmiyor. Benzer şekilde 1930'ların Büyük Bunalımı'nın en karanlık dönemlerinde bile sosyalist bir devrimin mümkün olduğunu da inkâr etmiyorlar. Bolşevik otoriterliğin İç Savaş öncesinde başladığını gösteren kanıtlar yığınını görmezden gelsek bile iddiaları mantıksal olarak ikna edici değildir.



Mahno ve Arkadaşları

Son olarak ortada bir karşı örnek vardır: Ukrayna'daki Mahnovist hareket. Ukrayna'da devrimi, kendi iradelerini kitlelere dayatmaya çalışan tüm guruplara karşı savunan Mahnovistler Bolşeviklerle aynı nesnel koşullar altında faaliyet gösteriyorlardı. Fakat iki hareketin de politikaları farklıydı. Mahnovistler ele geçirdikleri yerlerde sovyet kongreleri çağırırken Bolşevikler onları kapatıyordu. İlki ifade özgürlüğü ve örgütlenmeyi (elbette ki burjuvazi için değil, ama Bolşevikler dâhil tüm sosyalist partiler için) savunurken, ikincisi her ikisini de bastırıyordu. Bolşevikler tek adam yönetimini ve parti diktatörlüğünü ideolojik gerçekler olarak kabul ederken Mahnovistler işyeri, ordu, köy ve kent özyönetimini savunuyor ve sağlıyordu. Hareketin koordinasyonu için savaşın tehdit etmediği bölgelerde kent ve köy emekçilerinin katıldığı kongreler düzenlediler. Bolşeviklerse – kendilerinin de içinde çalışmasına karşı çıkılmamasına rağmen – mümkün olduğu ölçüde bu faaliyeti baltalamaya çalıştılar ve örneğin Temmuz 1919 ve Kasım 1920 kongrelerinin yapılmasını askeri güç kullanarak engellediler (Daha ayrıntılı bir inceleme için IAFC, 2006b). Bu Bolşevik politikaların tamamen iç savaş gibi etkenlere bağlanamayacağını, bunların altında ideolojik tutumların yattığını gösterir.

Biterken

Sayfa kısıtlaması imkân verdiği ölçüde devlet tartışmalarına bir giriş yapmaya ve ana tartışma konularını göstermeye çalıştık. Şüphesiz bunlar bu konudaki son sözler değil, tarihsel birikimin bize bıraktığı bazı araçlardır. Bu araçların geliştirilmesi geçmiş deneyimlerin daha dikkatli bir şekilde bugünkü deneyimimizle elde ettiğimiz dersler ışığında incelenmesiyle elde edilecektir. Komünizmin toplumsal bir alternatif olarak pek rağbet görmediği günümüzde, her zamandan fazla kendi içinde tutarlı indirgemeci sistemlerin ve kitlelerin nesneleştirilmesinin yerini insanların özgür düşünüşünün ve eyleminin alması ve eskilerin bunu yapamadığı görüldüğüne göre yeni örgütsel biçimlerin yaratılması gerekmektedir.

Kaynakça:

Brovkin, V. (1983). The Mensheviks' Political Comeback: The Elections to the Provincial City Soviets in Spring 1918. The Russian Review, vol. 42, s. 1-50. Alındığı yer: http://libcom.org/library/menshevik-comeback-vladimir-brovkin

Brown, A. (y.y.). A Fresh Look At Lenin. Alındığı Yer: http://www.geocities.com/cordobakaf/solidarity_lenin.html

Cialdini, R. (1993). Influence: Science and Practice (3. Basım). Harper Collins: New York.

Conrad, J. (2002). Formulation nine and the possibility of peaceful revolution. Weekly Worker #448. Alındığı yer: http://www.cpgb.org.uk/worker/448/peaceful.html

Dolgoff, S. (ed.) (1998). Bakunin: Hayatı, Mücadelesi, Düşünceleri. İstanbul: Kaos Yayınları

Engels, F. (1873). Otorite Üzerine. Alındığı yer: http:// www.kurtuluscephesi.com/marks/otorite.html

Engels, F. (1976). Almanya'da Devrim ve Karşı-Devrim. Seçme Yapıtlar Cilt I (s. 363-463). Ankara: Sol Yayınları

Engels, F. (1979). Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni. Seçme Yapıtlar Cilt III (s. 230-407). Ankara: Sol Yayınları

Engels, F. & Marks, K. (1850). Merkez Komitesinin Komünist Birliğe Çağrısı. Alındığı yer: http://www.kurtuluscephesi.com/marks/markscagri.html

Engels, F. & Marks, K. (1999). Komünist Parti Manifestosu. İstanbul: Evrensel Basım Yayın

I.A.F.C. (Uluslararsı Anarşist Sık Sorulan Sorular Kolektifi) (2006a). Section H - Why do anarchists oppose state socialism?. Alındığı yer: http://www.infoshop.org/faq/secHcon.html

I.A.F.C. (Uluslararsı Anarşist Sık Sorulan Sorular Kolektifi) (2006b). Why does the Makhnovist movement show there is an alternative to Bolshevism?. Alındığı yer: http://www.infoshop.org/faq/append46.html

I.W.W. (Dünya Endüstri İşçileri) (2005). How To Sack Your Boss: A Workers' Guide to Direct Action. Alındığı Yer: http://iww.org.au/node/43

Kropotkin, P. (1895). The Commune of Paris. Alındığı Yer: http://libcom.org/library/the-commune-of-paris-peter-kropotkin

Lenin, V. İ. (1902). Ne Yapmalı. Alındığı Yer: http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/neyapmali.html

Lenin, V. İ. (1904). Bir Adım İleri, İki Adım Geri. Alındığı Yer: http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/biradim.html

Lenin, V. İ. (1917). Devlet ve Devrim. Alındığı yer: http:// www. kurtuluscephesi.com/lenin/devlet.html

Lenin, V. İ. (1918). The Immediate Tasks of the Soviet Government. Alındığı yer: http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1918/mar/x03.htm

Lenin, V. İ. (1998). Bolşevikler İktidarı Koruyabilecekler Mi?. Ekim Devrimi Dosyası. Ankara: Sol Yayınları

Marks, K. (1874). Conspectus of Bakunin's "Statism and Anarchy". Alındığı yer: http://www.marksists.org/archive/marks/works/1874/04/bakunin-notes.htm

Marks, K. (1875). Gotha Programı'ın Eleştirisi. Alındığı yer: http://www.kurtuluscephesi.com/marks/gotha.html

Marks, K. (1997). Fransa'da İç Savaş. Seçme Yapıtlar Cilt II (s. 213-293). Ankara: Sol Yayınları

Marks, K. (2005). On The Jewish Question. Alındığı yer: http://www.marksists.org/archive/marks/works/1844/jewish-question/index.htm

Marks, K. (2006). "Prusya Kralı ve Toplumsal Reform, Bir Prusyalı" Makalesine Eleştirel Kenar Notları. Alındığı yer: http://www.geocities.com/icgcikg/turkish/prusya_krali.htm

Marksist Tutum (y.y.). İşçi devleti, sosyalizm, komünizm. Alındığı yer: http://www.marksist.com/genclik/FAQ/isciDevleti.htm

Mckey, I. (2004). The Revolutionary Ideas of Bakunin. Alındığı Yer: http://flag.blackened.net/revolt/anarchism/writers/anarcho/history/bakunin.html

Thomas, P. (2000). Marks ve Anarşistler. Ankara: Ütopya Yayınevi

Troçki, L. (1917). On Compromises. Alındığı Yer: http://www.marksists.org/archive/lenin/works/1917/sep/03.htm

Troçki, L. (1920). Terrorism or Communism. Alındığı Yer: http://www.marksists.org/archive/trotsky/works/1920/dictatorvs/ch07.htm

Troçki, L. (1921). Lessons of the Paris Commune. Alındığı Yer: http://www.marksists.org/archive/trotsky/works/1921/1921-commune.htm

Troçki, L. (1937). Stalinism and Bolshevism. Alındığı Yer: http://www.marksists.org/archive/trotsky/works/1937/1937-sta.htm

Troçki, L. (1938). The Transitional Program. Alındığı Yer: http://www.marksists.org/archive/trotsky/works/1938-tp/index.htm

Price, W. (2006). Neden Bir "Öncü Parti" Yerine Bir Anarşist Örgüte İhtiyaç Var?. Kara Kızıl Notlar #4

Zinoviev, G. (1920). Theses on the Role of the Communist Party in the Proletarian Revolution. Alındığı Yer: http://www.marxists.org/history/international/comintern/2nd-congress/ch03a.htm

Nasıl Bir Halde/Devlette Olmalı*

Federazione dei Comunisti Anarchici - FdCA

Anarşizmin tarih boyunca temellerinden biri şüphesiz ki devlet karşıtlığı olmuştur. "Hal" anlamında kullanıldığı zaman bile "state" kelimesinden nefret eden ve Refah Devleti'ni basitçe bu küçük kelimeyi içerdiği için reddeden ve böylece neo-liberalizmin en kötü önermelerine kurban giden anarşistlerin aşırılıklarını yaşamak istemiyoruz. Devletsiz bir toplum ihtiyacı, Anarşist Komünist düşüncede sıklıkla Anarşizm geleneğinin tarihsel yükünün aceleyle kabullenilmesinden kaynaklanan çarpıtmalara yol açıyor. Bu tarihsel yük özellikle kapitalizmin büyük bir coşkuyla vergilerin toplanması ve hizmetlerin sağlanması için idari bürokratik bir araç olarak Devlet'in çözülmesini savunduğu bir zamanda bağlama oturtulmalı ve dikkatle analiz edilmelidir.

1. Devlet'in Doğuşu Ve Öncesi

Biraz tarih kimseye zarar vermez! Modern Devlet denen canavar iki yüzyıl önce doğdu ve burjuvazinin yeni egemen sınıf olarak ortaya çıkışıyla yakından bağlantılıydı. Modern Devlet'in birçok tipik işlevinin kökenlerini 1789'daki devrimci Fransa'ya borçlu olması tesadüf değildir. Toplumdaki iktidar yapılarının bu köklü dönüşümünün ardındaki sebepleri, hangi sosyal ilişkilerin başkalarına yer vermek üzere ortadan kalktığı, bütün bunların sınıf ilişkileri üzerindeki etkileri ve hepsinden öte yükselen burjuvazinin egemenliğinin nasıl ortaya çıktığını incelemek iyi bir fikir.



1.1 Feodalizm Altında Toplumsal İlişkiler

Anarşistler haklı olarak toplumun burjuva bir örgütlenmesi olarak Devlet'in alt sınıflara olumsuz etkilerini kınadıklarında fazla yüzeysel bir şekilde bu sınıfların "liberal devlet"in doğuşundan önceki halinden soyutlama yapıyorlar. Kuralların total yokluğu iktidar sahiplerinin zayıflara karşı istedikleri gibi davranmasına izin veriyordu ve edebiyatta dahi bunun kanıtlarına rastlamak mümkündür (İtalyan roman "I promessi sposi" (Nişanlı) buna güzel bir örnektir). Birazcık düşünmek bile bunun mutlak iktidarın gerçek özü olduğunu onaylayacaktır. Yoksul ülkeler sadece çok yoksul değildi, aynı zamanda korkunç kölelik yöntemleriyle iş gücü sağlıyorlardı. "Haklar" kavram olarak bile yoktu, sadece şehir devletlerinin özgür vatandaşları için geçerli "haklar" fikrinin kapsamı feodalizmin yozlaşması içinde daha da daralarak sadece aristokrasi ve

* *"What a State to Be In": "State" kelimesi İngilizcede hem "hal, durum" hem de "devlet" anlamına gelir, başlıkta bu şekilde bir kelime oyunu yapılmıştır.*

yüksek din adamlarıyla sınırlandı. Halkın geniş çoğunluğu insan onurunun tamamen reddedildiği koşullarda yaşıyordu.

1.2 Liberal Devlet Ve Haklar

"Liberté, fraternité, égalité" (Özgürlük, kardeşlik, eşitlik). Modern liberal Devlet'i kuran slogan. Ardında yatan ikiyüzlülüğü çok iyi biliyoruz. Burada bizi ilgilendiren ise başka bir konudur. Güçlünün kuralları dışında kuralların geçmediği toplumsal örgütlenmeden bireyi aşan bazı temel kurallara dayalı olma iddiasındaki bir toplumsal örgütlenme şekline geçiş. Bu geçiş hiç de önemsiz değildir. Genellikle göz ardı edilse de toplumun bireyleri aşan temel kurallara dayalı olma ilkesi mevcuttur ve güçlülerin küstahlığına rağmen etkileri de vardır. Örnek olarak, feodal toplumda bir işçi örgütlenmesi düşünülemezdi -ayaklanmaları "işçi örgütlenmesi" olarak göremeyiz. Gerçekte, burjuva devriminden önce çok sayıda kanlı devrim (muzaffer olanlar bile) oldu. Ama olanaksız olan, zenginliğin artan kısımlarını aşamalı olarak fethetmekti. İktidar tarafından yeniden emilebildikleri için (bu gün de gördüğümüz gibi) bu kazanımların kısmi ve sıkça geçici olduğu ve gerçek tek yolun devrim olduğu açık. Ancak bu iki şeyi reddetmez. Bir yandan Malatesta' nın dediği gibi, mücadele jimnastikleri devrim için bir hazırlık şeklidir. Bilinçli ve farkındalığı olan bir devrime, dolayısıyla kendini daha bilgili gören yeni bir egemen sınıfın ellerine geçmesi imkânsız olan bir devrime inandığımızdan bu bizim için özellikle önemlidir. Diğer yandan birinin hayatını iyileştirmeye hizmet eden herhangi bir şeyin sadece "liberter[1] komünizm" değil diye küçümsenmemesi gerektiği gerçeği var. Liberal toplum, eski egemen sınıflara karşı mücadelesinde gerekli olduğu için haklar giysisine bürünerek en zayıf olmayı sürdüren sınıflar nezdinde bile ilerici bir ilkeye onay verir (hem soyut olarak hem sonuçları ile).

1.3 İlerici Katılım

"Natüralist ve etnografik alanda geliştirilmiş olan Kropotkinist dayanışma, arıların biyolojik olarak zorunlu olan uyumlarını; sosyal toplulukların "uzlaşılmış uyumsuzluk" ve "uyumsuz uzlaşma"ları ile karıştırdı ve tarih öncesi olmayan tüm politik formlarda var olan toplumsal kanunları anlayabilmesine engel olacak fazlalıkta ilkel toplum/birlik(ortaklık)[2] formuna yer verdi". Bu alıntı bize üzerinde düşünülecek iki işe yarar temel sağlıyor. Birincisi kuralsız bir toplumun imkânsızlığı. Bu kuralların nasıl formüle edilebileceği tartışılabilir (anarşistler bunu yapıyor), kimin bunları tesis etme gücü olduğu, nasıl herkese eşit şekilde uygulanabileceği vs. tartışılabilir. Ancak kuralların yokluğunda anarşi değil, olsa olsa orman kanunu olur -ki bu her zaman en zayıfı cezalandırır ve en güçlüyü ödüllendirir. İkincisi, ne tür olursa olsun kuralların ikili bir işlevi olduğu: sınırlandırıcı, bir yandan bireyin özgürlüğüne sınırlar koyan ama diğer yandan herkese koruma ve garanti sunan. Kuralların tam da bu ikinci işlevi, istenmeyen ama kaçınılmaz bir yan etki olarak düşünüldüğünde bile, "bireyin yadsınamaz hakları"-nın herkesin burjuva toplum yapısına tam katılımını sağlayan mekanizma olarak ortaya çıkmasına yol açtı. Aksi halde burjuva toplum dışlayıcı olurdu. Bunun bugün yararlandığımız ilerlemede bir faktör olmadığını düşünmek zor.

2. 19. Yüzyıl Devleti Ve Anarşist Teorinin Doğuşu

Devlet'in sosyal devrimden önce, devrim sırasında ve devrim sonrasındaki rolü konusunda anarşist düşüncenin kalkış noktası şüphesiz Bakunin'dir. Ancak Bakunin'in fikirleri kendi zamanındaki mücadelelerin ihtiyaçları ile yakından bağlantılı olduğundan, modern Devlet'in rolünü ve onu aşma yollarını anlamak için pek az yararı olacaklarını söylemek gerekir. Ne yazık ki Bakunin'in bazı tartışılamaz ilkeleri belki bağlamları dışına çıkarılmış ve anlamlarının yorumlanması için çaba sarf edilmemiş oldukları halde Anarşizm'in demire işlenmiş, dokunulamaz ilkeleri olarak kabul edilmiştir. Öyleyse kendimizi sadece politik girişimleri çarpıtan birkaç beylik sözün zincirlerinden koparmak için birkaç noktayı açığa kavuşturmak gerekiyor. Bakunin'in bu konudaki fikirleri, hayatının son on yılında Uluslararası İşçi Birliği[3] içindeki faaliyetleri ve Marksist unsur ile polemikleri içinde gelişti. Onun ana referans noktaları (anti-otoriter grubun eylemliliğinin gelişimi ile sıkı sıkıya bağlı olan) İtalya, İspanya, Rusya ve Avusturya ve hem kıta Avrupa'sındaki yükselen güç olduğu hem de Sosyal Demokratlar' ın ana çekirdeğine ev sahipliği yaptığı için bunlara eklenmesi gereken Alman İmparatorluğuydu. Bu durum göz önüne alındığında Bakunin'in acilen ilgilendiği üç nokta vardı:

1. Devlet'in (seçim yoluyla) fethinin veya onun (reformlar yoluyla) dönüşümünün bir eşitlik ve dayanışma toplumuna ulaşmak için geçerli yollar olmadığını kesin olarak ortaya koymak,

2. İktidar olan yerde sömürü olduğunu ve bu nedenle hiçbir toplumsal örgütlenmenin mülkiyet, sınıflar ve hiyerarşileri ortadan kaldırmadığı takdirde bir başkasından daha iyi olmadığını göstermek,

3. Son olarak mantıksal bir sonuç olarak Devlet'in Toplumsal Devrim'den sonra var olamayacağı ve



olmaması gerektiği.

Bu noktalar tartışılmaz olarak herhangi bir Anarşizm kavramının en temel ve en ayırıcı özellikleridir. Yukarıdaki maddeleri tesis etmenin aciliyeti içinde (Enternasyonel'in durdurulamaz yükselişi sayesinde kitlelerin devrimci kalkışmasının kapıda olduğuna ikna olmuş durumdaki) Bakunin'in, Devlet'in önceki 75 yıl içinde yavaş, çelişkili, eğri bir çizgide, zaman zaman anlaması zor ancak yine de sabit ve bazı yönlerden geri dönülemez şekilde aldığı yolu yeterince derinlemesine incelemek için ne zamanı ne de fırsatı vardı. Onun için Devlet Almanya'da veya Rusya'nın otokratik çarlığında özetleniyordu. Aslında "askeri, polisiye ve bürokratik merkezileşme" gibi "modern Devlet"in ayırt edici olduğuna inandığı özelliklerine sahip olmadığı için İngiltere'yi gerçek bir Devlet olarak bile görmüyordu. Açıkça Bakunin'in teorik bakış açısında geçmişten kalan devlet örgütlenmelerini (veya daha doğrusu merkezileşmiş örgütlenmeleri), iyi örnekleri İngiltere veya yüzyıllarca süren merkezileşme mirasına rağmen hızla değişen Fransız Devleti olan modern Devlet ile karıştırmaktan doğan bir çarpıtma var. Devlet öcüsü Anarşist teoride aslında ilk defa bu askeri, polisiye ve bürokratik merkezileşme kavramsallaştırmasında çıkmıştır ve gelecekteki tüm deformasyonların ve uygun analiz üretilememesinin temelinde bu vardır. Devlet'in her evrimi bu merkezileşmenin yoğunlaşması olarak yorumlandı ve yeni (ve her zaman olumsuz olmayan) işlevlerini anlamayı engelledi. Sonuç bugün birçok Anarşist'in merkezsizleşme şekilleri ve baskı aygıtının görünürdeki çözülmesi karşısında teorik olarak hazırlıksız durumda olmasıdır. Ancak Bakunin (merkezsiz) İngiliz "Devlet"inin daha az tehlikeli olmadığını fark etmişti. Fakat bu konudaki çalışmaları farklı burjuva egemenlik formlarını, aralarındaki farkları çok yakından incelemeksizin aynı kefeye koymak eğilimindeydi. Bakunin bu tip çeşitli sistemler altında yaşayan kitlelerin gerçek durumlarını tespit etmek için bile yeterince yakından inceleme yapmadı.(Bu tercih son derece haklı olarak zamanında olması gereken devrimin aciliyeti nedeniyle ve bazı zararlı yanılsamaların ortadan kaldırılması için gerekliydi). Aslında bazen devrimci bilincin halkta gelişmesi için demokrasi yanılsamasının daha bile olumsuz olduğu düşünüldü.

3. Devlet'in Evrimi

19. yüzyılın ortalarında Devlet organizmasının evrimi ayırt edici özelliklerinin algılanabileceği bir noktaya geldiği halde, (Bakunin yukarıdaki nedenlerden dolayı bunu başaramamıştır, keza Marks da başaramamıştır) Devlet'in zamanla üstleneceği görevleri ön görmek son derece zordu. Burada iki noktaya değinmekte fayda var. Bir yanda, Devlet'in üstleneceği sorumluluklar ağı ve bu sorumlulukların bir bütün olarak toplumsal örgütlenme üzerindeki etkileri. Diğer yanda devletçilik aşamasının insan "ilerlemesi" üzerinde sadece olumsuz etkiler mi bıraktığını, bunun sonucunda karşılıklı dayanışma yolundaki özgün insan eğilimi içinde bir parantez olarak mı düşünülmesi gerektiğini incelemeliyiz. Bu iki soruya verilecek cevapların sınıfsız ve dolayısıyla devletsiz bir topluma ulaşma beklentimize etki etme ihtimali pek olmasa da bu cevaplar bugünkü mücadelelerimiz ile doğrudan alakalıdır.

3.1 Girişimci Olarak Devlet

Modern Devlet'ten bahsederken genellikle Devlet aygıtının üç işlevi, kökten farklı oldukları ve hiç bir şekilde birbirlerine bağımlı olmadıkları halde birleştiriliyor. Bunlar ekonomik döngünün düzenlenmesi, ekonomiye doğrudan müdahale ve refah sistemi. Bu üç özellik de 20. yüzyıl boyunca 19. yüzyılın devrimcilerinin iyi bildiği geleneksel burjuva çıkarlarının gardiyanlığı rolüne eklendi. Tekno-bürokrasi teorisyenleri Devlet'in yetkilerinin çoğaldığını gördükçe, bu gelişmeyi kendi beklentilerini onaylayacak şekilde toplumun obur canavar Devlet tarafından yutulmakta olduğu şeklinde yorumladılar. Kropotkinist determinizm ile kusursuz süreklilik içinde, onlar için tarih tek yönlü bir hadiseydi ve toplumsal evrimin yolları zaten belirlenmişti. Bu şekilde 1930'lar ve 1970'ler arasında var olan eğilimlerin, olayların gelecekteki gidişatını tartışılmaz şekilde ortaya koyduğu düşünülüyor - kaderci vizyonları basitçe Marksizm'e göre madalyonun öteki yüzü ve ikisi de toplumsal örgütlenmenin işlevselliğini sermayenin dönemsel çıkarları ile ele almayı ve dolayısıyla kesin gibi görünen tercihlerin tersine çevrilebileceğini görmeyi başaramıyor. Devlet'in son yirmi yıldır süren sökümünün teorik olarak onların ayaklarını yerden kesmesi ve umutsuzca önermeler aramaları, hatta bunların kesinlikle ve iyileştirilemez şekilde dünya ekonomisinin liderlerinin hamleleriyle uyumlu olması tesadüf değil.

Pazarların durumunu bilimsel olarak yorumlamak için tasarlanan marjinalist teorilerin başarısızlığından sonra, gittikçe daha yıkıcı olan krizler döngüsünün engellenmesinin imkânsızlığı, sermayeyi özelliklerini ciddi şekilde değiştirmeye itti.

3.1.1 Döngünün Kontrolü

Pazarların durumunu bilimsel olarak yorumlamak için tasarlanan marjinalist teorilerin başarısızlığından sonra, gittikçe daha yıkıcı olan krizler döngüsünün engellenmesinin imkânsızlığı, sermayeyi özelliklerini ciddi şekilde değiştirmeye itti. 1940 başlarından 1970 sonlarına kadar Devlet sadece kapitalist çıkarların gardiyanı (vergi sömürüsü, polis kontrolü, gümrük politikaları vs.) olmaktan çıktı ve sorumluluk alarak -hatırı sayılır vergi artışları yoluyla- kriz uçurumuna doğru ilerleyen ekonomik döngüyü yeniden canlandırmak için ekonominin bir motoru

olmaya dönüştü. Bu yeni ekonomik formun (Keynesçilik) zorunlu bir sonucu, hep var olan ve ilerleyen bir döngüye bağlı olarak gittikçe artan miktarda ürünün emilimi için olmazsa olmaz bir şart olan pazarın genişlemesi oldu. Maaşlar ekonomik durumun (Fordizm) ana çarkı oldu ve çalışmanın örgütlenmesindeki teknolojik yeniliklerin (Taylorizm) itkisiyle üretkenlik seviyesinin altında olmakla beraber yükseldi. Bu, sınıf mücadelesini sistemi meşrulaştırmanın normal bir yoluna dönüştürerek onu zayıflatma girişimiydi. Açıkça kapitalizm kendisi için yeni bir zenginlik dönemi icat ediyordu ama aynı zamanda sanayileşmiş ülkelerdeki metropoliten proletaryanın büyüyen kitleleri bir zamanlar ulaşamadıkları ürünlere erişim kazanıyorlardı. 60'ların sonlarındaki mücadeleler ise bu durumun zayıf sınıfların ticari zihniyete kalıcı olarak eklemlenmesi anlamına gelmediğini net bir şekilde ortaya koydu. Gerçekte sisteme karşı protestolar tam da çalışan kitleleri temsil ettiğini söyleyebileceğimiz kısımlardan geldi ve sürdü.

3.1.2 Sermayenin Doğrudan İdaresi

1930'larda bir adım daha atılmıştı. Bu evrim, neredeyse doğal olarak gerçekleşti ama zorunlu bir evrim olmaktan uzaktı ki kapitalist sistemin merkezi konumunda olan ABD'de yükselmedi. Yüzeysel olarak iki rakip alan olan tamamen planlı ekonomiler (Sovyet alanı) ve yönlendirmeli planlamalı ekonomilerdeki (kapitalist Avrupa) durumlar arasında birçok ortaklık var. Ancak iki örneğin ne kadar farklı olduklarını belirten bazı özellikleri vardı. İlk itki neredeyse tesadüfen faşist İtalya'da gelişti. Birçok endüstriyel komplekste kriz karşısında rejim 1933'te "Istituto per la Ricostruzione Industriale"i (EYİE - Endüstriyel Yeniden İnşaa Enstitüsü) kurdu. Bu organ zorlanan firmalara çeki düzen verdikten sonra tekrar pazara sunma niyetini belirterek el koydu. Fakat onun yerine EYİE hızla kendini endüstriyel üretimin kayda değer kısımlarına sahip durumda buldu ve sonunda onları bırakmayarak ve doğrudan idare ederek yeni bir sektör yarattı - Devlet Katılım sektörü. EYİE faşist dönemden sonra da hayatta kaldı ve 2. Dünya Savaşı'nı takiben ülkenin ekonomik hayatındaki en önemli oyuncu oldu. Ekonomik döngünün darbelerini yumuşatmak konusundaki başarısı o kadar büyüktü ki (kısmen Devlet'ten bile gelen sermaye bolluğu sayesinde) İngiliz Emek Partisi[4] üyeleri 1950'de İngiltere'de de uygulanabilir mi diye enstitüyü çalışmaya geldi, onları Fransızlar ve Almanlar izledi. Böylece ülkenin ekonomik hayatına kendi sermayesiyle doğrudan katılan Devlet doğmuştu - işadamı olarak Devlet. Sovyet ekonomisi tamamen farklı bir olaydı. Orada, ekonominin devlet tarafından idaresi totaldi ve hiçbir rekabet yoktu. Sovyet ekonomisi girişimci burjuvazi değil, kendi artı değer çıkarma yolları olan eğitimli küçük burjuvazinin iktidara gelmesinin sonucuydu. Bu iki sistem sadece ismen benzerliği olan farklı ekonomik planlama tipleri sağladılar. Bu aşamada Devlet'in daha önce incelediğimiz ekonomik döngünün düzenleyicisi ve iticisi olmasının devamı olarak gelişen ancak sonucu olmayan bu yeni rolünün kısaca değerlendirmesini yapmadan edemeyiz. İçimizden 60'lar ve 70'lerdeki emek mücadelelerini hatırlayanlar özel firmalardaki ve Devlet Katılım firmalarındaki işçiler için iki farklı ulusal emek sözleşmesi imzalandığını ve bunlardan ikincisinin genellikle birinciden önce geldiğini hatırlayacaklardır. Bu şekilde ikincisi genellikle hedef olarak görülürdü ve böylece özel sektördeki patronlar istemeye istemeye işçilerine daha büyük ödünler vermeye zorlanırdı. Ancak fütursuz bir liberalizm çağında Devlet Katılım firmaları yozlaşma ve israf ile eşanlamlı hale geldi ve duygusal bir reaksiyon dalgasıyla söküldü ve özel sektöre satıldı. Böylece (AGIP -EYİE grubunun bir parçası- tarafından alınmış olan ve yeni bir üretim tipine çevrilen, öncü(avant-garde) teknoloji geliştirmiş olan, sektöründe dünya pazarından iyi bir dilim kazanan ve Devlet için mükemmel bir kar kaynağı haline gelmiş olan) Floransa'daki Nuovo Pignone gibi örnek bir firmanın Amerikalı rakibi General Electric'e satılması mümkün oldu. Şüphesiz kamu sektörü yönetimindeki bazı unsurlar Devlet Katılım firmalarını işleterek zengin oldu, ama bu ayrıcalıklı sektördeki maaş seviyelerinin ve işçilerin durumlarının diğer işçilere taleplerinde bir referans noktası sunduğuna da şüphe yok. Bu nedenle bu sektörü yok etmek için girişilen amansız kalkışmanın esasen muğlak ve güvenilir olmaktan uzak bir yozlaşmayı ortadan kaldırma isteğinden ziyade, özel sektördeki patronların rahatsız edici bir rakibi elimine etme ihtiyacı için yapıldığını düşünmek tamamen meşru. Dahası, Enrio Mattei'nin (AGIP'in başkanı ve uluslararası petrol karteli Yedi Kız Kardeşler'i by-pass edecek bağımsız bir ham petrol kaynağı savunucusu) petrol şirketlerinin emriyle fiziksel olarak ortadan kaldırılmasının da üzerinde düşünülmeli.

20. yüzyıl boyunca Devlet yavaş yavaş sosyal hizmetlerin (eğitim, sağlık, sosyal sigorta, ulaşım vs.) sağlayıcısı rolünü üstlendi. Bunun patronlar için avantajı açıktı. İşçilere kıyasla kendilerinin çok daha az derecede katkıda bulundukları vergiler tüm hizmetleri karşılayarak patronlara daha iyi eğitimli, daha sağlıklı ve daha az huzursuz bir iş gücü veriyordu.

3.13 Refah

20. yüzyıl boyunca Devlet yavaş yavaş sosyal hizmetlerin (eğitim, sağlık, sosyal sigorta, ulaşım vs.) sağlayıcısı rolünü üstlendi. Bunun patronlar için avantajı açıktı. İşçilere kıyasla kendilerinin çok daha az derecede katkıda bulundukları vergiler tüm hizmetleri karşılayarak patronlara daha iyi eğitimli, daha

sağlıklı ve daha az huzursuz bir iş gücü veriyordu.

Ancak bunun işçiler için de yadsınamaz bir avantaj olduğu doğrudur. Alternatifi daha az vergilendirme olmazdı (bu konuya sonra döneceğiz), tüm sosyal koruma formlarının kar ormanında terk edilmesi olurdu -şu anda tüm netliğiyle tanık olduğumuz bir şey. Refah aslında bir zamanlar "sosyal maaş" olarak biliniyordu ve işçilerin örgütlerince çalışmaları karşılığı bir başka ödeme şekli olarak görülürdü. Kamusal eğitim iş için gerekli yeteneklerin elde edilmesine yoğunlaşmış olabilir ama aynı zamanda o güne kadar imkansız olan daha zayıf sınıfların genel eğitim standartlarına erişim kazanmasına da izin verdi. Sağlık programı hasarlı işgücünü "tamir etmek" için tasarlandıysa da, başka bir bakış açısından aynı zamanda proletaryayı bir zamanlar telef eden hastalıkların tedavisini garanti etti. Emekli maaşları geçersizleşmiş veya fazla işgücünün maliyetini toplumun bütününe transfer etme eğiliminde olsa da düşkünler yurduna ve en zayıf sınıfların üyelerinin bir zamanlar mahkûm olduğu yaşlılıktaki total çöküşe bir alternatif sunduğu da söylenebilir. Toplu taşıma, çok büyük sayıda proleterin şehirlerin kenar mahallelerinde marjinalizasyona terk edilmesini mümkün kılmış olabilir ama daha önce mobiliteye erişimleri olamayan nüfusun geniş kısımlarının boş vakitlerini daha iyi değerlendirmesine izin verdiği de söylenmeli. Devlet'i tüm çeşitli görüntülerinde incelemeyi reddetmek basitçe basiretsizliktir. Bunun sonucunda, Devlet düşman olduğuna göre Devlet'ten gelen her şey reddedilmelidir diye düşünenler var. Ama bu tip mantık yürütme bugün Devlet'i yok etmeyi amaçlayan diğer düşmanı hesaba katmıyor - kapitalizmi. Daha da sinsi ve hatalı bir yanlış anlama daha var: proletarya ve sermayenin zıt çıkarları olduğu için, ikincisinin lehine olan her şey ancak ilkinin aleyhine olabilir. Ama durum bu olsaydı, maaşlar tartışmasız patronların işgücünü tamamen sömürebilecekleri en düşük seviyede olduğuna göre, bunun işverenlerin lehine olduğunu gören çalışanlar maaşları reddetmelidir. Gerçekte kardan çalarak ücretleri arttırmak için mücadele ederken (veya daha doğrusu etmemiz gerekirken) aynı zamanda da hizmetlerin gittikçe sömürülen sınıflara doğru ve daha zengin sınıflardan uzağa yönelmesi için mücadele etmeliyiz. Ancak bu tabii ki asla adil, özgür ve eşitlikçi bir toplum kazanmak için sistemin devrimci yıkımından vazgeçiyoruz anlamına gelmemeli.

3.2 İlkel Devletten Modern Devlet'e

Şu ana kadar söylediklerimizden anlaşıldığı gibi, son 150 senede Devlet rolünü, işlevlerini ve yapısını büyük ölçüde değiştirdi. Ancak Marksizm hükümetin (burjuva girişimci komitesi olarak anılan) rolünü bir aygıt olarak Devlet'ten ayırırken ve böylece Devlet makinesini devrimci amaçlar için kullanma kavramını geliştirirken öte yanda Anarşizm ikisinin işlevlerini birleştirdi ve zamanla ayırt etme yeteneğini ve dolayısıyla politik yönelim kapasitesini kaybetti. Dolayısıyla ikisi de bizi sadece saldırgan neo-liberalizmin ellerine teslim edecek olan devlet aygıtını olduğu gibi kabul etmek riskinden veya Devlet'ten gelen her şeyi a priori reddetmekten kaçınmak için bütün soruyu tekrar düşünmeliyiz.

4. Devlet'in Rolünde Muğlâklıklar

18. yüzyılın ortalarında hala birçok ülkede var olan ancak fazla sürmeyen ayrıcalıklı bir kast iktidarının saf ifadesi (Bakunin'in eleştirilerini yönelttiği) mutlakıyetçi veya teokratik Devlet konusunda çok söz söylendi. Ancak en iyisi biz dikkatimizi şu anda yüksek seviye bir kapitalist gelişim ile dünya çapında kendini sağlam şekilde tesis etmiş olan liberal Devlet'e odaklayalım (ve bunun kötünün iyisi olduğu hala baskıcı diktatörlükler altında yaşayan o "üçüncü-dünya" ülkeleri için çok açık). Burjuva hakların "hayali" olduğu doğru - Devlet hiç bir zaman tarafsız değildir. Sınıfa göre bölünmüş bir toplumda yasa dışılığın sonuçları bile sınıfa göre bölünmüştür. Ama pire için yorgan yakmak ile ilgili eski atasözünü akılda tutmanın bir zararı olmaz - pireler çok fazla ve yorgan çok küçük olsa bile. Bunun iki iyi sebebi var. Birincisi basitçe yorganı feda etmek aptalca olur. İkincisi ise pireleri tutup yorganı yakmaya çalışan sınıf düşmanımıza yardım etmiş oluruz.

4.1 Devrimde Devlet

Anarşistlerin her zaman Marksistlerle fikir ayrılığı içinde olduğu bir nokta Devlet'in geçiş döneminde hayatta kalması gerekliliği konusundadır. Sözde bilimsel sosyalizmi izleyenlere göre Devlet'in işlevlerinin devrimi yaymak ve korumak için kullanılması, Anarşist Komünistler için ise sınıf toplumunun sorunlarına çözüm olarak proletaryanın devrimin kontrolünü derhal eline alma-



"BÜROKRASİ
Lütfen diğer kapıyı kullanın"

sı için merkezsizleşme ve toplumun proletarya tarafından doğrudan idaresi. Marksistler Anarşist duruşları işbirlikçi olmakla suçlamıştır, bizim yöntemlerimiz izlenirse sonuç çatışma ve eşitsizlik ve elbette kaçınılmaz burjuva reaksiyonu yenmek konusunda acizlik olacaktı. Anarşistler için ise merkezi iktidarın (Devlet) hayatta kalması yeni bir sömürücü sınıf yaratacak ve kitleleri devrimden uzaklaştıracaktır. Tecrübeler bunun doğruluğuna çürütülemez kanıtlar sunmuştur. Dahası, ne zaman proletaryanın devrimci özyönetiminin özgürce var olmasının en ufak bir ihtimali olsa mülksüzler arasında kayda değer dayanışma örnekleri olmuştur. Bunu tesis ettiğimize göre, meseleye biraz daha dikkatle bakalım. Öncelikle, Anarşistlerin meşru eleştirileri onları eğer yeterli şekilde ilgilenilmezse ölümcül olabilecek kaygan bir yokuşa sürüklemiştir. Dayanışma medeniyet için öğretilmesi gereken bir şablondur ve bahsettiğimiz örneklerin hep devrimci militanların zaten bir süredir nüfuz ettiği yerlerde, başka bir deyişle kitlelerin devrime daha iyi hazırlanmış oldukları yerlerde gerçekleşmiş olması tesadüf değildir. Şöyle de diyebiliriz, (medeniyetin ve toplumdaki rolümüze dair farkındalığımızın gelişmesinin bir sonucu olarak) insan evriminin son hali olan anarşiyi, hayvan-insanın şiddetli, kaba ve saldırgan ilkel davranışı ile karıştırmak tehlikeli olur. İkincisi, amaçlarımızda kafa karışıklığından kaçınmalıyız. Yoğunlaşmaması gereken iktidardır, bir başka deyişle hükümet ve cumhuriyetin yukarıdan aşağıya doğru idaresi (yasama gücü) anlamında Devlet. Bunun yerine kamu hizmetlerinin merkezileşmiş rolünü (alttan gelen özgür fikir birliği temelinde, elbette) korumak herkese aynı hakları garanti etmek için önemlidir. 1936'da İspanyol anarşistlerinin şüpheleri yoktu. Devrimin sadece kaynaklar ve hizmetler konusunda (mümkün olduğu kadar) her şey ilk günden itibaren çalışırsa başarılı olabileceğini bilerek işçilerin kamu hizmetlerinin devam etmesi için (mesela Barselona'da ulaşım) örgütlediklerinden emin oldular. Bundan şu çıkıyor, burjuva Devlet aygıtının dönüştürülmesinden ziyade yok edilmesi doğruyken (geçmişte bazılarının dediği gibi) aynı şey kamu hizmetleri -çocukların eğitilmesi, yaşlı ve hastaların bakımı, toplu taşıma vs.- söz konusu olduğunda söylenemez. Böyle hizmetlerin zaten var olduğu ve vatandaşlara eşitlik temelinde sunulduğu yerlerde bu sektörlerin işçilerin kollektif idaresine geçişi bu hizmetlerin parça parça özel sektöre satıldığı ve kar yaratmak için işlemeye zorlandığı bir durumdan çok daha kolay olacaktır.

Anarşistler yerine alternatif kooperatif ilişkilenme şekilleri koyarak devlet aygıtını derhal ortadan kaldırmanın hayati olduğunu savunur çünkü devrim sonucu başta sömürü kalksa da iktidarın sömürüyü yeniden üretebileceğine -SSCB örneğinde açıkça gerçekleşen şey- ikna olmuş durumdayız.

4.2 Bir Numaralı Düşman

Marksistler her zaman tarihin tüm evriminin yapı (üretim sistemi ve ilgili sosyal ilişkiler) tarafından belirlendiğini savunmuştur, politika, kültür ve savaş gibi diğer alanlar kendi etkilerini getirdikleri halde (üstyapı) az ya da çok yapının doğrudan sonuçlarıdır. Öte yandan Anarşistler yapının sosyal sistemin ana kaynağı olduğunda hem fikirdir (tarih sınıf mücadelesi tarihidir) ancak üstyapının bu kadar yakından bağımlı olmadığını, kendi yaşamı olduğunu ve zaman zaman yapı ile etkileşime bile girerek gelişmesine katkıda bulunduğunu düşünür. [Kısa bir not: gariptir ki, Marksistler politikaya katılma ve seçim faaliyeti konusunda kayda değer bir istek, Anarşistler ise bu alanlar konusunda fanatik bir ilgisizlik geliştirmişlerdir]. Devlet'e gelince, Marksistler devrim sonucu üretim ilişkileri (mülkiyet) değiştikten sonra Devlet üstyapısının işlevleri gereksiz hale gelene kadar (bu temelde Troçkistler yeni Sovyet bürokratik aygıtı nedeniyle devrimci idealleri total başarısızlığını görmezden gelerek SSCB'den yozlaşmış bir işçi Devleti diye bahseder) var olmayı sürdürmeli sonucuna vardı. Anarşistler yerine alternatif kooperatif ilişkilenme şekilleri koyarak devlet aygıtını derhal ortadan kaldırmanın hayati olduğunu savunur, çünkü devrim sonucu başta sömürü kalksa da iktidarın sömürüyü yeniden üretebileceğine -SSCB örneğinde açıkça gerçekleşen şey- ikna olmuş durumdayız. Bir kez daha, ilke doğruydu ama geçen zaman ve kötü propaganda ilkenin çok tehlikeli bir şekilde yozlaşmasına neden oldu. Asıl düşmanımızın Bakunin'in iyi bildiği gibi bir kişinin bir başkası tarafından sömürülmesi olduğunu ve Devlet'in sömürünün sadece bir tarihi görüngüsü olduğunu, ne tek ne de zorunlu görüngüsü olmadığını unutarak anarşistler geçiş aşaması teorisi ile tarih teorisini karıştırmıştır ve sonunda Devlet'i proletaryanın bir numaralı düşmanı (ve hatta bazıları için, tek düşmanı!) ilan etmiştir. Marksist "devletseviciliği" bir o kadar kaba bir Anarşist "devletfobisi" ile dengelendi. Bir başka deyişle, eleştirilerini sermayenin bir öznel tarihsel safhada geliştirilmiş egemenlik aletine yoğunlaştırdılar ve egemenliğin kendisini ve alabileceği başka şekilleri unuttular. Ve bütün bunlar devrimci aşamadan sonra hayatta kalırsa Devlet bir kez daha sömürüyü yeniden üretebilir korkusu ile yapıldı. Çokça Anarşist yazının Devlet'ten esas düşman olarak bahsetmesi ve bunun yerine esas düşmanımızın burjuvazi olduğunu iddia eden herhangi birinin kripto-Marksistlik[5] ile suçlanmasının sebebi budur. Öyleyse neden patron sınıfı şimdi Devlet'in çözülmesini hedefliyor? Ve neden ABD neo-liberalizminin bazı aşırı unsurları (Friedmann gibi) polis güçlerini özelleştirmeyi öneriyor? Unutmayalım ki İtalya'da Mafya ve çeşitli "onur

toplulukları" ülkenin sömürücü üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmadığı ancak birleşik Devlet'in kanunu dayatmak amaçları için bile ortada olmadığı kısımlarında bir sosyal kontrol ve polis kontrolü şeklinde doğdu. Devletsiz ve ekonomik eşitliksiz bir toplum yaratılabilir, o Amerikalı anarko-kapitalistlerin çok seveceği bir toplum. Ne yazık ki, bu düşüncenin ince zehri homeopatik[6] dozlarda anarşistler tarafından farkında bile olmadan emilebiliyor.

4.3 Kolektif İşlevler Ve Baskıcı İşlevler



Bu çalışmanın sonuna yaklaşırken, Devlet konusuna genellemeci bir yaklaşımın bizi ileri taşıyamayacağını (ve bizi geri götürebileceğini) tekrarlamalıyız. Bu nedenle modern Devlet'in çeşitli işlevleri arasında (en azından son neo-liberal saldırıya kadar bunlar hala varken) ayrım yapmalıyız, toplumsal düzenin hem tek bir alandaki hem de uluslararası işlevleri arasında (Buna Savaş Devleti denilmiştir) ve vatandaşlara minimum güvenlik standartları sağlama işlevleri (Refah Devleti) arasında. Çeşitli işlevler sıkça birbirine bağlıdır ve birbirlerini destekler ama bu farklı ilkelere dayalı oldukları gerçeğini değiştirmez. İlk işlevleri tamamen baskıcıdır ve eşitlikçi bir toplumda yerleri yoktur ancak son işlevleri sosyal entegrasyonu kolaylaştırmaktır ve toplum denmeyi hak eden herhangi bir toplumda oynayacağı bir rol vardır, her ne kadar şekillerinde değişiklikler gerekse de. Ancak şu andaki gidişata bakılırsa gittiğimiz yön bizim istediğimiz olan değil. Bu kapitalizmin büyük bir istekle aldığı bir yol. Refah Devleti'nin ortadan kaldırılması ve Savaş Devleti'nin korunması ve hatta güçlendirilmesi. AB anlaşmaları, NATO'nun büyümesi, İtalya ve başka ülkelerde profesyonel orduların gelişmesi -tüm bunlar aynı yeri işaret ediyor, diğerlerine ek olarak en azından çalışanlar için vergi yükünde tutarlı bir azalmayı içermeyen bir yeri. Gerçekte, Savaş Devleti'nin gelişmesinin sadece sınıf düşmanımızın işine geldiğini ekleyebiliriz. Refah Devleti için mücadele bizi ilişkilerin kolektif ve somut özyönetimine hazırlayabilir (uzaklaştırmaktan ziyade). Bunun yerine öyle gözüküyor ki bazı sözde anarşistler için kötülük kamu sağlığı, eğitim ve sosyal güvenlikte çünkü bunlar hastalık, bilgi ve yaşlılığın kar için sömürülmesi yerine Devlet organları tarafından sağlanıyor. Ama unutmayalım ki Devlet devrimci başarıya bir engelken ve gelecekte burjuvazi ve proletarya arasındaki ilişkilerin herhangi bir devriminde en başta ortadan kalkmalıyken, tarihte ortaya çıkışı ondan önce gelen barbarlık için ileri bir adımdı ve eğer mülkiyet ilişkilerinde devrimci bir değişiklik ile beraber olmazsa ortadan kalkması bizi amacımıza yaklaştırmaz, uzaklaştırır.

5. Birkaç Temel Kural

Anarşist Devlet karşıtlığı şüphesiz Marksizm'in ilgilenmeyi başaramadığı çeşitli konulara dikkat çekmede yararlı oldu: politik iktidarın rolü, devrim sırasında ve ertesinde kurumların rolü, entelektüel sınıfların rolü, idarenin içsel doğası ve kendini üretme yetisi, bazı koşullar altında üstyapının evrimsel özerkliği ve genel evrime etkisi. Tüm bu alanlarda geri dönüşsüz teorik ilerlemeler oldu ve bunlar sosyalizmi farklı çeşit Marksizmlerin parametreleriyle kurma girişimleri ile alanda kanıtlandı. Ancak Devlet karşıtlığını temizleyip, basit analojilere dayalı fazla yüzeysel yorumlamaların birikmesi sonucu çevresinde toplanan tozu almalıyız. Özellikle, devlet ve kamu, bürokrasi ve hizmetler, hiyerarşik ve kolektif arasındaki zararlı kafa karışıklığını. Elbette kamu hizmetlerinin bürokratikleşme ve onları kullanan bireylerin ihtiyaçlarına ilgisizlikten etkilendiği doğru. Ancak (malum güçlerce kontrol edilen) medyada hizmet hataları ve verimsizlikler konusunda günden güne yaratılan skandalın sadece özel kara yol açmaya hizmet ettiği de doğru. Bugünün haklı olarak eleştirilebilecek kamu hizmetlerinden eşitlikçi, sınıfsız bir topluma giden yol kapitalizmin en vahşi halinin geçit vermez ormanından ve sözde her vatandaşın çıkarlarından geçmiyor. Bu farklı bir yol, ters yöne koşan:

-hizmetlerin dolaylı, eşit dağıtılan maaşlar olarak tanınması;

-daha verimli ve herkese ücretsiz daha fazla hizmet talebi;

-kolektivite ve hizmetlerin dağıtım kalitesi üzerinde daha verimli ve sürekli kontrol, ama "politik temsil" şeklinde değil.

Toplumun ve insanlar arasında doğanın yarattığı eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik hizmetlerin gelecekteki verimli bir özyönetimine hazırlanma yolu budur. Bu "kamu hizmeti"nin doğru ve en öz anlamıdır.

Notlar:

[1] Liberter: özgürlükçü. ç.n.

[2] İng. Association. ç.n.

[3] I. Enternasyonel

[4] En. Labour Party: İşçi Partisi olarak da çevriliyor. Ç.n.

[5] Gizli Marksistlik

[6] Aşırı derecede seyreltilmiş.

Kaynak:
http://www.anarkismo.net/newswire.php?story_id=2012

Çeviri:
Kara Kızıl Notlar

Marksizm, Oluşturucu Komünizm ve İşçi Yönetimi Sorunu

Carl Boggs [Radical America; Kasım 1977-Şubat 1978]

Marksist geleneğin bariz bir kusuru, demokratik ve otoriter olmayan bir devrimci sürecin temeli olabilecek bir devlet ve siyasal eylem teorisi üretememiş olmasıdır. Devrimci hedeflere ulaşmak için en çok kullanılan iki strateji – Leninizm ve yapısal reformizm – bürokratik hiyerarşiye, merkezi devletin gücüne ve burjuva toplumunun karakteristiği olan toplumsal işbölümüne gerçek bir alternatif sunamamıştır. Leninizm geleneksel yapıları devirecek bir mekanizma yaratmış olsa da parti-devleti içersinde sosyalizme ilerleyişi frenleyen bir bürokratik merkeziyetçiliği yeniden kurdu. Ve geleneksel Sosyal Demokrasi ile gelişmiş kapitalist ülkelerdeki Komünist Partiler tarafından temsil edilen yapısal reformizm işçi sınıfı politikasının burjuva seçim, yargı ve yönetim yapıları içersinde kurumsallaşmasına yol açtı. İki strateji de devlet otoritesi, "verimlilik" ve disiplin takıntıları yüzünden gerçekte modern bürokratik kapitalizmin büyümesine destek oldu. Yerleşik hükmetme modellerinin yerini alacak sosyalist biçimlerin etraflı bir kavrayışına sahip olmadıkları ve bürokratik devletin en baskıcı özelliklerini kopyalamanın yanında arttırdıkları için asla burjuva politikasının sınırlarının dışına çıkmayı başaramadılar. Böylece ABD'de yeni solun çözülüşü karşısında verilen iki ana stratejik cevap olan "Marksizm-Leninizm" ve Sosyal Demokrasi aslında aynı madalyonun iki yüzüdür. İdeolojik zıtlıklarına rağmen pek çok benzer teorik (ve hatta programatik) varsayıma sahipler.

"Marksizm-Leninizm" ve Sosyal Demokrasi aslında aynı madalyonun iki yüzüdür. İdeolojik zıtlıklarına rağmen pek çok benzer teorik (ve hatta programatik) varsayıma sahipler.

Bunu "Stalinizm" veya "revizyonizm" gibi güncel sapmalara mal etmek kolay olurdu, fakat sorunun kökleri daha derindedir. Bunun kaynağı Marksizm'in dönüşüm sürecini detaylıca açıklamadaki başarısızlığıdır. Unutmamalıyız ki Marx komünizmin dünya çapında organik olarak ve oldukça hızlı şekilde ortaya çıkacağını düşünmüştü. Doğacak olan sosyalist düzene ne gibi biçimlerin, yöntemlerin ve liderlik tiplerinin şekil vereceğine dair Marx'ta ancak zar zor ipuçları bulunabilir; kendi eserinden açığa çıkabilecek stratejik yönelimler belirsiz ve sıkça tutarsızdır. (1) Bazen sosyalist dönüşümün feodalizmden kapitalizme geçişe benzeyeceğini söyler gibidir: Sivil toplumdaki değişimler zorunlu olarak siyasal iktidarın el değiştirmesini önceller ve ona yön verir. Fakat bu süreci kavramlaştırmamış veya strateji sorunuyla uğraşmamıştır.

Avrupa Marksizm'ini Marx'ın ölümüyle Birinci Dünya Savaşı arasında saran ham indirgemecilik bu görevi netleştirmek için çok az yararlı oldu. Kapitalist gelişimin varsayılan mekaniği bilinçli bir dönüşüm şeması ihtiyacını baltaladı. "Kriz", yıkılış, çöküş: Bu kaderci kavramlar Marksizm'i ilerlemeye dair en naif inançlardan birine itti. Kapitalizmin kendi çelişkilerinden (kar oranlarının düşme yasası, aşırı üretim krizleri, zenginliğin merkezleşmesi, proletaryanın yoksullaşması) dolayı yok olması beklendiğinden dönüştürücü süreç asla bir sorun olarak görülme-

di. Sosyalist devrimin amaçları ve yöntemleri, siyasal strateji ve öznel müdahale meselesinin üzerinden atlayan otomatik mekanizmalar biçiminde kapitalizmin kendi mantığı tarafından belirlenir gibi görüldü. Sosyalizme doğru tarihsel ilerleme yolunda engel teşkil eden konular - bürokratik egemenlik, toplumsal işbölümü, kitlesel sosyalist bilincin eksikliği - basitçe eskimiş bir üretim sisteminin yansıması olarak değerlendirildi. Bu engellerle doğrudan hesaplaşma denemeleri ya da dönüşümün karakterini özgülleştirmek ütopyacı spekülasyon çabaları olarak hafife alındı.

Leninizm bu stratejik felci aştı, fakat onun "çözümü" Marksizm'in özgürleştirmeci ve demokratik yanını daha da bastıran otoriter ve iktidar-merkezli bir modeldi. Geçen yüzyılda devletçi Marksizm'e karşı en doğrudan mücadele 19. yüzyıl anarşistleri ile başlayan, sendikalistleri, konsey komünistlerini ve yeni solu kapsayan benim adlandırmamla oluşturucu gelenek tarafından verildi. "Oluşturucu" kelimesiyle bir hareketin mevcut siyasal pratiği içersinde hedeflediği toplumsal ilişki, karar alma, kültür ve insan deneyimi biçimlerini barındırmasını kastediyorum. Esas olarak Marksizm'in dışında gelişerek Marksizm'de genelde eksik olan bir bürokratik egemenlik eleştirisi ve devrimci bir demokrasi vizyonu üretti. Buna rağmen burjuva devlet ya da örgütlü Marksist partiler tarafından yok edilmediği yerlerde kendi kendiliğindenciliğine av oldu veya yerleşik sendika, parti ve devlet kurumları tarafından emildi. Bu tarihsel sınırlılıklar, Leninizm'in ve Sosyal Demokrasinin güçlü bir eleştirisiyle birlikte bugün yeniden dikkat çekmeye başlayan oluşturucu radikalizmin mirasıdır.

1. Sosyalizm mi, Devletçilik mi? Sorunu Tanımlamak

Geleneksel Sosyal Demokrasinin gözden kaybolması Rus Devrimi ve Bolşevik devletin dayanıklılığıyla hızlandırıldı. Leninizm her zaman "kendiliğindenlik" tehlikesini ve İkinci Enternasyonal'in "açık" partilerinin hareketsizliğini düzeltmek için merkezileşmiş ve disiplinli bir örgüt gereksinimini vurguladı. Bolşevik parti, genelde gereğinden fazla abartılan bir mesele olan yeraltı mücadelesi için olmaktan çok "azınlık devrimi" için merkezileşmişti. Bu stratejiyi iki koşul şekillendirdi: Endüstri öncesi bir toplumda devasa bir köylülükle beraber yaşayan ufak bir proletarya ve derin bir meşruiyet krizine girmiş güçsüz bir devlet. Lenin için her şey doğrudan doğruya iktidar mücadelesine bağlıydı. Lukacs'ın dediği gibi kapitalist gelişimin "yasaları"na meydan okumak ve Marksizm'in içersine siyasal iradeyi aşılamaktı: Realpolitik'e dayanan bir strateji [ç.n.: Realpolitik (Almanca: real ("gerçekçi", "pratik" veya "güncel") ve Politik ("politika") idealist değil, sıkıca pratik nosyonlar üzerinde temellenmiş ve hiçbir duygusal yanılsama olmaksızın uygulanan bir siyaset tarzı demektir.]. (2) Parti-devlet, Leninizm için Lenin'in Devlet ve Devrimde çizdiği muğlak anarşist kitlesel katılım vizyonundan çok daha fazla merkeziydi. Bolşevikler iktidarı korkunç bir kriz esnasında ele geçirdikleri için ve şehirlerin ötesinde sürdürülebilir bir toplumsal desteğe sahip olmadıklarından onların stratejisi siyasal iktidarın ele geçirilişinden önce sivil toplumun dönüşümünü içermiyordu. Kısa vadeli amaçlarına ulaştılar, fakat tecritleri ve karşılaştıkları muhalefet sosyalist amaçlarını gerçekleştirilemez kıldı. Bu koşullar atında devrimci bir rejimi korumak parti-devleti tahkim etmek; bunun da ötesinde böyle bir toplumu dönüştürme projesi devasa miktarda denetim, manüpilasyon ve baskı gerektiriyordu.

Rusya'da Leninist iktidar tekelinin iki temel sonucu oldu: Parti tarafında "temsil" edilen kitleleri güdümlenmiş nesnelere dönüştürdü ve bürokratik yöntemler ve teknikler üstüne zihinsel bir uğraşı üretti. Lenin'in yaklaşımının tamamı bir teknisyeninki gibi siyasal mücadelenin örgütsel araçlarını vurgularken amaçların kendisini önemsizleştiriyordu. (3) Değerlerin baskı altında tutulması "sosyalist inşa"nın ilerlemesi için kapitalist yöntemlerin kullanımına izin verdi: Hiyerarşik yapılar, Taylorizm, otoriter-itaatkâr kişilikler, yabancılaşmış emek. Aşağıdan gelen tüm kıpırtılar "ütopyacı", "aşırı solcu" veya "anarşist" diye kötülenerek defedildi. Bolşeviklerin komünizme geçişin ekonomik-teknik temellerini koymak için kullandıkları araçların kendileri kaçınılmaz şekilde bu amaçları harap etti ve bürokratik kapitalizmin büyümesini cesaretlendirdi.

Lenin, demokratik katılım için feryat eden solcuların "küçük burjuva yanılsamaları"yla dalga geçerek işçi iktidarını Bolşevik yönetim gerçeğiyle eşitledi. Rejim, 1921'de devrimde yaşamsal bir rol oynamış olan halka ait ve özerk kurumları - sovyetler, sendikalar, fabrika komiteleri - çoktan yok etmiş ya da "emniyet kemerleri"ne dönüştürmüştü. Lenin ölümünden önce bürokratik cereyandan irkilmişti, fakat Bolşevik gelenek alternatif bir strateji öneremiyordu. Lenin'deki tek geçiş kavramı zaten pratikte izlenendi: partinin önceliğiyle birleşince merkeziliği doğuran uyum sağlayıcı, esnek taktikler.

"Proletarya diktatörlüğü"ne göndermeler yapmanın ötesinde Bolşevikler nadiren yapılar sorunuyla uğraştılar. Sol komünistlerden gelen sonuçsuz parti içi protestolar dışında Marksist sınıfsız v devletsiz toplum vizyonuyla uyumlu ne tür siyasal biçimler ve otorite ilişkileri olabileceğine dair hiçbir analiz yoktu. Lenin için geçiş döneminin doğası her zaman belirsiz kaldı; "tüm iktidar sovyetlere" özünde bir slogandı ve her halükarda devrim sonrası gelişime bir etkisi yoktu. sovyetler yeni sosyalist düzenin çekirdekleri olmaktan çok iktidarı ele geçime yolunda basamaklar olarak görüldüler. Partinin sürekli sovyetlere önceliği vardı ve onların özerkliğini sınırlamaya çabaladı; Lenin'in idari vurgusuna uygun olarak onun devrim vizyonu büyük çaplı örgüte demirlemişti. (4) Otoriter devlete "darbe indirdikten" sonra Bolşevikler kısa sürede onu yeniden inşa etti.

Marksizm orijinal olarak devlet

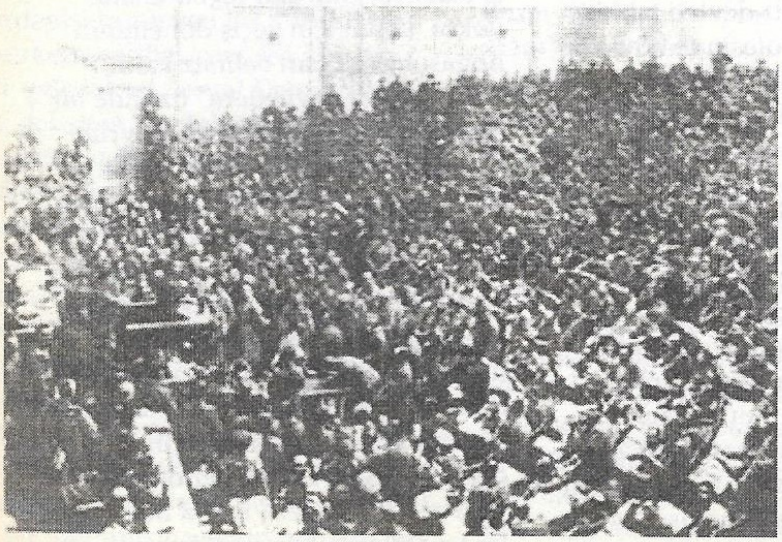
karşıtı bir teori olsa da Lenin'den itibaren sovyetlerin gelişimi Yugoslavyalı Stojanoviç'in "Sosyalizmin devletçi miti" olarak adlandırdığı şeyi üretti. (5) Devrimci amaçlar; denetim, sahiplik, planlama, sermaye birikimi, işgücünün istihdamı alanlarında devlet inisiyatifinden ayrılmaz hale geldiler. Sosyalizme geçiş mistik bir nitelik kazandı: sosyalist düzenin inşası içinde gerekli bilinç, toplumsal ilişkiler ve siyasal alışkanlıklar sivil toplumun onları besleyip büyütmesi için uzun ve organik bir geçiş süreci olmadan yoktan doğacak gibi göründü.

Leninizm, zayıf otorite kurumlarına sahip endüstri öncesi ülkelerde iyi işlemiş olsa da burjuva gelenekleri nin daha köklü olduğu gelişmiş kapitalist ülkelerde yapısal reformlar stratejisine tutundu. "Leninist" hareketler endüstrileşmiş ülkelerde hayatta kalsalar bile bunu ancak öncü statülerini terk ederek veya inzivaya çekilerek başardılar.

Yapısal reformlar stratejisi sıklıkla Leninizm'den geleneksel Sosyal Demokrasi'ye ters bir dönüş olarak anlaşıldı, ama İkinci Dünya Savaşı sonrası İtalyan Komünist Partisi'nin getirdiği model daha olumlu bir geçiş kavramı içeriyordu. Burjuva demokrasisine katılarak ve onun biçimlerini (seçimler, parlamento, yerel hükümetler, sendikalar) genişleterek öncülük ve kendiliğindencilik uçlarını atlamayı amaçlıyordu. Öncülleri, Marksist hükümetlerin siyasal güç dengeleri onların lehine olmadan toplumsal hegemonyayı elde edemeyecekleri, artan işçi sınıfı gücünün tekellerin ve merkez bürokrasinin gücünü parçalayarak aşamalı olarak yapıları dönüştüreceği ve kitle politikasına yeni bir hayat katacağıydı. Lenin'in tersine devletin aşamalı ve barışçıl bir biçimde demokratikleştirilmesini öngörüyordu; "aşırı sol"un aksine, bütüncül karşı karşıya gelmeleri içeren mücadelelerdense var olan kültür ve gelenekler içersinde kısa vadeli hedeflere odaklanan "elle tutulur" bir strateji teklif ediyordu.

Gelişmiş toplumlarda Komünist Partilerin evrimi yapısal reformizmin çelişkilerini yansıtır: parlamenter mücadeleler burjuva yapılarına sadece taktiksel değil, stratejik katılım ve sistem içersinde kurumsallaşma yarattı. Bu süreç üş düzeyde açığa çıktı: (1) Leninizm gibi bu strateji de kitlelerin devrimci süreci tanımlamasını sağlayacak oluşturucu biçimleri tasvip etmiyordu; (2) parlamentarizm tabandan mücadeleye, işçi yönetimine e kültürel dönüşüme yönelik her tür taahhüdün altını oyuyordu; (3) oy kazanmaya ve iktidar koalisyonları kurmaya koşullanmış seçim kampanyaları ekonomizm, ucuz halkçılık ve himayeye dayalı çıkar gurubu siyasetinin yükselişine katkıda bulundu.

Yapısal reformizm böylece politika ve ekonomi arasındaki ayrımı ebedileştiriyordu. Bir yandan parti oyları seferber ediyor, ittifaklar kuruyor ve yerel idarelerle parlamentoda temsilini genişletiyordu; diğer yandan sendikalar emeğin maddi taleplerini sözleşme pazarlıklarıyla ilerletmeye çalışıyordu. Ayrım işçi sınıfı hareketini parçaladı ve kısa vadeli mücadeleleri geniş sosyalist amaçlar arasında bağ kurulmasını zorlaştırdı. Seçimcilik, halk seferberliğini asgari düzeye çekiyor ve siyasete kısmi, yabancılaşmış, kurumsal bir yaklaşımı destekliyorken (7) sendikacılık kapitalist işyerinin hiyerarşisini, disiplinini ve korporatizmini yeniden üretiyordu.



1917 Petrograd Sovyeti Toplantısı

Başka bir sorun daha vardı: kökü "tarafsız" devlet kavramında olan ve burjuva iktidar aygıtını sınıf mücadelesinin "üstünde" duran, devrimci niyetler için yenden yapılandırılabilecek ve kullanılabilecek teknik bir alet olarak görme sorunu. Yapısal reformist partilerin muhafazakârlığı devletin kapitalist gelişimin bir ürünü olan sivil toplumdan ayrılamayacağını açığa çıkarıyor. Burjuva devrimden doğan kurumlar bu geleneğe o kadar derince gömülmüşlerdir ki mucizevî bir şekilde ondan kopup havaya yükselemezler ve sosyalist dönüşüm için mekanizmalara çevrilemezler. Gramsci ve Luxemburg'un önceki bir dönemde değindikleri mesele hala geçerlidir: liberal demokratik yapılar her şeyin üstünde burjuva toplumu meşrulaştırmaya yarar. Devlete aşırı bir bağımlılık burada Leninizm'inkiyle farklılaşıyor, ama tıpkı onun gibi devrimci süreci toplumun geneli ve açığa çıkacak yeni siyasal biçimler içersine yerleştirme başarısız oluyor.

Çoğulculuk taahhüdüne karşın yapısal reformizm ancak sosyalizmin devletçi mitini başka bir kıyafetle süslüyor: merkezi devletin kendisi birincil hareket ettirici, tüm inisiyatif ve meşruiyetin kaynağı, ana katılım alanı oluyor. Sonunda yapısal reformizm ve Leninizm taban tabana zıt stratejiler olarak görünseler de bürokratik devlet kapitalizminin ikiz çeşitlerine yol açıyorlar. Leninizm; hiyerarşi, meta üretimi ve yabancılaşmış emek dâhil kapitalizmin temellerini daha bütüncül ve yeni bir biçimde yeniden üretirken yapısal reformizm mevcut burjuva kurumları genişletmeye, arındırmaya ve "akılcılaştırmaya" söz veriyor.

2. Oluşturucu Bir Komünizm?

Marksizm içersinde bürokratik egemenlik ve hiyerarşi sorunu genelde

sınıf yapısının bir göstergesi olarak anlaşılmıştır; bu da yeni otorite biçimleri üstünde temellenecek bir stratejinin eksikliğini açıklamakta yardımcı olan kavramsal bir zayıflıktır. Diğer yandan oluşturucu strateji devletçiliğe ve otoriterliğe aşılması gereken özel engeller olarak bakar; amacı bürokratik devleti belirgin şekilde halka ait kurumlarla yer değiştirmektir. İdeal olarak bu gelenek üç temel kaygı taşır: (1) yeni bir ideolojik gerekçe ile hiyerarşik otorite ilişkilerini yeniden üretme korkusu; (2) merkezi biçimleri eski iktidar ilişkilerini devrimci mücadeleleri engelleyecek şekilde yeniden üretecek şekilde yeniden ürettiği için siyasal partilere ve sendikalara yönelik eleştiri; (3) gelecek özgürleşmiş toplumu yansıtan yerel ve kolektif yapılarla demokratikleşmeye bağlılık. Oluşturucu model - en azından yakın zamandaki bazı ifadelerinde - sadece özel mülkiyetin toplumsallaştırılmasını değil, tüm tahakküm tarzlarının da aşılmasını vurguladı. Millileştirme, merkezi planlama ve yeni toplumsal öncelikler getiren devletçi çabalar yasal sahipliğin el değiştirmesi sağlayabilir, ama aynı zamanda toplumsal işbölümünü ve bürokrasiyi yerinde bırakabilir. (8)

"Kolektif mülkiyet" fikri eski kurumsal denetim biçimleri yıkılmadıkça bir mit olarak kalacaktır; özel yönetimin devlet veya "kamu" yönetimi tarafından bastırılması kapitalizmin çelişkilerine sadece yüzeysel ve soyut bir çözüm barındırır. Gorz'un dediği gibi: "Komünist bir hayat tarzı veya 'kültür' olmaksızın komünizm diye bir şey yoktur, ama komünist hayat tarzı kapitalizmden türeyen teknoloji, kurumlar ve işbölümü üzerinde temellenemez." (9) Ancak emekçilerin kendileri yeni katılımcı yapılar kurduğunda yabancılaşmış emek ve boyun eğme ortadan kaldırılabilir. Bu dönüşüme biçimsel sahiplik sorunu da dâhildir, ama ondan çok daha derine dalar: Kapitalist işbölümünden doğan işyeri hiyerarşisi ve otoriterliği, iş vasıflarının parçalanması, meta üretimi ile zihinsel ve fiziksel işlevlerin ayrılığı düzeylerine nüfuz eder. Genellikle daha fazla verim ve üretim için gerekli gözüken bu özellikler daha iyi şekilde emeğin denetimini garantileyen araçlar olarak anlaşılabilir. (10) Uzmanlaşmaya ve hiyerarşiye doğru itki dar anlamıyla sadece sermaye birikiminden ve teknolojik gelişimden kaynaklanmaz, bürokratik olarak örgütlenmiş ve disiplinli bir işgücü yaratma ihtiyacına hizmet eder.

"Komünist bir hayat tarzı veya 'kültür' olmaksızın komünizm diye bir şey yoktur, ama komünist hayat tarzı kapitalizmden türeyen teknoloji, kurumlar ve işbölümü üzerinde temellenemez."

Bürokratikleşme, devrimci değişim için klasik Marksizm tarafında ancak belli belirsiz öngörülmüş olan engeller yaratır. Kamusal alanın genişlemesiyle devlet sektörünün ve özel sektörlerin uyumu daha merkezileşmiş ve bütüncü iktidar ağları ve bunlara uygun olarak halktan demokratik inisiyatifin erozyonu anlamına gelir. Halkın varlığının her alanına giren bürokratik mantık burjuva ideolojik hegemonyanın kuvvetlendirilmesine yardımcı olur. Bunu; örgütsel uyum, itaat, pragmatizm ve rutin kültürünü her yere sokarak, potansiyel muhalefeti siyasal söylemin menzilini daraltarak depolitize ederek, yabancılaşmayı kurumsallaştırarak ve sorunlara "teknik" çözümler önererek başarır. Bir kere sağlamlaştı mı bürokrasi temelden dönüşüme direnen bir katılık üretme eğimindedir. Marksist hareketler devamlı olarak kendi içi bürokratikleşmelerini kurbanı olmuşlardır.

Bununla birlikte bu dinamik, yaşamın yeni alanlarına nüfuz ettiği anda kapitalist iktidar yapısında yarıklar açar; yeni zayıflık noktalar ve yeni direniş merkezleri görünmeye başlar. Sadece üretim değil, toplumsal varoluşun her bölümü sınıf mücadelesine getirilir. Oluşturucu hareketler endüstrileşmenin ve bürokratikleşmenin ilk aşamalarında ortaya çıkmış olsalar da 1960'larda toplumsal isyankârlığın patlaması - Batı Avrupa, Japonya ve diğer yerlerde devrimci sol, yeni sol, tabandan emekçi mücadeleleri, Doğu Avrupa'da muhalefet hareketleri - onların halen fazlasıyla hayatta olduklarını gösterdi.

Oluşturucu komünizmin kurumsal odağı devrimci siyaseti demokratikleştirmeye ve canlandırmaya yönelen küçük, yerel, kolektif halk denetimi organlarıdır: işyeri komiteleri, sovyetler, mahalle meclisleri, devrimci eylem komiteleri, ortak ilgi grupları. Genel olarak doğrudan demokrasiye muğlâk bir bağlılık içeren geleneksel yapılardan doğarken (örneğin Rusya, Çin ve İspanya'da köy kolektifleri, Britanya'da işçi temsilcileri örgütleri, İtalya ve Fransa'da sendika şikâyet komiteleri) kriz zamanlarında radikalleşirler ve daha geniş devrimci biçimler üretirler. Paris Komünü, Rus ve Çin devrimleri, 1919 ve 1956 Macar devrimleri, 1936-39 İspanyol kabarışı, Vietnam devrimi ve 1968 Fransa Ayaklanması yaygın "ikili iktidar" ağları tarafından tetiklendi.

Genelde konseyler olarak anılan böyle guruplar işyeri yereline organik olarak kök salmış bir liderlik ve nüfusun tamamına doğrudan hesap vermek zorunda olan komiteler oluşturabilirler. Başka avantajları da vardır: örneğin iş ve "yönetim" işlevlerini kolektifleştirerek konseyler sıklıkla toplumsal işbölümüyle daha iyi savaşabilir; araçsal iktidar hedeflerinin yerine toplumsal ilişkilerin dönüşümünü vurgulayarak toplumsal mücadelelerle daha geniş bir meseleler, talepler ve ihtiyaçlar bütününü birleştirebilirler; ideolojik hegemonya sorununu ortaya koyarak kitlelerin entelektüel ve siyasal potansiyelini geliştirebilecekleri bağlamı donatabilirler, burjuva otorite tarafından yerleştirilen kadercilik, pasiflik ve itaatkârlığın yerini bir güven, ruh ve yaratıcılık duygusu

alabilir; (11) ve son olarak egemen yapılar tarafından dışlanan kitlelerin siyasal katılımını cesaretlendirerek radikalleşmenin kaybedilmesine karşı direnme kapasitesini güçlendirebilirler.

En geniş anlamda oluşturucu yapılar yeni bir siyasal meşruiyet kaynağı, geleceğin sosyalist düzeninin çekirdeği, olarak görülmelidirler. Onlar, gündelik hayatla siyasal faaliyet arasındaki işbölümünü yıkarak bütünüyle yeni tipte bir siyaset yaratacaklardır. Cornelius Castoriadis'in öne sürdüğü gibi: "Burada gördüğümüz siyasetin profesyonelsizleşmesidir, yani siyasetin özel ve ayrı bir faaliyet alanı lağvedilmesi ve tersine toplumun evrensel siyasallaşması, yani toplumun işinin kelimenin tam anlamıyla herkesin işi haline gelmesidir." (12)

Anarşizm ve sendikalizm bu soruyu uzun bir ideolojik-kültürel dönüşüm döneminin aşamalı olarak bürokratik devlet iktidarının ahlaki temellerini kemirebileceğinin altını çizerek cevapladı. Fakat tüm benzeri oluşturucu hareketler egemen güçlerin siyasal arazide tekel oluşturmasını sağlayan eşgüdüm ve liderlik düşmanlıkları yüzünden yok oldular. Dahası Ortaya çıktıkları sınıfsal kompozisyon küçük burjuvazinin ya da köylülüğün dünya görüşünü ne kadar yansıtırsa o kadar romantik ve ütopyacı, endüstrileşmenin ve şehirleşmenin yozlaştırmadığı bir geçmişe özlem duyar hale geldiler.

1860'ların sonlarındaki Marx-Bakunin tartışmalarından Birinci Dünya Savaşı'na kadar Marksizm ve anarşizm arasındaki ilişki kutuplaşmış bir çatışmaydı: örgüt kendiliğinden-

> Avrupa kapitalizminin savaş sonrası kriziyle birlikte oluşturucu hareketler yeni modeller aramaya başladılar: Rusya'da sovyetler, İtalya'da fabrika konseyi mücadeleleri, Almanya ve Hollanda'da Konsey Komünizmi.

Erken dönem oluşturucu gelenek doğal olarak nadiren bu düzeyde bir siyasallaşmayı başarabildi. Eski Avrupa anarşist ve anarko-sendikalist hareketleriyle savaş sonrası Rusya, İtalya, Almanya ve diğer yerlerdeki ayaklanmalar arasında dikkat çeken bir ayrım vardır. Önceki türevler siyaseti küçümsediler ve kendiliğindenliği o derece kutladılar ki kendi toplumsal vasıtasızlıklarını asla aşamadılar veya etkin bir strateji çıkaramadılar. "Teori" ve "örgütlenme-"nin her biçimini hor görmeye esin verecek şekilde - yeni solun başlangıcında tekrarlanan bir stil - daha büyük toplumsal meselelerden kaçışı temsil ettiler. Başlangıçta örgütlenmiş Marksizm'e bir tepki olan bu hareketlerin kaderi iki uç noktadan biri oldu: ya çaresizce sönümlenmek ve dış dünyadan yalıtılmak, ya da Marksizm'e asimile olmak. Yerel devrimci demokrasi merkezlerini baskıcı bir düzenin içinde yaymanın zorluğu sadece sorunu daha da derinleştirdi.

liğe karşı, liderlik öz-eyleme karşı, merkeziyetçilik yerelciliğe karşı vs. Bazı açılardan bu kutuplaşma Bolşevik Devrim tarafından Leninizm'in başarısı anarşistleri geri çekilmeye zorlayınca yoğunlaştırıldı. Aynı zamanda Avrupa kapitalizminin savaş sonrası kriziyle birlikte oluşturucu hareketler yeni modeller aramaya başladılar: Rusya'da sovyetler, İtalya'da fabrika konseyi mücadeleleri, Almanya ve Hollanda'da Konsey Komünizmi. Tüm "siyasi" faaliyete hala kuşkuyla baksalar da konsey eğilimi her iki geleneğin de en iyi öğelerini birleştirmeye çalıştı. Örneğin Pannekoek ve Goerter gibi konsey teorisyenleri kendiliğinden ve yerel hareketlere katı bir bağlılığın ötesine gittiler ve en azından teoride demokratik ve oluşturucu devrimci sürecin yapı, liderlik ve eşgüdüm ihtiyaçlarını dâhil etmeye çalıştılar.

Konseycilik önceki yaklaşımların üç düzeyde ötesine geçen belirgin bir ilerlemeye işaret ediyordu. Birincisi, parti ve konsey komünizmi arasında genel bir ayrıma rağmen, genel eğilim halka ait öz-yönetim organlarını daha büyük koordinasyon ve planlama sistemleriyle, yani Almancada Raetesystem denen federe konsey ağlarıyla bütünleştirmekti. İkincisi, iktidar çekişmesi asla öncelikli amaç olarak tanımlanmasa da ne öncücü veya parlamenter terimlerle anlaşıldı ne de küçümsenerek defedildi. Süreç farklı olacaktı: yerleşik yapıların altı tabandan kazılacak ve yerlerine kolektif iktidar yapıları gelecekti. Üçüncüsü konseycilik ilkel bir kolektivizmde kök salmış idealize bir geçmişe değil, Marksist bir gelecek tasavvuruna - işçi sınıfının potansiyelinin açığa çıkışına ve insan özgürleşmesinin temeli olarak ekonomik-teknolojik gelişmeye - baktı.

Fakat konseycilik bile sürdürülebilir bir harekete çevrilebilecek olgunlaşmış bir devrimci strateji üretemedi. Krizden dolayı ortaya çıkan konseyler istikrar tekrar gelince hızla yok oldular; patlayıcı ileri adımlar ezildi ve tarafsızlaştırıldı. Rusya'da Leninist parti-devleti tarafından, İtalya'da yerelcilik ve fabrika merkezciliğin doğurduğu bir yalıtım tarafından ve Almanya'da ise yüksek vasıflı, profesyonel bir işçi tabakasının yükselişini tetiklediği dar çıkar gurubu siyaseti tarafından yıkıldılar. Bu başarısızlıklar bir ya da diğer biçimde başka yerlerde de savaş sonundaki orijinal konsey dalgasından beri pek çok defa tekrarlandı. Devrimci siyasetin oluşturucu boyutu her seferinde bürokratik iktidar mücadelesinin araçsalcılığıyla çarpıştı.

3. Rusya: Jakobenizmin Yükselişi

Rus işçi sınıfı hareketi nicel olarak küçük ve Avrupa standartlarına göre siyasal bilinci düşük olsa da yüzyılın başında radikal bir güç olarak ortaya çıktı. Otoriter Çar devletinin baskıcı aygıtı yüzünden siyasallaşarak doğal olarak özerk proleter örgütlenme biçimlerini aradı. Bu biçimler 1905 Devrimi'nde fabrika komiteleri ve yerel sovyetlerin (fabrikalarda veya mahallelerde kök salmış konseyler) grevler ve kitlesel gösteriler örgütlemesiyle büyük

çapta belirdiler, fakat ayaklanmanın İkinci Nikola tarafından kanlı şekilde hezimete uğratılmasıyla hızla çöktüler ve 1917'ye kadar tekrar ortaya çıkmadılar. 1905'te birkaç şehirle sınırlıydılar ve bazıları devasa büyüklüklere ulaşsa da (Moskova Sovyeti 80 binden fazla işçiyi temsil ediyordu) genelde kısa ömürlü oldular. Ekim Devrimi'nden önceki ve sonraki aylarda ise "ikili iktidar" organları olarak güçlü bir coğrafi ve kurumsal varlık gösterebildiler.

Mart 1917'de Rusya ve Ukrayna'da 140'tan fazla sovyet hüküm sürüyordu; sadece birkaç ay içersinde rakam pek çoğu kırsal alanda olmak üzere 200'e yükseldi. Endüstriyel merkez Petrograd'ta ve diğer yerlerde fabrika komitelerinin yüzlercesi ortaya çıktı. İşçilerin ve köylülerin gündelik hayatlarına güçsüz Kurucu Meclis'ten daha fazla bağlı olan sovyetler ve fabrika komiteleri çoğu önemli topluluk ve işyerinde meşru karar alma organları oldular.

Ekonomik ve siyasal hayatın savaş dönemindeki dağılmasıyla radikalleşerek devrimci seferberliğin yaşamsal araçlarına ve kolektif siyasal iktidarın potansiyel merkezlerine evrildiler. Ekim Devrimi'nin birincil tetikleyicisiydiler.

Sovyetler öncelikle siyasal meclisler olarak tanımlandılar. Üç ana sol partinin – Bolşevikler, Menşevikler ve Sosyal Devrimciler – ideolojik savaş alanı oldukları bölgelerde bile her şeye rağmen nerdeyse tüm halk katmanlarından seçilen delegelerle geniş bir toplumsal tabanı yansıtıyorlardı. Delegelerin sayısı oldukça değişkendi: Bazı köy ve kasaba konseylerinde 100'den azken Petrograd Sovyeti'nde 3 bin tane. Düzenli olarak, bazen her gün, toplantılar yapılıyor ve yerel meseleler üzerine tartışmalar genelde açık ve sıcaktı. Daha büyük meclislerde doğal olarak yürütücü komite gündelik meselelerde dilediği gibi karar veriyordu ve bazen merkeziyetçi eğilimler doğuyordu, fakat delegelerin hızlı değişimi ve olayların çabuk gelişimi bürokratikleşmeye sınırlar koyuyordu. Her şeyden öte sovyetler krizin ortasında istikrarlı taban



Tüm Rusya işçi ve asker temsilcileri toplantısı

katılımlarıyla solun meşrulaşmasına yardımcı oldular; dolaylı olarak yüz binlerce kişinin sol hareketlere dâhil olmasına yol açtılar – bu görevi büyük olasılıkla partiler kendi başlarına gerçekleştiremezlerdi.

1917 krizi Rusya'yı devrime yaklaştırırken konseycilik üç ciddi sorunla karşılaştı. İlk sovyetlerle fabrika komiteleri, politika ile ekonomi, arasındaki ayrımdı. Çoğunlukla sovyetler topluluğun genel işleri üzerine karar alma güçlerini ellerinde toplarken, fabrika komiteleri üretim sürecindeki işyeri meseleleriyle ilgileniyordu. Her ikisi de ideolojik homojenlikten ve stratejik yönelimden uzak olsa da fabrika komiteleri tutarlı olarak sovyetlerin solunda yer alıyordu. Fabrika komiteleri daha militandı ve işçi yönetimiyle kitle eylemini – grevler, gösteriler, işgaller – savunuyordu. Diğer yandan sovyetler güçlerini ılımlı şekilde kullandılar; kısmen daha çeşitli toplumsal kompozisyonları ve kısmen de kurumsal politikaya bağlılıklarından dolayı genelde yasal taktikleri desteklediler. Örneğin Petrograd Sovyeti Ekim Devrimi'ne doğru yol alınırken toplumsal mücadeleleri yükseltmekte yavaştı. (13) Aynı zamanda komiteler gündelik ekonomik taleplere politik amaçları dışlama eğilimi yaratacak kadar takılmışlardı. Komiteler üzerinden hareket ederek işçiler pek çok fabrikanın yönetimini fiziksel olarak kovmuştu ve kendi denetim sistemlerini kurmuşlardı, ama "politika" sovyetlere bırakıldı. Dolayısıyla konsey hareketi parçalanmış halde kaldı. (14)

İkinci sorun birinciyle yakından alakalıydı: Coğrafi ve siyasal eşgüdüm nasıl inşa edilmeli? Siyasal birlik olmaksızın oluşturucu siyaset ya kendi kendine bölünecek ya da Jakobenizmin mantığına yenilecekti. Gerçekte 1917'de olaylar o kadar hızlı ilerledi ki bu kadar dağılmış ve ideolojik olarak parçalı bir kitle hareketinin ulus çapında öz-yönetim yapıları kurma şansı yoktu. Bir Merkez Sovyet fikri kabul edildi ve pek çok bölgesel toplantıda federatif eşgüdüm yapıları üstüne tartışmalar oldu, fakat konsensüs sağlanamadı. Bölgeciliğin gücü, şehir ve kır arasındaki kültürel uçurum ve sovyetlerle fabrika komiteleri arasındaki düşmanlık göz önüne alındığında stratejik felç hiç de kaçınılabilir değildi.

Bu bizi üçüncü soruna getiriyor: oluşturucu yapılarla solcu partiler (özellikle de Bolşevikler) arasındaki çatışma ki bu devrimden sonra bu halk meclislerinin ölümüne neden

oldu. Buradaki mesele Bolşeviklerin sovyetler ve komitelerde siyasal egemenliklerini yerleştirme kapasiteleri ve daha sonra bu organları kendi devlet güçlerini sağlamlaştırma araçlarına dönüştürmeleridir. Bolşevikler için genel şablon tabanda çoğunluğun desteğini sağlamak, parti disiplinine tabi olan bir devrimci komite kurmak ve yerel organları parti hâkimiyetinin yerleşmesi için meşrulaştırıcı bir örtü olarak kullanmaktı. (15) Bu taktikler, partinin sıkıca kenetlenmiş, disiplinli karakteri ve fabrika komiteleriyle sovyetlerin açık ve muğlâk tanımlı doğası göz önüne alındığında oldukça başarılı oldu. Devrim zamanında tüm sovyetlerin yaklaşık yarısı ve partinin iktidara gelmesinde ana rolü üstlenecek olan kilit roldeki Petrograd Sovyeti dâhil şehirdekilerin çoğu Bolşeviklerin kontrolü altındaydı. Fabrika komitelerinde dışardan gelen en etkili güçtüler.

İktidarın devrimci fethi gerçekte sovyetler adına yapılmıştı; parti, devrimci sürecin gerçekleşmesine aracılık edecek mekanizmalardan sadece biri olan yerel yapıların küresel "ifadesi" olarak görülmüştü. Aslıda Bolşevikler her zaman sovyetlerden şüphelendiler - özellikle de partiden özerklik elde etmeyi başaranlardan - ve 1918 başlarında onlara var gücüyle bir saldırı başlattı. Her tür bağımsız yerel örgüt "taşra dar kafalılığının" ve "anarşizmin" (Menşevizm'i saymıyoruz bile) limanı olarak itham edildi ve işçi yönetimi bir "solcu yanılsama" olarak reddedildi. Bolşevikler şimdi geriye kalan sovyetleri, hatta açık bir çoğunluğa sahip olmadıklarını bile dik başlı bir direnişle karşılaşsalar da kendilerine tali kılabilecek bir pozisyondaydılar. Devrim öncesi dönemde Bolşevik egemenliğine giren diğerleri gibi bu konseylerin de aşamalı olarak kolektif-demokratik içerikleri boşaltıldı ve parti liderliği tarafından alınan kararların uygulanması için "iletim kayışları"na dönüştüler. Fabrika komiteleri çoktan partinin bir parçasına dönmüş olan sendika aygıtı tarafından tasfiye edildi. 1918 ortalarında Yüksek Ekonomik Konsey'deki "solcular" temizlenerek ana endüstriyel sektörlerde işçi yönetimine son verilmesinin önü açıldı. (16)

Bu genel Bolşevik strateji ile mükemmel şekilde tutarlıydı. Bürokratik merkeziyetçiliğin yükselişi ve oluşturucu yapıların baskı altına alınması iç savaş ve devrim sonrası kriz tarafından hızlandırıldı, fakat dinamik daha önceden, iktidarın ele geçirilmesinden önce, harekete geçirilmişti. Lenin, işçi yönetimini partinin devlet iktidarını almasından önce sömürülebilecek taktik bir amaç olarak gördü: fabrikalarda kapitalist egemenliği sınırlamanın, ayaklanmayı kışkırtmanın bir aracı ve eninde sonunda millileştirme ve yukarıdan aşağı planlı devlet ekonomisi yolunda bir adım. Sovyetler, fabrika komiteleri veya başka bir biçim altında öz-yönetim Bolşevikler için asla sosyalist devlet otoritesinin bir ilkesi olarak kabul görmedi. Daha 1918 başlarında Lenin, Bolşevik hükümetin hayatta kalmasının - aynı zamanda üretken bir ekonominin geliştirilmesinin - merkezi planlama ve eşgüdüme, "tek adam yönetimi" biçiminde akılcılaştırılmış yönetime, emek disiplini ve yerel örgütler üzerinde sıkı denetime dayandığını savunuyordu. (17)

Bu stratejideki açık bürokratik merkeziyetçilik rejimin solcu eleştirmenlerinin dediği gibi ancak "devlet kapitalizmi"ne doğru ilerleyebilirdi. Çoğu bürokrasinin kendisin sosyalizmin önemli bir düşmanı olduğunu hissetti ve Bolşeviklerin devrimci amaçlarının çoktan unutulduğunda ısrar etti. İşçi denetimini, yerel özerkliği ve parti içersinde açık tartışmayı vurguladılar. Cevap olarak Bolşevikler bu eleştirileri "ütopyacı" ve "sendikalist" olarak itham etti; sovyetlere, fabrika komitelerine ve hatta sendikalara ölümcül siyasal tehditler altındaki parti-devletin sağlamlaştırılması yolunda yıkıcı engeller olarak gördüler. 1918-1920 döneminde rejim parti içersindeki sol muhalefeti bitirmeye yöneldi (sonunda Mart 1921'deki 10. parti kongresinde hizipler yasaklandı) ve devrimci mücadelenin bel kemiği olan yüzlerce kitle örgütünü kendisine tali kıldı. Sovyetler hükümet iktidarının yapıları oldular; fabrika komiteleri ya yok oldu ya da yönetim işlevlerini kaybetti; sendikalar partinin uşağı haline geldi ve 1921'de işçi muhalefeti yenilgiye uğratıldı ve sol komünistler en sonunda ya partiden atıldı ya da (Kronstadt'taki gibi) zulümle ezildi. (18)

Rusya'da Leninist ve oluşturucu güçler arasındaki savaşta ilki süratle daha güçlü çıktı. Halk organları korkunç derecede parçalı bir haldeyken parti birleşik ve disiplinliydi. Ayrıca oluşturucu hareketin ana bir önermesi - devrimci inisiyatif partiden alınmalı ve "sınıfa geri verilmelidir" - Rusya'nın ufak ve izole proletaryası ve merkeziyetçiliği destekleyen tarihsel baskılar düşünüldüğünde gerçek dışıydı. Çatışma ve kriz, düzenin onarılması yönündeki Jakoben eğilimi güçlendirdi ve zorlayıcı "birlik" talebi Lenin'in 1902 gibi erken bir tarihte ana hatlarını çıkardığı Öncücü ve devletçi stratejiyi sadece daha da takviye edebilirdi.

4. İtalya: Kendiliğindenciliğin Sınırları

İtalyan konsey hareketi, 1918-1920 döneminde ülkenin kuzeyini sarsan ve Turin'deki fabrika işgallerinin çöküşüyle sona eren Bienno Rosso'dan (İki Kızıl Yıl) doğdu. Burjuva düzenin krizi aslında savaş öncesi dönemde Başbakan Giovanni Giolitti'nin manipülasyonlarıyla (transformismo olarak adlandırılan politika sanatıyla sol muhalefeti massedecek geniş ittifaklar inşa ederek) kurulan ideolojik uzlaşma dökülmesiyle başlamıştı. 1900'ü takip eden hızlı ekonomik büyüme ve Milan, Turin ve Cevona'dan oluşan "endüstriyel üçgen"in gelişimi oldukça sınıf bilinçli ve militan bir proletaryanın temelini oluşturdu.

Endüstri işçileri Sosyalist Parti'ye (PSI) ve sendikalara kitlesel olarak üye oldular, fakat pek çoğu sendikalizme sempati duyuyordu ve hatta bazıları anarşizme meyilliydi. İkinci Enternasyonal'in diğer partileri gibi PSI de reformist pratikleri maskelemek için devrimci bir stratejiye sa-

hip olduğunu ilan ediyordu; politik alanda liberal reformlar ve ekonomik alanda sosyal refah önlemleri için mücadele etti. Bu sayede büyük bir üye tabanına ve 1919'da Temsilciler Meclisi'nde 156 sandalyeye (toplamın yaklaşık üçte biri) sahip oldu. PSI'nin sendikal ortağı Genel Emek Konfederasyonu (CGL) temelde kapitalist yönetimle bir pazarlık aracı olarak işledi ve kapitalizmin "doğal ölümüne" yol açacak bir genel krizi hızlandırmak için işçi sınıfının ekonomik gücünü arttırmayı hedefledi.

Bu tip bir reformist senaryo, savaşın patlaması ve Rus devrimi olmasaydı PSI'nin servetini çoğaltabilirdi. Askeri yenilgi İtalya'yı felce uğrattı. Yenilgi sosyal huzursuzluğa ve yiyecek kıtlığı, işsizlik, enflasyon ve liranın değerinde sert bir düşüşle şiddetli bir ekonomik çöküşe yol açtı. Militan halk hareketleri süratle arttı: 1917-1918 arasında grev dalgası, gösteriler ve toprak işgalleri PSI-CGL'nin reformist egemenliğini eritti ve sendikalizmin canlanışını tetikledi. (İşçi sınıfı mücadelesi üretim alanına hapsoldu) Proleter isyanın merkezi; vasıflı, yoğunlaşmış ve görece homojen proleter kültürüyle Bolşevik devrim arifesindeki Petrograd'a benzeyen Piedmont ve özellikle de Turin'di. Ekim ayaklanmasının haberleri eski siyasal yapıyı geri dönülmez şekilde değiştiren bir zirveye ulaşacak olan bu mücadelelere güç kattı.

Ortaya çıkan şey hem yerleşik Marksist örgütleri hem de kapitalist düzeni karşısına alan ve tüm burjuva kurumlarla bağları bütünsel ve uzlaşmaz şekilde koparmış olan bir hareketti. Üç ana eğilim açığa çıkardı: Leninist öncücülük, sendikalizm ve Turin işçi sınıfı hareketinde doğan bir konsey komünizmi. 1919 ortalarında on binlerce işçi consiglio di fabbrica ya da fabrika konseylerinde örgütlendi. Bu konseyler, Fiat ve diğer şirketlerdeki sendika şikâyet komitelerinden proleter talepler sendika çatısı altında barınamaz hale geldiklerinde ortaya çıktı. Bu konsey temelli mücadeleler sınıf savaşında yeni tarzları tetikledi ve eninde sonunda PSI-CGL'nin reformist modeline meydan okuyan devrimci bir strateji kavga verdiler.

Sendikalizmden farklı olsa da konsey hareketi, sendikalizmin olumlu yanlarını özümsedi (hiyerarşik ve öncücü Marksizm'in sendikal eleştirisi) ve pek çok benzer amacı vurguladı (üretim sürecinde doğrudan demokrasi, işçi sınıfı dayanışması ve fabrikalarda kolektif öz-yönetim). Mayıs 1919'da Turinli konsey devrimcileri Antonio Gramsci ve diğerlerinin çabalarıyla patlayıcı, fakat hala biçimlenmemiş toplumsal isyana yeni teorik temeller sağlamayı amaçlayan L'Ordine Nuovo dergisini kurdular. Dergi, sosyalizme olası bir geçişin koşullarını analiz etmek ve oluşturmak istiyordu; fabrika konseyleri sosyalist demokrasinin daha kapsamlı biçimlerine doğru giden yolda ilk adımlar, yeni proleter devletin "embriyosu", olarak görüldüler. 1918'ie 1920 arasında Gramsci hem Sosyal Demokratik hem de Leninist modelden ayrılan organik veya "moleküler" bir devrimci süreç kavrayışı çizdi.

Proleter isyanın merkezi; vasıflı, yoğunlaşmış ve görece homojen proleter kültürüyle Bolşevik devrim arifesindeki Petrograd'a benzeyen Piedmont ve özellikle de Turin'di.

Fabrika konseylerinin savaş sonrası İtalya'da bu kadar yaşamsal bir güce dönüşmelerinin bir nedeni, Piedmont bölgesindeki süratli artışlarının yanı sıra solu ele geçiren yakın bir ayaklanma sezgisiydi. Özelikle Gramsci bunu sezmişti ve bazen siyasal kaosun yarattığı yeni olanaklara dair nerdeyse dini bir iyimserlik benimsiyordu. Konsey hareketi umutlarını basit bir kriz teorisi üstüne kurmuştu: Burjuva toplumu her yerde parça parça dökülüyordu, kapitalizm üstünlüğü kaybetmişti ve felaketin ortasında konseyler ve diğer halk meclisleri temelinde şekillenecek devrimci bir düzenin tohumları atılacaktı.

1920 başlarında İtalya'da sınıf kavgası açıkça patladı. Konsey hareketinin artan ölçeği ve militanlığı Piedmont ve Liguria'da büyük sanayicilerin kitlesel lokavtlar ve pek çok fabrikada askeri işgallerin dâhil olduğu güçlü bir karşı-saldırısının sahnesini hazırladı. Bunu Piedmont'ta kökünde "savunmacı" olan ve Nisan ayı boyunca 500 binden fazla işçiyi seferber eden bir genel grev takip etti. Grevler, kuzey İtalya boyunca yayıldı, fakat daha fazla ilerlemedi. İtalya çapında bir genel grev çağrısına aldırış edilmedi. PSI ve CGL liderliklerinin düşmanlığı bu yerelci hareketin başa çıkabileceğinden çok fazlaydı ve yenilgi kaçınılmazdı. Coğrafi ve siyasal olarak tecrit edilen, harap olan, finansal olarak tükenen işçiler fabrikalara geri döndüler.

Bununla birlikte Piedmont genel grevinin başarısızlığından 5 ay sonra İtalya'yı devrimin eşiğine götürecek gibi görünen bir fabrika işgalleri dalgası başladı. Bir kabarma daha kuzey İtalya'nın büyük çoğunluğunu yutmuştu: 200'den fazla fabrikanın 600 bin içi tarafından işgali bitkin konsey hareketini yeniden canlandırdı. Nisan'daki gibi işgaller pazarlıkların çıkmaza girmesiyle büyük sanayicilerin bir lokavt tehdidini önlemek için savunmacı bir hareket olarak başladı. Fakat fabrikaları ele geçirme ve yönetme girişimlerin doğan mücadeleler kaotik ve sıkıntılı koşular altında kısa sürede işçileri siyasallaştırdı ve ajitasyonu ilk sınırlarının ötesine genişletti. İşgaller; Milan, Cenova ve Turin'den öteki bölgelere sıçradı. Konsey yapıları Piedmont'taki köklerinin ötesine yayılamasa da her yerdeki işgallere bir proleter dayanışması hissi ve işçi yönetimine meyil aşılanmıştı. İşgaller düzenli ve barışçıl bir şekilde ilerledi ve havada devrimci bir coşku vardı. Büyük sanayiciler de devrimin eli kulağında olduğunu düşünüyordu; Giovanni Agnelli kapitalizmin kendisini canlandıramayacak kadar

kötü sakatlandığına ikna olmuştu ve Fiat-Centro'yu işgalci işçilere bırakmanın eşiğinde şöyle diyordu: "25 bin düşmanın yardımıyla ne yapabilirsiniz ki?" (19)

İşgallerin başarısızlığının nedeni, PSI hiyerarşisi tarafından yalnız bırakılmaları değildi; hele de gerçekleşen veya tehdit düzeyinde kalan devlet baskısı hiç değildi. Bu sonuç, esas olarak hükümet, ilerici büyük sanayiciler ve sendikalar arasındaki ustaca işbirliği ile sağlandı. Tarihçi Paolo Spriano bunu "Giolitti'nin Başyapıtı" olarak adlandırıyordu: İtalyan kapitalizmini seçkinlerce inşa edilmiş bir "reformist çözüm" ile kurtarmaya yönelik gösterişli bir çaba. Bienno Rosso'dan arda kalan kâğıt üstünde şirket yönetimine ve devlet ekonomik planlamasına eşit düzeyde sendika katılımını ifade eden "sendika denetimi" gibi muğlâk bir formüldü. Bu gerçekte hiçbir şey ifade etmiyordu, çünkü kısa sürede bu anlaşmalar faşist heyelanın altında kalacaktı.

Fabrika konseyleri hareketi Turin'de büyük zaferler kazandı, ama kendilerini sürdürebilmek için stratejik itkiye ve kaynaklara sahip değildi. İşçi denetimi organları, bir anda tüm Piedmont proletaryasını harekete geçirmişti, hemen sonrasında ortadan kaybolmuştu. Kendilerini burjuva kurumlarından bu kadar kararlı biçimde koparmışlar kitleler bir an sonra onlarla yeniden bütünleştiler ve üstünlük kısa sürede tekrar burjuvazinin ellerine geçti. Olayların sıralaması fabrika konseylerinin ideolojik ve siyasal zayıflığı yüzünden kaçınılmaz görünüyordu.

Zayıflıkların - en ölümcülü Piedmont'taki (hatta Turin'deki) köklerinde coğrafi olarak tecrit olmalarıydı - sayısı çoktu. Bu dönem boyunca bölge, yarımadanın başka hiçbir yerinde benzerine rastlanmayacak bir fabrika üretim sistemi ve kent işçi kültürüyle karakterize olan İtalyan sanayisinin tabanıydı. Tahmin edileceği gibi bu koşulların ürettiği konsey hareketi emsalsizdi: Piedmont'un ötesine gitmesinin her tür olanağını yadsıyan bir bölgeciliği ve belli bir kibirli taşracılığı besledi. Turin'in içinde bile "fabrika egoizmi" olarak bilinen bir fenomen ortaya çıktı ve Turin işçileri arasında bile birleşik bir örgütlenme imkanını yok etti. Gwyn Williams'ın değindiği gibi "her fabrika kendi milisiyle kendi savunmasına bakıyordu ve bir eşgüdüm yoktu" (20). İtalya'nın geri kalanından kopan ve PSI ve CGL'den siyasal olarak yabancılaşan konsey hareketi burjuvazinin gücü ve hileleri kadar kendi darlığıyla da sınırlanmıştı.

İtalya'daki gibi konseyler geleneksel yapıların radikalleşmiş biçimleriydi: işyeri komiteleri, kooperatifler, mahalle dernekleri ve grev komiteleri.

Sonunda İtalyan konsey komünistlerinin olgun bir devrimci hareket kurmadaki başarısızlığı büyük oranda içsel bir sorundu. Proletarya, militan olması rağmen kendi bölücü dar görüşlülüğünün ötesine geçemiyor; hiçbir eşgüdüm merkezinin, hiçbir gerçek iletişim bağlantısının olmadığı bir durumda ayaklanma kendiliğindenciliği tarafından yeniliyordu. Toplumsal güçlerin fabrika fabrika, şehir şehir ve bölge bölge parçalanmışlığı onları mevcut siyasal-kurumsal alanın eteğine mahkûm etti. Yerel hareketlerin hızla öncü partiye tali kılındığı Rusya'nın tersine İtalya'da birleşik bir liderliğin ve stratejik yönelimin eksikliğinde sararıp soldular - aynı ikilemin diğer tarafı.

İtalya örneği dar bir oluşturucu stratejinin sınırlılıklarını önemli ölçüde ifşa ediyor. Gramsci de kısa zamanda fabrika konseylerinin kendi başlarına yeterli olmadıklarının farkına varmıştı; Bienno Rosso'nun yenilgisinden sonra onu konseylerin kendiliğindenciliğinin karşısına yerleştirerek partinin rolüne gittikçe daha fazla önem verdi. Ama Leninizm 1918-1920 başarısızlığına açıkça bir çözüm değildi. Kriz merkezi devlet iktidarının ele geçirilmesine ne kadar izin vermiş olursa olsun olaylar dizgisine buradan bakınca genel sosyalist dönüşüm sürecini taşıyabilecek hiçbir birleşik halk gücünün olmadığı açıktır. En ileri Piedmont mücadelelerinin bile biçimsizliği ve yerelciliği bile kitleler arasında ideolojik hazırlığın eksik olduğunun - ya da daha yeni başladığının - göstergesiydi. Bu durumda öncücü bir iktidar fethi büyük olasılıkla eski ayrımları yeniden üretir ve Rusya'dakine benzer bir merkezileşmiş iktidara yol açardı.

5. Almanya: Korporativist Çıkmaz

Alman fabrika konseylerinin (Arbeiterraete) kökeni de savaş sonrası krizdi ve ülkeyi sarsan 1917-1919 grev dalgasında yaşamsal bir rol oynamıştı. Bu dönemde yüzlerce konsey en önemli endüstriyel merkezlerde (örneğin Hamburg, Berlin, Frankfurt ve Ruhr bölgesi) ortaya çıktı ve pek çoğu bunu takiben ufak kasabalara, Saksonya ve Türingen gibi bölgelerde kırlara yayıldı. Yıllar süren proleter mücadelelerinden doğan kitlesel üretim alanında özyönetim hareketi, aynı zamanda askerlerin ve köylülüğün geniş kesimlerini de seferber etti. İtalya'daki gibi konseyler geleneksel yapıların radikalleşmiş biçimleriydi: işyeri komiteleri, kooperatifler, mahalle dernekleri ve grev komiteleri. Almanya Komünist Partisi'nin (KPD) sol kanadıyla, Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'yle (USPD) ve Ernest Daeumig'in "aşırı-solculuğu"yla bağlantılıydılar. Güçlü Sosyal Demokratlar, diğer yanda, işçi yönetimini "konsey anarşisi" olarak görüyorlardı ve onu tarafsızlaştırma ve partinin ve sendika örgütlerinin gücünü kullanarak onu asimile etmeye çabalıyorlardı.

Teoride Alman konseyciliğinin ana siyasal eğilimi Rus ve İtalyan benzerlerinden çok az farklıydı; strateji özünde oluşturucuydu. Konseyler; onları devlet, partiler ve sendikaların karşısına yerleştiren "proleter özerkliği" ve "endüstriyel demokrasi" temelli bir devimci dönüşümü savunuyordu. Bazı teorisyenler konseyleri geleceğin sosyalist devletine

doğru bir ilk adım olarak; diğerleri bazı şirketlerde yönetimsel işlevlerle sınırlanmış olarak; fakat çoğu sıkıca otoriter bir ülkede demokratik karşı-iktidarın aktörleri, Almanya'da kapitalist egemenliği doğrudan karşısına alan sınıf bilinciyle proleter kurumsallık arasındaki diyalektik olarak görüyordu.

Bu son nokta bizi Alman hareketinin ana varsayımına götürüyor. Kendilerini fabrikada burjuva hiyerarşiye karşı güçlü bir karşı-güç olarak yerleştirerek ve sendikaların işbirlikçi rolünü yıpratarak - yani ideolojik meşruiyeti yıkarak ve kırılgan bir kapitalist sistemin ekonomik seçeneklerini azaltarak - konseylerin toplumu ölümcül bir krize yöneltebilecekleri varsayıldı. Proletarya, konseylerin demokratikleştirici etkisiyle otorite karşısındaki geleneksel itaatkârlığından arınabildiği ölçüde ekonominin kontrolünü eline alabilir ve kriz burjuvazinin yönetme yeteneğini yıkınca kendi egemenliğini kurabilirdi. (21) Bu şema 1923'e kadar yaygınca kabul edildi. Ta ki Avrupa kapitalizminin savaş sonrası çöküntüsünden kurtulduğu ("aşırı sol" için bile) açıkça görünene kadar.

Alman devrimci solu tarafından kurulan siyasal senaryo hiçbir zaman - krizle birlikte bile - ciddi bir tarihsel olanak olmadı; oluşturucu boyut başlangıçtan beri zayıftı. Gerçekte 1917-18 döneminde Almanya'da çoktan iki tip fabrika konseyi vardı: biri doğrudan proleter demokrasisinin yayılmasını vurguluyordu ve (Luxemburg geleneğiyle) kitlesel isyana bağlılık taşıyordu, diğeri ise mevcut yönetim yapısı içersinde işçilerin çıkarlarını (hatta "işçi yönetimi"ni bile) ilerletebileceğini düşünüyordu. 1919'dan sonra artarak yaygın hale gelen ilk değil, ikincisiydi - çıkar gurubu ya da korporativist yaklaşım.

Sergio Bologna'nın gösterdiği gibi Alman konsey hareketinin en büyük ve en kayda değer ögeleri yüksek derecede rasyonalizasyon yaşamamış olan orta büyüklükteki işletmelerde (örneğin kimya ve alet yapımı) çalışan çok uzmanlaşmış makine işçilerinden oluşuyordu. Bunlar kitlesel üretim yapan montaj hattı işçileri değil, yüzyılın başından beri Alman sanayisinde hakim bir güç olan vasıflı zanaat işçileriydi. Vasıflı ve profesyonel bir tabaka olarak ayrıcalıklı bir "işçi aristokrasisi"nin dar ve çıkarcı bakış açısına sahiptiler ve kendilerini büyük fabrikalardaki vasıfsız "kitle" işçilerinden ayrı tutmaya meyilliydiler. (22)

Teknisyenlerin, mühendislerin ve makine işçilerinin fabrika konseylerinde öncü bir güç olduğu bölge ve şirketlerde hareket süratle "idari" bir karakter aldı: İş özgürlüğünü ve yaratıcılığı vurgulayan işçi yönetimi amacı profesyonel bir statü elde etmek ve onu korumakla özdeşleştirildi. Bu işçiler için konseyleri proletaryanın bir bölümünün diğerleri karşısında özgül çıkar ve amaçlarını temsil ediyordu. (Tersine Rus ve İtalyan konseyleri - yerelcilik ve kendiliğindencilikten kaynaklanan stratejik sorunlarına rağmen - işçi yönetimini tüm işçi mücadelelerini birleştirebilecek bir sosyalist dönüşüm süreci olarak gördüler.) Pek çok Alman konseyi tek fabrika üstünde proleter yönetimini bekleyen bölgecilikle şekillenmişti; diğerleri sendikaları fabrika yönetimini ele alacak yapılara çevirmeyi istiyordu.

Bu korporativizmin özüydü. Fabrika içinde toplumsal işbölümünü yerinde bırakıyor, hatta zihin ve kol işleri ("uzmanlar" ve kitle işçileri) arasındaki ayrımı genişleterek ve kurumsallaştırarak onu arttırıyordu. Eski yönetim yapısını uzmanlık ve meslek "özerkliği"ne dayalı - yani bir -yönetim sistemiyle - yeni bir sistemle değiştirerek bu konseyler sadece hiyerarşiyi yeniden inşa ettiler. Ayrıca korporativist model, temel bir kapitalist pratik olan sözleşmeye dayalı pazarlık mekanizmasını kabul etti; ücret sözleşmeleri olduğu sürece "işçi yönetimi" gerçekte idari sömürüyü ve ekonomide meta üretimini takviye ediyordu. (23) Genel bir sınıf perspektifine sahip olmayan Alman işçi konseyleri hareketinin öncü bölümlerinin ne özgül endüstriyel şirketlerde ne de Alman toplumunu tamamında kapitalist egemenliğe karşı geniş mücadeleler ortaya çıkaramaması bir sürpriz değildir. Proleter mücadeleleri siyasal alana yükseltmedeki başarısızlık bu sorunun sadece bir görünümüydü. (24)

Korporativizm mülklü sınıfın egemenlini teker teker fabrikalar ölçeğinde yıkımına yol açabilse de Alman proletaryasını sosyalist amaçlara doğru seferber edemezdi ve vasıflı teknisyenler bir miktar "özerklik" elde etseler bile tüm ekonomi üstünde yapısal denetimleri olmayacaktı. Gorz, teknik ve profesyonel çıkarların bu kısıtlanmış savunusunun - ne kadar proleter öz-yönetimi fikri altında gizlenmiş olursa olsun - bu vasıflı tabakanın kendisinin siyasalaşmasını zorunlu olarak engelleyeceğini iddia etmişti. Teknik uzmanlığı toplumsallaştırmak veya kolektifleştirmek yerine korporativist eğilim burjuva ayrımları katılaştırır. Gorz'un kelimeleriyle: "Kapitalist işbölümünün kol ve zihin işini, uygulamayla karar vermeyi, üretmeyle yönetimi ayırması bir üretim tekniği olduğu kadar bir egemenlik tekniğidir de."

Alman konseylerinin savaş sonrası gelişimi Daeumig, Pannekoek ve Gorter tarafından 1920'lerde geliştirilen konsey teorisiyle çok az benzerlik taşır. Onların teorik yaklaşımı sendikalizmin fabrika-merkezli ideolojisini aşarak siyaset ve ekonominin organik bir birleşimine doğru yol alır; konseyler hem ekonomik hem de siyasal işlevler üstlenecekler, ideal olarak tüm işçi sınıfının hareketini temsil edecekler ve gerekli olan stratejik planlama ve koordinasyonu sağlayacak bölgesel ve ulusal federatif ağlarla birleşeceklerdi. (26) Bununla birlikte 1921'de bu teori işçi sınıfı hareketinin mevcut siyasetinden uzaklaştı ve konsey komünizminin perspektifiyle mevcut konseylerin korporativist yozlaşması arasındaki mesafe telafi edilmez şekilde arttı.

Bologna'nın analizine göre Alman endüstrisinin savaş sonrası krizin ardından artan şekilde rasyonelleşmesi konsey komünizminin olanaklarını daha başından itibaren kısıtladı; gizliden gizliye saldırıya

geçen bürokratikleşmeye karşı yaratıcılıklarını korumaya kararlı vasıflı teknisyenler kapitalist gelişimin alt evrelerinde görülebilecek bir olguydu. Oluşturucu devrim perspektifinden bu yeterince doğrudur. Alman konseyleri yok olmak bir yana sorunsuz şekilde kapitalist akılcılaştırma planlarına uyum sağladılar ve reformist Sosyal Demokrat aygıtla bütünleştikçe çoğaldılar. Konseyler, hayatta kaldıkları yerlerde tüm bağımsızlıklarını kaybettiler ve artan şekilde dar ve ekonomik işlevler üstlendiler.

Yakın zamanda Batı Almanya, İskandinavya ve Çekoslovakya'da "işçi katılımı"nı kurumsallaştırma denemelerinin hepsinde Almanya'daki orijinal konsey deneylerinin izi vardır. Korporativizmin bu modern türlerinin ortak özelliği idari bir işçi denetimi kavramına dayanmalarıdır. Eş-yönetim ilkesine uygun olarak şirketin karar alma süreçlerine en vasıflı ve "sorumluluk sahibi" çalışanların bir girdi sağlamasını gerektirir; İşçi katılımı şirketin içersiyle sınırlıdır ve kamu politikalarının tamamını şekillendirici bir nitelikte değildir. Konseyler yönetime yardımcı olur, fakat parti-sendika-devlet direktörlüğüne tamamen massedildikleri için hiçbir şekilde özerk organlar değildirler. (27) Benzeri reformlar tarihsel olarak işçileri daha "demokratik" bir kapitalist üretim aygıtıyla bütünleştirmek için kullanılmıştır - Erken dönem Rus ve İtalyan konsey hareketlerinin tüm stratejik zayıflıklarına rağmen yukarıdan yok edilene veya ortadan kaybolana kadar direndikleri bir kader.

6. Sonuçlar

Konsey hareketinin Birinci Dünya Savaşı sonrası Rusya, İtalya ve Almanya'da ezilmesine, sönmesine veya kapitalist yapılarca yutulmasına rağmen gelenekleri hayatta kaldı ve yeni bağlamlarda tekrar ortaya çıktı: İş Savaş dönemindeki İspanya, Direniş sırasındaki İtalya, 1956'da Macaristan ve 1960'larda pek çok gelişmiş kapitalist toplumda. Yakın dönem oluşturucu siyasetinin bu örnekleri aynı engel ve ikilemlerle karşılaştı ve benzer çöküş deneyimleri yaşadı: Jakobenizm, kendiliğindencilik ve korporativizm.

İspanyol ve Macar konseyleri, Rusya'da olduğu gibi, bürokratik merkeziyetçiliğe kurban oldu. İç Savaş İspanyasında - kırlardaki köklü oluşturucu gelenekten esin alan - sendikalist ve anarşist kolektiflerin hızlı çoğalışı Avrupa'da iki dünya savaşı arasındaki dönemdeki en güçlü sol kanat kalkışmayı tetikledi. Fakat halk yönetimine doğru itki, kitleleri faşizme karşı seferber etmek için hareket üstünde bürokratik bir denetim kurmayı amaçlayan Halk Cephesi koalisyonundaki (Komünist Parti dâhil) siyasal güçlerce önlendi. Askeri kriz, bürokratik yönetimin gelişimini teşvik etti ve bunlar da kurtarılmış bölgelerde bile yerel demokratik yapıların tasfiye edilmesine yol açtı. (28) Macaristan'da Rus müdahalesinden önce Ekim ayaklamasını takip eden birkaç ay içinde yüzlerce fabrika komitesi ortaya çıktı. Bunun bürokratik kapitalizme karşı ilk bütüncül devrim girişimi olduğu iddia edildi. (29) Fakat konseyler asla kurumsallaşamadı; Rus işgal otoritelerinin (Macar parti liderlerinin yardımıyla) onları yıkması için gerekenden daha uzun yaşamadılar.

Fransa'daki Mayıs 1968 Ayaklanması benzeri görülmemiş sayıda ve çeşitte yerel grupların - eylem komiteleri, fabrika konseyleri, öğrenci komiteleri, mahalle grupları - doğuşuna neden oldu ve çoğu kendiliğindencilikleri yüzünden öldü. İtalya'da isyan bu kadar görülmeye değer değildi, fakat ondan ortaya çıkan biçimler, örneğin comitati di base [ç.n.: taban komiteleri], hayatta kalmayı başardılar. Bu yeni toplumsal isyan dönemi uzun zamandan beri Rus modeli tarafından nefessiz kalmış olan Avrupa solunun tazelenmesine yardımcı oldu; oluşturucu ideali hayatta tuttu ve yerleşik Marksist partilerin iflasını aydınlattı.

60'ların radikalizmi oluşturucu geleneğe yeni bir siyasal içerik getirdi. Özyönetim mücadelelerinin üretim alanının ötesine doğru, toplumsal yaşamın tüm alanlarını ve tüm tahakküm yapılarını kapsayarak genelleştirilmesinin önemini teyit etti. Kişisel ve "hayat tarzı" konuların siyasetle eski hareketlerde olandan daha yoğun ve doğrudan bir biçimde bütünleştirilmesi için - özellikle feminizm alanında - çabaladı. (Eski hareketlere çok az kadın katıldığı için - işgücü ve dolayısıyla da proleter örgütlerin çoğunluğu erkekti - patriyarka meselesi nadiren gündeme geliyordu.) Ve toplumsal sistemi bir bütün olarak tehdit eden daha geniş çaplı meseleleri vurguladı: tıbbi bakım, kültür, ekoloji vs.

Aynı zamanda yeni sol kendiliğindenciliği ve özneliği yüceltmesiyle, gündelik hayatı kutlamasıyla ve "politika"ya düşmanlığıyla geleneksel anarşizme yakındı. Bu haliyle kendiliğindenciliğin sınırlılıklarını abartılmış bir biçimde ortaya koydu. Fransız Mayısı iyi bir örnekti: seferber olan milyonlar, öğrenciler ve işçiler ayaklanmalarını önderlik, yapı ve yön sahibi bir güce dönüştüremediler ve halkın enerjisi kısa sürede tükendi. Fransız Komünist Partisi önemli bir rol üstlendi, fakat her şeye rağmen yeni solun kendine özgü bir mantığı vardı ve bu her yerde yeni solun kaderini sabitledi: merkeziyetçilik korkusu, aşırı öznelciliğe geri çekilişi ve parlamenter politika karşısındaki uzlaşmaz kayıtsızlığı; özgürleşme vizyonu-



İtalyan Komünist Antonio Gramsci

nun stratejik ifadesine pek bir şey katmadı. Burjuva toplumun ideolojik temellerine verimli bir saldırı düzenledi, fakat kullandığı araçlar - bir yanda kitlesel doğrudan eylem politikaları, diğer yanda ufak izole guruplar - siyasal olarak ilkeldi. (30)

Modern konseyciliğin korporativist gelişimi üç ayrı yol izledi. Bazı Batı Avrupa ülkelerinde - örneğin Batı Almanya ve İskandinavya - işçiler kapitalizmin özelliklerini olduğu gibi koruyan özenle hazırlanmış eş-yönetim modelleri yüzünden burjuva idari yapılarla bütünleştiler. Diğer ülkelerde - örneğin İtalya ve Fransa - 60'ların sonlarında ve 70'lerin başlarında işçi konseyleri özerk mücadele merkezleri olarak ortaya çıktı, fakat bürokratikleşmeye uğrayarak sendikal ve idari yapılarca yutuldu. Son olarak proleter özyönetiminin kabul edilmiş bir amaç ve konseylerin kurumsallaşmış demirbaşlar olduğu Yugoslavya, Polonya ve Çekoslovakya gibi Doğu Bloğu ülkelerinde parti-devlet halk kurumlarını yukarıdan dayatılan geniş bir ekonomik planın parçası olarak dar eş-yönetim işlevleriyle kısıtlayarak onların özerkliğini azalttı. Siyaset ve ekonomi arasındaki ayrım her örnekte barizdir: Korporativist konseylerin özgül şirketler temelinde karar almaya sınırlanmış bir katılımları vardı, fakat toplum çapında politikaların belirlenmesinde hiç ya da çok az etkiye sahiptiler.

Modern oluşturucu hareketlerin ikilemleri Leninizm'in ve yapısal reformizmin aksine devrimci amaçlarını teyit etmeye çabalamış olan tüm oluşturucu geleneğin mirasından gelir. Öncücülüğü reddederek sıklıkla devlet ve iktidar sorununu görmezden geldiler; oluşturucu tarafı vurgulayarak örgütlenme görevini hafifsediler. Ve örgütlü Marksist hareketler gibi sonunda demokratik bir sosyalist geçiş teorisi ifade edebilmekte başarısız oldular. İkili iktidarın istikrarsızlığı ve savunmasızlığı ulusal çapta geniş bir devrimci otorite sistemine doğru hızlı bir hareketi gerektirir; bu olmadan, tarihin gösterdiği gibi, yerel yapılar kitlesel enerjiyi hem oluşturucu, hem de siyasal olarak verimli olan sürdürülebilir bir harekete tercüme etmekte yetersiz olacaklardır. Gerekli olan ve tüm oluşturucu stratejinin eksikliğini çektiği kendiliğindencilikle "dış öğe"nin, ekonomi ile siyasetin, yerel demokratik ve bütünsel iktidar mücadelelerinin bütünleşmesidir. Fakat kapitalist ülkelerdeki radikal hareketlerin yakın dönemdeki deneyiminin oluşturucu ve devletçi stratejilerin devam eden bir kutuplaşmasını yansıtması tehlikelidir.

Leninist öncücü stratejiyi demokratikleştirme denemeleri olmuştu. Örnek olarak Çin devriminde devrimci partinin merkeziyetçi özellikleriyle oluşturucu yaklaşımın yerelci öğelerini birleştirme çabaları verilebilir. Mao partinin "ulusal-halk" karakterini ve parti-devletin önceliğini dengelemek için ideolojik mücadelenin rolünü vurgulamıştı. Tabandaki otorite yapılarında (devrimci komiteler, komünler vs.) ve aynı zamanda partide de kök salacak bir süreç düşünmüştü. Fakat Maoist alternatif yeni bir sentezdense klasik Leninizm'in bir uyarlamasını oluşturur. Jakoben ve oluşturucu öğeler arasında bir birleşme oldukça, Jakoben taraf açıkça egemen olacak, parti-devlet devrimci dönüşüm sürecini yukarıdan yönetecektir.

Alternatif bir model bu ilişkiyi oluşturucuyu Jakoben olanın üstüne koyarak tersine çevirmek olabilir. Parti özünde gündelik hayatı dönüştürecek kültüre amaçlar ve kapitalist işbölümünü yıkmaktan çok somut siyasal görevlerle uğraşan araçsal bir aktör olduğu için doğal olarak oluşturucu değil, tahakküm kurucu bir aktör olmaya doğru eğilim göstermektedir. Özgürleştirmeci amaçlar ancak yerel yapılar tarafından tamamen uygulanabileceği için - parti-devlet değil - bu organlar devrimci sürece şekil vermelidir. Merkezi yapılar, kitle mücadelelerinin üstüne kondurulmayacak, fakat eşgüdüm mekanizmaları olarak bu mücadelelerden doğacaktır. Sadece demokratik itkilerin tamamen gerçekleştirilebileceği gündelik varoluşun her alanındaki kitlesel kurumlar, bürokratik merkeziyetçiliğin baskıcı hücumlarıyla savaşabilir ve devrimci pratiğin yaşam gücü olan faal kolektif katılımı sağlayabilir.

Notlar:

[1]. Stanley Moore, Three Tactics: The Background in Marx (New York: Monthly Review Press, 1963).

[2]. George Lukacs, Lenin (Cambridge, Mass., MIT Press, 1971), Passim.

[3]. Francois George, "Forgetting Lenin", Telos #18 (Winter, 1973-74). Ayrıca bkz. Frederic ve Lon Jean Fleron, "Administrative Theory as Repressive Political Theory: The Communist Experience", Telos #12 (Summer, 1972), s. 89-94.

[4] Bkz. the Flerons, age., ve Ulysses Santa-Maria & Alain Manville, "Lenin and the Problems of Transition", Telos #27 (Spring. 1976), s. 89-94.

[5] Svetozar Stojanovic, Between Ideals and Reality (New York: Oxford University Press, 1937), böl. 3.

[6] Örneğin İtalyan Komünist Partisi siyasal "demokratikleşme"ye ve ekonomik "modernizasyon"a dayalı iki uçlu bir stratejiyi savunuyor. İlk amaç, parlamentonun ve yerel iktidarların merkezi yönetim karşısında yeniden canlandırılmasını; daha sağlıklı bir profesyonel devlet hizmeti inşa ederek hükümetteki hamiliği, yolsuzlukları, israfı ve adam kayırmacılığı yok edilmesini; kamu kurumlarının daha açık ve erişilebilir hale gelmesini ve ulusal bir "demokratik planlama" sisteminin geliştirilmesini kapsıyor. İkincisiyse İtalyan kapitalizminde gerikalmışlığın ve asalaklığın izlerini silerek üretimi akılcılaştırmayı; tekel iktidarını güçsüzleştirmeyi ve "çarpıtılmış ayrıcalıklar" üstünde sınırlamalar getirmeyi; devletin bilimsel ve teknik programlarını geliştirerek üretken verimliliği desteklemeyi; tarımsal üretimi modernleştirmeyi ve geniş bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmayı kapsıyor.

[7] Maria A. Macciocchi'nin PCI'nin milletvekili adayı olarak deneyimine dayanarak dediği gibi seçim kampanyaları şovlara ve yüzeysel bayağılıklarla dolu retorik yarışma-

larına dönme eğilimindedir. Maddi konuları ortaya atmakta büyük bir zorluk çekti, çünkü PCI seçim bölgesindeki seçmenlerden alacağı yeni oları tehlikeye atmaktan çok korkuyordu. Bkz. M.A. Macciochi, Letters from Inside the Communist Party to Louis Althusser (London: New Left Books, 1973), Passim.

[8] Bkz. C.George Benello, "Anarchism and Marksism", Our Generation (vol. 10, no. 1, fall. 1974), s. 55-56.

[9] Andre Gorz, ed., The Division of Labor (Atlantic Highlands, N.J.: The Humanities Press, 1976), s. xi.

[10] Bkz. S.A. Marglin, "What do Bosses do?", Gorz, age. içersinde. Modern toplumlarda bu bürokratik egemenlik artarak gündelik hayatın çoğu alanını o derece ele geçiriyor ki kitlelerin psikolojisinin bir parçasına dönüşüyor. Bkz. Henry Jacoby, The Bureaucratization of the World (Berkeley: University of California Press, 1973), s. 189.

[11] Yerel konseylerin proleter öznelliğini gelişimini teşvik etmedeki - ve siyasal kaderciliğin aşılmasına yardımcı olmadaki - rolünün altı çizilmelidir. Bu, Ordine Nuovo döneminde Gramsci'nin konseyler vizyonunda merkezi bir yere sahipti ve onların ana bir katkısını işçiler arasında bir "üreticiler psikolojisi" yerleştirmek olarak görüyordu. Aynı zamanda Pannekoek ve Alman konsey hareketine bulunan bir temaydı. Aronowitz bunu fabrika bürokrasisi ve aile yoluyla yaratılan otoriter kişiliğin altını oymaya yönelik bir itki olarak görür. Bkz. Stanley Aronowitz, "Left-Wing Communism: The Reply to Lenin", in Dick Howard and Karl Klare, eds., The Unknown Dimension (New York: Basic Books, 1972). Ayrıca bkz. Daniel Kramer, Participatory Democracy (Cambridge, Mass.: Shenkman, 1972), ch. 7.

[12] Cornelius Castoriadis, "The Hungarian Source", Telos #30 (Winter 1976-77), s. 15.

[13] Petrograd sovyetinin ılımlı karakteri için bkz. Oskar Anweiler, "The Political Ideology of the Leaders of the Petrograd Soviet in the Spring of 1917", in Richard Pipes, ed., Revolutionary Russia (New York: Doublcday and Co.. 1969). s. 148.

[14] Sovyetler ve fabrika komiteleri arasındaki ayrım için bkz. Peter Rachleff, "Soviets and Factory Committees, in the Russian Revolution", Radical America vol. 8, no. 6. Nov.-Dec., 1974, özellikle s. 94, 103.

[15] Bkz. Dietrich Geyer, "The Bolshevik Insurrection in Petrograd", ve John Keep, "October in the Provinces, in Pipes, age., s. 245-46.

[16] Bkz. Robert V. Daniels, The Conscience of the Revolution (New York; Simon and Schuster, 1969), s.84. Daniels bu süreci bürokratik merkeziyetçiliğe doğru evrimde önemli bir dönüm noktası olarak görür.

[17] Bu dönemin ekonomik stratejisi, Bolşevik kontrolü azamileştirmek için dizayn edilmiş genel militanlık stratejisinde aslında tali bir role sahiptir. Bkz. Daniels, age., s. 121-25 ve Maurice Brinton, "The Bolsheviks and Workers' Control (London: Solidarity, 1970). s. 46. [Türkçe çevirisi: Brinton, M. (1990). Bolşevikler ve İşçi Denetimi: 1917'den 1921'e Karşıdevrim. İstanbul: Ayrıntı Yayınları]

[18] Bu gelişimin ayrıntılı bir incelemesi için bkz.: Brinton, age., s. 15-47.

[19] Alıntılandığı yer: Paolo Spriano, The Occupation of the Factories: Italy 1920 (London: Pluto Press, 1975), s. 123.

[20] Gwyn Williams, Proletarian Order (London; Pluto Press, 1975). s. 253.

[21] Alman konsey hareketiyle kriz teorisi arasındaki ilişki üstüne bkz. Sergio Bologna, "Class Composition and the Theory of the Party at the Orgin of the Workers-Council Movement", Telos #13 (Fall, 1972), s. 26

[22] Bologna, age., s. 6

[23] Guido De Masi ve Giacomo Marramao, "Councils and State in Weimar Germany", Telos #28 (Summer 1976), s. 27

[24] Bkz. Brian Peterson, "Workers Councils in Germany, 1918-1919", New German Critique No. 4 (Winter 1975), s. 122-23.

[25] Gorz, "Technology, Technicians, and the Class Struggle", in The Division of Labor, s. 174.

[26] Pannekoek'in teorileri için bkz. Richard Gombin, "The Origins of Modern Leftism"(London: Penguin Books, 1975), s. 88-97, ve Aronowitz, age.

[27] Gelişmiş endüstri ülkelerinde fabrika konseylerinin bir analizi için bkz. Adolf Sturmthal, Workers' Councils (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1964), bölümler 4-6.

[28] Bu gelişmeler Murray Bookchin tarafından incelenmiştir: Murray Bookchin, 'Reflections on Spanish Anarchism', Our Generation vol. 10. no. 1, Fall, 1975. s. 24-35, ve Daniel Guerin, Anarchism (New York; Monthly Review Press), s. 139-143.

[29] Castoriadis, age., s. 7-14. Şöyle der: "Paris Komünü'nün ilk haftaları gibi Macaristan olayları da üç bin yıllık Mısır tarihinden daha önemlidir, çünkü yeni bir toplumu tahayyül ederek iş ve siyaset üstüne miras alınan felsefelerden radikal bir kopuşu gerçekleştirdiler." Age., s. 14.

[30] Bu eğilim ABD'de Marksizm'in güçlü varlığının yeni sol kendiliğindenciliğin aşırılığını hafiflettiği Avrupa'dakinden daha belirgindir. Örneğin, - Avrupa'daki parlamento dışı/karşıtı hareketlerce verili olarak kabul edilen - işçi denetimi ve özyönetim amaçlarına bağlılık ABD'de çok az dikkat çekti. Bkz. James Weinstein, The Ambiguous Legacy (New York: New Viewpoints, 1975). bölüm 7.

Kaynak:
http://www.geocities.com/cordobakaf/boggs.html

Çeviri:
Kara Kızıl Notlar

FAI üzerine bir Kitabın Özeti*

Metin Kılıç

Önsöz

1936'da İspanya emekçi sınıfının önemli bir bölümünün doğrudan öznesi olduğu devrimci kalkışma, sınıfın sermaye düzenine karşı verdiği tarihsel mücadelenin köşe taşlarından biridir. Bu deneyimin sınıf mücadeleci anarşist hareket açısından özel anlamı ise anarşist hareketin İspanya topraklarında o dönemdeki en kitlesel sınıf mücadeleci akım oluşunda düğümlenir. Bu yüzden anarşist komünizm ya da genel olarak sınıf mücadeleci anarşizm açısından daha da bir özel derslerle doludur. Teori ve pratiğin eksiklerini, 'hareketin yeterince güçlü olamaması' bahanesine sığınmadan net bir şekilde görmenin imkanını sunar. Anarşist komünizm, ispanya deneyimini iyi bir değerlendiremez, yaşanmış devasa sorunlara görece tutarlı ve kapsamlı çözümler üretme yolunda yol alamazsa, şuradan şuraya gidemez desek herhalde abartmış olmayız. CNT ve FAİ'ye odaklanan iki kitap, genel duruma eğilen iki üç çalışma dışında İspanya deneyimini aktaran pek geniş bir literatür oluşmuş değil dilimizde. Bu yüzden FAİ üzerine yapılmış Stuart Christie[1] imzalı "We, the anarchists! A study of the Iberian Anarchist Federation (FAİ) 1927-1937"[2] isimli çalışmayı önemsedik. Anarşist yazına bir miktar hakim olan, yenilginin temelini dışsal faktörlere (Stalinci müdahale, uluslararası konjonktür, vs.) bağlayan eğilimin hayli dışında kalan alabildiğine eleştirel bir çalışma ile karşılaştık. Kitabın bir diğer meziyeti İspanya'daki özgürlükçü sınıf hareketinin örgütsel tartışmalarında farklı grupların edindikleri tutumları ve öne sürdükleri argümanları olayların içindeki kimselerden İspanyolca kaynaklara dayandırılarak yapılan alıntılarla aktarması. Yazarın kendi çözüm önerileri bir yana, sorunları ortaya çıkarması ve işaret etmesi ise başlı başına bir kazanım. Bu yazıda söz konusu kitabın bir özetini ve ardından konuyla ilgili bir değerlendirme bulacaksınız. Kitap adından da anlaşıldığı gibi İspanya'daki kalkışmanın genel bir tarihinden ziyade FAİ üzerine odaklanmıştır.



Konumuz tarih olduğu için tarihe önemli bir not daha. Tarih yazımı herhalde sosyal bilimler arasında bilimselliği en tartışmalı olanıdır. Benjamin'in yerinde ifadesiyle tarih yazımı bir "inşa"dır ve asla aslında ne olduğunu olduğu gibi göstermez, gösteremez. Her tarih metni yazarının elinde şekillenen seçmece ve taraflı bir inşa faaliyetidir. Kimi olguları ön plana çıkarır, kimilerini görmezden gelir, kimilerinin varlığından dahi habersizdir. Yazarının bugüne belli bir yönden bilinçli veya bilinçsiz müdahalesinin aracıdır. O açıdan bu kitap dahil tüm tarih metinlerine alabildiğine eleştirel bakmakta ve mekanik tarihsel çıkarsamalara kulak asmamakta

* *Stuart Christie; We, the anarchists! A study of the Iberian Anarchist Federation (FAİ) 1927- 1937; The Meltzer Press Jura Media; 2000.*

fayda var.

Kitap

Anarşizm İspanya'da 1868'de Bakunin'in kurucularından olduğu Sosyal Demokrasi İçin İttifak örgütünün ülkeye girişi ile bir hareket haline gelmeye başlar (1)[3]. 2 Mayıs 1869'da İttifak tarafından Enternasyonal'in İspanya şubesi kurulur. İttifak'ın Bakunin'in kaleme aldığı programı İspanya'daki anarşist harekete damgasını vuracaktır. İttifak tarafından kurulan İspanya'daki ilk örgütlü emek hareketi FRE (Federacion Regional Espanola- İspanya Bölgesel Federasyonu) 1870 Haziranında ilk kongresini toplar (2). Bu ilk tohumların ardından onyıllar sonra CNT, 1907'de kurulan anarşist ve sosyalist unsurları barındıran Solidaridad Obrera (İşçi Dayanışması) Federasyonu'nun temeli üzerinde 1910da kuruldu. CNT anarşistler ve devrimci Fransız sendikacıları tarafından yönlendirilse de açıkça anarko-sendikalist değildi (4).

Ekim 1911'de Barselona'da yapılan ilk CNT kongresinde sosyalistlerin federasyondan çekilmesinin ardından 26,585 üyenin temsilcileri yeni sendikanın işçilerin kendi özgürleşmelerinin aracı olacağı sloganını kabul etti. Üyelerin yaklaşık 12.000'i Katalonya'dan, 6.000'i Endülüs'ten ve 1.000'i Valensiya'dandı. Sınıf savaşını ve doğrudan eylemi savunan CNT'nin resmi hedefi devrimci genel greve girişebilmek için yeterli üye sayısına ulaşmaktı. Kuruluşunu izleyen birkaç hafta içinde Bilbao'da grev yapan işçilerle dayanışma grevine kalkışan ve İspanya'da devletinin Morokko'daki emperyalist savaşının alevlenmesine karşı protestoya girişen federasyon hükümet tarafından illegal ilan edildi ve yeraltına çekilmek zorunda kaldı. CNT ancak 1915'te ulusal çapta bir federasyon olarak yeniden işlerlik kazandı. Ancak CNT Katalan merkezli bir sendika olarak kalmaya devam etti, bu günlerdeki 30.000 üyenin 15.000i Katalan bölgesindeydi. Bu dönemde UGT[4] Şubat 1916'da 76.304 ve 1917'de 99.530 üyesi ile CNT'den daha kitleseldi (5).

1918'in kışında anarşist grupların ulusal konferansı yapıldı, temel konu CNT ile kurulacak ilişki idi. Bu zamana kadar pek çok anarşist CNT'nin dışında kaldı ve içinde olanlar da sendika içindeki idari mevkilere gelmekten kaçındılar. Konferanstan CNT'ye kitlesel şekilde girme kararı çıktı. Bu konferanstan önce yapılan CNT'nin Katalan bölge kongresinde federasyonun anarko-sendikalizme kayma emareleri zaten gözlenmişti. 74.000 işçinin temsil edildiği bölge kongresinde federasyonun zanaatlara göre olan geleneksel örgütleniş yapısı değiştirildi, endüstriyel biçimde örgütlenildi. Bu şekilde yeni toplumun nüvelerinin eskisinin içinde hayat bulması amaçlandı. CNT'nin şubeleri, odaları sadece sendikal meselelerin tartışıldığı yerler olmaktan çıkıp, Ferrer[5]-tipindeki özgür okulların kadın kurtuluşundan, vejetaryenliğe çok çeşitli konularda eğitim sunduğu toplumsal ve kültürel merkezler haline geldi. Bu kongrede bürokrasinin ortaya çıkışına ve küçük meselelere gereğinden fazla dikkat edilmesine yol açtığı için ücretlerden kesilen sendika kesintileri kaldırıldı. Katalan Bölge Komitesinin tek ücretli elemanı sekreteriydi.

Kongrede "Birinci Enternasyonal'in esas ilkeleri ile uyum içerisinde olunduğu" ilan edilir ve federasyonun hedefi olarak "liberter komünizm" kabul edilir. CNT tabanının, özellikle de kır işçilerinin radikalliği göze çarpar.

Ülkenin kırsal ağırlıklı güney bölgesinde sanayi işçileri ve köylü birlikleri sendikaya birlikte katılıyorlardı. Yılın sonunda üye sayısı 345 bine çıktı. 1919 da maaş kesintilerine karşı çıkan 8 işçinin işten atılmasına karşı başlattığı dayanışma grevleri dalgası ile CNT Barselona'da şehir çapında bir genel grev direnişi sergilemiş ve zafer kazanmıştı. Bu zafer CNT'nin İspanya'nın en büyük ve en mücadeleci sendikası olduğu imajını güçlendirdi.

CNT'nin 2. ulusal kongresi Madrid'de 1919 Aralığında yapılır. Bu dönemde Barselona'da devrimcilere ve sendikacılara karşı kanlı bir baskı dönemi sürmektedir. Federasyonun üyeliği 715 bine yükselmiştir. Bu üye sayısı UGT'nin 3 katından fazladır (6). Kongrede "Birinci Enternasyonal'in esas ilkeleri ile uyum içerisinde olunduğu" ilan edilir ve federasyonun hedefi olarak "liberter komünizm" kabul edilir. CNT tabanının, özellikle de kır işçilerinin radikalliği göze çarpar. Bu kongre önceki Katalan bölge kongresinin yapısal kararlarını kabul eder. Liderlik ile tabanın arasındaki gerilimi en aza indirmek için sadece bölgesel federasyonların sekreterlerinin ve ulusal komitenin sekreterinin maaşlı olmasına karar verilir. Ulusal ve bölgesel tüm komitelerin diğer üyeleri, mesleklerini icra etmeye devam edeceklerdir. Bunu mümkün kılmak, yani zaman ve ulaşım sorununu aşabilmek için tüm ulusal komitenin bir bölgenin işçilerinden oluşması kararı alınır. De Rivera diktatörlüğü yılları dışında komite hep Barselona bölgesi işçilerinden oluşacaktır (7).

Her ne kadar CNT, sendikanın tabanında örgütlenen küçük bir anarşist azınlık tarafından kurulmuş ve yönlendirilmekte olsa da 1917-1923 arası CNT'ye üye olan kitlenin büyük çoğunluğu yüksek olasılıkla kendini anarşist olarak tarif etmiyordu. Bu dönemde CNT'ye gelen işçi ve köylüler dönemin polarize olmuş radikal politik ikliminden etkilenmişti ve sendikanın anti-otoriter, liberter ve devrimci duruşuyla kendini özdeşleştiriyordu. Anarşist olmayan bu geniş kesim muhtemelen CNT'yi kendi hakkını kovalayacak, onu yarı yolda patrona veya devlete satmayacak, mücadeleci ve tuttuğunu koparan bir sendika olarak gördüğü için ona üye olmuştu. Nitekim CNT gerçekten de böyle bir sendikaydı. Öte yandan sendikanın kurumsal idari liderliği

ya anarşist değildi ya da anarşizmi sadece soyut bir ilke olarak benimser görünüyordu. Devrimci anarşist azınlık açısından bu durum liderlik üzerinde sendikanın anarşist çizgiyi sürdürmesi ve reformist ve idareci zihniyetli liderliğin anarşist ilkelere uygun kuruluş ilkeleri dışına çıkmaması için baskı oluşturmaya devam etmenin en temel sebebiydi. Liderlik ise mevkilerini elde tutmak için bu bilinçli azınlığın desteğine ihtiyaç duyuyordu. Çünkü bu azınlığın konfederasyon üyeleri üzerindeki etkisi büyüktü. Bu etki söz konusu anarşist azınlığın diğer üyelere duruşlarıyla örnek olma ve ilham verme şeklinde oluşturdukları ahlaki bir liderlik biçimindeydi (8). Sendika üyeliğindeki hızlı (fakat kısa süreli) artış reformist bir emek hareketinin tüm işlevlerini yerine getirmeye çalışan devrimci bir emek hareketine içkin çelişkileri iyice gün yüzüne çıkarttı. Bu çelişki öncelikli devrimci amaçları olan anarşist militanlar ile onlarla aşağı yukarı eşit etkiye sahip öncelikle işyeri temelli ekonomik talepleri olan sendikalist unsurlar arasındaki mücadelenin kaynağını teşkil etti (9).

Pistolerismo'nun (patronlar sendikasının tuttuğu gangsterler ya da sağ sendikaların adamları tarafından militan sendikacıların öldürülmesi olayları) şiddetlendiği 1922'nin Ekiminde Barselona'da Los Solidarios adlı anarşist bir uyum grubu oluşturuldu. Grup, düşünceleri ve tutumları patron terörünün aşırı şiddetlendiği bu dönemde şekillenen CNT'nin genç işçilerden oluşan bir savunma grubundan türedi. İspanyol anarşist hareketinin Durruti, Ascaso, Oliver gibi tanınan simaları bu gruptaydı. Los Solidarios'un kurucularından Fernandez'e göre grubun amaçları şunlardı: Pistolerismo'ya karşı direniş oluşturmak, CNT'nin anarşist amaçlarından sapmamasına uğraşmak ve birbirine ideolojik olarak yakın olan ancak yarımadanın her köşesine dağınık biçimde bulunan tüm grupları ulusal çapta bir anarşist federasyon halinde birleştirmek (10). Grup bir yandan anti-CNT terör kampanyasının mimarlarını etkisiz hale getirirken bir yandan da dergileri Crisol'da ulusal bir anarşist konferans çağrısı yaptı. Çağrı kabul gördü ve konferansta hem CNT hem de Anarşist Gruplar Federasyonu hazır bulundu. Bu konferansta İberya Anarşist Federasyonu (FAİ)'nun habercisi olan Ulusal İrtibat Komisyonu oluşturuldu. Los Solidarios'un üç üyesi komisyondaydı (11).



Buenaventura Durruti

1923'te Primo de Riviera'nın başında olduğu darbe gerçekleşti ve diktatörlük yılları başladı. Devrimci anarşistlerin darbenin ardından sürgün edilmesi CNT içinde ideolojik bir vakum yarattı ve bu boşluk hızlı bir şekilde yasal alana düşkün sendikalist unsurlarca dolduruldu (13). Diktatörlük dönemi boyunca CNT içinde 3 temel akımdan, artı bir de dördüncü felsefi anarşist akımdan söz edilebilir. Bu dördüncü akım Urales ailesi tarafından etkili dergileri La Revista Blanca aracılığıyla yankı buluyordu. Bunlar kendilerini anarşist ortodoksinin yılmaz savunucuları olarak görüyor ve ideolojik saflıklarını bozacağı gerekçesiyle sendika çalışmalarına katılmıyorlardı (14).

Birinci grup Pestena gibi sendika liderleri tarafından temsil edilmekteydi, CNT'nin ulusal ve bölgesel komitelerinde yer sahibiydi ve CNT içinde bulunan Cumhuriyetçiler, Sosyalistler ve Ayrılıkçılar gibi diğer reformistleri de kapsamaktaydı. Kendiliğindenciliğe ve işçilere pek az güvenmekteydiler, CNT'nin diktatörlük karşılığında her ne koşul öne sürerse sürsün yasallaşmasını savunuyorlardı. Anarşizm onlar için soyut bir ahlaki idealdi ve gerçek hayatta pek az karşılığı vardı. Pestenacılara göre anarşist militanlar diğer işçilere örnek olma yoluyla cesaretlendirerek liderlik yapmak yerine, onlara bir eğitimci ve idealist olarak yaklaşmalıydılar. Zira eğitim almamış ve hazır olmayan bir işçi sınıfı kitlesi ile devrim imkansızdı. CNT'nin liderliği yani bölgesel ve ulusal komiteleri üyeleri özetle CNT tabanındaki bilinçli azınlığın ideolojik amaçlarını engellemek ve dahası sendikanın federal yapısı ile anti-kapitalist ve anti-politik ilkelerini değiştirmek istiyordu. Çünkü ancak bu şekilde UGT ile başa çıkabileceğini ve kendilerine göre devrimin önkoşulu olan İspanyol emekçilerin büyük çoğunluğunu CNT'ye üye yapabileceklerine inanmaktaydılar. İkinci grup Pestena'nın Solidaridad grubunun bir diğer üyesi Peiro tarafından temsil edilmekteydi. Peiro'nun konumu Pestena'dan çok farklı olmasa da o kendini saf reformizm ile saf devrimci anarşizm arasında bir yerde görüyordu. Üçüncü grup anarşist işçilerden oluşan bir bilinçli azınlıktı ve sürgündeki anarşist militanlar tarafından temsil edilmekteydi. İspanyolca konuşan anarşist hareket içinde bir diğer önemli ses bu dönemde Arjantin'deki FORA anarko-sendikalist sendikasında çalışma yapan Santillan ve Arango tarafından Buenos Aires'te çıkarılan La Protesta gazetesi idi. Çoğu İspanyol anarşistin aksine Santillan bir işçi değil bir bohemdi (15).

27 Temmuz 1927 günü yaklaşık 20 delegenin katılımıyla FAİ'nin kuruluş konferansı gerçekleştirilir. Portekiz Anarşist Birliği'nin (1923te kuruldu) FAİ'nin temelinin oluşturulmasında önemli etkisi oldu. Kuruluş süreci anarşistlerin diktatörlüğe karşı mücadeleyi örgütlemek için topladıkları iki üç genel konferansa dayanmaktaydı (17). Amaçlar ve

ilkeler metninde federasyonun hedefi "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar" ilkesi uyarınca işleyecek bir düzen olarak tarif edildi. CNT'de aktif olunması öngörülüyordu: "Biz işçiler olarak hemen hepimiz CNT'nin tabanında aktifiz. Ancak misyonumuz sadece sendika içinde aktif olmak değil". Federasyona katılma ilkeleri en azından kâğıt üstünde geniş tutulmuş gözüküyor: "devletsiz bir toplum isteyen herkesin, devrim sonrasında nasıl bir dünya isterse istesin (komünist ya da bireyci) aramızda yeri var" (19). Kuruluş konferansının amacı üç ana örgütün (İspanya'nın Anarşist Grupların Ulusal Federasyonu, Fransa'daki İspanyolca Konuşan Anarşist Gruplar Federasyonu ve Portekiz Anarşist Birliği) uyum gruplarını bir yarımada birliğinde birleştirmekti. Ancak orada bulunanların çoğunluğu için hemen hemen en önemli olan şey, çoğunluğun üyesi olduğu CNT içindeki özgürlükçü komünist toplum vizyonunu yaygınlaştırma ihtiyacı ve federasyon içindeki anti-politik ve doğrudan eylemci ilkeleri Pestena gibi reformist sendika liderlerine karşı savunmaktı. Kuruluş konferansının kararlarında hiç anılmasa da FAİ'nin ilk kurulma tartışmalarının başlangıcından bir yıl sonra aceleyle kurulmasının sebebi, FAI'yi kuran CNT militanlarının özellikle de Katalan bölge komitesinde bulunan ve güçlenen reformistlerin son eylemleri ve açıklamalarıydı. Önceki yılın ocak ayında Pestena'nın önderliğindeki tanınmış liderler CNT'nin legalleşmesi çağrısı yapmışlardı. 1927'ye dek uzanan olaylar, FAİ'nin kuruluşunun CNT'nin 1919 ve 1922 konferanslarında kabul edilmiş olan devrimci amaçlarının ve ilkelerinin CNT'nin ulusal liderliği tarafından tersyüz edilme manevralarına karşı tabandan militanların verdiği bir tepki olduğunu gösterir (21).

FAİ bir uyum grupları federasyonuydu, bireysel üyelik yoktu ve kuruluş konferansında grubun federasyona kabul edilme koşulu, federasyonu oluşturan diğer gruplarla toplumsal kurtuluş yolunda bir eylem birliği içinde olmaya bağlılık idi. Bağımsız bir örgüt olan CNT'nin anarşist içeriğini reformist ya da potansiyel reformist liderliğine karşı sağlama almak için taban düzeyinde FAİ ve CNT arasında organik bir bağ kuruldu: CNT-FAİ ortak Savunma ve Mahkumlara Yardım Komiteleri (22). FAİ militanları sendika içinde hiçbir zaman gizli biçimde çalışmazlardı ya da üye olmayanlardan üyeliklerini gizlemezlerdi. FAİ gizli bir örgüt değildi, sadece diktatörlüğü yıkma hedefini açıkça deklare etmiş bir yapı olarak 1927'den 1931'e dek illegaldi. Cumhuriyetin 31'de kuruluşundan 37'ye kadarsa Cumhuriyet yasalarına uygun yasal bir kurum olmak için başvuru yapmayı reddetmişti.

FAİ bir uyum grupları federasyonuydu, bireysel üyelik yoktu ve kuruluş konferansında grubun federasyona kabul edilme koşulu, federasyonu oluşturan diğer gruplarla toplumsal kurtuluş yolunda bir eylem birliği içinde olmaya bağlılık idi.

Tüm ücretli FAİlilerin CNT üyesi olması beklenirdi. Ancak CNT içindeki anarşistlerin oldukça küçük bir kısmı spesifik örgüte dahildi. Diktatörlük boyunca İspanya'daki üye sayısı bini geçmemişti ve her ne kadar FAİ'nin tam olarak kaç üyesi olduğunu kimse bilmese de FAİ üzerine bir çalışması olan Miro'ya göre örgütün kalbi olan Barselona'da üye sayısı Temmuz 1936'dan önce 300'ü hiç aşmamıştı. Diktatörlük dönemindeki FAİ eylemliliğini bir FAİ üyesi "çok sınırlı" olarak ifade ediyor (25). Bir FAİ militanına göre, "gruplar arası bir disiplin yoktu". Aynı militana göre "herhangi bir iktidar mevkii yoktu. Ascaso gibi önde gelen bir militanın [20 Temmuz 1936'da] savaşın öncephesinde ölmesi buna kanıttır" (28).

FAİ'nin temel birimleri bireyler değil anarşist militanların küçük özerk uyum grupları idi. Bunlar genelde 3 ila 10 kişiden oluşurdu. Gruplar iyi tanımlanmış amaçlara ve üzerinde ortaklaşılmış mücadele yöntemlerine sahipti. Bu yapı, baskın bireylerin etkilerinin dahil oldukları küçük grupla sınırlandırılmasını sağlardı. Bu örgütlenme biçiminde polis sızmalarının vereceği potansiyel zarar da minimuma iniyordu, çünkü hareketin tümünün eylemliliklerinin bilgisinin sağlanabileceği bir merkezi yapı yoktu. Örgüt federal ilkelere sıkı sıkı bağlıydı. Yarımada komitesinin ismi bağlantı komitesiydi ve bu komite insiyatif almazdı. Zorunlu olduğu, kriz durumları ya da illegal koşullar gibi durumlarda ise aldığı kararların tüm üyeler tarafından onaylanması gerekirdi. FAİ'nin kapitalizmin ve devletin hemen yıkılıp liberter komünizme derhal geçilmesinden öte bir eylem programı yoktu. Ortak ve tutarlı bir ideolojik çizginin oturtulması mümkün de değildi, çünkü farklı grupların eylemlilikleri ve öncelikleri çok geniş bir yelpazeye yayılmıştı. Yarım ada komitesi tarafından FAİ'nin genel görüşleri kamuoyuna açıklanırdı, ancak bu açıklamalar hiçbir şekilde gruplar için bağlayıcı değildi. FAİ bu kuruluş ve başlangıç aşamasında CNT'nin kesici kenarı işlevi gören özel bir araçtan başka bir şey değildi. FAİ, militan anarşist grupların belli bir dönemde algıladıkları bir tehdide, CNT'nin reformist liderliğinin sendikayı tümden ele geçirmesi tehdidine karşı verdikleri bir karşılıktı (29).

1930-32 arasında yarımada komitesinin sekreterliğini yapan Molina'ya göre FAİ dikkatli bir şekilde yapılandırılmış bir örgütlülükten ziyade bir semboldü. Anarşistlerin büyük çoğunluğu ona sempati besler ve ona uyumlu hareket ederdi, ama yalnızca çok küçük bir grup onun üyesiydi. FAİ gruplarının temel eylemliliği sendika aktivitesiydi. 1927 ve 1933 yılları arasındaki FAİ'nin doğrudan eyleme ve sınıf savaşına olan bağlılığı az sayıda küçük burjuva aydınını cezp etmiş, ancak genç militan bir nesli kendine çek-

mişti. Ayrıca FAİ'nin federal yapısı CNT'nin federal yapısına paralel olarak inşa edilmiştir. Yerel, bölgesel ve ulusal birimleri CNT'ninkilere paraleldi (30).

1928'de FAİ delegesi CNT ulusal kongresinde FAİ ile CNT arasında ortak savunma ve dayanışma komiteleri kurma fikrini önerir. Bu öneri reformist liderlik tarafından da kabul görür. Liderliğin öneriyi kabul etmesinin sebebi bu şekilde FAİ'nin CNT ile olan ilişkisinin daha tanımlı ve kendileri açısından kontrol edilebilir olacağını ummalarıdır (31). Pestena[6] önderliğindeki reformist sendika liderliği ilerleyen dönemde etkisini arttırmak için öne çıkar ve diktatörlük koşullarında "CNT'yi yasal alana taşıyalım" diye bastırır. Pestena yıllar içinde ideolojik bir dönüşüm geçirmiştir ve artık anarşizmin kapitalizm ve devlet ile uzlaşabilir olduğunu düşünmektedir. Kendisinin devrimci anarşizmden, felsefi anarşizme olan bu trajik öyküsü başlı başına ilginçtir (32). Dahası Pestena bu dönemde bir generalle gizli görüşmelerde bulunur. Bu ortamda FAİ kendi inisiyatifinin dışındaki koşulların da zorlamasıyla giderek CNT'nin ulusal komitesini idare eden yasalcılık düşkünü gruba karşı muhalefetin odağı haline gelir. Sendika içindeki rekabet kızışır. Pestena'nın Solidaridad grubu, CNT içindeki FAİ etkisini kırmak için Militanların Birliği adlı bir örgüt kurar (33).

Pestena kendi grubu adına "neyi savunuyoruz" adlı bir bildirge yayınlar ve anarşistlerin sendika üyeleri üzerinde sendikanın yapısı yüzünden etkide bulunduğunu ve bunun kırılması gerektiğini söyler. Merkezi yapının güçlendirilmesi gerektiğini savunur. Pestena'nın Solidaridad grubunun bir üyesi olmakla birlikte ve FAİ'ye eşit mesafede durmaya çalışan Peiro arayı bulmaya çalışır. FAİ tartışmaya dahil olur ve Pestena'nın şikayet ettiği anarşistlerin sendika üyeleri üzerindeki etkisine dair özetle şunları söyler: "işçi hareketi ideolojik olarak nötr olamaz. Eğer anarşistler etkilerini CNT'den çekerlerse komünist, katolik, sendikalist vs birileri gelip boşluğu doldurur." FAİ liderliğe, üyelerini CNT'den çekme tehdidini savunur (34). Gerilimin arttığı tartışmanın zirvesinde Pestena ulusal komitenin sekreterliğinden istifa etmek durumunda kalır, ancak komitenin bir üyesi olarak kalmayı sürdürür. Reformist liderliğin CNT üzerindeki etkisini FAİ'nin müdahalesine dek sürekli arttırdığı diktatörlük dönemi 1929'da çöker ve CNT kısa sürede üye sayısını 800.000'e çıkartır (35).

Molina'nın diktanın ardından sürgünden dönüp FAİ sekreterliğini devralmasından sonra örgüt büyümeye başlar ve devrimci anarşizmin sesi olma ününü kazanır. Molina kendisi devraldığında örgütün durumunun hiç parlak olmadığını söylemiştir (36). CNT liderliği burjuva politikacılarla işbirliğini bu kez Peiro üzerinden ileri götürür. CNT liderliği ile burjuva politikacıları arasında yakınlık diktatörlük döneminde diktatörlük karşıtı verilen ortak mücadelelerde ortaya iyiden iyiye çıkmış ve derinleşmiştir. Peiro FAİ muhalefeti sonucu sendika içindeki sorumluluk sahibi olduğu tüm mevkilerden istifa etmek durumunda kalır (37).

CNT liderliğinin nasıl böylesine reformist olabildiği sorusunu derinlemesine incelemekte fayda var. İlkin anarşist militanların sendika yönetimine gelmekten kaçındıklarını hatırlayalım. Ayrıca ortalama CNT üyesi diğer sendikaların üyelerinden hiç de daha fazla devrimci olmadığı hatırlamakta fayda var. Konfederasyona bağlı Katalan Cam İşçileri Sendikası'nın sekreteri Domenech'in söylediği gibi, CNT'ye girişte hiçbir ideolojik koşul yoktu. Yani her düşünceden işçi CNT'ye üye olabilirdi. CNT'ye üye olan işçilerin büyük çoğunluğu için hiç şüphesiz ki konfederasyona üye olmaktaki maksat, demokratik ve devrimci ideolojik hattı değil CNT'nin patronlara ve devlete karşı mücadele etmeye hevesli tek sendika olmasıydı. Konfederasyonun liderliği her şeye rağmen CNT'nin anti-politik duruşu sayesinde onları satmaya en az meyilli liderlikti. Reformist tavrına rağmen CNT liderliği işçilerin de hissettiği gibi sendikanın nispeten doğrudan demokratik yapısının sayesinde agresif ve isyankar bir azınlık tarafından yönlendirilmekteydi.

Bilinçli anarşist işçi azınlığı sendikalizme içkin olan antidemokratik ve karşı devrimci yozlaşmanın gayet farkındaydı, ancak bunun sendikanın demokratik yapısı ve sendika tabanında kendileri tarafından sergilenen örnek devrimci tavır sayesinde kontrol altına alınabileceğini düşünüyordu. Anti otoriter ve demokratik örgütlerde dahi bulunan iktidarın yüksek komitelerde yoğunlaşma eğilimini ciddi bir şekilde küçük görmekteydiler. Bu eğilim CNT tabanının liderlik ile pek az bağlantısının kaldığı uzun yeraltı dönemlerinde iyice hızlanmıştı. İşaret edilmesi gereken bir diğer nokta; tüm devrimci amaçlarına rağmen CNT pratikte doğrudan demokratik bir yapı değildi. İlginç bir şekilde CNT delegeleri geri çağrılabilir değildi. Bir delege kendi grubunun talimatlarına uymadığında onu geri çağırmak için herhangi bir mekanizma yoktu. Bir diğer kusur ise karar alma mekanizmasının odağı aşama aşama işyerlerindeki ve yerel federasyonlardaki genel toplantılardan beş yıllık ulusal kongrelere kaymasıydı (39).



J. Garcia Oliver

Diktatörlüğün yıkılmasının ardından, 14 Nisan 1931'de cumhuriyet ilan edilir. Cumhuriyetin ilk aylarında CNT üyeliği 500.000'e gelip da-

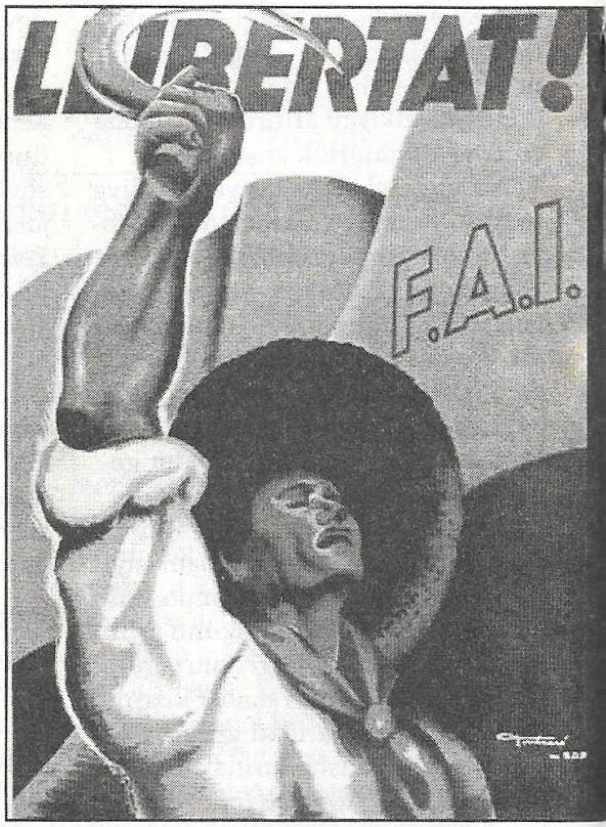
yanır (40). Ancak eskiden CNT'nin kalesi olan Seville'de komünistler sendikaların çoğunu ele geçirir. 13 Nisan gibi erken bir tarihte Pestena'ya Katalan hükümetinde bir makam teklif edilir. Cumhuriyetin ilanı halkta iyimserlik havası esmesine neden olmuştur. CNT saflarında cumhuriyete dair de ideolojik karmaşa baş gösterir, 'cumhuriyete karşı nasıl bir tavır almak gerekmektedir?' (41). Sürgünler döner, Durruti cumhuriyete yönelik tavra dair bir yazı yayınlayarak tartışmaya katılır. Yeri gelmişken; Durruti, Ascaso ve Oliver'in Los Solidarios adlı grubu onlar için sürgün ve ölüm anlamına gelen diktatörlük yıllarında dağılmıştır. Grubun bir kısmı cumhuriyet döneminde bir araya geldiğinde Los Solidarios isminin başka bir grup tarafından kullanıldığını öğrenince isimlerini Nosotros olarak değiştirirler (43).

1 Mayıs 1931 de cumhuriyet güçleri ve işçiler arasında çıkan olaylarda akan kan cumhuriyet ile işçi sınıfı arasındaki çatışmanın zirveye çıktığı anı işaret eder. Aynı zamanda CNT'nin işbirlikçi liderliği ile tabanı arasındaki gerilim de son noktaya gelir dayanır. Hala örgütsel ve nicelik açısından zayıf olan FAI anarşistler, anarko-sendikalistler ve işçi sınıfı militanları açısından liderlik tarafından benimsenen sınıf işbirlikçi tutuma karşı oluşturulması gereken muhalefetin mevzisi haline gelir (45)

1931 Haziran'ında CNT kongresinin toplanmasının hemen öncesinde FAİ konferansı yapılır. Bu konferansta üç FAİ üyesi diktatörlük zamanında ve cumhuriyetin kuruluşunda bir takım politikacılar ve subaylarla işbirliği yapmış oldukları için tasfiye edilir. Yani FAİ en azından bu dönemde ortak ilkelerini sıkıca kollayan bir örgüt halini kazanır görünmektedir. 1931 CNT kongresinde konfederasyon içindeki iki eğilim netleşir. Cumhuriyetin kurucu meclis ile işbirliğine gitme önerisi dahi tartışılır bu kongrede, ancak kabul edilmez. FAİ'nin muhalefetine rağmen liderliğin yetkisini güçlendirecek yapısal bir değişiklik kabul edilir, ancak ilerleyen aylarda FAİ bu kararın fiilen uygulanmasına engel olabilecektir (47). Bu kongre iki eğilim arasındaki kavgayı nihayete erdiremez, daha da gerginleştirir. Öyle ki CNT ulusal komitesi, FAİ'nin konfederasyon ile ilişki kurma biçimini ifade eden trabazon'u, diktatöryel olarak itham eder. Pestena'nın ilerde Sendikalist Parti'yi kuracak kadar ileri giden anarşizmden tamamen kopuşu bu kongre ile başladığı kabul edilir (49).

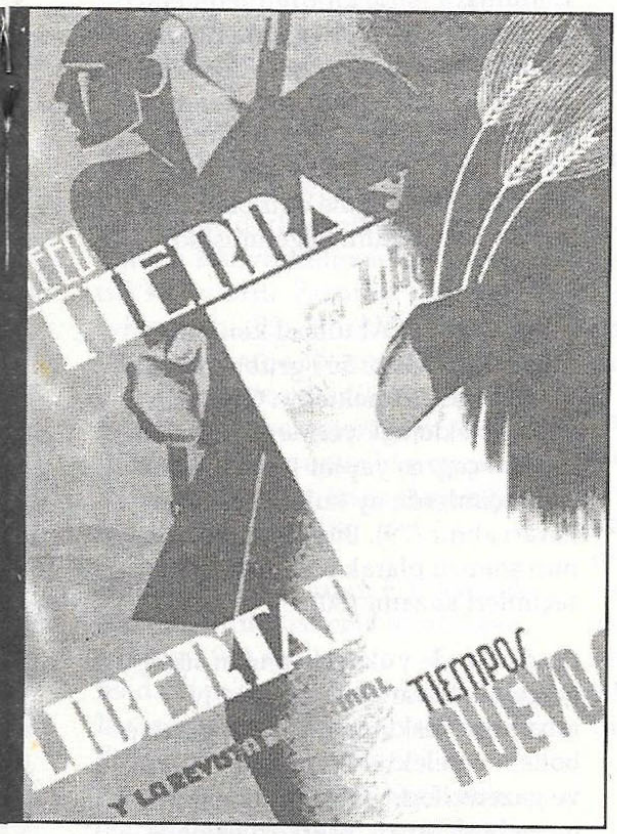
CNT'deki saflaşmayı reformistler ve FAİ'ciler arasına indirgemek mantıklı değildir, zira her ne kadar öyle imiş gibi görünse de FAİ hiçbir zaman reformist sendikacılara karşı açıkça tanımlanabilir ideolojik hatlar üzerinden karşı çıkan tutarlı bir yapı olmadı. FAİ içinde 1930-31 arasında mevcut olan iki eğilim vardı: devrimci ve anarko-sendikalist eğilimler. Bir üçüncü eğilim ise yeni yeni ortaya çıkan ancak etkileri sonraki dönemlerde hissedilecek olan entelektüelci eğilim idi. Birinci akım gücünü eski kuşak anarşist militanlardan ve eski UGT'lilerden alıyordu. Bu grup Pestena ve arkadaşlarına yakın olsa da sınıf işbirlikçi tutuma tamamen karşıydılar. Bir FAİ grubuna bağlı Perio gibi birçoğu İspanya'da o günlerdeki durumun devrimci eylemlilik için uygun olmadığını düşünmekteydi. Sendikanın eğitimsel rolünü vurgulamaktaydılar ve CNT'nin devletle devrimci atılımlar bağlamında yüzleşmeden önce, güçlü bir örgütsel yapının oturtulması gerektiğini savunmaktaydılar.

Dahası FAİ'de güçlü bölgeci etkiler ve bölgecilikten kaynaklanan düşmanlıklar bulunmaktaydı. Los Solidarios/Nosotros grubuna başka gruplardan bu bağlamdan önemli eleştiriler gelmekteydi. Yazar, Nosotros'un Barselona merkezli bir eğilim olduğunu ve bunun İspanya'nın geri kalan yerlerindeki gruplarla neredeyse bir zıtlık içinde olduğunu söyleyen Madridli bir FAİ üyesinin sözlerini aktarıyor. CNT içindeki bilinçli azınlığın belki de en önemli ortak noktası işçi sınıfının ideolojik teorisyenler ve politik liderler olmaksızın kendi kaderini eline alabilme kapasitesine duydukları sarsılmaz güvendi. Bu tutum (tutumu 1920lerdeki soyut devrimcilikten 1930larda ekonomik planlamaya duyulan obsesif bağlılığa dönen) Diego Abad de Santillan gibi emekçi olmayan entelektüeller tarafından yönlendirilen üçüncü eğilim ile düşünceleri deneyim ve pratikten kaynağını alan işçi sınıfı devrimcileri arasında anlaşmazlığın doğmasına sebep oldu (50).



Bu tartışma bağlamında Ascaso bir yazısında şöyle der: "Anarşizm tarihi boyunca çeşitli aşamalardan geçti. İlk döneminde anarşizm sadece kültürlü kimselerin ulaşabileceği bir grup seçkinin idealiydi ve bu kimseler içinde yaşadıkları rejimi eleştirmek için anarşizmi kullandılar. ... bu kötü değildi, fakat yoldaşlar eleştirmenin zamanı çoktan geçti. Biz bugün inşa aşamasındayız ve inşa için kas enerjisi de gereklidir. İspanya proletaryasının anarşistlerin onların yaşamalarına sebep olduğu pratik deneyimlerden, eski tip anarşistlerin bastıkları -ancak işçilerin pek de okumadıkları- yayınlardan öğrendiklerine göre çok daha fazlasını öğrendiklerini düşünüyorum."

Bu dönemde UGT başkanı Caballero cumhuriyette bakan olur. 1931 Kongresinin ardından sendikaların konfederasyondan özerkliğini kullanan FAİ militanları CNT liderliğinin iradesine zıt olarak devrimci grevler patlatırlar arka arkaya. Liderlik bu grevleri onaylamayı kabul etmeyince, FAİciler onları hain olarak nitelendirirler. Bu şekilde sendikanın kontrolünü yavaş yavaş onlardan geri almaya başlarlar. Yazarın, bu dönemde işçi sınıfının pek çok kesiminin de zaten FAİ'den bağımsız olarak radikalleşmiş olduğuna dair bir yargısı bulunmakta (51). CNT, FAİ'nin itici gücüyle mücadeleyi yükseltir. Liderlik sendikanın çıkarının cumhuriyet ile uyumda olduğunu ilan eder. Mücadelenin yükseldiği bu dönemde ayrışma da artar, keskinleşir. Hükümet CNT ile FAİ'nin ilişkisi her ne pahasına olursa olsun kesileceği tehdidini savurur. 1931 yazı sert grevlerle geçer (53).



Reformist liderlikle FAİ arasındaki mücadeleyi farklı bir düzeye taşıyan 30lar manifestosu aralarından Pestena'nın da bulunduğu 30 sendika lideri tarafından 1931 Ağustosu'nun sonlarında yayınlanır. Manifestoda FAİ maceracılıkla suçlanır, devrimin FAİ'nin taktikleri ile mümkün olamayacağı, işçi sınıfının devrime hazır olmadığı vurgulanır. Bu anlayışı ile FAİ'nin olası bir devrimden sonra diktatör kesileceğini iddia eder. İşçi sınıfının aç ve işsiz olduğunu, ihtiyacının devrimden ziyade hızlı ekonomik kazanımlar olduğu öne sürülür. Liderlik bu şekilde FAİ'ye karşı açıktan bayrak açar (54).

Nosotros grubundan FAİ üyesi Garcia Oliver 30lar manifestosuna karşı şu yorumu yapar: "Bu grup zaten geçtiğimiz yıl içinde CNT içindeki liderlik konumlarını ve prestijlerini kaybetmişlerdi, bu manifesto bunları geri alabilmek için son bir çaba. Cumhuriyet ilan edildiğinde bazı eski sendika militanları yeni cumhuriyetin uzlaşmacı orta yolcu burjuva içeriğiyle toplumsal ve politik olarak tatmin oldular ve CNT'nin geleneksel devrimci ruhunun lağvedilmesi gerektiğini ve konfederasyonun cumhuriyet rejimine adapte edilmesi gerektiğini savunmaya başladılar" (58). Durruti'nin FAİ'nin niceliksel ve niteliksel gücüne dair fikir veren şu cümlesini de aktarmakta fayda var: "FAİ'nin sadece 2000 militanı var, ama bir önceki kongrede olduğu gibi 400.000 CNT üyesini kendimize çekebiliyoruz" (60). Bu tartışma çözümlenmeden politik tutuklara yapılan kötü muameleden ötürü Barselona'da protesto eylemleri başlar, kanlı olaylarda üç CNT'li öldürülür. Pestena grubunun kontrolündeki CNT'nin günlük gazetesi olayları "duygusallığın patlaması" olarak nitelendirerek FAİ'lileri eleştirince, tabandan tepki büyür ve gazetenin kontrolünden istifa etmek durumda kalırlar, FAİ'liler gazetenin kontrolünü alır. Fredica Montseny "konfederasyonun yüzleştiği iç ve dış krizler" adlı etkili bir makale yazar ve treintista (30lar manifestosunu yazanlar anlamında: 30cular) ve faista (FAİciler) arasındaki tartışmayı konfederasyon tabanına da açacak anlaşılır bir makale yazar. İşsizlik, toplumsal huzursuzluk bir yandan artmaktadır ve hükümet çok sert anti-FAİ yasaları çıkartır ve bir karşı medya kampanyası başlatır (61).

Bu noktada FAİ'ye dair birkaç görüşe yer verelim. FAİ karşıtı bir CNT'li Cascarosa'nın ağzından: "FAİ, CNT'ye diğer otoriter partilerin kitle örgütlerine yaptığı gibi yukarıdan müdahale etmiyordu. Müdahalesinin kaynağı kahramanlığın ve adanmışlığın yetkin örneklerini sergileyen tabandaki militanlardı. Ancak CNT'nin yolunu çizen kararlar bu kesimin sürekli baskısı altında oluşturuluyordu ve sendikayı tabanın ne hazır ne de pek meraklı olmadığı erken yenilgilere sürüklüyordu." FAİ'li olmayan bir CNT militanı Campos'a göre ise FAİ bir semboldü: "CNT kurucu ilkeleri açısından anarşistti, çünkü onu anarşistler kurmuştu. FAİ ve faismo'nun (FAİcilik) FAİ'nin 1927'deki kuruluşundan da önce CNT içinde hep var olduğunu söyleyebiliriz. Sendika kadrolarının 1919-23 yılları arasında Barselona'daki terör döneminde dağılmamasını sağlayan da, Bolşevikleri CNT'nin ulusal komitesinden atan ve böylece sendikayı Moskova'nın yörüngesine sokturmayan da FAİ ruhuydu". Campos ayrıca FAİ'nin komplocu bir grup olduğu fikrinin konfederasyon liderliği tarafından çıkarıldığını ve yaygınlaştırıldığını söylüyor. 1933'te FAİ'li Barselona anarşist gruplarının sekreteri olan Peirats ise şunları söylüyor: "FAİ bir bayrağa ihtiyaç duyduğu için FAİ ismini alan popüler bir dalgaydı. FAİ adına konuşan bazı kimseler, bizim gibi FAİ'yi resmi olarak temsil eden kimselerden daha çok etki sahibiydiler. Bu kimselerin yerel federasyon tarafından gevşek biçimde kontrol edilebilen Los Solidarios grubunda adeta kendi FAİ'leri vardı. Mücadelede büyük etkiye sahip başka kimseler de vardı, Alaiz, Carbo, Dionysios ve çok etkili olan Revista Blanca dergisi gibi. Tam olarak söylemek gerekirse FAİ yayınları ve Tierra y Libertad isimli dergisi yoluyla büyük etkiye sahipti" (62). Oliver'in bu dönemde 30cular ile olan tartışma bağlamında kendi devrim anlayışına dair söylemiş olduklarını da aktaralım: "Dev-

rimci kalkışmanın ardından tüm işçiler bir önceki gün ne yapmaktaydılarsa aynı şeyi yapacaklar. Aslında devrimin temelinde yatan yeni bir hukuk ve o hukukun gerçekten uygulanmasıdır. Devrimin ardından tüm işçiler ihtiyaçları doğrultusunda yaşamayı taahhüt edecekler ve toplum da onların ihtiyaçlarını ekonomik olarak mümkün olduğu sürece karşılamayı taahhüt edecek. Bunların hiçbiri herhangi bir hazırlığı gerektirmez. Gerekli olan tek şey bugünün devrimcilerinin emekçi sınıfın gerçek savunucuları olması ve proleter diktatörlüğü maskesi altında küçük tiranlar olarak sınıfın tepesine yerleşmeyi hedeflememeleridir." (64)

18 Ocak 1932'de Llobregat etrafında madencilerin ve ardından tekstil işçilerinin öncülüğünde yerel bir isyan patlar, grevler isyana dönüşür ve liberter komünizm ilan edilir. Bu kalkışma şiddetli bir şekilde bastırılır (66). Örneğin bu isyanın altında maceracılıkla suçlanan FAİ yoktur. Hatta FAİ bu işin içinde herhangi bir şekilde bile yoktur. Yazar bu isyana ilişkin şu isabetli yorumu yapıyor, 'bu isyancı işçiler bir grup manyak değildi. Pratik ve çalışkan insanlardı ve hayatlarında eğer niteliksel bir değişiklik olacaksa bunun ancak geçmişten bütünüyle koparak mümkün olabileceğini anlamışlardı' (67). Devrimin gündemde olduğu fikri yaygınlaşır. Özgür bir toplumun nasıl örgütleneceğine dair yayınlar artar. Bu yayınların en etkililerinden biri Basklı bir doktor olan Puente Amestoy tarafından yazılır. FAİ yarımada komitesi bu çalışmadan çok etkilenir ve Puente'den Liberter Komünizm hakkında daha ayrıntılı bir çalışma yapmasını ister. 1933'te ve 1935'te bu çalışmalar yayınlanır. CNT'nin meşhur 1936 Zaragoza kongresindeki liberter komünizm ilkelerinin temelinde Santillan'ın ekonomik fikirlerinden çok Puente'nin fikirleri yatar.

Pestena Llobregat isyanını kınar. Ayrım kaçınılmazlaşmıştır artık. Pestena'nın isyanla dayanışma grevleri başlatılmasını engellediği suçlaması yapılır ve muhalefet yükselir. Pestena Mart 1932'de, yükselen muhalefetin baskısına dayanamaz ve 1931'de yeniden geçtiği CNT ulusal sekreterlik görevinden ayrılır. Yerine bir FAİ'li geçer (68). Pestena'nın önderliğindeki eğilim (60.000 kişi) CNT'den kopar ve Muhalif Sendikalar adı altında bir konfederasyon kurar. Bu şekilde CNT içindeki reformist kadrolarla yollar tamamen ayrılmış olur. Böylelikle FAİ'nin CNT tabanının savunma aracı olarak işlev gördüğü bir dönemi son bulmuş olur. Tabanın giderek çekilen etkisinin yaratığı boşluk ilerleyen süreçte toplumsal dönüşüme dair kendi mekanik ve soyut görüşlerine aşırı derecede güvenen teorisyenler ve plancılar tarafından doldurulacaktır. 1933'ün ilk aylarından itibaren bu grup FAİ'yi, doktriner ve idari nitelikteki soyut problemler ile ilgilenen bir yapı haline getirmeye başlar. Dahası belli düzeyde bir merkezileşmeyi getirir ve Fernandez'in deyimiyle "yarımada komitesi belli güçleri kendinde toplamaya başlar" (70). Bu arada 1932 ortasında Iberya Genç Özgürlükçüler Federasyonu kurulur (FIJL). Sosyalist gençlik örgütü JSUnun etkisini kırmak için kurulur (69).

> Santillan kafasını verimliliğe takmıştı ve sadece başlatılmayı bekleyen, tüm parçaları hazır olan bir sistem kurmaya çabalıyordu

CNT üyeliği 1933'e girerken 800.000 den 1 milyona çıkmıştır (72). 1932'deki isyandan hemen hemen tam bir sene sonra demiryolu işçilerinin başlattığı başka bir isyan patlar. İsyan CNT içindeki anlaşmazlıktan da faydalanılarak bastırılır (73). Bu isyan her ne kadar CNT ulusal savunma komitesi tarafından planlanmış ve Katalan savunma komitesi tarafından ateşlenmiş olsa ve üstelik FAİ örgütsel olarak hiçbir rol almamış olsa da, FAİ CNT'ye karşı yapılacak olan devlet saldırısını engellemek ve saldırıyı kendi üzerine çekebilmek için tüm sorumluluğu kamusal olarak üstüne alır. 1933'te Barselona Anarşist Gruplar Federasyonu'nun sekreteri olan anarşist tarihçi Peirats'ın 1932 ve 33 isyanlarına olan son derece eleştirel tutumunu aktaralım: "stratejik bir bakış açısından bu isyanlar felaketti. Plansızdılar ya da planları yetersizdi. ... kaybettiğimiz zaman kırsal gerilla saldırısı için elde plan yoktu. Endülüsya hariç kır örgütlenmemiz zayıftı. Dahası propagandamızdaki eksiklikten ötürü dehşete düşürdüğümüz küçük burjuvaziyi kendimize düşman ettik. ... pek çoğumuzun sokakları doldurma sebebi devrimin gerçekleşebileceğine dair olan inançtan ziyade kendini beğenmişlikti" (76).

Ekim 1933'te FAİ ulusal konferansı yapılır. 21 delege 569 grubu ve 4,839 üyeyi temsil etmektedir. Cumhuriyeti desteklemek yerine toplumsal devrim çağrısı yapılır (78) ve yaklaşan seçimlerde oy kullanılmaması kararı alınır (79). Büyük oranda bunun sonucu olarak Kasım 1933 sağ seçimleri kazanır (80).

Bu dönemde yukarıda anılan süreç gerçeklik kazanmış ve FAİ, CNT tabanının keskin ucu olmaktan çıkıp bohem entelektüellerin, idarecilerin ve gazetecilerin yatağı haline gelmeye başlamıştır. Merkezileşmeye ve FAİ'yi bir "mükemmellik merkezi" haline getirmeye dönük açık bir eğilim kök salmaya başlar. Bu eğilimin önderi konumundaki Santillan, kendi doğruluğuna tam inanç besleyen biriydi. Dünyayı gezen bir gazeteci ve sendika idarecisi olarak başlayan kariyerinin daha başlarından itibaren ekonomik planlamaya ve anarşizme bilimsel bir yaklaşım geliştirmeye yönelik bir obsesyon içersindeydi. 20. yüzyılın başlarında anarşizmin içinde, biri nesnel gerçeklerin peşindeki bilimselci-akılcı yaklaşım ve öbürü bilimselci-doğalcı yaklaşım olmak üzere iki düşünce akımı bulunmaktaydı. Mutlak gerçek diye bir şeyin var olmadığının bilincinde olan bu ikinci doğalcı ekol, tüm önceden belirlenmiş sis-

temlere ve önceden belirlenmiş bir sistematiğin dayatılan çözümlerine karşı şüpheciydiler. Onlara göre bu tür sistematik kurguların, içlerinde yeni bir diktatörlüğün tohumlarını taşıma ihtimalleri yüksekti. Santillan kafasını verimliliğe takmıştı ve sadece başlatılmayı bekleyen, tüm parçaları hazır olan bir sistem kurmaya çabalıyordu: "İşçilerin mümkün olan en fazla sayıda bilimci ve teknisyen ile uyum içersinde çalışmaları acil bir ihtiyaçtır. Çünkü ancak bilim, uzmanlık ve çalışkanlık ile dinlerin ölümün ötesinde gerçekleşebileceğini söylediği cenneti yeryüzünde yaratabiliriz" (82).

FAİ içindeki tartışmalara dair bir diğer örnek; tartışmaların şiddeti kimi FAİcilerin Nosotros grubunu otoriter ve darbeci olmakla suçlayıp, onların tasfiye edilmelerini isteyecek kadar arttı. Fakat bu tasfiye gerçekleşmedi (83). Durruti, Ascosa ve Oliver'in grubu Nosotros'un FAİ ile olan ilişkilerine dair ilginç bir not; FAİ'de bölge sekreterliği yapan Peirats'ın bir raporunda Nosotros'un 1933'e dek FAİ'ye bağlı olmadığı iddia edilmekte (84).

Santillan'ın grubunun FAİ içindeki etkisini arttırması belli bir düzeye gelir ve 1935 sonlarında FAİ yarımada komitesi büyük oranda Santillan'ın grubu Nervio'nun eline geçer (87). Tierra y Libertad (FAİ'nin yayın organı) bununla bağlantılı olarak daha teorik bir yayın haline gelir. Merkezileşmeye ve grupların özerkliğini azaltmaya dönük kimi girişimler de yapılır (88).

1936'da yapılacak yeni seçimlere yaklaşırken 'halk cephesini desteklemeli mi, desteklememeli mi' tartışması hız kazanır. Devrim için zaman kazanmak için solun taktiksel olarak desteklenmesi eğilimi ağırlıkta görünür. FAİ'nin dergisinde tartışmaya dair şu açıklama yer alır: "Biz oy vermesek ve seçimleri sağ kazansa elimizdeki tüm güçle sokakları alıp sağ iktidarına saldırmalıyız. Oy versek ve sol kazansa ordu tarafından da desteklenen sağ blok altı ay geçmeden darbeye kalkışır ve biz yine sokakları zapt edip ona karşı savaşmak durumunda kalırız. Bu sebepten size 'oy vermeyin' demiyoruz. Her birey kendi fikrince hareket etsin. Ama ister sağ ister sol kazansın, hepiniz gerçek mücadelenin nihayete varacağı sokaklarda savaşmak için hazır olun" (89).

Companys'in (Katalan bölgesi hükümeti başkanı) memurları ile Ascaso, Durruti ve Oliver arasında Companys'in isteğiyle bir toplantı organize edilir. Companys politik tutukluların bırakılacağı vaadi ile gelir masaya. CNT solun zaferinin ardından gelecek olası sağ darbeye karşı kendini savunmak için Cephe hükümetini desteklemek için ondan silah alma koşulu da koyar. Companys seçim zaferi kesinleştiğinde bir miktar silah verileceği vaadinde bulunur. Muhtemelen ellerinde fazla bir seçenek olmadığı için üçlü bu belirsiz vaadi kabul eder ve seçimlerde oy kullanma karşıtı kampanya yapılmaması için, etkilerini kullanma kararı alırlar (90).

Seçimler gerçekleşmeden CNT Katalan bölge konferansının (26-29 Ocak 1936) ardından FAİ kongresi yapılır (31 Ocak - 1 Şubat). Örgütün durumu iyi değildir. FAİ'li grupların sayısı 1933'teki tavan sayısından 469a düşmüştür (91). Bu düşüş önceki iki yıldaki yoğun devlet baskısından kaynaklanmakla beraber, bir diğer sebep de FAİ tabanının ya da çevresinin bir kısmının Santillan'ın Nervio grubunun yaptıklarına duydukları tepkidir. 1933'te 5,500 olan bireysel üye sayısı, 1936'da 3,500'e düşmüştür. Kongrede kışlalardaki anti-militarist propagandaya, bu çalışmada kullanılmak üzere özel bir gazete çıkarılmasına ve yükselen faşist tehlikeye dönük hazırlık çalışmalarına öncelik verme kararı alınır (92).

Şubat 1936'da yapılan seçimde CNT'nin aldığı kararın ardından beklendiği gibi sağ yenilir. Sosyalist ve komünistlerin dışardan desteklediği hükümet kurulur, siyasi hükümlüler serbest bırakılır. Seçimi izleyen aylarda CNT Madrid'de şiddetli bir grev dalgası başlatır ve bu mücadele sayesinde başkentteki üye sayısı UGT'yi geçer. İçsavaş genelde kabul edildiğinin aksine, aslında 20 Şubattan 19 Temmuz 1936'ya dek zaten örtük bir biçimde başlamış ve sürmektedir.

1 Mayıs 1936'da Zaragoza'da CNT 5. olağanüstü Kongresi düzenlenir. 1,550,595 üyeyi ve 982 sendikayı temsilen 649 delege kongrede hazır bulunmaktaydı. Treintista'cı reformist Muhalif Sendikalar da çağrılmıştı. Üye sayısında bir miktar düşüş vardı. Oliver günün koşullarını şöyle değerlendiriyordu: "Bugün 1931'den çok farklı bir durumla yüz



yüzeyiz. Bugün karşımızda güçlü bir devlet, disipline olmuş askeri birlikler ve kendini beğenmiş bir burjuvazi var" (94).

16 Temmuz 1936'da ordunun isyanı başlar. 17'sinde pek çoğu sonradan Durruti'nin Dostları ekibinde yer alacak olan CNT'nin ulaşım işçileri sendikası limanda bekleyen iki gemiye saldırır ve 150 tüfek ele geçirir (96). Nosotros grubu tam kadro CNT bölgesel savunma komitesi ve anarşist gruplar bağlantı komitesindeydi. Nervio grubunun ortalarda gözükmeyişi dikkatleri çekiyordu (97). 19 Temmuz'da Barselona'da ordu ayaklanması bastırıldı ve toplumsal devrim patlak verdi.

CNT-FAİ ve FİJL üst komiteleri toplumsal devrim, faşizm ve burjuva demokrasisi arasında kalmışlardı. Ve devrimi ertelemeyi seçtiler. Aslında devrimin başlangıcında bu kararı alabilecek olan onlar değildi. Barselona işçi sınıfının baskın gücü olan CNT tabanı liderliklerinin herhangi bir müdahalesi olmadan diğer sendika militanları ile birlikte devletin çöküşünün ardından kendi partizan[7] kimliklerini -katolik, komünist, sosyalist, cumhuriyetçi ya da anarşist- bir yana bırakıp kitlesel partizan-olmayan devrimci komitelerde birleşmiş ve bölgelerindeki fiziksel ve ahlaki iktidarı ellerine almışlardı. Bu komiteler devrimin kendisinin doğal organizmalarıydı ve kitlesel iktidarın doğrudan ifadeleriydi.

Katalonya'daki politik iktidarın CNT-FAİ'nin üst komitelerinin eline geçtiği varsayımı (söz konusu üst komitelerin inandığı varsayım bu idi) devrimci sürecin altını oyan en önemli hatalardan ilkiydi. Devletin politik 'meşruluğunun' yerini doldurmayı beceremeyen ordu, devlet iktidarının çöküşünü getirmiş oldu. Hükümet devrilirken karşı-devrimcilere karşı koyan, savunma komiteleri militanlarınca yönlendirilen halktı[8]. İşçi sınıfı mahallelerinde ve üretim ve dağıtım noktalarında iktidarı eline alan -devrimci süreç açısından gerekliliklerini çoktan yitirmiş olan devlet ya da sendika liderleri değil- halktı. İkili bir iktidar durumu söz konusuydu: yayılmış halk iktidarına karşı merkezi politik ve sendikal iktidar.

Daha ilk anda CNT FAİ üst komiteleri halkın yaratıcı gücüne olan inançlarını bir tarafa bıraktılar. Puente'nin şu ihtarını unuttular; liberter komünizmde "yerel örgütün üzerinde yerel olarak yürütülemeyecek olan spesifik işler için kurulanlar hariç, hiçbir üst yapı oluşturulmamalıdır." Ve CNT ve FAİ üst komitelerindeki liderler yıkıcı trajik bir sürecin doğrudan özneleri oldular. Bu partizan üst-komiteler kendi liderliklerini yukarıdan dayatmaya kalkarak mantar gibi patlayan bu özerk devrimci merkezleri -yani tüm büyük devrimlerin olmazsa olmazı olan tabandan fışkıran fabrika ve mahalli devrimci komiteleri- boğdular ve onların iletişimi, savunmayı ve tedariki koordine eden etkin ve gerçekçi araçlar olarak kendilerini kanıtlamalarını engellediler. Ayrıca devrimci yerel komitelerin yerel, bölgesel ve ulusal olarak devrimci toplumsal ve ekonomik yeniden inşa görevini yürütecek federal bir ağ kurarak bir araya gelmelerini de engellediler.

Barselona işçi sınıfının baskın gücü olan CNT tabanı liderliklerinin herhangi bir müdahalesi olmadan diğer sendika militanları ile birlikte devletin çöküşünün ardından kendi partizan kimliklerini -katolik, komünist, sosyalist, cumhuriyetçi ya da anarşist- bir yana bırakıp kitlesel partizan-olmayan devrimci komitelerde birleşmiş ve bölgelerindeki fiziksel ve ahlaki iktidarı ellerine almışlardı. Bu komiteler devrimin kendisinin doğal organizmalarıydı ve kitlesel iktidarın doğrudan ifadeleriydi.

Sürecin böyle işlemesinin pek çok sebebi vardı. Özellikle önemli olan tabandan bir CNT militanını "örgüt"üne bağlayan bağlılık ve ahlaki dayanışma ilkeleri idi. Bir kriz döneminde liderlik tarafından ortaya konan eylemliliğe karşı gelmekten çekinmelerinin sebebi buydu. Eşit şekilde önemli olan bir diğer faktör savaş koşullarına dayandırılarak, normal demokratik prosedürlere son verilmesi, hükümetle yapılan işbirliği ve "antifaşist birlik" ihtiyacı, örgütü tabanın "çıkarları" doğrultusunda yönetmekte olan üst komitelerin ahlaki otoritesinin zorlayıcı bir otorite haline gelmesine yol açtı (99).

Yukarıda anlatılan ve değerlendirilen sürecin başına geri dönersek, 21 Temmuz 1936'da acil bir CNT toplantısı düzenlenir ve toplantıda resmen devrimin ve liberter komünizm hedefinin ertelenmesi kararı alınır (102). Bu kararın alınmasında en etkili olan argüman, toplumsal devrime devam edildiği takdirde, faşist ordu güçlerinin yanında bir de uluslar arası kapitalizm ve onun ordularıyla da savaşmak durumunda kalınacağı düşüncesidir (103). Toplantıda toplumsal devrime devam edilmesini ve liberter komünizmin kurulmasını savunan tek kişi ilginç bir şekilde Oliver'dir (104). Oliver, Durruti dahil kimseden destek görmez (105). Ayrıca FAİ ile CNT birleşirler ve tek bir örgüt haline gelirler. Ancak liderliğin tersi yöndeki kararına rağmen Aragon kır işçileri devrime devam ederler (107).

Bu tartışma sürecinde hareket içinde üç eğilim baş gösterdi. Yaklaşık 2 milyon CNT üyesinden aşağı yukarı 300,000'i kendini anarşist olarak tanımlamaktaydı. Bunların çoğu iç savaşın birkaç hafta içinde biteceğini umuyordu. Zira Barselona, Madrid, Valencia gibi şehirlerde orduyu

yenmek için birkaç gün yetmişti. Bu grup sınıf işbirlikçiliğine karşıydı ve liberter komünizme inanmaya devam ediyordu, ama ya CNT-FAİ liderliğine duydukları güvenden ya da kendilerini koşullara teslim ettiklerinden dolayı 'savaşın gereklerine' boyun eğmişlerdi.

İkinci eğilimi oluşturan CNT-FAİ liderliği faşizme karşı verilen savaşın uzun süreceğini öngörmekteydiler. Devrim idealini 'geçici' bir süreliğine bir yana bırakmışlardı ve tüm cumhuriyetçi, sosyalist, komünist parti ve örgütlerle, cumhuriyetçi ve ayrılıkçı burjuvazi de dahil olmak üzere, kurulmakta olan anti-faşist birliği savunuyorlardı.

Üçüncü ekip bilinçli azınlık, 'kontrol edilemez unsurlar' olarak ifade ediliyordu. Onlar da savaşın uzun süreceği öngörüsünde bulunmaktaydılar, ama devrim ile savaşı birbirlerinden ayırmıyorlardı. Sadece liberter bir devrimin faşizmi yenebileceğini savunuyorlardı. Bu görüşü savunan militanlar en aktif ve adanmış olanlardı ve Temmuz Ağustos aylarında faşist ordu ile çatışmak üzere Aragon ve Levante'a gitmişler, Barselona'dan uzak kalmışlardı. Cephede izole olmuşlardı ve liderlik tarafından kontrol edilen sendika medyasında ya da genel meclislerde görüşlerini dile getirebilecek olanaklardan yoksundular (108).

1936 Eylül'ünün sonlarında FAİ'nin yarımada komitesi örgütsel otoritesini FAİ gruplarına dayatabileceği bir yapı oluşturmaya başlamıştı. Devrim sürecinde işçiler tarafından kendiliğinden başlatılan kolektifleştirme atılımını devletin kontrolü altına almak için 23 Ekim 1936 da CNT-FAİ liderleri UGT ve stalinist PSUC ile "birlik anlaşması" imzaladı. Bu anlaşmanın 15. maddesi CNT-FAİ liderliğinin, kendi politikalarına zıt bir şekilde devrimci sınıf savaşı için bastıran anarşist bilinçli azınlığa karşı zalimce saldırıya geçmeye hazırlandığını ortaya koyuyordu: "bizler ya anlayış kıtlığından ya da kötü niyetlerinden ötürü bu programın uygulanmasını tehdit eden kontrol edilemeyen grupların zararlı faaliyetlerini engellemek için ortak hareket etmeye karar veriyoruz" (109).

4 Kasım 1936'da İspanyol anarşist hareketinin liderliğinin izlediği sınıf işbirlikçi mantık kaçınılmaz sonucuna vardı (110). Caballero'nun yeni kabinesinde 4 CNT'li yerlerini almıştır. Liberal tarihçi Raymond Carr'ın şu eleştirisini dikkate almakta fayda var: "Anarko-sendikalizm her zaman devrimci iyimserliğin belli bir türünü kapsamıştır. Devrimin gerçekleşeceği gün kendilerinin tek güç olacaklarını varsaymışlardır." Caballero hükümetine anarşistlerin dahil olması hükümetin Valencia'nın kontrolünü anarşist bir karşı isyan çıkmaksızın eline almasını sağlamıştı. Taban ve liderlik arasındaki ayrım o kadar arttı ki bir noktada Katalan bölge sekreterinin azledilmesini isteyen ciddi tepkiler doğdu (111). Liderler kendi işbirlikçi duruşlarını savunmak için "anarşizm eski anarşizm değildir artık. Anarşizm negatif bir duruş olmaktan çıkmış, kendisini aşmıştır. Çok önemli bir tavır sergiliyoruz" gibi bayat laflar kaleme aldılar.

Anarşist bakanlar çok geçmeden kabinedeki olayları etkileme güçlerinin hemen hemen sıfır olduğunun farkına vardılar. Kendilerine son derece etkisiz bakanlıklar verilmişti (113). Reformist sürecin zirvesi Mayıs 1937 Barselona'ydı. Liderliğin kontrolü ve iradesi dışında devrimci bir kalkışmaya girişen Barselonalı işçiler liderliğin de onayı ile devlet tarafından ezilir. 1937 Mayıs'ında kurulan Rusya yanlısı Negrin hükümetinin devrimin belki de en önemli kazanımı olan anarşistler tarafından yönlendirilen Aragon konseyini yok etmesi için artık her şey hazırdır.

Bu süreçte legalleşen ve görece merkezileşen FAİ aşağı yukarı 19 Temmuz'dan beri sürekli kadrolarını genişletme kampanyaları yapar. Sekreterlik üyeliğin 160,000'e geldiğini açıklar (115). FAİ'nin gruplar federasyonu ilkesi bozulur ve federasyonun kapısının bireylere açık olduğu ilan edilir. Örgütün yeniden örgütlenmesi önerisi gelir liderlikten (116).

Durruti'nin Dostları -Durruti Birliği'nden gelen önemli bir taban militanları grubu- 1937 baharının başlarından itibaren çıkan El Amigo del Pueblo (Halkın Dostu) adlı yayınları ile hareket içinde, liderliğin işbirlikçiliğine karşı gelen tek örgütlü gruptu. Onlara göre önerilen değişikliklerin tek fonksiyonu federasyonun elitlerinin işbirlikçi politikalar izlemesini kolaylaştırmak olacaktı. Eğer bir toplumsal devrim başlatılacaksa bu CNT-FAİ'nin resmi mekanizması tarafından gerçekleştirilmeyecekti (117). Ağustos'un sonunda 1937de Aragon konseyinin yok edilmesiyle anarşist pratiğin, İspanya devrimi'nin son kalesi de dağıtılmış oldu. Politik, askeri ve ekonomik iktidarlarını liderlerine teslim eden sınıf, liderlerinin elde edilmiş kazanımları terör, baskı ve şiddet ile sistematik bir şekilde yok ettiğine şahit oldu. Uğruna savaşacak hiçbir şey kalmayınca, direnme iradesinin peşinden 2. Cumhuriyet'i de götürerek yerle bir olması, artık sadece zaman meselesiydi (118).

Değerlendirme

Kitapta açıklığa kavuşan bir şey varsa o da FAİ'nin bağımsız bir kitle örgütü olan CNT ile kurduğu özgün anarşist ilişki. Bu ilişki çalışmada aktarılan bilgiler sayesinde biraz daha aydınlanmakta. İlişkinin niteliğini şöyle özetleyebiliriz: sendikanın yönetsel mevkilerine mümkün olduğunca çıkmayıp, tabanda kalarak örnek olma, ilham verme ve ahlaki önderlik yollarıyla sınıf ile ilişki kurma. Ascaso'nun deyimiyle proletaryanın "anarşistlerin onların yaşamalarına sebep olduğu pratik deneyimlerden" öğrenmesini hedefleyen bir ilişkilenme tarzı bu. Bu ilişkinin işleyişine bir örnek olarak, CNT'nin reformist liderliği ve tabanı hareketlendiren FAİ arasındaki mücadele ilişkinin niteliğini biraz daha anlaşılır kılıyor.

Santillan ve öncesinde Pestena ekibinin savunduğu anarşizm biçimleri, sınıf mücadeleci bir anarşizmin bile devrimcilikten uzaklaştığında ne haller alabildiğini, nasıl reformistleşebildiğini, hatta otoriter-

leşebildiğini ibretle gösteriyor. Modernist (ve dolayısıyla da elitist) Santillan örneği bir başka önemli noktayı daha ortaya çıkarıyor. Anarşizmin modernizm batağına düşmemesinin, burjuvazinin tarih felsefesi olan modernizmin 'kalkınmacılık' ve 'ilerlemecilik' palavralarından, 'ilerleme' yolunu en iyi şekilde bilebilme yeteneğine sözde sahip aydın kesime tabi olunması gerektiği yalanından kaçınmasının özsel olarak bir garantisi yok. Bu ideolojik mesele ayrıntısıyla ele alınmalı ve devrimci teoriden kopartılmalı.

Devrim sürecinde partizan olmayan, emekçi sınıfın tüm görüşten üyelerinin doğrudan demokratik bir şekilde yer aldığı, yerel bölgelerindeki ve işyerlerindeki tüm iktidarı kendinde toplayan komitelerin ortaya çıkması başlı başına bir olay. İspanya deneyiminde yaşananlarla, yazarın söylediği gibi bu tarz komitelerin "büyük devrimlerin olmazsa olmazı" olduğu bir örnekle daha pekişiyor. Komiteleri emekçi sınıfın tabandan yükselen doğrudan demokratik iktidarının yeşerdiği yerler olarak görmemizin temel nedenlerinden biri bunların yazarın ısrarla belirttiği gibi partizan olmaması ve komitelerin kurulduğu yerlerde bu coşkunun emekçi sınıfın tüm kesimlerini sarması. Komitelerin nasıl işlediği, neler yaptığı ve devrimin en büyük kazanımlarından biri olarak nitelendirilen Asturya Komünü'ne dair bilgi edinme ihtiyacı ortaya çıkıyor.

CNT liderliğinin komitelere verdiği tepki düşündürücü. Bolşeviklerin 1917 Ekim'inden sonra yaptıkları gibi kendi kontrollerinde olmayan özerk bir taban iradesinin örgütlerine tahammül mü edemediler ve hemen hemen aynı tepkiyi gösterdiler; yoksa hikaye farklı mı? Christie'nin anlatısı şu: FAİ yeterince anti-otoriter olamadı ve otoriter eğilimli bir ekip ağır ağır bunun başına geçti. Bir araç olan örgüt, amaç haline geldi. Bu bağlamda tabanı kontrolü altına almayı becerebilen liderlik, bu şekilde emekçi sınıfın taban iradesini etkisini pasifize edebildiği ölçüde devrimin ertelenmesi ve anti-faşizm üzerinden burjuvazi ve reformistlerle işbirliği kararını alabildi ve bunu dayattı, geçirdi ve işletti.

Ancak bu kararın alındığı yerde Durruti gibi Santillan'ın grubundan olmayanlar da var, fakat karara tek karşı çıkan Oliver oluyor. Tek bir örnekten karara varmak hata olur, ama anti-faşist mücadeleye dair tavır konusunda Santillan ekibinin etkisinden bağımsız olarak benzer bir düşünce taraftar kazanmış gibi görünüyor. Taban da bir takım sebeplerden, güveninden ve özdisiplininden dolayı bu karara büyük ölçüde isyan etmedi. Liderlik muhtemelen devrim hedefinden döndüğü için değil, bu kararının gerçekten doğru karar olduğunu düşündüğü için bunu yaptı. Gerçi Santillan portresinde yazar tarafından çizilen imaj dönek ya da zaten hiçbir zaman devrimcileşmemiş bir lafçı. Sonuçta niyetlerin bir önemi yok ve yapılan belli. Burjuva devletinin yıkımı karşısında iktidarı ellerine alan sınıfın önemli bir kısmı ise onu haliyle bırakmak istemedi ve devrimin faşizmin yenilmesinden sonra gerçekleştirilebileceği fikrine dayanan liderliğin 'incelikli' planı ile tabandaki kitlenin çatışması anlamına geldi ve liderlik iyiden iyiye otoriterleşti. Liderlik bir nevi kitlenin kendi incelikli stratejisini 'anlamayan, basit düşünen' kitlesine karşı düşman kesildi. Yani komitelere karşı alınan tavır konusuna geri dönersek CNT-FAİ liderliğinin komitelere karşı körleşmesi ve onların değerini anlamamasının altında yatan, devrimin sürmesini istememesi. Yaşanan durum CNT-FAİ önderliği açısından devrimin hedeflendiği bir süreç değil.

Eğer Christie'nin anlatısını doğru kabul edersek yani Santillan ekibinin FAİ'nin başına geçmesini ve FAİ'nin bir örgüt olarak kendi başına amaçlaşmasını, yaşanan sorunun temel sebebi olarak kabul edersek, o zaman şu soru önemli hale gelir: Nasıl oldu da tabandaki devrimci anarşistler, Pestena reformizmine karşı olan uyanıklıklarını, tutum ve eylemliliklerini Santillan ekibine de gösteremediler.

Bu noktada şu ihtimal de var, en azından 19 Temmuz'un hemen ardından gelen dönemde devrimci ekip de gerçekten devrimin o noktada ertelenmesi gerektiği kanısına varmış olabilir ve zaten böyle düşünme eğilimlisi gizli reformist ve elitist Santillan ekibi ile hem fikirmiş


EL AMIGO DEL PUEBLO

PORTAVOZ DE LOS AMIGOS DE DURRUTI

La barricada

MAYO

JULIO

Nosotros, 'agentes provocadores e irresponsables,' propugnamos:

gibi görünmüş olabilir. Tarihsel olarak hangi ihtimal daha akılcıydı sorusunu tespit etmek zor. Devrim tarihlerine dair yaptığım sınırlı incelemelerim uyarınca keskin sonuçlara varmanın hatalı olduğu kanaatindeyim. Bu deneyimden faşizme karşı "reformist hareketlerle, ya da anti-faşist burjuvaziyle asla işbirliği yapılmamalı" sonucu değil benim çıkardığım. Öyle bir yer ve zaman olur ki ilkeli ve sınırlı bir işbirliğinin yapılması daha mantıklı olabilir. Bu konuda Durruti'nin Dostları grubunun 'anti-faşist mücadele ve devrim ancak birlikte yürütülür' ilkesi uyarınca yazdıkları ve yaptıklarının incelenmesi gereği ortaya çıkıyor. Bu çizginin söz konusu dönemde en devrimci çizgi olduğu açık. Anti-faşist mücadelenin niteliğine dair ayrıntılı ve zihin açıcı şeyler söylemiş olma ihtimalleri büyük.

FAİ'yi devrimi erteleme noktasına götüren, yazarın ima ettiği gibi Santillan ekibinin FAİ üzerinde egemenlik kurmuş olması mıdır? Bu soruya evet demek hadiseyi biraz basite indirgemek, bir günah keçisi bulmak olur. Zaten yazar da olayı bu basitlikte formüle etmiyor, ama ima ettiği bu. Bulabildiğimiz başka etkenleri sayalım. Nesnel etkenler zaten saymakla bitmez. Ama İspanya anarşist hareketine getireceğimiz her türlü eleştirinin önüne şunu muhakkak koymalıyız. İki dünya savaşı arası bu dönem çok özgün, çok farklı bir dönem. Faşizmin dünya üzerindeki etkisinin ağırlığı bu dönemin en belirgin özelliği. Stalin'in Sovyetlerinin, kıta Avrupa'sını etkisi altına alan faşizmin ve liberal kapitalist güçlerin ikinci dünya savaşının ön vuruşmalarını yaptığı bir dönem. Ki bu üç odağın üzerinde tereddütsüz anlaşacağı bir şey varsa o da emekçi özyönetimine dayalı gerçekten komünist bir düzen kurmayı hedefleyen anarşist bir hareketin imhasıdır.

Öznel nedenlere bakacak olursak: CNT ve FAİ'nin sürekli 'hemen şimdi toplumsal devrim' şiarıyla hareket etmesi ve ülke çapında bir güç oluşunun ardından sürekli buna bastırarak, sınıf mücadelesini kızıştırması ile faşizm tehlikesi karşısında bu tavrını askıya alması çelişki gibi görünüyor. Bu noktada anarşist hareketin ortak aklının, işlerin önünde sonunda bu tip bir noktaya gelip dayanacağını, faşizmin bir hareket olarak bu şekilde karşılarına çıkacağını öngörememiş görünmesi eleştirilmesi gereken bir durum. Hareketin en azından benim gördüğüm ve bildiğim kadarıyla bir faşizm çözümlemesinin olmayışı bu durumla yakından alakalı. Yani faşizm nedir, nerden çıkmıştır, nasıl çıkmıştır, anti-faşist mücadelenin niteliği ne olmalıdır, bu mücadelede hangi koşullarda kimlerle ne türden ittifaklar kurulmalıdır tarzı soruları hareket gündemine almamış görünüyor. Yukarıda anılan bir yazarın İspanya anarşist hareketine dair yaptığı iyimserlik eleştirisiyle örtüşen bir nokta. Nitekim benzer bir eleştiriyi Abel Paz, Halk Silahlanınca isimli kitabında da getiriyordu.

Hareketin söz konusu dönemde enternasyonalist bir karaktere bürünememesi, yani anarşist ya da adı ne olursa olsun devrimci sınıf hareketinin ispanya'ya sıkışıp kalması önemli bir diğer sorun. Bu elbette ki ölesiye denenmiş fakat dönemin koşulları gereği bir türlü gerçekleşmemiş olabilir. Bir diğer sorun bir devrimci örgüt olarak FAİ'nin niteliği, görece dağınıklığı ve yazar tarafından da yer yer anılan programsızlığı çöküşün temel etkenlerinden biri olarak düşünülebilir. Hareketin faşizm çözümlemesinin bulunmayışı muhtemelen buna verilen programatik önemin yokluğuyla ilişkilidir. CNT'nin bölgesel kalması ve ülkeye dahi yayılamaması ve UGT ile tüm çabalarına rağmen tabandan bir işbirliğini sağlayamaması aklımıza gelen diğer etkenler.

Başarıları ve başarısızlıklarıyla dünya işçi sınıfının ve özel olarak da anarşist hareketin bu muazzam deneyimi, sınıfsız, bir toplum mücadelesi nihayetine erinceye dek güncelliğini koruyacak. Devrim kalkışmasının yıldönümüne denk gelen bu sayıda, bu yazı vesilesiyle İspanya'daki mücadeleye başlarını koyan tüm devrimcileri ve sınıf militanlarını saygıyla anıyoruz.

Notlar:

[1] İskoç bir anarşist olan Stuart Christie İspanya'da Franko rejimine karşı verilen direnişteki rolü ile tanınan bir isim. Christie 1964'te Franko'ya yönelik düzenleyeceği bir suikast öncesinde bol miktarda patlayıcı ile İspanyol polisince yakalanır. 3 yıllık hapisliğin ardından uluslar arası bir kampanyanın oluşturduğu baskı sonucu salıverilir. Mücadelesini İngiltere'de sürdürmektedir.

[2] "Biz anarşistler! İberya Anarşist Federasyonu (FAİ) 1927-1937 Üzerine bir Çalışma"

[3] Parantez içindeki sayılar, kendinden önceki bölümün kitabın hangi sayfasında olduğunu gösteriyor.

[4] UGT: reformist sosyalistlerin hakim olduğu 1888'de kurulan 'Genel İşçi Birliği' adlı sendikalar konfederasyonu.

[5] Francisco Ferrer: Modern Okul Hareketinin kurucusu İspanyol anarşist ve eğitimci. Okulunda bilim ve rasyonalizm çerçevesi içinde kendi kendine sahip olma ve dogmatik denetimden özgür olma yolundaki bir eğitimi gerçekleştirmeye çalışmıştır. 1909'da İspanya'da idam edilir. http://www.blogcu.com/AlternatifEgitim/159277/

[6] Yeri gelmişken analım. CNT Ulusal Komite sekreterliği dönüşümlü yapıldığı için kişisel olarak 1929'da ve 1931-32 arası olmak üzere iki kez sekreterliği üstlenmiş.

[7] Partizan: her hangi bir ideoloji ya da partiye olan bağlılık, ya da bağlı olan kimse

[8] Yazar 'halk' olarak çevrilebilecek 'people' kelimesini kullanmış. Sanırım İngilizce'de halk kelimesi, Türkiye devrimci hareketinde kazandığı anlam kadar spesifik bir anlama sahip değil. Yani biz 'halk' deyince, "işçi sınıfı + küçük burjuvazi + (tercihe bağlı olarak) milli burjuvazi" gibi bir şeyi anlama eğilimdeyiz. İngilizcede 'people' kelimesinin bu anlamda bir 'halk' anlamına geldiğine pek tanık olmadım.

Almanya 1918-1923: Gerçekleşemeyen Konseyler Devrimi

Dicle Bozdağ

1914 Öncesi

Almanya 1914 yılından önce uluslararası işçi sınıfı hareketi için en önemli yerlerden biriydi. Yüzyılın sonunda endüstrileşmede yaptığı ilerlemelerle işçi sınıfının da büyümesini sağlamıştı. İşçi sınıfı, büyümesiyle birlikte kendi siyasal örgütlenmesini Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde (SPD) bulmuştu. SPD 1. Dünya Savaşından önce 1 milyon üyesiyle, 90 yayınıyla ve binlerce yerel örgütüyle dünyanın en büyük ve en etkili sol partisiydi. Bu bağlamda II. Enternasyonal'in siyasetinin belirlenmesinde önemli bir güce sahipti.

1891 Erfurt Kongresi'nde SPD, kabul ettiği yeni bir programla, reformist bir çizgiye geliyordu. İşçi sınıfının devrimci mücadelesinden bahsetmeyip, mücadeleyi reform mücadelesine indirgiyordu. SPD politikasını parlamentoya girmek ve hükümette söz sahibi olabilmek üzerinden kurdu. Mücadelesini sistem karşıtı bir yere çekeceğine sistemin bir parçası gibi hareket etti. Devrimci bir yönelime sahip olmadığından ve de sistemle uzlaşmış bir durumda olduğundan kurumsal olarak sistemin yapılarına benzemesi kaçınılmazdı. Parti bürokratlaştı ve kitleyle organik bağını yitirmeye başladı. Max Weber'in bu konuya dair belirttiği gibi "süreç içinde şehirleri veya devleti fetheden sosyal demokrasi değil, aksine partiyi fetheden devlet" oluyordu.

SPD'nin reformist ve parlamenterist politikasına karşı partinin sol kanadından eleştiriler geliyordu. Sol kanat içerisinde en önemli grubu Rosa Luxemurg ve arkadaşları oluşturuyordu.

SPD'nin reformist ve parlamenterist politikasına karşı partinin sol kanadından eleştiriler geliyordu. Sol kanat içerisinde en önemli grubu Rosa Luxemurg ve arkadaşları oluşturuyordu. Fakat güçleri az olduğundan parti içinde bu muhalefetleri çok etkili olamadı. Partiden ayrılmanın parti içindeki işçilerden kopma sonucu doğuracağını düşünerek şimdilik ayrılma politikası gütmüyorlardı. İşçi sınıfının kendiliğindenci devrimci hareketine güveniyorlardı.

1914'den Sonrası ve Savaş Sırasında Almanya

Kapitalist devletler dünyanın yeniden emperyalist paylaşımını sağlayabilmek için 1. Dünya savaşını başlattılar. Bu savaşın bir tarafında Fransa, İngiltere ve Çarlık Rusya yer alırken diğer tarafında dünyanın emperyalist bölüşümünde diğerlerine göre geri kalan Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu ve Almanya yer aldı.

Dünyadaki sol hareketler bu savaşı durdurabilmek için harekete geçtiler. II. Enternasyonal 1907 Stuttgart Kongresinde savaşın yaklaşması durumunu görüşerek bazı kararlar aldı. Bu kararların özünü savaş tehlikesinin olduğu durumlarda en etkin araçları kullanarak savaşın başlamasını engellemek, savaşın başladığı durumda ise savaşın bir an önce bitirilmesine dair faaliyet yürütmek ve savaşın doğurduğu ekonomik ve politik durumdan faydalanarak kapitalist sınıfın yönetimini devirmeye çalışmak, oluşturuyordu.

II. Enternasyonal'de en etkin parti olan SPD de ilk başta tüm diğer Enternasyonal partileri gibi savaşa karşı çıkıyordu fakat 4 Ağustos

1914'de savaş kredilerini onayladı. Savaş kredilerinin onaylanmasına karşı tek hayır oyunu Karl Liebknecht kullandı, kısa bir süre sonrada ona daha sonra anarşist olan Otto Ruhle katıldı.

SPD ilk başlarda kitleler içinde savaş karşıtı bir çalışma yürütürken parti yönetiminin böyle bir karar alması kitler üzerinde sürpriz bir etki yarattı. Kitlelerden gelecek bir tepkiyi engelleyebilmek için sendikaları kullandı. Hatta bazı sendikalar savaş sırasında Alman emperyalizmin kendi ürünleri için yeni pazarlar kazanmasının Alman işçi sınıfına kazandıracakları hakkında propaganda yaptılar. SPD tüm Avrupa'da artan milliyetçiliğin Alman işçi sınıfı üzerinde de artmasının sonucunda oy kaybına uğrayacağı düşüncesiyle milliyetçi tavır almaya başladı. 1916 yılında işçiler için çıkarılan bir askeri yasa ile SPD üyelerinin %66'sı kendini cephede buldu. Savaşın ilk yıllarında sendika üyelerinin sayısı yarı yarıya düşmüştü.

Parti içinde savaş karşıtı muhalefet çok cılız kaldı. Rosa Luxemburg savaş karşıtı faaliyetler düzenlendiği için tutuklandı Liebknecht askerlik yaşı geçmiş olmasına rağmen zorla askere alındı ve sonrasında tutuklandı. Parti içindeki sol kanat, odaklarını yitirince iyice güçsüzleşti. SPD devrimci, enternasyonalist bir çizgiden iyice uzaklaşarak egemenlerle işbirliği içinde oldukça milliyetçi bir görünüm almaya başladı. Bu durum aynı zamanda II. Enternasyonal'in sonunun geldiğini gösteriyordu.

Savaş sırasında işçi sınıfının durumu oldukça kötüleşmişti. Yüz binlerce işçi cephede öldü. Geride kalanların ise her türlü hakları yavaş yavaş ellerinden alınıyordu. İlk başlardaki milliyetçi coşku hızlı bir şekilde kayboluyordu. 1915'de küçük de olsa yer yer eylemler yapılıyordu. Bu kendiliğinden meydana gelen gösteriler gittikçe büyüyerek, polisle çatışmaya kadar varıyordu. 1 Mayıs 1916'da Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in başını çektiği Enternasyonalist Grup bir gösteri düzenledi. Bu gösteri boyunca "Kahrolsun savaş", "Kahrolsun hükümet" sloganları atıldı. Bu gösterinin ardından Liebknecht tutuklanarak 2,5 yıl ağır hapis cezası aldı. Bunun üzerine 55.000 işçi kendiliğinden greve çıktı.

SPD içinde bir grup savaşa karşı muhalefet etmeye başladı. Bu grup savaşa başından beri karşı olan Luxemburg ve Karl Liebknecht'in grubuyla beraber Nisan 1917'de partiden ayrılarak Unabhaengige Sozialdemokratische Partei Deutschlands'ı - USPD (Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi) kurdular. Spartakistler USPD'ye katıldılar ama bu süreç boyunca hep bağımsız politikalarını sürdürdüler. Spartakistlerin ayrı bir örgütlenmeye girmemesinde daha önce SPD'den ayrılamamalarındaki sebeple aynıydı: Sosyal Demokrat örgütler içinde yer alarak kitlelerden kopmama düşüncesi.

Nisan 1917'de silah sanayisinde çalışan 200.000'den fazla işçi ekmek karnelerindeki kısıtlamalara karşı greve çıktı. Bu grevin ardından Almanya'nın ilk Arbeiterrat'ı (İşçi Konseyi) kuruldu. Var olan sendikaların işçilerin kendi taleplerini ve ihtiyaçlarını dile getirmekten çok uzakta kalması işçilerin kendi inisiyatifleriyle kendi öz örgütlüklerini yaratmaya girişmesine sebep oldu. Berlin'de bir cephane fabrikasında çalışan 10.000 işçi doğrudan seçim yoluyla ikisi metal işçisi üçü USPD üyesi olan 5 kişilik bir konsey seçtiler. Konseyler ekonomik talepler içermesinin yanında savaşın ilhaksız son verilmesi, sansürün son bulması, siyasi tutukluların serbest bırakılması ve seçimlerin yapılması gibi siyasi talepleri de barındırıyordu. Siyasal örgütlenmesini Revolutionare Obleute (Devrimci İşçi Temsilcileri) olarak gerçekleşti.

1917'de Ekim devriminin gerçekleşmesi tüm dünyada büyük bir etki yarattı bu etki Alman işçi sınıfını da büyük bir oranda etkiledi. Aynı şekilde Ocak 1918'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda işçiler arasındaki savaş karşıtı bir hareketlilik yaşanıyordu. Viyana'da bir genel işçi konseyi kuruldu. Avrupa'da yaşanan bu hareketlilik işçi sınıfının mücadelesini giderek şekillendiriyordu.

Ocak 1918'de özellikle Berlin, Kiel, Hamburg, Ruhr Havzası ve Münih gibi şehirlerde grevler iyice yaygınlaştı. Berlin'de greve çıkan işçi sayısı 500.000, bütün Almanya'da ise 1 milyondu. Bu grevler sırasında Berlin'de Arbeiterrat Von Gross-Berlin (Büyük Berlin İşçi Konseyi) kuruldu. Hükümet bu hareketliliği dağıtmak için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Grevdeki işçilerle polis arasında çatışmalar yaşanıyordu. Büyük Berlin İşçi Konseyi gücünü arttırabilmek için SPD'ye katılım çağrısında bulundu. SPD işçi sınıfın kendiliğinden gelişen mücadelesini devrimci ilerlemesini engellemek için ve hareketi kendi kontrolü altına alabilmek için bu çağrıya olumlu cevap verdi. Konseye katılan SPD yöneticisi katılma sebebini ülkeye zarar gelmesini engellemek ve grevleri hızla sonlandırabilmek için olduğunu açıkladı. İşçi sınıfı ise her türlü olumsuz duruma karşın yinede SPD'yi kendi partileri gibi görüyordu.

1918'in sonbaharında ordu, savaşı kaybettiğini anlayınca hükümete ateşkes görüşmelerinin başlaması ve SPD'nin de hükümete katılması yolunda bir ültimatom verdi. Alman hükümeti de savaş sonrası durumun yarattığı sorunlara daha geniş kesimleri ortak etmek ve yaşanan

1917'de Ekim devriminin gerçekleşmesi tüm dünyada büyük bir etki yarattı bu etki Alman işçi sınıfını da büyük bir oranda etkiledi. Aynı şekilde Ocak 1918'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda işçiler arasındaki savaş karşıtlığı hareketlilik yaşanıyordu. Viyana'da işçi konseyi kuruldu.

işçi sınıfının hareketliliklerinden dolayı bu hareketlilikleri bastırabilmek için SPD'ye hükümette yer alması teklifinde bulundu. Eylül 1918'de SPD teklife olumlu cevap vererek işçi sınıfına yine ihanet ediyordu.

Kasım 1918

Ordu savaşı bitirmek istiyor olmasına rağmen Deniz Kuvvetleri Komutanlığı İngiliz Donanmasına karşı Ekim 1918'de son bir saldırı yapma kararı aldı. Erler bu karara tepki göstererek komutan ve subaylara isyan ettiler. Daha sonra isyancı erler tutuklanarak Kiel'e getirildiler. Başta tersane işçileri olmak üzere binlerce Kielli işçi gösteri düzenledi. Subaylar göstericilere ateş edince askerlerde ayaklanarak asker konseyleri kurdular. 20.000 denizcinin kurduğu asker konseylerini, çoğunluğunu tersane işçilerinin oluşturduğu işçi konseyleri takip etti. 4 Kasım'da tüm Kiel şehrinin denetimi işçi ve asker konseylerinin elindeydi. Ayaklanma 5 ve 6 Kasım'da Lübeck, Brunsbüttel'e daha sonra da Altona, Bremen, Bremenhaven, Cuxhaven, Flensburg, Hamburg, Neümünster, Oldenburg, Kendsburg ve Rostock şehirlerine yayılarak buralarda da işçi ve asker konseyleri kuruldu. Kuzey Almanya'da başlayan hareketlilik 7 Kasım'da güney ve orta Almanya'ya da yayıldı. Braunschweig, Frankfurt, Hannover, Lüneburg, Münih gibi büyük şehirler de işçi ve asker konseyleri kuruldu. 8 Kasım'da Münih İşçi, Asker ve Çiftçi Konseyi'nce Bavyera Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti.

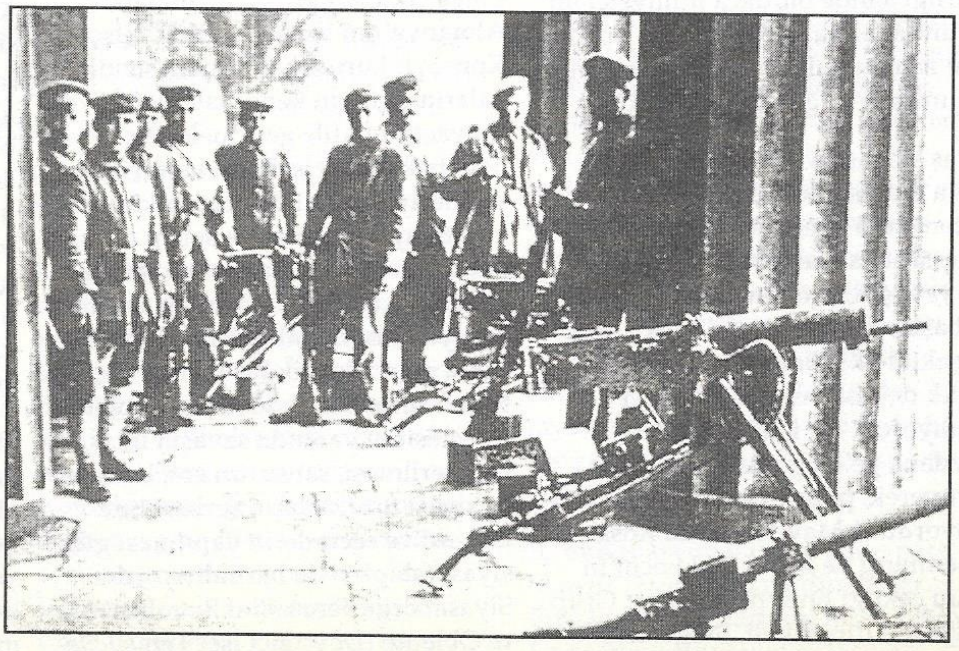
Devrimci İşçi Temsilcileri ve Karl Liebknecht 6 Kasım'da toplanmıştı. Liebknecht devrimi başlatma tarihi olarak 8 Kasım önerisi kabul edilmeyince 11 Kasım gününde anlaştılar. Kitleler bu tarihi beklemeyip 9 Kasım'da sokaklara döküldüler. Silahlı işçiler ve askerler sokakları doldurdular. Bunun üstüne 9 Kasım sabahı Berlin'de Spartakistler ve Devrimci İşçi Temsilcileri iki ayrı genel grev çağrısı yapınca işçiler greve çıktı. Bir grup Liebknecht'in önderliğinde İmparatorluk Sarayı'nı bir grup da Emniyet Sarayı'nı ele geçirdi. USPD'nin sol kanadından olan Eichorn devimci polis şefi ilan edildi. Rosa Luxemburg da dahil olmak üzere siyasi tutuklular serbest bırakıldı.

SPD kitlelerin hareketi büyünce hareketi destekliyor gibi görünmek için hükümetten çekildi. Bu işçi sınıfı üzerinde egemenliğini sağlama almak için yapılan bir politik manevraydı. Liebknecht'in imparatorluk sarayından işçi ve askerlerin sosyalist cumhuriyetini ilan ettiği sıra SPD önderi Scheidemann cumhuriyeti ilan ederek devrimci hareketi engelliyordu. SPD, USPD'yi anayasa hazırlanasıya kadar devrimci hükümet kurmaya razı etti 10 Kasım'da 3 SPD'li ve 3 USPD'linin yer aldığı Rat der Volksbeauftragten (Halk Temsilcileri Konseyi) kuruldu.

İşçi ve askerler tabandan örgütlenerek kendi kurdukları konseylerin yanında yukardan oluşturulmuş Halk Temsilcileri Konseyi'nin varlığını anlamlandıramıyorlardı. Ama her şeye rağmen kendilerinin partileri olarak gördükleri Sosyal Demokrat partilerinin kurduğu bu kurumu da devrimci olarak görüyorlardı. Spartakistler Birliği, USPD'den gelen hükümete katılma teklifini reddederek bütün iktidarın konseyler tarafından alınması gerektiği yönünde çalışma yürütüyorlardı.

Spartakistler Birliği ve Devrimci İşçi Temsilcileri'nin çağrısıyla Tüm Berlin İşçi ve Asker Konseyleri 10 Kasım'da toplandı. Spartakistler yeterli gücü oluşturamadılar ve Liebknecht'in önerdiği genel konsey çağrısı kabul edilmedi. Onun yerine 14 SPD'li asker, 7 SPD'li ve 7 USPD'li işçiden oluşan Yürütme Konseyi seçildi. Yürütme Konseyi kurucu meclise karşı sorumlu olacaktı.

İkili iktidarın söz konusu olduğu bu dönemde işçi sınıfı üzerinde en etkili siyasi güç SPD'ydi. SPD parlamentarizm yanlısıydı ve konseylerin iktidarına dayalı bir sistem onun için Ekim Devrimi'yle aynı şeydi ve bir an önce düzenin yeniden kurulmasını istiyordu. SPD merkezi bir an önce parlamenter siteme geçilip işçi ve asker konseylerinin ortadan kaldırılmasını istiyordu. SPD'nin sol kanadı ise konseylerin kalabileceğini ama ancak ekonomik alanda çalışmasını, siyasi bir kurum olmaması gerektiğini düşünüyorlardı. USPD'nin merkezinin görüşü SPD'nin sol kanadıyla aynıydı. USPD'nin sol kanadında yer alan Devrimci İşçi Temsilcileri ve USPD içinde yer almasına rağmen bağımsız bir siyaset izleyen Spartakistler Konseyler Cumhuriyetinden yanaydılar. Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht her türlü parti diktatörlüğüne karşı çıkıyorlardı. Kasım ayaklanmasını devrimci bir durum olarak değerlendirip, SPD'nin kar-



1918'de askerler

şı devrimci durumunu anlayarak bunu teşhir etmeye çalıştılar. Ama Spartakistler Birliği bu karşı devrimi engelleyebilecek kadar ne güçlüydü ne de örgütlüydü.

Aralık 1918

Kitleler hala SPD'nin yoğun etkisi altındaydılar. Spartakistlerin ajitasyon ve propaganda çalışmaları işçi sınıfını kendine çekmekte yetersiz kalıyordu. Kitleler parlamentonun kurulmasını ve bir an önce seçimlerin yapılmasını istiyordu.

Karşı devrim gittikçe güçleniyordu. Devlet yapısın tüm aygıtları yerli yerinde duruyordu eski sistem aynı şekilde işliyordu. Devrimci bir dönüşüm hiçbir şeyde görülmüyordu. Ordu da aynı şekilde duruyordu: aynı subaylar, aynı emir komuta zinciri. Bu durum karşı devrimin gelişmesi için oldukça geniş bir alan sağlıyordu. Ordu ve hükümette eski subaylardan Freiwillingenkorps (Gönüllüler Birliği) adlı askeri bir güç oluşturuldu. Bu güç devrimin bastırılmasında büyük bir rol oynayacaktı.

15 Aralık'ta ki USPD kongresinde Rosa Luxemburg'un hükümetten çekilme önerisi reddedildi. 16 Aralık'ta Almanya 1. İşçi ve Asker Konseyleri Kongresi gerçekleşti. 489 delegeden 289'u SPD'li, 90'ı USPD'li, 10'u Spartakistti. Delegelerin sadece üçte biri işçiydi geri kalanlar aydın, gazeteci, sendika ve parti bürokratlarıydı. İşçi konseylerini ağırlıklı olarak orta sınıf "temsil ediyordu". Kongre tüm yasama ve yürütme yetkilerini Halk Temsilcileri Konseyine devretti. Seçtiği merkez konseyin görevi ise Halk Temsilcileri Konseyi denetlemekti. Bu durumu olumsuz karşılayan USPD merkez konseyden çekildi.

Berlin'de savaş sırasında donanmaya alınan işçilerin oluşturduğu Volksmarinedivision'ın (Halk Donanma Birliği) SPD'nin işçi ve asker konseylerin etkisizleştirme politikası çerçevesinde maaşları kesilince 23 Aralık'ta şehir kumandanı Otto Wels'i esir alarak şehir sarayına kapandılar. 24 Aralık'ta SPD hükümeti saldırı emri verdi. Bu durumu öğrenen işçiler donanma erleriyle dayanışmak için sarayın önüne geldiler bu dayanışma sayesinde saldırıyı gerçekleştiren askerlerin silahlarına el koyuldu ve subayların rütbeleri söküldü ve bu şekilde karşıdevrim durdurulmuş oldu.

Bu olay SPD'nin kitlelerle arasının açılmasını sağladı. Tabandan gelen baskılara dayanamayan USPD konseyden çekilmek zorunda kaldı. Ve bu şekilde Almanya'nın en yüksek iki siyasal kurumu olan Halk Temsilcileri Konseyi ve İşçi ve Asker Konseyleri Merkez Konseyi sadece SPD üyelerinden oluşuyordu.

İşçi sınıfının ve kitlelerin yükselen hareketini devrimci bir politizasyonunu sağlayacak devrimci bir örgütün ihtiyacını hisseden Spartakistler Birliği 30 Aralık'ta diğer sol gruplarla birlikte Kommunistische Partei Deutschlands- KPD'yi (Almanya Komünist Partisi) kurdular. Partinin gündeminde ilk sırada seçimler yer alıyordu. Çoğunluk seçimlere katılmama kararı almasına rağmen, Rosa Luxemburg'un görüşü seçimlere katılıp kitlelerden kopmama eğilimindeydi ama çoğunluğu ikna edemedi.

Ocak 1919

Kasım devrimi sırasında Berlin polis şefliğine atanan USDP'nin sol kanadından Emil Eichhron görevinden alındı onun yerine hükümet sağ eğilimli başka birini atadı. Eichhron döneminde polis kurumu sanki devrimci bir kurum gibi davranmıştı. Eichhron hükümetin bu kararını tanımadı, bu kararı ancak işçi ve asker konseyi yürütme organın verebileceğini söyledi. 4 Ocak'ta bakanlık tarafından resmen kovulmasına rağmen bürosundan çıkmadı. Hükümetin bu tutumu kitleler tarafından tepkilerle karşılandı. 5 Ocak'ta USPD protesto kararı aldı fakat KPD bunu bir protesto gösterisine indirgemeye karşı çıktı ve işçilere silahlanma çağrısı yaptı. 5 Ocak'ta kitleler çok büyük oranda katılım gösterdi ve bu ertesi günde sürdü. Bunun üzerine USPD, Devrimci İşçi Temsilcileri ve KPD Alman devriminin geleceği için hükümeti devirmek üzere genel grev ve genel gösteri kararı aldı.

Bu olayların üzerine 33 üyeli Provisoricher Revolutions-Ausscha (Geçici Devrimci Komite) kuruldu. Kitleler basın organlarını ve bazı ulaşım noktalarını ele geçirmişti. Devrimci komite tam bir görüş oluşturamamıştı. Bundan sonra ne yapılacağını kimse bilmiyordu. KPD de dâhil kimse hükümetin devrilmesi gerektiğinden emin değildi. Ama yinede parti kitleler içinde olmayı tercih etti. Bolşeviklerin temsilci Radek geri çekilmeyi önermişti ama KPD kitlelerden kopmamak gerektiği düşüncesiyle hareket etti.

SPD'li hükümet karşıdevrim hazırlıklarını başlamıştı. Berlin'e asker yığma ve Freikorps (Gönüllü Birlikleri) gönderme kararı aldı. İşçi ve asker kitleleri devrimci komitenin kararlarını beklerken 11 Ocak'ta karşı devrim saldırıya geçti. KPD'nin büroları ordu tarafından işgal ediliyordu. 13 Ocak'ta ise Berlin'e karşıdevrim hakim oluyordu. Hükümet devrimci hareketi tamamen ortadan kaldırmak için Freikorps sayesinde tüm devrimcileri öldürüyordu. 15 Ocak'ta da Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht öldürüldüler.

Almanya'da işçi ve asker kitlelerinin var olan düzene karşı gerçekleştirdikleri Ocak ayaklanması hareketin doruk noktasıydı. Hareketin net bir politik görüşünün olmaması hareketin karşı devrim karşısında manevra kabiliyetini sınırladı. Rosa Luxemburg bunun farkındaydı ama o ve Spartakistler her şeye rağmen işçi sınıfının yanında olmayı tercih ettiler.

Mart 1919

19 Ocak'ta yapılan seçimlerde SPD oyların % 38'ni USPD ise %7,5'nü aldı. Seçimlerin sonunda SPD burjuva partilerle beraber hükümet kurdu. Hükümet ilk olarak işçi ve asker konseylerini dağıttı. Yer yer güçlü ayaklanmalar ve grevler gerçekleşmiş olmasına rağmen karşı devrim güçlerine karşı çok uzun süre dayanamadı.

Kömür işçilerinin başlattıkları kitle grevleri Berlin'e de ulaştı. Berlin'de yarım milyon işçi konseylerin tanınması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, olağanüstü döneme ait yargı organlarının kaldırılması, karşıdevrimci örgütlenme olan Freikorpslar'ın dağıtılması ve kısa sürede devrimci silahlı birliğin kurulması talepleriyle genel greve çıktı. İşçi sınıfın yoğun olduğu bölgelerde hareketlilik artıyordu. Taleplerinin bütününü üretim araçlarının toplumsallaştırılması içeriyordu. Toplumsallaştırma hareketi özelikle Ruhr bölgesinde ve Halle, Marseburg gibi işçi bölgelerinde ortaya çıkmıştı. Parlamentodan ve partilerden umudu kesen işçi sınıfı, ekonomik duruma karşı tepkilerinin artmasıyla harekete geçmişti.

SPD'li Noske'nin yönettiği Freikorpslar özellikle Ruhr bölgesi ve işçi sınıfının devrimci eylemin yükseldiği yerlerde karşıdevrim terörünü başlatmışlardı. Mart 1920'ye kadar karşıdevrim binlerce devrimciyi katletti.

1920 seçimlerinde USPD, Ocak 1919 seçimlerindeki 2,3 milyon oyunu 5 milyona çıkartmıştı. Mücadele deneyimlerinden sonra işçi sınıfının arasına mesafe koyduğu SPD ise 6 milyonluk oy kaybı yaşamıştı. KPD ise karşıdevrim hareketinden sonra illegale çekilmek zorunda kaldı.

Bavyera Cumhuriyeti

Kasım ayaklanması sırasında Bavyera, işçi sınıfı açısından hareketli bir yerdi. 7 Kasım'da cumhuriyet ilan edildi. Cumhuriyetin ilanıyla oluşturulan Revolutionarer Arbeiterrat (Devrimci işçi Konseyi) başkanlığına Kurt Eisner getirildi. Freikorpsların burada oluşamaması konsey hareketinin güçlenmesine olanak tanıdı. Bu durum hükümeti rahatsız ediyordu Ocak 1919 seçimlerinde oyların büyük bir çoğunluğunu Bayerishe Volks Partei (Bavyera Halk Partisi) aldı. Ondan sonra SPD geliyordu. USPD ise oyların çok az bir kısmını aldı.

17 Mart'ta SPD'li Joahnnes Hoffmann SPD, USPD ve Bauernbund'dan (Çiftçiler Birliği) oluşan hükümeti kurdu. Macaristan'da konsey cumhuriyeti ilan edilmesi ve Viyana'da işçilerin konsey kurması, Münih ve Augusburg'da ki konseylerde de konseyler cumhuriyeti kurulması düşüncesi hâkim oldu. 5 Nisan'da Münih'de Konsey Cumhuriyeti ilan edildi. KPD ise Almanya'nın bütününde bir konsey cumhuriyeti yaratmadan önce Bavyera'da yaratılmasını erken olduğunu bularak Konsey Cumhuriyetine katılmayı reddetti

Hoffmann hükümeti konseyleri tamamen reddetti hükümetin denetimdeki askeri birliklerle 13 Nisan'da saldırıya geçti. Konsey yanlıları bu saldırıyı durdu. Hükümet bu yenilgi karşısında Bavyera'ya asker yollanması talebinde bulundu. Bavyera'da da Freikorps birlikleri oluşturulmaya başlandı. Bu güçler kısa sürede birleşip Münih'i kuşatma altına aldı.

Daha önceki eleştirilerine rağmen KPD işçileri yalnız bırakmamak ve her şeye rağmen onların içinde olmak gerekir düşüncesiyle konseylerin başına geçti. Durum oldukça kötüydü, kuşatma 16 gün sürdü ve Noske'nin birlikleri ve Freikorps 30 Nisan'da Münih'e girdi. Ve tüm Alman devrimi boyunca görülen en büyük katliamı gerçekleştirdiler. Böylece Münih İşçi ve Asker Konseyleri Cumhuriyeti yıkıldı. Karşı devrim tüm Almanya'yı sardı.

Kapp Darbesi

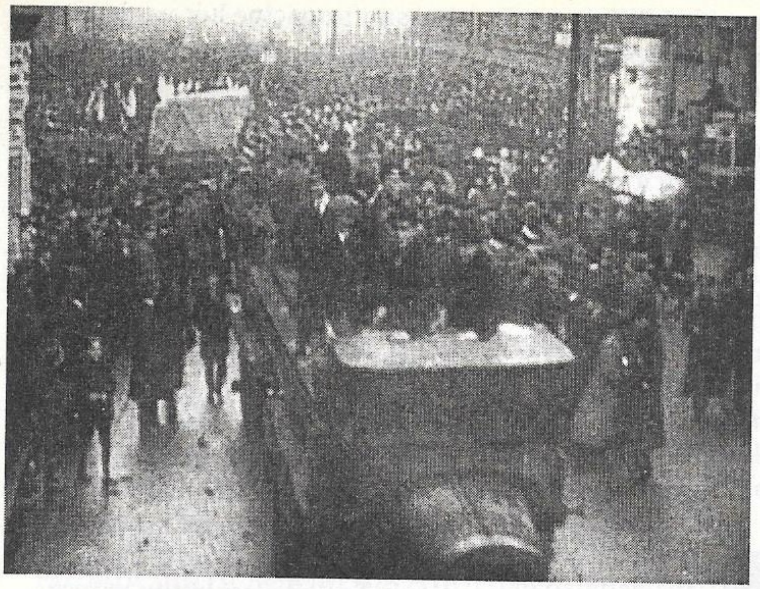
Karşıdevrimci SPD işçi sınıfının devrimci yükselişini ve devrimi engelledikten sonra burjuvazi tarafından gözden çıkarılmıştı. Kapp Darbesi de burjuvazinin bu politikasın bir parçasıydı. İsmini eski Doğu Prusya Valisi Kapp'dan alan darbe, Mart 1920'de gerçekleşti. Darbeyle beraber Berlin'in bütün kilit noktaları ele geçirildi. SPD liderleri başkenti darbecilere bırakarak kaçtılar.

Ruhr bölgesinde işçilerce örgütlenen 50.000 kişilik Rote Ruhr-Armee (Ruhr Kızılordusu) darbecilerle kıyasıya çatıştı. Darbeciler kitle desteği ve siyasal meşrutiyet sağlamak için Sosyal Demokrat Hür Sendikalar lideri Carl Legien'den yardım istedi. Hayatı boyunca uzlaşmacı bir çizgide kalan Legien kendinden beklenmedik bir şekilde bu teklifi reddedip bütün işçileri genel greve çağırdı. İşçi sınıfı bu çağrıya olumlu cevap verdi.

15 Mart'ta başlayan grev bütün ülkeye yayıldı. Grev başladıktan 4 gün sonra Darbeciler Berlin'den çekilmek zorunda kalacaktı. İşçi sınıfı tekrar şaha kalkmıştı. İşçi sınıfı Almanya'nın çeşitli yerlerinde tekrar konseyleri kuruyordu.

22 Ocak'ta SPD ve sendikalar işbaşı çağrısı yaptı. KPD'nin genel greve devam edilmesi yönündeki çağrıları işçi sınıfı tarafından karşılık bulmadı. Legien'in isteği üzerine USPD, SPD ve sendikaların desteklediği bir hükümetin kurulması durumunda KPD "böylesi bir hükümeti devirmeye yönelik bir çalışma içine girmeden, yasal muhalefet yapacağını" açıkladı. SPD burjuva partilerinin oluşturduğu bir hükümete dışardan destek vererek hükümet dışında kaldı. Bu süre zarfında işçi sınıfının hareketliliğini geriletme çabası içerisindeydi. Ocak 1919'un bir tekrarı yaşanıyordu. Direnişe devam eden işçilere hükümet saldırmaya devam etti. Ordu tarafından Ruhr Kızıl Ordusu dağıtıldı.

KPD Kapp Darbesi karşısında pasif bir tutum sergilemesi daha sonrasında da grevi desteklemekte



tereddüt etmesi işçi sınıfının bu hareketi sırasında etkisiz kalmasını sağladı. İşçi sınıfına ihanet eden karşıdevrimci süreç içinde yer alan SPD'nin kuracağı hükümete karşı bu hükümeti devirmeye çalışmayacağını söylemesi partinin sol kanadı tarafından tepkiyle karşılandı. Ekim 1919 Kongresi'nde partiden ayrılmış olan sol kesimler Nisan 1920'de Kommunistische Arbiterpartei Deutschlands- KAPD (Alman Komünist İşçi Partisi) kurdular. KPD'in 107 bin kişilik üye sayısının yarısını aldı

Sol İçi Ayrılmalar

USPD Haziran seçimlerde oyunu nerdeyse 2 katına yükselterek 4,9 milyon oy aldı. SPD 5,6 milyon oy aldı, KPD ise 441 bin oy alarak diğerlerine göre oldukça güçsüz bir duruma geldi.

Alman Komünist İşçi Partisi'ni oluşturan ekip seçimlere katılmayı ve de sendikalar içinde çalışmayı karşı çıkıyordu. KAPD kısa süre içinde siyasal gücünü yitirerek önemsizleşti. Bu radikal sol kanadın ayrılmasından sonra KPD ile USPD'nin sol kanadı arasındaki farklılıklar iyice azaldı. USPD'nin bu sol kanadı III. Enternasyonal'e katılmayı düşünüyordu. Bu bağlamda III. Enternasyonal'le görüşmeler başladı. III. Enternasyonal, katılma koşulu olarak parti içinde Kautsky ve Hilferding'in önderlik ettiği reformist kanatla bağlarını koparıp KPD ile birleşmesini ve demokratik merkeziyetçiliği uygulaması gerektiğini belirledi. KPD ise böyle bir "kitle partisin sulandırıcı etkisinden" çekindiğini söylemesine rağmen USPD ile görüşmeye başlamıştı.

4-7 Aralık 1920'de Berlin'de yapılan kongreyle beraber Vereinigte Kommunistische Partei Deutschlands'ı-VKPD (Almanya Birleşik Komünist Partisi) kuruldu. USPD'nin yarısı VKPD'ye geçti. USPD içinde geri kalanların bir kısmı partide kalırken bir kısmı da SPD'ye geçti. VKPD başındaki birleşik kelimesini atarak KPD olarak anılmaya başlandı. Kısa bir sürede 500.000 üyeye sahip olan KPD artık kitlesel bir güç haline gelmişti.

1921 Orta Almanya Ayaklanması

20 Şubat 1920'de yapılan seçimlerde Orta Almanya'da en güçlü parti KPD olmuştu. Seçimlerden sonra sosyal demokrat bölge valisi "işçileri komünistlerin teröründen kurtarmak ve asayişi sağlamak" için bölgeye güvenlik güçlerini yığmaya başladı. Güvenlik güçleri bazı şehirleri işgal etmeye başladı, bunun üzerine işçiler ayaklanmaya başladı. KPD, Kapp Darbesi sırasında ikircikli kalan tutumunun tekrar yaşanmasından korkarak güvenlik güçlerinin saldırısını beklemeden saldırıya geçme kararı aldı. KPD Berlin'deki günlük yayını olan Rote Fahne (Kızıl Bayrak) işçilere genel grev ve ayaklanma çağrısı yaparak, işçilerin silahlanması yönünde çalışma yürütmeye başladı.

KPD'nin bu çağrısı işçiler tarafından bir karşılık bulamadı. KPD'nin ayaklanma yolundaki bütün çabaları birşeye yaramadı. Hükümet bile bu ayaklanma girişimini pek ciddiye almayıp yerel bir durum olarak görüyordu. Bu bağlamda orduyu bile kullanmaya gerek görmedi. Yöredeki ayaklanmalar 1 Nisan'da tamamen bastırıldı. KPD'nin zamanlama hatası işçilerle bağ kurmasını engelledi. Kapp Darbesini'deki sürecin tekrar yaşanmaması için güttüğü politika süreci yanlış değerlendirerek tekrar başarısız oluyordu. 1921'den 1923'e kadar işçi sınıfı hareketi sakin bir dönem geçiriyordu.

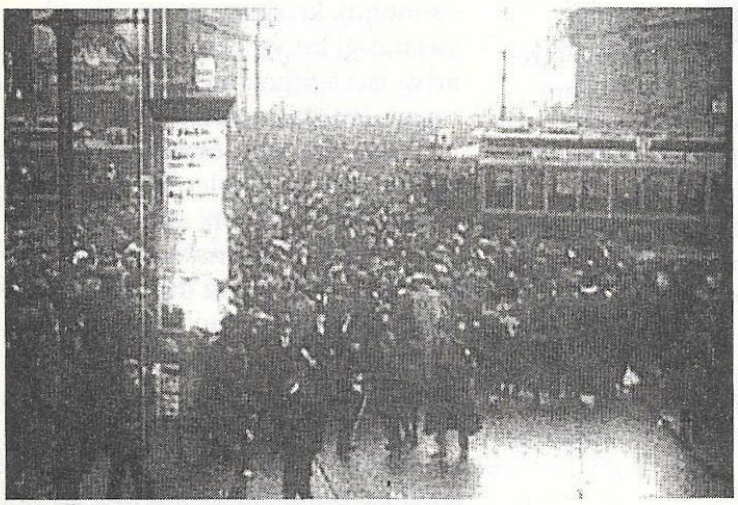
1923

Savaş sonrası Almanya'da ekonomi bir türlü düzelmemişti. 1923 yılı ekonomik krizlerin yoğun olarak yaşandığı bir yıl oldu. Enflasyon artışı işçi sınıfına büyük bir darbe vurmuştu, enflasyon karşısında işçi ücretleri eriyordu. Sendikalar işçilerin ekonomik taleplerini bile karşılayamaz hale gelmişti, ayrıca işçilerin durumunu iyileştirmek adına hiçbir şey yapmıyordu. Bu durum işçilerle sendikaların arasının iyice açılmasına sebep olmuştu. 1922 yılında işçi sınıfı içinde hala güçlü olan SPD 1923'lere gelindiğinde bu gücün büyük bir kısmını yitirmişti. 1923'de KPD işçi sınıfı içinde gücünü iyiden iyiye arttırdı. Aralık 1922'de Komitern'in IV. Kongresinde alınan komünistlerin sol kanat sosyal demokratlarla beraber "işçi hükümetlerine" katılma kararına uygun olarak KPD, SPD ve sendikalarla beraber "işçi hükümeti" kurmak istiyordu.

İşçi sınıfı bu ekonomik duruma karşı tepkisini ortaya koymaya başladı. İşçi sınıfı, örgütsel gücü olan konseyleri tekrar kuruyor, KPD'nin öncülüğüne Nazi saldırılarına karşı işyeri savunma grupları oluşturuyordu. 1 Mayıs 1923'de işçi sınıfı tekrar şaha kalkıyordu. Almanya'nın birçok şehrinde yapılan gösterilere 750.000 işçi katıldı. Ruhr bölgesinde başlayan grev büyük bir etki yaratmıştı. Bu grev boyunca bazı fabrikalarda işgaller gerçekleştirildi. Bu grevler haziran ayında birçok yere yayıldı. Berlin'de metal işçilerin başlattığı grev bir süre sonra genel greve dönüştü. Bu grevlere polisin yanında bir de Naziler saldırıyordu. Çıkan çatışmalarda yüzlerce kişi öldü. Grevlerin ekonomik talebi olan maaşlarının arttırılmasın

yanında siyasal talepler de yükseliyordu. İşçilerin grevi hükümet karşıtı bir nitelik alıyordu. Ağustos ayına gelindiğinde Almanya'nın birçok yerinde grevler gerçekleşiyordu.

11 Ağustos'ta Berlin İşçi Konseyleri tarafından Cuno hükümetinin çekilmesi talebiyle genel grev çağrısı yapıldı. Genel grev çağrısı kısa bir sürede bütün Almanya'da karşılık buldu. SPD'nin savaş tazminatlarını ödeme garantisi vermesine rağmen yeni oluşan Cuno hükümetinin bu tazminatları ödemeyi reddetmesine karşılık



Ruhr bölgesinin büyük bir kısmı Fransa ve Belçika tarafından işgal edilmişti. 12 Ağustos'ta enflasyonu düşürememesi ve Ruhr bölgesinin işgaline karşı birşey yapamamasından da dolayı Cuno hükümeti yıkıldı.

SPD, Deutsche Volks Partei -DVP (Alman Halk Partisi) ile beraber hükümet kurdu. SPD daha önceden olduğu gibi yine sınıf hareketini engeliyordu, işçi sınıfı içinde her şeye rağmen etkili olan SPD grevleri bastırıyordu. Burjuvazin bütün kararlarına onay verirken devrimin en önemli kazanımlarımdan olan 8 saatlik işgününün kaldırılmasına bile ses çıkarmadı.

Ekim ayına gelindiği zaman KPD işçi sınıfının bu hareketliliğinin tekrar bir devrimci durum yarattığı görüşündeydi. Bu çerçevede silahlı işçi birlikleri oluşturuyor, devrim hazırlıkları yapıyordu. Ama buna rağmen Komitern'in görüşü çerçevesinde "işçi hükümetleri" kurmayı düşünüyordu. Bu bağlamda Saksonya ve Thüringe'de SPD'yle ortak koalisyona girdi ve de yerel hükümete 3 bakan verdi.

Merkezi hükümet bu yerel hükümete karşı bir saldırı planı içindeydi. 20 Ekim'de eyalete ordu birliklerini yığmaya başladı. KPD bunun üzerine genel grevi başlatma ve silahlı ayaklanma kararı verdi. 21 Ekim'de Saksonya İşyeri konseyleri, 140 fabrika konseyi, 120 sendika şubesi, 79 kontrol komitesi, 66 parti şubesi ve SPD'linde dahil olduğu 498 delegeyle bir toplantı gerçekleştirdi. SPD'nin genel grev ve ayaklanmadan yana olmadığı ortaya çıkınca işçilerin büyük bir çoğunluğu KPD'den yana olmasına rağmen, KPD tek başına grev çağrısı yapmaya cesaret edemedi. Sachsen ve Thüringen'de ki "işçi hükümetleri" mücadele edilmeksizin yıkıldı. Sadece merkezin kararından haberi olmayan KPD'nin Hamburg örgütü 23 Ekim'de ayaklandı. İşçi sınıfından kopuk girişilen bu ayaklanma başarısızlıkla sonuçlandı.

1923 yılının sonuna doğru burjuvazinin artık işine yaramayan SPD hükümetten ayrılmıştı. KPD yasaklanmıştı ve faaliyetlerini illegal olarak devam ettirmeye çalışıyordu. Almanya sağ bir eğilim içine girmişti. Faşizm artık kendini göstermeye başlamıştı.

Almanya 1918-1923'te Devrimci Örgütler

Almanya'da bu beş yıl boyunca işçi sınıfının yarattığı devrimci durum bir türlü devrimle sonuçlanamamıştı. İşçi sınıfın genelde ekonomik taleplerle başladığı ve çok kısa sürede siyasal talepleri de içeren bu hareketliliği kendiliğinden doğuyordu. Bu kendiliğindenci hareket işçi sınıfının içinden güçlü, işçi sınıfının içine her yerde nüfus edebilen, hareketi politize edebilecek bir devrimci örgüt doğuramadı. Sadece Devrimci İşyeri Temsilcileri işçi sınıfın içinden çıkmış işçi örgütüydü. Faaliyet alanları fabrika ve işyeriyle sınırlıydı. Bu durum onlara işçilere daha çok etki edebilme, grev ve gösteri düzenlemede çok avantaj sağlıyordu. Onların girişimiyle Berlin'de işçi konseyleri kuruldu. Ocak 1919 ayaklanması sırasında kurulan Geçici Devrimci komiteye katılan Devrimci İşyeri Temsilcileri ayaklanmanın bastırılmasından sonra tekrar bir işyeri örgütlenmesine döndü. Devrimci İşyeri Temsilcileri bütün sürece hâkim olamadılar ve genel olarak yıkıcı bir politika gütmediler.

Spartakistler ise sürecin başından beri göreceli daha devrimci bir söylem içinde oluyor gibi görünüyordu. Fakat Spartakistler parti içindeki işçi kitlelerinden kopmamak düşüncesiyle ilk başta SPD içinden ayrılıp sınıf içinde ortak bir politika yürütebilecek, sistemli çalışacak bir devrimci örgütü kurmaya girişmediler. SPD'nin reformist işbirlikçi kimliği iyice su yüzüne çıkınca partiden ayrılıp USPD'ye katıldıklarında da aynı şekilde ayrı bir devrimci örgüt kurma politikası sürmedi. Kitlelerden kopmamak adına kendi devrimci pratiğini de başarıyla gerçekleştiremediler. Spartakistler reformizmden örgütsel bağlarını koparmakta gecikmesi kendi devrimci gelişimini de engelledi. Ki Rosa Luxemburg bile hapisten çıktıktan sonra şöyle diyordu; "Alman hükümetinin verdiği imaj Alman koşullarının içteki olgunlaşmasına denk düşmektedir. Bugünkü aşamada Alman devrimi için uygunu Scheidemann- Ebert (SPD-USPD)-Hükümetidir". Sparatakistler kendi örgütsel kimliklerini oluşturduktan sonra bile, SPD'ye karşı açıktan muhalefet yürütmemişler, USPD içindeyken de USPD'yi devrimci bir politikaya çekmekte başarılı olamamışlardır. Zaten bu süreçte Spartakistler güçlü bütünlüklü bir örgütlenme kuramamışlardı. Spartakistler 7 Ekim 1918'de iki yıldır ilk kez konferanslarını toplayabildiler.

Bu konferansta dünya konjonktürünün değerlendirilmesi yapılmış ve daha net politikalar oluşturulmasına rağmen, topyekûn otoriteyi yıkmak yerine var olan otoriteden ödün koparmak politikası güdülmüştü. Mücadelenin hangi örgütsel araçlarla yerine getirileceği ve işçi sınıfına ulaşmanın yolları ortaya konulamadı. Aralık 1918'de sonra gelişen işçi sınıfın hareketinin sonucunda bir devrimci örgüt kurmaya karar vererek diğer devrimcilerle beraber KPD'yi kurdular. KPD, Kapp darbesinden sonraki, Mart 1921'deki ayaklanması sırasında ve de 1923 yılında ki devrimci süreç boyunca süreci iyi değerlendiremedi.

Savaş karşıtı tutum sergilediği için 1914'te dağıtılan anarşist örgüt FVDG, 1918'de tekrar yapılanmaya başladı. Roche'un çevresinde toplanmaya başlayan bu grup, KPD'nin devrimci kesimi etrafında birleşerek pasifizmi, seçimleri reddetmeyi ve işçi sınıfının sendika karşıtı eylemlerini teorize etmeye çalıştı. Mayıs 1919'dan itibaren örgütün pasifist bir yönelime geçmesiyle Roche çevresindeki grup FVDG'den ayrıldı, Otto Rühle'ya yakınlaştı. FVDG'nin geri kalanı, Freie Arbeiter Union Deutschlands -FAUD (Almanya Özgür İşçi Sendikası) adıyla yeniden örgütlendi. Bu dönemde işçilerin içinden büyük bir çoğunluk Anarko-sendikalist FAUD'a katıldı. Ancak FAUD savaş öncesi dönemin anti-politik demokratik sendikalizmini aşamadı, pasifist bir tutum takındı ve hatta 1920'deki Ruhr ve 1921 Mart hareketlerine darbeci oldukları gerekçesiyle karşı çıktı. Bu tutumuyla kitleler için fazla anlam ifade edemedi. Daha sonra, FAUD içindeki çok etkili olamayan muhalif Marksist grup'nın Allgemeine Arbeiter Union Deutschlands'ın - AAUD (Almanya Genel İşçi Sendikası) kuruluşuna katıldılar.

Ekim 1919 kongresinde KPD'nin içindeki sol muhalefet ayrıldı. Nisan 1920'de Kommunistische Arbiterpartei Deutchlands- KAPD'yi (Alman Komünist İşçi Partisi) kurdular. Sol komünist bir çizgide politika yürüten KAPD sendikalar içinde çalışmaya ve parlamento seçimlerine katılmaya karşı çıkıyorlardı. Bu ayrılma sırasında KPD üyelerini yarısını kendilerine kazanmış olmasına rağmen, bir süre soran siyasal önemini yitirdi ve kitleler içinde etkisi kalmadı. KAPD ve AAUD paralel bir politika izledi. KAPD ve AAUD, kendilerini SPD'nin parlamentarizm ve KPD'nin sendikalizm anlayışıyla ayırdıkları gibi FAUD'un politik mücadeleyi ret etmesini ve proletarya diktatörlüğüne gerek olmadığı düşüncesini de eleştiriyorlardı.

Kitleler Kasım 1918 ayaklanmasın ardından subayların ayrıcalıklarına, kapitalistlerin ve yöneticilerin haklarına, otoriter-bürokratik idareye, kapitalizme ve onun bütün aygıtlarına karşı duydukları öfkenin sonucunda konseyleri kurdular.

Konseyler ve Konsey Hareketinin Değerlendirilmesi

Savaş sonrası yaşanan ekonomik ve politik kriz konseylerin işçi sınıfı tarafından kendiliğindenci bir şekilde oluşturulmasıyla kuruldu. Bu dönemde özellikle sanayi bölgelerinde yüzlerce konsey kuruldu. Bu konseyler belli bir politika etrafında gelişmedi. Kitleler Kasım 1918 ayaklanmasın ardından subayların ayrıcalıklarına, kapitalistlerin ve yöneticilerin haklarına, otoriter-bürokratik idareye, kapitalizme ve onun bütün aygıtlarına karşı duydukları öfkenin sonucunda konseyleri kurdular. Konseyler üç biçimde oluştu; subayları kontrol altına alabilmek için asker konseyleri, hükümeti ve idari yapıyı kontrol altına alabilmek için işçi konseylerini, kapitalistleri kontrol altına alabilmek için de işyeri konseyleri.

Kuruluş biçimi kitlelerin radikal eylemliliğine dayanan konseylerin hedefi ücretli köleliğin, sınıfların ve devletin aşılması, her türlü baskı ve sömürünün ortadan kaldırılması, ekonomik ve toplumsal hayatın tüm alanlarda insanların kararları kendilerinin vermesi, radikal doğrudan konsey demokrasisi ve ekonominin işçiler ve konseyleri tarafından yönetilmesiydi. Hedefleri böyle olsa da hareketin içindeki kitlelere bu düşünceler hâkim değildi. Spartakistlerin başını çektiği grup bütün iktidarın konseyler devredilmesini ve kitlelerin devrimci ayaklanması savunuyordu. Diğer grup ise parlamenter sistem için konseylerinde var olabileceğini savunuyordu. Ki bu düşünce kitleler tarafından çok daha benimseniyordu.

Ayaklanma sırasında Spartakistler tarafından konsey iktidarını kurmak için yapılan çağrıya, işçiler tarafından olumlu cevap verilmesi kitlelerin isteğinin bir göstergesiydi. Bu hareket içinde bulunan ya da dışarıdan yakın ilişki kuran sosyalist ve devrimci çevreler konsey hareketini bir süreç olarak görüp kitlelerin en geniş katılımını sağlayıp ve kitlelerin bir eğitim sürecinden geçmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Ama kitlelerin bilinci işçi sınıfının kendi eylemleriyle gerçekleşecek bir şeydi. Ki bu konsey iktidarı da bu eylemlerin bütünüyle oluşacak bir şeydi.

Kasım ve Ocak ayaklamalarında bu tartışma sürdürülüyordu ve bu sırada devlet kendi gücünü yeniden güçlendiriyor ve bir tarihsel devrimci durum elden kaçıyordu. KPD'nin radikal kanadı tarafından konsey iktidarını bir an önce kurulması savunulmasına rağmen güçlü bir örgütlülüklerin olmamasından dolayı etkili olamıyorlardı.

Şubat-Mart 1919 tarihlerinde işçi kitlelerinin üretim araçlarını toplumsallaştırmak için özellikle Berlin, Ruhr Havzası ve Orta Almanya'da başlattığı eylemler ve grevler konsey hareketinin sorunlarını da gözler önüne serdi. Konseyler oldukça gevşek örgütlenmişti ve aralarında eşgüdümü sağlayamamışlardı. Birçok grevin örgütlenmesinde de sorunlar

ortaya çıkmıştı. Konseylerin toplumun diğer kesimleriyle bir ilişkisi ve yeterince basın organı yoktu.

Kitleler yaşanan olaylardan dolayı bir hayal kırıklığı içindeydi. Buna süreç boyunca SPD'nin kitleleri düzen içinde tutma çalışmaları da etkili oluyordu. SPD kitleleri manipüle edebilmek için kendi kurduğu geçici hükümete Halk Temsilcileri Konseyi adını verdi. SDP'nin kontrolündeki sendikalar işçilere SPD'nin politikalarını taşıyorlardı. Ayrıca bu sendikalar işçileri bir sınıf olarak değil mesleki olarak örgütlüyorlardı ve bu şekilde sınıfın bölünmüşlüğünü sağlıyorlardı. SPD, ilk başlarda işçilerin ve askerlerin kendilerinin seçtiği yürütme organlarına partilerin ağırlıklarına göre temsilci seçilmesi ilkesi dayatarak konsey hareketin özelliği olan doğrudan kitlelerin kendi inisiyatifleriyle temsilci seçme iradesini kırıyordu. Ve süreç boyunca konseyleri tasfiye etmeye yönelik çalışmalar içinde bulundu. Bunların sonucunda konseylerin birçoğu tasfiye olmuştu. Yıkılmadan kalan konseyler sadece yerelliklerinde kalan ve ekonomik alanda faaliyet gösteren işyeri konseyleriydi.

Alman işçi sınıfı kendini tamamen devrimci bir sınıf olarak görmüyordu. SPD'nin etkisiyle Almanya'nın 1.Dünya Savaşına katılmasının, onların çıkarına da olacağını, emperyalist paylaşımda onlara da pay düşeceğini sanıyorlardı. Bunun böyle olmadıklarını savaş sırasında ve sonrasında anlamışlardı.

Konsey hareketi, süreç boyunca burjuvazinin idari ve ideolojik aygıtlarına karşı yıkıcı bir eylemlikte bulunduğu söylenemez. İşçi konseyleri kuruluşları itibariyle toplumun sınıflı yapısını göz ardı eden burjuva demokrasisi ile işçi sınıfının demokrasi anlayışı arasındaki farkı ortaya koyuyordu. Ancak bu fark pratiğe yansımadı. İşçi konseylerine işçi sınıfının yanı sıra toplumun diğer kesimlerinden de örneğin fabrika yöneticileri, subaylardan da katılım oldu. Böyle bir yapıya sahip olan konseyler, işçi sınıfının çıkarlarına bütünsel olarak hizmet edemedi ve var olan üretim ilişkilerini ve sosyal yapılanmaya karşı dönüştürücü bir mücadele içine giremedi. Sol komünist Carl Boggs'a göre konsey hareketi fabrika içindeki hiyerarşik işbölümüne karşı bir değişim süreci başlatamadı. Zihin ve kol ayrımı aynı şekilde kaldı hatta bu ayrımı genişleterek kurumsallaştırdı. Eski yönetim sistemi yerine uzmanlığa ve meslek "özerkliği"ne dayalı yönetim biçimi getirerek hiyerarşiyi yeniden kurdular. Konsey hareketinin yoğun yaşandığı dönemlerde bile ordu ve devlet daireleri gibi kurumlarda aynı şekilde eski sistemin işleyişi devam ediyordu. Var olan militarist ideolojinin ve kültürün egemenliğini devam ettirmede okul ve askerlik sisteminin önemini kavrayamayan Alman işçi sınıfı buna karşı politika da gerçekleştiremedi. Bu kurumlar çok önemliydi çünkü bu okullarda yoğun dini ve askeri propaganda yapılıyordu. Bu okullardan sonrada gidilen iki yıllık askerlik hizmeti de milliyetçi ideolojinin aşılandığı yer oluyordu.

Bazı Leninistlerin eleştirdiği gibi Alman devriminin yenilgisinin sebebi konseylerin ve örgütlerin merkezci olmamaları değildi - bu sorunun çözümünün devrimci öncü parti olarak görürler- asıl sorun devrimci politikanın yaratılamaması sorunuydu. Devrimci politika "öncü" devrimciler tarafından değil, kitlelerin kendi devrimci eylemiyle ve kitleler içinden doğan devrimci söylemle yaratılır.

Gerçekleşmeyen Alman Devrimi reformizmin karakteri görmek açısından öğretici derslerle doludur. Reform ve devrimin arasıdan ki çelişkiyi bir daha gösterdi. Reformizmle devrimi uzlaştırmaya çalışmanın devrimi engelleyen bir süreç olduğunu gözler önüne serdi. Sosyal Demokrasinin devrime giden yolda yeri olmadığını, devrimi hedefleyen komünistlerin sosyal demokrasini dışında ve karşısında örgütlenmeleri gerektiğini ortaya çıkardı.

Alman Devrimi, Ekim devriminden sonra devrimci hareketin bütün Avrupa'da devrimi tetikleyebilmesi için kilitti. Devrim yenilgiye uğrayınca Ekim Devrimi de Rusya sınırlarına hapsoldu. İşçi sınıfının kendi öz örgütlükleri olan Sovyetler ekim devrimi gerçekleştirdikten sonra iktidara hâkim olan Bolşevikler tarafından tasfiye edilmiştir. Bu tasfiye sürecinin
Alman devrimiyle paralel bir şekilde ilerlemesi de ilginçtir.

Alman Devrimi yenilgisinden sonra faşizmin ayak sesleri iyice yükselmişti. Kurgusal bir yerden söylersek devrimin gerçekleşmesi durumunda dünya tarihi çok daha farklı yazılabilirdi. Ekim devrimi Rusya içinde hapsolmayıp, Alman Devrimi, Macaristan, Avusturya ve İtalya'da ki işçi konseyleri ile birleşip çok farklı bir seyir izleyebilirdi. Her şeye rağmen Alman Devrimi sınıflar mücadelesinde uluslararası işçi sınıfı hareketinin büyük bir parçası olarak yerini aldı.

Kaynakça:

Andrew Flood, The German Revolution, http://flag.blackened.net/revolt/history/german_rev.html

Carl Boggs, Marxizm, Oluşturucu Komünizm ve İşçi Yönetimi Sorunu, Kara Kızıl Notlar, s.5, Kasım 1977-Şubat 1978

Dave Graham, On the Origins and Early Years of Working Class Revolutionary Politics:
An Introduction to 'Left Communism' in Germany from 1914 to 1923, http//libcom.org/library/introduction-left-communism-germany-1914

Peter Nettl, Rosa Luxemburg, Everest Yayınları, 2002

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, c.2, İletişim Yayınları

The Revolutionary Movement in Germany, 1917-1923, http://libcom.org/library/revolutionary-movement-in-germany-1917-1923

Volkan Yaraşır, Uluslararası İşçi Hareketleri, Tümzamanlar Yay. 2004

Wolfgang Abendroth, Avrupa İşçi Hareketleri Tarihi, Belge Yayınları, 1992

İşçi Sınıfının Ruhu: Sovyetler

Volkan Yaraşır

Halk komiteleri ya da "komün" tipi örgütlenmeler ilk olarak 1789 Fransız Burjuva Devrimi günlerinde ortaya çıktı.

"Komünler" ve şubeleri başlangıçta merkezi hükümet tarafından yerel yönetim organları olarak tasarlanmıştı.

1790-1793 devrim süreci bu örgütlenmeleri embriyon niteliğinde de olsa, halk egemenliğinin cisimleştiği iktidar odakları haline getirdi.

Egemenlerin Convetion'un ve Kamu Selamet Komitesi'nin iktidarı karşısında Komünler ikinci bir iktidarı temsil ediyordu. Sanculotte'ların yani Paris halkının iktidarını...

Komün kavramı evrensel anlamına 1871 Paris Komünü'yle kavuştu. Paris Komünü uluslararası işçi hareketinin dönüm noktasıydı. XIX. yüzyıl işçi hareketinin en büyük örneğiydi. İnsanlık tarihinde ilk kez proleter bir devrim gerçekleşiyordu. Ve Paris işçisi "göğün fethine çıkıyordu". Marx ve Engels, Komün'de proletarya diktatörlüğünün somut biçimlenişini gördü. Marx, Fransa'da İç Savaş adlı çalışmasında komünü emeğin ekonomik özgürleşmesinin politik biçimi olarak değerlendirdi.

Başta Komün deneyimi ve farklı tarihsel koşullarda ortaya çıkan sovyet ve Konsey tipi örgütlenmeler önceden tasarlanmadan doğan yapılardı.

Tarih sahnesine çıktıkları her yerde kitlelerin yaratıcı gücü ve özgürlük tutkularının doğrudan ifadesi olarak doğdular.

Komün kavramı evrensel anlamına 1871 Paris Komünü'yle kavuştu. Paris Komünü uluslararası işçi hareketinin dönüm noktasıydı.

Komün ya da sovyet tipi örgütlenmeler kapitalizmin içinde bulunduğu krizi, kitlelerin çıkarlarına uygun biçimde çözen ve işçi demokrasisinin olanaklarını yaratan yapılanmalar oldu.

Ortaya çıkmalarının ön koşulu devrimci durumun varlığıydı. Praksis sürecinin, sınıf mücadelesinin ürünü olan bu yapılar, devrimci teoriyle bütünleşecekti.

Bu tarz örgütlenmelerin birinci özelliği kitlelerin kolektif iradelerini doğrudan temsil etmeleriydi. İkinci özelliği ise merkezi (burjuva) iktidarına karşı alternatif iktidar organı gibi çalışmalarıydı.

Yani karşı hegemonyanın kurucu gücüne dönüşerek her türlü egemenlik ve tahakküm ilişkilerini reddedip, kitlelerin öz inisiyatifini harekete geçirmeleriydi.

Sovyet tipi örgütlenmeler burjuva demokrasisinin dolaylı temsile dayanan parlamenter işleyişinden farklı olarak, dolaysız temsile dayalı doğrudan demokrasinin kurumları olarak hareket etti. Kitlelerin yaratıcı ve yıkıcı gücünü açığa çıkardı, sıradan insanların, muktedir olmalarını sağladı. Komünist ütopyanın güncel biçim alışı olan Sovyetler, ekonomik alan ve politik alan ayrımını fiilen aşarak, kitleleri kendi geleceklerinin mimarı haline dönüştürdü.

1905 Devrimi ve Sovyetler

Paris Komünü'nün ilk örneği 20. yüzyılın başında Rusya'da yaşandı. 1905'te kurulan Sovyetler, Paris işçi-

lerinin yükselttiği özgürlük ve eşitlik bayrağını Rus topraklarına taşıdı.

1896 ve 1897'de başta Petersburg, Moskova ve diğer bazı sanayi merkezlerinde yaşanan grevlerde doğan işçi örgütlenmeleri Sovyetlerin ilk öncülü oldu.

Bu grevler kendiliğindenci bir karakterde doğmuştu. Grevlerin yayılmasıyla bir dizi işçi örgütlenmesi ortaya çıktı.

Grev kasaları ya da Grev Komiteleri bu yapılardan biriydi. 1890'lı yılların başında Rusya'nın batı bölgelerinde Yahudi işçiler arasından ortaya çıkmışlardı. Bund'un[1] temelleri de bu komiteler aracılığıyla atılmıştı. Grev komiteleri 1896-1897 kitle grevlerinde Merkezi Rusya'da ortaya çıktı. Önceleri misyonları grevlerdeki işçiler için fon oluşturmakla sınırlıydı. Daha sonra grevleri yöneten odaklara dönüştüler. Faaliyetlerini illegal olarak yürütmekteydiler. Komiteler en diri ve en mücadeleci işçiler tarafından oluşturuldu. Bu yönleri devrimci siyasal gruplarla işçi yığınları arasında volan kayışı işlevi görmelerini de sağladı. Otokrasinin tüm baskısına rağmen Grev Kasaları ve Grev Komiteleri varlıklarını korudu ve 1905'ten sonra kurulacak sendikalara temel oluşturdu.



Dayanışma Kasaları ya da karşılıklı dayanışma dernekleri yasal örgütlenmelerdi ve gizli polisin denetimi altındaydılar. Grevlere ya da grevdeki işçilere hiçbir maddi yardımda bulunmadılar ve giderek işlevsizleştiler.

Ayrıca 1880-1890'lı yıllardaki ilk grevlerde, kendilerini temsil edecek hiçbir yapıya sahip olmayan işçiler, aralarından temsilciler seçti. Bu seçilen temsilciler işçilerin taleplerini fabrika yöneticilerine ve resmi mercilere ileten örgütlenmelerdi. 1896-97'de kitle grevlerinde de benzer bir gelişme yaşandı. 1901 Mayıs'ında Petersburg' ta işçi temsilcileri oluşumu daha da yaygınlaştı. İşçi Temsilcileri sürekli baskı görmelerine, gözaltına alınmalarına, tutuklanmalarına rağmen varlıklarını koruyabildi. Hatta giderek daha radikal işçiler, temsilci olarak seçilmeye başlandı.

1900'lere girilmesiyle işçi eylemleri ve direnişleri yayıldı. Ekonomik taleplerin yanında siyasi talepler de ileri sürülüyordu. Bu gelişmede işçiler arasında faaliyet yürüten devrimci ajitatörlerin büyük rolü oldu. Devrimci güçlerle işçi hareketinin kaynaşması karşısında çarlık hükümeti hızla önlem alma ihtiyacı duydu.1903'te işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen bir yasa çıkarıldı. Yasaya göre fabrikalarda işçiler arasından seçilecek temsilcilerle, adına Yaşlılar Kurulu denilen bir örgütlenmeye gidildi. Yasa temsilcilere bir iş güvencesi getirmiyordu. İşverenin keyfi uygulamalarına açık bir mevzuattı. Ayrıca vali tarafından temsilciler görevden alınabilmekteydi.

İşçi hareketi ve sosyalist gruplar giderek bütünleşmeye başlamıştı. Her grev, direniş ve gösteri işçilerle devrimcileri kaynaştırıyordu. Çarlık hükümeti bu durum karşısında tedirgin oldu. Yeni bir yönteme başvurarak işçi sınıfı ve devrimciler arasında oluşmaya başlayan bağı koparmak istedi. Daha önce yaptığı provokasyon ve pogromlarla (Yahudi kıyımı) hedef şaşırtabiliyor, korkuyu yayabiliyor, halk arasında şoven duyguları körükleyebiliyordu. Çarlık, yeni bir stratejiyle toplumsal mücadeleyi felç etmek istedi.

Zubatovizm ya da polis sosyalizmi olarak anılan bu girişim Okhrana'nın (gizli polis) Moskova şubesi şefi Zubatov'un fikriydi. Amaç işçilerin mücadelesini, ekonomik mücadele içine hapsetmek ve işçileri siyasal mücadeleden kopartmaktı.

Zubatov 1901'de Moskova'da Metal İşçileri Yardımlaşma Derneği'ni kurdu. Yardımlaşma dernekleri kısa sürede önemli sanayi merkezlerine yayıldı. Derneklere üye sayısı iki yıllık bir zamanda 50 bin kişiye ulaştı.

Sosyalistler bir taraftan derneklerin niteliğini anlatıp, eleştirirken öte taraftan bu yapılar içinde örgütlenmeyi de ihmal etmiyorlardı. Yardımlaşma derneklerinin giderek politikleşmesi üzerine Zubatovist oluşumlar, çarlık hükümeti tarafından tasfiye edildi.

1905'e doğru çarlık Rusya'sında toplumsal gerilim giderek art-

[1] *Bund: Polonya, Litvanya ve Rusya Yahudi İşçileri Genel Birliği, Yahudi, Marksist ve anti-siyonist işçi hareketinin en önemli gücüydü.*

maktaydı. İşçi hareketi gelişirken, "halklar hapishanesi" olarak görülen Rusya'da farklı uluslar ayaktaydı. Köylülerin toprak talepleri yükselmişti. Rus-Japon savaşında Rusya'nın durumu kötüleşiyordu. Bu gelişmeler rejime karşı muhalefeti artırıyordu. Rejim her şeye karşın hiçbir yeniliğe sıcak bakmıyor ve giderek içine kapanıyordu. Ülkede siyasal bir kriz olgunlaşıyordu. Bu krizin patlaması için bir kıvılcım yeterli olacaktı.

Kanlı Pazar

Zubatovcu sendikacılıktan sonra Petersburg'ta "hayırsever" bir papaz olan Gapon'un başında bulunduğu bir işçi derneği kuruldu. 1904'ün sonuna doğru bu derneklerin sayısı 11'e ulaştı. Her derneğin 2-3 bin civarında üyesi vardı.

1904 Aralık ayında Petersburg'taki Putilov fabrikasında 4 işçi Gapon'un derneğine üye oldukları için işten atıldı. 3 Ocak 1905'te atılanların geri alınması için işçiler greve başladı. İşçiler yardım istemek için Gapon'un derneğine başvurdu. Yapılan toplantılar sonucunda işverene verilecek bir talepler listesi oluşturuldu. Talepler kısaca şöyleydi: Atılan işçilerin işe geri dönmesi, 8 saatlik işgünü, asgari ücretlerin yeniden belirlenmesi, sağlık önlemelerinin alınması.

Yapılan toplantılarda sosyalistler de etkin olmaya başladı. Özellikle Menşevikler öne çıkmıştı. Talepler listesi Gapon'un muhalefetine rağmen değiştirildi ve siyasal içerik kazandırıldı. İşçilerin toplanma özgürlüğü, köylülere toprak verilmesi, basın özgürlüğü, Rus-Japon savaşına son verilmesi, kurucu meclisin toplanması gibi siyasal talepler listeye eklendi. 135 bin kişi talepler listesini imzaladı.

9 Ocak 1905'te Gapon ve işçiler ellerinde kutsal resimlerle ve çarın portreleriyle kışlık saraya doğru yürümeye başladı. Kitlenin sayısı 200 bine ulaşmıştı. Ordu birlikleri yürüyüşçülere dağılmalarını söyledi. Göstericiler dağılmadı. Açılan ateş sonucunda binlerce kadın, erkek ve çocuk katledildi.

Kanlı Pazar, Rus halkı üzerine inanılmaz bir etki yarattı. Toplumsal muhalefet güçlendi. Kanlı Pazar "Küçük Baba" olarak görülen çar efsanesinin sonunu getirdi.

Özellikle işçi hareketi giderek yükseldi. Köylü hareketi gelişti. Yoksul, yarı toprak kölesi milyonlar öfkeyle ayağa kalktı. Ağustos ayında kurulan Köylü Birliği, Rus köylüsünün ilk siyasal örgütü oldu.

Ocak- Şubat grevleri bir dizi işçi örgütlenmesi yarattı. Dalgasal bir şekilde gelişen ve yayılan grevlere hiçbir siyasal yapılanma ve oluşum müdahale edemedi ve yönlendirme olanağı bulamadı. İşçi hareketinin dalgasal yükselişi karşısında bütün siyasi oluşumlar atıl kalmıştı.

İşçi sınıfının Ocak-Şubat ayında gerçekleştirdiği grevlere katılım sayısı 150 bine ulaştı. Son on yılın en büyük grev dalgası yaşanıyordu. Kafkasya'da, Polonya'da, Batlık Kıyılarında işçi hareketi ve ezilen ulusların talepleri birleşerek siyasallaşıyordu.

Ocak- Şubat grevleri bir dizi işçi örgütlenmesi yarattı. Dalgasal bir şekilde gelişen ve yayılan grevlere hiçbir siyasal yapılanma ve oluşum müdahale edemedi ve yönlendirme olanağı bulamadı. İşçi hareketinin dalgasal yükselişi karşısında bütün siyasi oluşumlar atıl kalmıştı. Bu kendiliğindenci yükseliş beraberinde yine aynı özelliklere sahip bir dizi (Temsilciler Meclisi, İşçi Komisyonu, Grev Komitesi gibi) işçi örgütlenmesi yarattı.

Bu örgütlenmeler geçici karakterdeydi. Grev anlarında doğuyor, çalışmaya ve yaşam koşullarının düzeltilmesini hedefliyorlardı.

1905'in ilk Sovyet'i Rusya'nın Manchester'i olarak kabul edilen, tekstil sanayinin merkezlerinden biri olan İvanovo-Voznesensk'te kuruldu. Mayıs'ta başlayan 40 bin işçinin katıldığı grevde, işçiler 110 üyeli Sovyetler'in kurulduğunu ilan etti. Sovyet, Temmuz ayına kadar faaliyetlerini sürdürdü.

Ardından Kostroma'da 10 bin işçi greve çıktı ve Grevci Temsilciler Meclisi oluşturuldu. Bu iki örnek şehir çapında kurulan ve bütün iş kollarını kapsayan Sovyetler'i temsil ediyordu. Eylül ayında Moskova'da matbaa işçileri grevinde Matbaa İşçileri Sovyeti kuruldu.Bu sovyet oluşumu da iş kolu bazında bir örgütlenmeyi ifade ediyordu.

Bu arada çarlık hükümeti, seçimlerin yapılması Duma'nın toplanması için bir kararname çıkardı. Japonya'yla Ağustos ayının sonunda barış anlaşması imzalandı. Bu gelişmeler görünürde istikrarlı bir tablo çizse de, Ekim ayında kendiliğinden başlayan genel grev, bir devrim dalgasının habercisi oldu.

12 Ekim'de bütün sanayi kentleri ve işçiler genel grevdeydi. Genel grevin en yüksek noktasında Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti kuruldu. Sovyet, işçi hareketinin mücadele ve örgütlenme zenginliğinin muhteşem örneklerinden biri oldu. Sovyet, Rus devrim hareketinin en kritik bir momentini işaretliyordu.

O günleri fiilen sovyet çalışması içinde yer alan Voline şöyle anlatmaktadır: "Grevin başlamasında hiçbir siyasal partinin, hatta hiçbir grev komitesinin rolü bile olmadı. İşçiler kendi kendilerinin 'şefi' olarak, gönüllü bir atılım içersinde fabrikaları ve şantiyeleri terk ettiler. Hareketi bir kenarından bile yakalama fırsatını bulamayan siyasi partiler tümüyle devre dışı kaldılar" (Voline, Rus Devrimleri; Babil Yay.,

2000., s. 38.).

Sovyet genel grevle ortaya çıkan bir ihtiyaca cevap olarak doğmuştu. Başlangıçta sovyet sınırlı bir görev ifa ediyordu. Birkaç gün içinde işçilerin genel siyasal temsilciliğini üstlenen bir örgüt mahiyeti kazandı. Hızla "işçi parlamentosuna" dönüştü. "Böyle bir dönüşüm ne önceden düşünülmüş ne de bilinçli önceden hissedilmişti" (Oskar Anweiler, Rusya'da Sovyetler; Ayrıntı Yay., 1990., s. 82).

Devrimci yapılar Sovyetlere karşı nasıl tavır aldı

Sovyetler, "24 saatin içinde yeraltından çıkmışlardı".

"Sovyet, olayların seyrinden doğan nesnel bir gereksinmeye yanıt olarak ortaya çıktı. Otorite sahibi olan ama hiçbir geleneğe dayanmayan sovyet, gerçekte hiçbir örgütsel mekanizmaya sahip değilken dağınık durumdaki yüz binlerce insanı hemen içine alabilen; proletarya içindeki devrimci

Sovyetlerin, komünist bir dünyanın yaratılmasında olağanüstü etkisi Rusya'da hiçbir siyasi güç ve önder tarafından anlaşılmadı. Sovyetler siyasi bir araç olarak değerlendirildi. Bu araçsallaştırma bazı sosyalist gruplarca ya da bu gruplar içindeki eğilimler tarafından en uç noktaya vardırıldı.

Moskova Sovyeti, Petersburg Sovyeti'nden sonra kurulan en önemli Sovyet'ti. 180 bin işçiyi temsil ediyordu ve 1905 ayaklanmasının ana yapılarından biri olarak hareket edecekti.

Yıl boyunca Rusya'nın birçok şehrinde sovyetlerin kurulması devam etti. Şehir sovyetlerinin dışında yaygın biçimde semt sovyetleri kuruldu. Örneğin Moskova ve Odessa'da şehir sovyeti, semt Sovyetlerinin üzerinden şekillendi.

Şehir ve semt sovyetleri arasından işlev ve işleyiş açısından hiçbir sorun çıkmadı. Doğal olarak kabul edilen işleyişe göre şehir sovyetleri genel ve politik sorunları çözüme bağlayacak kararlar aldı. Semt sovyetlerleri ise bu kararları yürürlüğe koyan bir misyonla hareket etti.

Sovyet toplantıları doğrudan demokrasinin somut pratikleri oldu. Son derce heyecanlı ve yoğun geçen bu toplantılar "sıradan" bir işçinin kolektif iradesini yansıtıyordu. Sovyetler faaliyetlerini örgütlü bir şekilde yürütmek için alt komisyonlar oluşturdu.

akımları birleştiren, inisiyatif ve kendiliğinden bir özdenetim yeteneğine sahip olan; ve hepsinden önemlisi, 24 saat içinde yer altından çıkabilen bir örgütlenmeydi" (Troçki, 1905; Tarih Bilinci Yay., 2000., s. 103).

Ve Sovyetlerin ikili bir işlevi vardı. Sovyetler bir yandan özyönetim organı gibi işlev görürken öte yandan bir devrim organı gibi hareket ediyordu.

Sovyetler aynı zamanda proletaryanın doğrudan örgütlenmesiydi ve proletaryanın kendiliğinden oluşan öz savunma örgütü olarak da hareket edecekti. Sovyetler siyası yapılara karşı temkinli ve uzak durdu. Bu durum Menşevik, Bolşevik ve Sosyalist Devrimci militanların Sovyetlerde öncü rolü oynamasına engel teşkil etmedi.

Sovyetlerin, komünist bir dünyanın yaratılmasında olağanüstü etkisi Rusya'da hiçbir siyasi güç ve önder tarafından anlaşılmadı. Sovyetler siyasi bir araç olarak değerlendirildi. Bu araçsallaştırma bazı sosyalist gruplarca ya da bu gruplar içindeki eğilimler tarafından en uç noktaya vardırıldı.

"Sovyet o kadar göz açıp kapayacak bir hızla ihtilalin merkezi olmuştu ki gruplar ve hizipler Sovyet'in önemini anlamayacak ya da kendilerini yeni duruma ayarlayacak vakit bulamamışlardı. Kasım ayında artık siyasi liderlerin hepsi Batı Avrupa'dan dönmüşlerdi; bir Rus konvansiyonuna çok benzeyen bu alana hayret ve korkuyla bakıyorlardı." (Isaac Deutscher, Troçki Silahlı Sosyalist; Ağaoğlu Yay., 1969., s. 169).

Sosyal Demokrat İşçi Partisi 1903'te bölünmüştü. 1905 Devrimi gerçekleştiğinde kuramsal ve pratik olarak hazırlıksızdı. İdeolojik sorunlar ve hizip kavgaları örgütlenme sorununun önünde yer alıyordu. 1905 Devrimi hizipler arasında bir birleşme zemini yaratsa da, böylesine bir adım atılamadı. 1905 Devrimi gerçekleştiğinde ve sovyet pratikleri ortaya çıktığında (Bolşevik ve Menşevik) iki eğilim can alıcı sorularla karşı karşıyay dı.

Menşevikler proletaryayı sınıf temelinde bir araya getirmenin önemi üzerinde durmaktaydı. Sınıfın partisini oluşturmanın ve sağlam bir yapıya bürünmesinin gerekliliğine özel vurgu yapmaktaydılar. Bu doğrultuda bir işçi kongresinin organize edilmesi düşüncesine sahiplerdi.

Devrimci özyönetim düşüncesi bu dönemde ileri sürülen bir fikirdi. Petersburg Sovyeti'nin kurulması Menşeviklerin işçi kongresi ve komünler oluşturma düşüncesini ve tasarısını somutlaştırdı. Bu anlamıyla Sovyetlerin kuramsal öncülü olarak Menşevikler kabul edilebilir.

Menşeviklere göre Sovyetler, devrimci bir partinin oluşamadığı koşullarda işçi kitlelerinin mücadelesini yönetmekle görevli örgütlerdi. Parti ulaşamadığı kitlelere bu yolla ulaşacak ve bu kitleleri kazanabilecekti. Sovyetler "büyük bir kitle partisinin kadrolarının oluşacağı savaş alanıydı" (Oskar Anweiler, age., s. 110).

Bu anlayışın özü Menşeviklerin dev-

rim ve parti anlayışına, çalışma tarzı ve tarih tezlerine dayanmaktaydı.

Bolşevikler'in Sovyetlere yaklaşımı ise ihtiyatlı hatta olumsuzdu. Her ne kadar Bolşevik kadrolar Sovyetlerin kuruluşlarına ve çalışmalarına katılsalar da, parti yöneticileri, Sovyetleri siyaset dışı, Gaponist, tehlikeli örgütlenmeler olarak görüyorlardı. Bazı Bolşevik kadrolar Sovyetlerin işlevini sendikal boyutla sınırlandırıyor, ancak bu işlevle Sovyetlerin mana ve önem kazanacağını ileri sürüyorlardı. Petersburg Sovyeti yürütmesinde Bolşevik fraksiyonun temsilcisi Radin ise "Sovyet mi Parti mi?" sorusunu sorarak Sovyetlere farklı bir bakış açısı getiriyordu. Radin Sovyetin bütün proletaryayı birleştirecek eylemler yapabileceğini aktif kitle eylemlerinin başında yer alabileceğini hatta kitle grevi başlatabilecek ve yönlendirebilecek bir güce sahip olabileceğini belirtti. Ama Sovyetlerin parti yerine geçemeyeceğini, sınıf politikasına ancak partinin önderlik edebileceğini açıkladı. Bundan dolayı sovyetin hangi siyasi önderlik altında hareket ettiğini ilan etmesi gerektiğini ileri sürdü.



Bolşevikler bu görüşlerin yanında, Sovyetlere son derece sekter yaklaştı. Hatta Saratov'da olduğu gibi bazı yerlerde sovyet örgütlenmesine karşı çıktılar.

1905 Sovyetleri üzerine Lenin, özel olarak durdu.

Lenin, devrime ilişkin Menşeviklerin determinist yorumuna karşın volunterist bir yorum yapmaktaydı. Bu perspektif kendini sovyet değerlendirmesinde de gösterdi. Lenin, Sovyetleri "bir ayaklanma organı", "devrimci yeni iktidarın çekirdekleri" olarak görmesi, bu anlayışa paralel bir çözümlemeydi. Lenin, Menşeviklerin Sovyetleri devrimci özyönetim örgütlenmeleri olarak görmelerini sert bir dille reddetti. Lenin, ayaklanmanın başarıya ulaşması ve geçici devrim hükümetinin kurulmasıyla ancak devrimci özyönetim örgütlenmesinin (geçici devrim hükümetinin bu misyonu üstlenmesiyle) gerçekleşebileceğini ileri sürdü. Kısaca, devrimci özyönetimin ayaklanmanın başlangıcında değil, son bölümde kurulabileceğini vurguladı.

Lenin partinin yönetici rolüne özel önem veriyor ve bu rolün altını çiziyordu. Menşevikler için Sovyetler işçi-kitle partisinin gelişiminde vazgeçilmez önem taşıyorlardı. Bolşevikler ise Sovyetleri, iktidara yönelik mücadele içersinde taktik bir araç oldukları ölçüde önemli görüyorlardı.

Lenin 1905 Sovyetleri üzerine net açılımlar ve tanımlamalar yaptı. Fakat bütün bu açılımlara rağmen Sovyetlere yönelik kuramsal bir çerçeve ortaya konulmadı. Ağırlıkla Sovyetler üzerine yorumlar, politik ihtiyaçların gereği doğrultusunda yapıldı. 1906'da -Petersburg Sovyeti'nin yıkılışından sonra- Lenin daha ihtiyatlı bir tutum içine girdi. Sovyetleri siyaset dışı örgütlenme olarak değerlendirip, mesafeli yaklaştı. Lenin Sovyetler üzerine kuramsal açılımlarını asıl olarak 1917'de ifade etmeye başladı. 1905 tanımlamaları ve izahları bir anlamda 1917'deki kuramsal açılımların nüvesiydi.

Lenin 1907'de RSDİP'in 5. Kongresi'nde; partinin proleter kitleler içinde yeterli çalışma yapması ve yaygınlaşmasıyla sovyet tipi örgütlenmenin gereksizleşeceğini açıkladı. Hatta bu tür örgütlenmelerin "anarko sendikalizm" tehlikesini içinde barındırabileceğini ileri sürdü.

Lenin 1907'de RSDİP'in 5. Kongresi'nde; partinin proleter kitleler içinde yeterli çalışma yapması ve yaygınlaşmasıyla sovyet tipi örgütlenmenin gereksizleşeceğini açıkladı. Hatta bu tür örgütlenmelerin "anarko sendikalizm" tehlikesini içinde barındırabileceğini ileri sürdü. Lenin 1905-1906 yıllarında önemle üzerinde durduğu ve işçi demokrasisinin organları olarak gördüğü Sovyetler'i 1907'de partinin kitleler üzerinde etkili olmak için kullandığı araçlar olarak değerlendirmeye başladı. (Oskar Anweiler, age., s. 127)

Lenin 1907-1916 yılları arasında bu

düşüncelerini korudu. Az sayıda yaptığı Sovyetler üzerine açılımlarında, 'ayaklanma örgütleri', 'devrimci iktidarın organları' gibi tanımlamalarına devam etti. Kitle grevlerinin baş gösterdiği ve ayaklanmaların geliştiği ve başarı kazandığı dönemlerde sovyet tipi kurumların yararlı olacağını belirtti.

getiriyordu.

Narodnizmin mirasçısı olan Sosyalist Devrimci Parti 1901'de kurulmuştu. Sosyalist Devrimciler tarım ve devrimci şiddet konusunda eski düşüncelerini korumakla birlikte kapitalizmin gelişimi ve işçi sınıfının devrimdeki yönetici rolüne özel vurgu yapmaktaydılar.

Anarşistlerin sovyetlere yaklaşımı maksimalistlere benziyordu. Anarşistler de genel olarak sovyetler içinde etkili olamadılar. Sovyetlerin oluşumunu heyecanla karşıladılar ve kendi anarşist ütopyalarıyla özdeşleştirdiler. Sovyetler'in özyönetim yönünü ortaya çıkarttılar ve işçilerin özgür birlikler halinde örgütlenmesini savundular. Genel ayaklanma yönünde düzenli propoganda yaptılar.

Lenin, Nisan Tezleri (1917) adlı çalışmasında, o zamana kadar teorik içeriği doldurulmamış sovyet örgütlenmelerine ilişkin önemli çözümlemelerde bulundu. Ve Rus Devrimi'nin yönelimi olan Kesintisiz Devrimin teorik çerçevesini açıkladı.

1905 Sovyetleri pratiğinde önemli rol oynayan Marksist kimliklerden biri Troçki'ydi. Troçki Petersburg Sovyeti içinde yönetici olarak yer aldı. Sovyetler üzerine düşüncelerini doğrudan deneyimlerine dayanarak geliştirdi.

Troçki'nin Sovyetler üzerine görüşleri sürekli devrim anlayışıyla bütünleşiyordu. Troçki Sovyetleri Menşevik görüşe yakın bir tarzda değerlendirerek "proletarya temsilcisi" ve "işçilerin devrimci özyönetim organı" olarak gördü. Bir mücadele örgütü olarak ele aldı. Lenin'in düşüncesine paralel olarak devrimin gelişmesiyle Sovyetlerin ayaklanma örgütleri haline gelebileceğini ileri sürdü. Sovyetlerin asıl görevinin devrimci mücadelede proletaryanın birliğini sağlamak olduğunu belirtti. Sürekli Devrim kuramına göre proletarya Sovyetler aracılığıyla devrimci iktidarı sağlamlaştıracaktı. Sovyetler "devrimci iktidarın ilk çekirdeği"ni meydana

Sosyalist Devrimciler 1905 Devrimi'nde en az Menşevikler ve Bolşevikler kadar rolü oldu. Ağırlıkta kırsal kesimde ve çeşitli aydın grupları içinde aktiftiler.

Kanlı Pazar'dan sonra Sosyalist Devrimciler sistematiklerini derinleştirdiler. Proletaryanın köylü hareketini yönetmesi gerektiğini ve işçi ve köylülere dayalı bir devrimci iktidarın kurulmasını savunmaya başladılar. Toprağın toplumsallaştırılmasıyla Rusya'da kapitalizmin olumsuzlukları geniş ölçüde yaşanmadan eksiksiz bir sosyalizmin kurulabileceğini ileri sürdüler. (Oskar Anweiler, age., s.136)

Sosyalist Devrimciler'in işçi kitleleriyle Menşevik ve Bolşevikler'den daha az bağları bulunuyordu. Bu durum Sovyetler'de diğer siyasal yapılara oranla etkisiz kalmalarına neden oldu. Bütün sovyet oluşumlarında ve yürütme komitelerinin birçoğunda yer aldılar. Buna rağmen hiçbir Sovyet'te geniş bir inisiyatif sahibi olamadılar.

Birinci Duma'nın feshinden sonra Sosyalist Parti Merkez Komitesi Sovyetleri genel grevi yönetecek ve işçileri ayaklanma aşamasına götürecek yapılar olarak değerlendirdi. Aynı zamanda devrimci güçlerin birleşme noktası olarak görüldü.

Sosyalist Devrimciler her ne kadar taktik bir araç olarak görseler de İşçi, Köylü, Asker Sovyetleri'nden ilk bahseden oldular.

1906 yılında partiden aşırı sol bir fraksiyon koptu. Bu yapı Maksimalist Sosyalist Devrimciler Birliği adını aldı. Bu yapının ilk oluşumu kabul edilebilecek Devrimci Sosyalist grup, 1905 yılında 1871 Paris Komünü'nden esinlenerek komünalist bir çözüm ileri sürdü. "Devrimci Komün nasıl örgütlenmeli" adı altında Sovyetler'in kuruluşu ve işleyişini detaylı bir şekilde anlatan bir çalışma yayımladılar. 1917 Sovyetleri'nin örgütlenişinin bu çalışmaya uygun bir şekilde biçimlenmesi ilginçtir. Maksimalistler, Devrimci Komünler Federasyonu'nu savunmaktaydılar.

Anarşistlerin Sovyetler'e yaklaşımı maksimalistlere benziyordu. Anarşistler de genel olarak Sovyetler içinde etkili olamadılar. Sovyetler'in oluşumunu heyecanla karşıladılar ve kendi anarşist ütopyalarıyla özdeşleştirdiler. Sovyetler'in özyönetim yönünü ortaya çıkarttılar ve işçilerin özgür birlikler halinde örgütlenmesini savundular. Genel ayaklanma yönünde düzenli propoganda yaptılar. Birçok taşra Sovyeti'nin yürütme komitesinde yer aldılar. Özellikle 1906'dan sonra, işverenlerin ücretleri dondurmasının karşısında işçi yığınlarının içinde etkileri giderek arttı. Moskova ve Odessa'da ciddi şekilde örgütlendiler.

Son Söz

20'nci yüzyılı anlamanın temel anahtarı Ekim Devrimi ve sovyet deneyimleridir. Sovyetler işçi sınıfının yaratıcı ve yıkıcı gücünü ortaya koymaktadır. Devrim kavramına yeni bir içerik katmaktadırlar. 21'nci yüzyılın Sosyalizmi'nin yaratılması da sovyet ve konsey tipi örgütlenmelerinin iyi anlaşılmasıyla mümkün olacaktır.

Tuzla Desan Tersanesi Direnişine Dair Gözlem ve Düşünceler

Metin Kılıç

"Adamın biri öbürünü dövmeye niyetlenmiş, ama durup dururken olmaz, bahane lazım. İkisi de kahvede oturuyorlar. Bizimki gitmiş öbürüne demiş ki 'sen burada oturamazsın, buradan kalk şuraya otur!'. Maksat adam 'sen ne diyorsun kardeşim' desin, adamı dövmeye bahane olsun. Öbürü böyle bir şey diyeceğine, kalkmış 'tamam' demiş, bizimkinin gösterdiği yere uslu uslu gitmiş. Bizimki içinden 'hayda!!!' demiş 'çattık'. Gitmiş yine öbürünün yanına bağırarak 'sen burada da oturamazsın, kalk şuraya geç!'. Öbürü kalkmış, gösterilen yere sessizce gitmiş. Bizimki hepten delirmiş, ayağa fırlamış 'Hayır! Oraya da oturamazsın, ayakta duracaksın!' demiş. Öbürü 'peki o zaman' deyip ayakta dikilmeye başlamış boynu bükük. Bizimki sonunda pes etmiş, demiş ki 'tamam arkadaş, sen bu kafayla hayatta dayak yemezsin!'.

İşte biz ondan dayak yemiyorduk şimdiye kadar. Şimdi dayak yememiz de, işte artık böyle yapmadığımızdan."

Gözlemler

Yukarıdaki sözler direnişte önde olan işçilerden birinin. Yer Tuzla Desan tersanesi önü, 2.5 aylık ücretlerini alamayan 40 küsür işçi direnişlerinin 15. günündelerdi bu konuşmayı yaptığımızda. Tuzla'daki tersane işçilerinin yaklaşık %90'ı gibi Desan tersanesi için çalışan bir taşeron firmaya bağlı olarak çalışıyorlarmış. Taşeronun Desan tersanesinden aldığı iş sona erdiğinde 2.5 aylık ücretleri içerde kalmış. Tersane bölgesinde ücretlerin gecikmesi çok sık karşılaşılan bir durum. Ama 2.5 ay canlarına tak etmiş. Patronun vermediği para toplam 80 bin ytl'ye varıyor. Az buz bir para değil. Taşeron Desan tersanesine, Desan tersanesi taşerona atıyor suçu. Büyük patron, yani tersane diyor ki "ben paranızı verdim taşerona, ondan alın, beni ilgilendirmez", taşeron diyor "ben almadım, ben de mağdurum".

Direnişe başlayınca pek çoğunun kulak aşinalığı olduğu, birkaçının gidip geldiği Limter-İş'e üye olmuşlar. Direnişlerinde arkalarına sendikayı da almak için. Sendikaya güven oldukça yüksek. Nitekim sendikacı arkadaşlar canla başla uğraşıyorlar. 15 günlük direnişleri boyunca her sabah Desan tersanesine giden, başka onlarca tersaneyle dolu olan yolu sloganlarla yürüyorlar. Desan tersanesine giden, pek çok tersanenin yan yana dizili olduğu yolun ağzını tutma girişimleri olmuş bir sabah. Böylece sabah işlerine gelen işçilerin önemli bir bölümü de en azından bir süreliğine işlerine gidememiş, bir kısmı yolu kesen direnişçi işçilere destek vermiş. Polisin verdiği karşılığı devrimci basından izlemiştik. Hastanelerden toplamışlar arkadaşlarını. Bir işçi arkadaşın kafasında hala ufak da olsa bir sargı vardı. Polislerin özellikle kafalara saldırdıklarını, öfkeyle saldırdıklarını ve kendilerini gaz kullanarak ancak dağıtabildiklerini söylüyorlar. Elbette ki karşı tarafa da zayiat vermişler. Biri iki polisi aynı anda kafalarından yakaladığını gururla anlatıyordu.

Öğle yemeğini birbirlerinden toplayabildikleri paralar ile aldılar. Sendikanın maddi durumu sınırlı. Başka bir destek de olmayınca kendilerinden başka güvenecek pek kimseleri yok. O gün görüşme talep ettiler idareyle. Kulaklarına bir takım haberler gelmişti. Hep beraber tersane kapının önüne yığılındı. 'Biz buradayız, bizimle görüşeceksin' demek için. Az ilerde bekleşen polisler de çok geçmeden ortaya çıkıyorlar. Yerlerini alıyorlar. Yerleri işçinin karşısı, patronun tetikçiliği. Yaklaşık bir saat sonra idare 3 temsilciyi huzuruna kabul etti. Taşeron şirketin patronu ile topluluğun arasına döndü 3 işçi. Adamın tedirginliği konuşmasından belli. Yazının başındaki sözün sahibi, kendisi de usta olan bir abi, buradaki ustaların

-formen deniyor- taşeron şirket patronu olmalarının çok zor olmadığını söylemişti. Bu taşeron da eskiden ustaymış. Adam tahmin edeceğimiz gibi dişe dokunur hiçbir şey söylemedi. Daha yeni aldığı arabasını getirmiş, tersane patronuna vermeye hazırmış. Başka da bir şeyi yokmuş, ondan veremiyormuş. İçimiz parçalandı. "Biz on gündür dayak yiyoruz, sen rahatsın" dedi bir işçi.



Taşeron patroncuk sonra utanmadan işçileri bölmeye çalıştı. İşçilerin arasındaki 12 kişilik Urfalı bir gurbetçi grubu kastederek "onların durumu daha zor, onların parasını vereyim memleketlerine dönsünler, geri kalan arkadaşlara senet yapayım" dedi. Birliği bölme taktiği. Böl ve yönet. Eski işçi, bugünkü patron, şüphesiz ki sınıf atlamış. O artık karşı tarafta, bir şeyler de öğrenmiş kendince "büyüklerinden", beceriksizce uygulamaya çalışıyor. Bu şaklabanlık ve küstahlığı kastedilen gurbetçi grubundan bir işçi hışımla araya girip sonlandırıyor: "bizim evimize kadar geldi patronun adamı daha işin en başında, 'sizin paranızı verelim siz bırakın direnişi memleketinize dönün' diye. Biz kabul etmedik. Bu yola beraber başladık, ya hep beraber paramızı alırız, ya da almayız". Bu söz sadece bizim değil, herkesin tüylerini diken diken ediyor. Bu sözün üzerine söylenecek fazla bir şey kalmıyor. İnsanlık ölmedi. Dürüstlük de. İşte bu 'sınıf dayanışması' dediklerinden. Bir sınıf olduğumuzu 'bilmemize' gerek yok. Gurbetçi grubun bildiği şu: "biz yanımızdakini satmayız, öyle gördük". Emekçinin yanına emekçiyi koyuyor bu düzen. Ve emekçileri de kendisinin, düzenin karşısına. Devam ediyor gurbetçi arkadaşlardan biri sonraki sohbette: "biz öyle gördük, öyle görmesek böyle yapmazdık". Hepimizin böyle hareketleri görmeye ihtiyacı var. Hep başka türlü davranışları görüyoruz çünkü. İçimiz çürüyor. Böyle davranışları görmemiz, anlatmamız lazım. En önemlisi de kendimizin de böyle davranması lazım. Bu davranışı, bu dayanışmayı göstermemiz lazım, gurbetçi arkadaşların yaptığı gibi. İnsan görerek biliyor, görerek yapıyor çünkü. Gösterelim ki başkaları da görsün. Bu çürümüşlük, bu düzen bizim birliğimiz ve dayanışmamız karşısında adım adım yenilsin, sonunda yıkılıp gitsin.

"Hepimiz paramızı almadan buradan ayrılır mısınız?" diye bağırıyor sendika uzmanı taşeron patronun şovunu artık bitirmesi gerektiğini anlaması için. Cevabı biliyoruz. Taşeron cevabını alıyor. Şimdilik işçilerin birliğini bozmayı becerememedi düzenin temsilcisi olarak. "Yarın sabah ya bu işi halledersiniz, ya da bizden günah gider. Bak polislerin önünde de söylüyorum, onlar da duysun, bizden günah gider!". Rest çekiliyor. Bu arada taşeron patron ile bu gerginlik arasında ortaya dalıp "bak Hıdır (patronun ismi), burada bu kadar insanın alın teri var. Bu işi ya halledeceksin, ya halledeceksin!" diye bağıran bir adam çıkıyor. Adam pek bir hararetle ve artistik hareketlerle bağırıyor. Bu adam kim? Nereden çıktı? Az sonra az ilerde patronla konuşurlarken görüyorum. Bu ne şimdi? Sivil polis mi? Bir arkadaş öyle olduğunu söylüyor. Kim bilir ne ince hesaplar yapıyorlar.

Tuzla tersane bölgesi sömürünün sert yaşandığı bir yer. Taşeronluk sistemi, ücretlerin ödenmesinde süreklilik kazanmış gecikmeler, sigortanın doğru düzgün yatırılmaması ve daha önemlisi iş kazaları. Kesikleri, yanıkları kazadan saymıyor patronlar. Ölüm neredeyse sıradanlaşmış. Ağır kaza olduğu zaman, kimin yaralı olduğunu öğrenemiyor işçiler, öldü mü kaldı mı bilmiyorlar. Patron apar topar arka kapıdan, bir yerden kaçırtıyor yaralıyı, ya da ölüyü. Üzeri örtülüyor. 'Çoğu sigortasız olduğun için' diyor işçiler 'patronlar yaralanmaları ve ölümleri ellerinden geldiğince gizliyorlar". Ölen işçinin ailesini üç beş kuruşa razı ediyor patron, razı edemediğini tehditle dize getiriyor. Dul kalmış eşler ne yapsın, kabul ediyorlar. Olayın üzeri örtülüyor. Geçen sene ölümler için de bir yol kesme eylemi yapılmıştı. Tersane bölgesi böyle bir yer, kelle koltukta. Bu direniş bir yankı uyandırmış havzada. Havzada belli bir hareketlilik de var zaten. Sınıf mücadelesinin her an keskinleşmiş bir biçime döndüğü bir ortam. Desan tersanesi direnişi, mücadelenin hepten açığa çıktığı, keskinleştiği anlardan sadece biri.

Ertesi gün sabah para ödenmeyince önceki akşam aldıkları kararı uyguluyorlar. O gün orada değildik, sonrasında işçilerin anlattıklarını aktarıyorum. Tersanenin içine koşarak girip, kendilerinin yapımına katıldıkları gemiyi işgal ediyorlar. Gemideki çalışmayı durduruyorlar. Gemiye tırmanmaya yeltenen polisi "atarız kendimizi aşağıya", "yakarız sizi kaynak makineleriyle" gibi yöntemlerle engelliyorlar. Bu Türkiye'deki ilk gemi işgaliymiş, öyle diyor birkaçı ertesi günlerdeki konuşmalarda, tarihe geçtiler. İşgal zor geçmiş. Polisin binbir baskısı, vinçlerle koca metal parçalarının tersanenin dışından fotoğraf alınmaması için oradan oraya taşınması, ilerleyen saatlerde açlık, susuzluk, soğuk. Gemiye sadece işçiler çıkıyor, yani sendikacılar bile onlara katılmıyor, çünkü bu yasal hakları. 4857 Sayılı İş Yasası'nın 34. maddesine göre işçilerin işyerinden alacağı olduğu takdirde iş yerlerini terk etmeme hakları varmış. Nitekim işçiler ertesi gün

mahkemeye çıkartıldıklarında serbest bırakılıyorlar. Dışarıda sendikacılar ve çeşitli mazeretleri yüzünden işgale katılmayan iki üç işçi bekliyorlar, birinin kafasında önceki günlerdeki yol işgaline yapılan polis saldırısından kalma çatlak var, öbürü ise biraz topluca. Dışarıdakiler sloganla vs destek veriyorlar. Polis dışarıdaki grubu topluyor, doğru gözaltına.

Geminin üzerinde saatler ilerliyor, ama patrondan ses seda yok. Sonradan öğreniyor, anlıyoruz ki tersane patronlarının birliği GİSBİR ve polis paranın verilmemesinden yana. Çünkü böyle bir mücadele ve direnişin ardından para verilirse, patronlarla işçiler arasında Tuzla tersanelerinde (ve her yerde) süren kıran kırana mücadelede patronlar işçilere bir mevzi vermiş olacaklar. Patronlar bunu çok iyi biliyorlar. Sınıf mücadelesinden iyi anlarlar. Ve sınıfsal birliklerini, örgütlülüklerini de haliyle oturtmuşlar. Nitekim GİSBİR, Desan patronuna "sen ne yap, yap parayı verme, biz senin her türden zararını karşılarız" demiş. İşte bu da sınıf dayanışması, ama öbür tarafın... Zaten GİSBİR bu bölgede sanki devlet gibi, her tarafta isimleri, amblemleri var. Bölgedeki yeni polis karakolunu da onlar yaptırmışlar. Allah razı olsun. Onlar açısından işçi nüfusun kontrol altına alınması acil bir ihtiyaç tabi. Limter-iş sendikasının son dönemde ardı ardına benzer direnişlerde başarı elde etmesinin yarattığı bir endişe var patronlarda. Sendikanın havzadaki prestijinin, bu direnişte de başarı kazandığı takdirde iyiden iyiye artacağı korkusu var patronlar cephesinde. Onlar açısından bu prestijin ve birlikten kuvvet doğduğu fikrinin havzadaki işçiler arasındaki yayılışını durdurmak son derece acil ve öncelikli bir konu.

Akşam ilerliyor ve geceye yaklaşıyor. Polis kordonu tahmin edebileceğimiz gibi hiçbir şeyin gemiye ulaştırılmamasından sorumlu. Ne yemek ne başka bir şey gidemiyor. En azından dışardan destek olmak için giderken, aradığımız bir işçi bir mont istiyor, fakat nafile. İçeriye bir şey sokmak ne mümkün. Akşam dışarıda az da olsa bir grup bekleşiyor destek için. Gün boyu da destek olmuş tersanenin önünde, ama hep bildiğimiz gibi, sınırlı. Tersane büyük olduğu için gün boyu iş ağar aksak da olsa sürmüş tersane içinde, bizimkilerin çıktığı gemideki çalışma hariç. Tersanenin içindeki bir grup işçiden ufak bir destek olmuş. Ama o kadar. Akşam dışarıda savcı kılıklı bir tip bekleşenlere ajitasyon çekiyor: "benden söylemesi, çok kötü şeyler gelecek başlarına arkadaşlarınızın, ne yaparsanız yapın indirin onları, yoksa çok ceza yiyecekler". Bizi etkilemese de, bu sözlerin gemiye çıkmayan işçilerden birini fena halde etkilediğini ve telaşlandırdığını görüyoruz.

Sonradan öğreniyoruz, İstanbul emniyet müdürlüğünden, artık müdür yardımcısı mıdır nedir, üst düzey bir tip, belki de kendini öyle tanıttı, gelmiş gemiye kadar. 'İnin, şöyledir, böyledir ...' demiş. Yalan, yanlış konuşmuş, dışarıdaki savcının yaptığına benzer bir şekilde korku salmaya çalışmış. Şöyle hapse gireceksiniz, sendikanız böyle terörist sizi kışkırtıyor vs. Zaten paradan da haber yok ve geceleyin soğukta, aç, susuz beklemenin imkanı yok gibi. Geceyarısı 1:30 gibi iniyorlar gemiden, yorulduular. Gözaltına alınıyorlar. Sonraki konuşmalarımızda şunu da öğreniyoruz ki, yukarıdayken gerilimin de etkisiyle işçilerin arasında anlaşmazlıklar çıkmış. İşçiler arasındaki gruplaşmaların patronlar tarafından da özenle tahrik edilmeye çalışılan birbirlerine dönük güvensizlikleri üst düzeye çıkmış ve karşılıklı ithamlar yapılmış. Ayrıntılara girmenin artık fazla bir anlamı yok. Hepimiz gayet iyi biliyoruz, birbirimize karşı, iş arkadaşlarımıza, başka yakın arkadaşlarımıza, hatta dostlarımıza karşı bile nasıl güvensizlik duyar haline geldiğimizi, nasıl herkesin bencilleştiğini, herkesin bencilleştikçe birbirine güvenemez haline geldiğini. Akrabalık, hemşerilik kimsenin kimseye güvenemez olduğu toplumda son güven ve dayanışma kaleleri.

Ertesi gün ikindide serbest bırakılıyorlar. Ondan sonraki günlerde tersane önündeki direnişe katılım düşüyor. Bunda Hereke'den gelen grubun minibüsünün lastiklerinin birileri tarafından patlatılmış olmasının da etkisi var, yine bu grubun taşeron patronuyla hemşerilik ilişkisinin bulunmasından dolayı paralarını farklı bir kanaldan alacakları iddiası da var, geminin üzerindeyken işçiler arasındaki güven ilişkisinin zedelenmesinin de, pek çok işçinin "patron gemi işgalinde bile parayı vermezse, bir daha hiç vermez" diye düşünmesinin de, artık günler süren parasızlığın nesnel olarak işçileri bitirmesinin de... Urfalıların çoğu en azından bir süreliğine memleketlerine döndü. Israrcı olan ufak bir grup sendikanın da yoğun desteğiyle tersane önündeki direnişi biraz daha sürdürdü. İlerleyen günlerde sendika başkanı ve eğitim uzmanının polise mukavemet suçlamasıyla tutuklanması da moralleri bozan bir diğer faktör oldu. Sendikacıların tutuklanması direnişin sermayeyi ne kadar rahatsız ettiğini açıkça ortaya koyuyor. Sendikacılar bir ayı aşkın bir süre tutuklu kaldılar ve ancak 20 Temmuz'da serbest bırakıldılar. 24 Mayıs'ta başlayan direnişi, kalan işçiler ve sendikacılar 19 Haziran'da yaptıkları basın açıklamasıyla bitirdiklerini, bundan sonra haklarını hukuki zeminde arayacaklarını açıkladılar.

Tersane bölgesi kapitalizmin sömürüsünün dolayısıyla da sınıf çatışmasının sert yaşandığı bir yer ve bu özelliği ile önümüzdeki dönem sürekli hareketli olacağını öngörmek zor değil. Mücadelenin sertleşme ve patlama potansiyelini barındıran bir bölge.

Düşünceler

Tersane bölgesi kapitalizmin sömürüsünün dolayısıyla da sınıf çatışmasının sert yaşandığı bir yer ve bu özelliği ile önümüzdeki dönem sürekli hareketli olacağını öngörmek zor değil. Mücadelenin sertleşme ve

patlama potansiyelini barındıran bir bölge. Ölümler de devam ediyor, ücret ve hak gaspları da, sigortaların tam yatmamasının ve kayıt-dışılığın yaygınlığı da.

İşçilerin sendikanın da önderliğinde işyerini işgal gibi radikal bir doğrudan eyleme kalkışmaları bu direnişi önemli kılan, buradaki iradeyi örnek haline getiren nokta. Benzer bir duruma geçen yıl Nakliyat-İş'te örgütlenen Koka Kola'ya bağlı taşeron nakliye işçilerinin Kola'nın Dudullu'daki merkez dağıtım binasını işgalinde de şahit olmuştuk. Taşeronu aşıp esas patrona ve onun işyerine müdahale tarzı önemli bir nokta. Nitekim her iki durumda da işçilere hukuki bir yaptırımın uygulanamayışı hem fiili hem de kanuni bir meşruluğun göstergesi. Bu direnişte de diğerlerinde olduğu gibi işçilerin kitlesel ve kararlı bir grup oldukları takdirde kendi fiziki ve doğrudan eylem güçlerine nasıl güvendiklerine şahit olduk. Polise karşı direnişlerindeki ve gemi işgalindeki kararlık ve militanlıkları, dahası bu süreçleri sonradan değerlendirirken ki düşünceleri bu güveni işaret etmekteydi. Taşeron veya başka tip işletmelerde güvencesiz çalışan işçilerin belli taleplerle yaptıkları direnişlerde ya da bununla bağlantılı olarak sendikalaşma mücadelelerinde doğrudan mücadelenin önemi başka tüm diğer yolların tıkalı olmasından dolayı daha da bir önplana çıkıyor. Tersane bölgesindeki direnişler bu tip güvencesiz işçi mücadelelerine örnek olabilecek nitelikte.

Sendika kurumunun doğası tartışma götürür bir konu. Kaçınılmaz olarak düzenle uzlaşmacı ve devrimciler açısından uzak durulması gereken kurumlar olarak da görülebilirler, kısıtlanmış olmakla beraber nispeten nötr bir mücadele alanı olarak da. Kanımca Türkiye ve dünyadaki emekçi sınıfın mücadele ve örgütlülük gücünün bunca düşük olduğu günümüzde sendikaları reddetmek, fazla zor olanı seçmek olur. Lakin bu tartışmayı sonlandırmamak ve sendikaya alternatif mücadele ve örgütlülük biçimlerini araştırmakta fayda var. Limter-İş, örneğinde yine geçen yılki Nakliyat-İş örneğinde de görüldüğü gibi sınıf-işbirlikçi olmayan ve kapitalizme karşı net bir duruşu olan bir sendikal anlayış ile günümüzde sermayeye karşı onu rahatsız edecek, çetin mücadelelere girişmek mümkün gibi görünüyor. Bu açıdan sendikalar bugün için işlevli kullanılabilen araçlar haline getirilebilirler desek kanımca yanlış bir şey söylemiş olmayız. Bu zor ve çetin bölgede ve dönemde sendika, işçilerin örgütlenebilecekleri önemli bir sınıf mücadelesi mevzisiymiş gibi görünüyor. Ancak sendika konusunda vurgulanması gereken şu, bir sendika ne kadar devrimci niyetli olursa olsun, yozlaşmaya her zaman teşnedir. Bu açıdan devrimci işçiler açısından sendikanın yönetsel konumlarına yerleşmenin ötesinde, sendikalı da olan, sendika içinde de çalışma yapan taban işçi insiyatifi gruplarının oluşturulması ve bu grupların sendika liderliği üzerinde olası sapmalara karşı baskı unsuru haline gelmeleri mücadelenin devrimci hatta ilerlemesi açısından hayatidir. Yani her halükarda asıl olanın sendikal örgüt yoluyla mücadele değil, taban işçi insiyatifi gruplarının sermayeye karşı verdikleri mücadelede sendikayı da gerektiğinde bir araç olarak kullanmalarıdır.

Taşeronluk olgusu en karmaşık hali ile tersane bölgesinde bulunmakta. Yaklaşık 20.000 işçinin çalıştığı tersane bölgesinde işçilerin %90'ının taşeron firmalarda çalıştığı söyleniyor. Desan direnişindeki taşeron patron eski bir ustaymış ve söylenene göre bu sık görülen bir durum.

Taşeronluk olgusu en karmaşık hali ile tersane bölgesinde bulunmakta. Yaklaşık 20.000 işçinin çalıştığı tersane bölgesinde işçilerin %90'ının taşeron firmalarda çalıştığı söyleniyor. Desan direnişindeki taşeron patron eski bir ustaymış ve söylenene göre bu sık görülen bir durum. Konfeksiyonda olduğu gibi kıdemli usta işçilerin taşeron olarak sözde kendi işlerini kurabilmelerine nispeten olanak veren bir sistem oturmuş gibi görünüyor. Taşeronluğun yarattığı paramparçalılık sayesinde aynı işyerinin çatısı ya da sınırları altında çalışan işçiler bölünmüş oluyorlar. Yüzeysel düzlemden bakıldığında sözleşmeleri, patronları ve sorunları farklılaşıyor. Dahası taşeron firmalar küçük işletmeler olarak karşısında sınıf mücadelesi verilmesi zor olan yapılar. Çünkü ufak bir sermaye gerektiriyorlar, dolayısıyla bir direniş ya da hak talebi halinde taşeron ya gerçekten batıyor, ya da şirketi kapatıp başka bir yerde yeniden faaliyete başlayabiliyor, çünkü taşınmaz malzemesi ve sermayesi az. Nitekim bu direnişin sonlarında da taşeron patronun İzmit'te, bu direnişte yer alan memleketlisi bir grubu yanına alıp çalıştırarak yeni iş açacağı söylentisi vardı. Bunun gerçekleşip gerçekleşmemesinden bağımsız olarak, bunun mümkün oluşu bile başlı başına önemli bir nokta. Aynı şey taşeronda çalışan işçilerin sendikalaşmasında da geçerli. Zaten genelde kısa süreli sözleşmelerle, ki bunların önemli bir kısmı da tamamen kayıt-dışı, çalışan taşeron işçilerinin bu şirketlerinde sendikalaşması neredeyse imkansız. Limter-İş bu çetin koşullarda farklı taktikler izlemek ve yaratıcı olmak durumunda. Patronların örgütleri olan GİSBİR ile karşılık masaya oturup ücretlerin yükseltilmesi, iş güvenliği ve sigortaların ana firma tarafından yatırılması gibi belli talepleri tüm havzada geçerli olmak üzere onlara dayatmak gibi bir büyük hedefi var. Yani taşeronları aradan çıkarıp gerçek patronlarla

masaya oturmak. Yaratıcılık konusuna gelince örneğin bu direnişte de başvurulan yol kesme eylemi etkili bir yöntem. İşçinin herhangi bir direnişe geçme halinde anında işinden kovulduğu bölgede, üretimden gelen gücün kullanılabilmesi, şu örgütlülük düzeyinde zor gözüküyor. Dışarı atılan işçinin yapabildiği bu direnişte ilk kez denenen, dışardan içeriye dalıp işyerini işgal etmek ve en az onun kadar etkili olan yol kesme eylemi. Arjantin'deki işsiz hareketinin kullandığını bildiğimiz taktik burada daha minyatür bir haliyle uygulanıyor. Kıyı boyu sıralanmış tersanelere tek bir yol gidiyor ve bu yol özellikle de işçilerin sabah işe araçlarla geldikleri bir saatte her hangi bir noktasından kesildiğinde kesilen noktanın gerisindeki tersanelere direnişte olmayan işçiler de ulaşamamış ve üretim bir miktar da olsa aksamış oluyor. Bu şekilde Desan direnişi örneğinde olduğu gibi değil sadece taşeron patronun, o patronun bağlı olarak çalıştığı tersanenin ve çevre tersanelerinin tekerine taş koymuş olunabiliyor. Bu şekilde ayrıca sorunu ve mücadeleyi havzadaki işçilerin büyük bir kısmına duyurmuş da olunuyor. Ama elbette bu tip bir yol kesme hattında polise karşı uzun süre dayanmak zor.

İşçilerin demografik yapısı tahmin edebileceğimiz gibi çok parçalı. Bölgenin yerlisi, uzun süredir tersane işçisi olan, çevre ilçe ve köylerden gelenler de var. Yeni gelmiş gurbetçiler de. Tersanelerin bunca zorluğuna ve tehlikesine rağmen çekiciliği elbette ki örneğin vasıfsız bir konfeksiyon işçisine göre daha fazla olan vasıfsız bir tersane işçisine verilen yevmiyesinde. Bizim direnişe olan ziyaretlerimizde en çok yakınlaşma olanağı bulduğumuz Urfalı Arap işçiler memleketlerinde veya çevre illerinde, tarım işçiliği de dahil olmak üzere pek çok farklı işlerde çalışmışlar. Tersanelere ilk kez gelmişler. İşçi sınıfının temel özelliklerinden biri olan hareketliliği gözlemek mümkün. Direnişin sonunda Urfalılar memleketlerine döndüler, çoğu geri geldi, biri Adana'da tarım işçiliği yapmaya devam etti, biri Ankara'da kargocu olmaya gitti, vs. Havzada işçi sirkülasyonu çok gibi görünüyor.

Mücadele okulunda yukarıda alıntıladığım işçinin sözlerinde görüldüğü gibi kapitalizme özgü pek çok gerçeği sözle değil yaşamın pratiği içinde anlama fırsatını elde ediyorlar. Düzenin ideolojik sis perdesinin mücadele sayesinde nispeten yırtılıp, gerçek yüzünün bir kısmının ortaya çıkışı, polisin, patronun, adli sistemin gerçek konumlarının belirginleşmesi bırakın mücadelenin içindeki işçileri, destekçilerin, gözlemcilerin, sürece bir şekilde taraf olarak müdahil olmuş herkesin içindeki mücadele ateşini harlıyor.

Gurbetçi işçiler açısından barınma çok ciddi ve can yakıcı bir sorun. 20-25 kişinin kaldığı iki artı bir bekar evlerine işçiler kişi başı aylık 90 ytl gibi astronomik bir miktar vermek zorundalar çünkü başka alternatif yok. Normal dairelerin ev sahipleri kalabalık bir işçi grubuna ev vermeye yanaşmıyor. Onlar da özel olarak gurbetçi işçilere ayrılmış bu 'bacasız fabrikalara' girmek durumunda kalıyorlar. Gurbetçi işçileri en çok rahatsız eden konulardan biri olan bu meseleye İkitelli'de de şahit olmuştum. İnşaattan bozma bir rutubetli bir binaya kutu kutu odalar yapan ev sahipleri fahiş miktardan kiraya veriyordu bu odaları. Tuzla'dan bir arkadaşın deyimiyle, gurbetçi işçiler İstanbul'da kiraya çalışılıyor. Bu bekar evi işletmecilerinin elde ettiği rant inanılır gibi değil. Türkiye'de barınma mücadelesi gecekondu mücadelesi noktasında gelişkin olsa da, kira grevleri benzeri taktiklerle kiracıların ev sahiplerine dönük mücadele biçimleri hemen hemen hiç denenmemiş şeyler.

Sonuç Yerine

Desan Tersanesi direnişinde, mücadele deneyimi içindeki işçilerin tutumlarından, düşünce ve davranışlarından ve mücadelenin kendisinden pek çok şey öğrenme imkanı bulmak mümkündü. Kapitalizmin olağan koşullarında, üretim sürecinde iradesizleştirilen, hiçleştirilen emekçiler mücadeleyi göze alıp, güçlerini ortaklaştırabildikleri ve beraberce mücadeleye kalkıştıkları andan itibaren bambaşka bir toplumsal varoluşun nüvesini oluşturabiliyorlar. Mücadele okulunda yukarıda alıntıladığım işçinin sözlerinde görüldüğü gibi kapitalizme özgü pek çok gerçeği sözle değil yaşamın pratiği içinde anlama fırsatını elde ediyorlar. Düzenin ideolojik sis perdesinin mücadele sayesinde nispeten yırtılıp, gerçek yüzünün bir kısmının ortaya çıkışı, polisin, patronun, adli sistemin gerçek konumlarının belirginleşmesi bırakın mücadelenin içindeki işçileri, destekçilerin, gözlemcilerin, sürece bir şekilde taraf olarak müdahil olmuş herkesin içindeki mücadele ateşini harlıyor. Sınıflı sistemin ideolojik aygıtlarının pelteleştirmekte ve bulanıklaştırmakta yüzyılların tecrübesiyle usta olduğu insanın sisteme karşı fikirsel ve duygusal uyanıklığı, bu tip direnişlere ucundan da olsa müdahil olunduğunda diri kalıyor, sağlamlaşıyor. Öte yandan şunun da teslim edilmesi gerek. Direnişe katılan işçilerin pek çoğu için mücadele boyunca görülen pek çok şey, yenilgi ile biten bir direnişin ardından kapitalizmin çarklarına geri dönmek durumunda kalındığında, muhtemelen unutulacak ya da hafızalara yanlışlanmış bir şekilde yerleşecek. Ta ki kendilerini başka bir yerde başka bir kolektif direnişin

Bangladeş Hazır Giyim Ve Tekstil İşçilerinin İsyanı

Communist Internationalist, 13 Haziran 2006

Bangladeş'te Mayıs sonu, Haziran başında işçi sınıfının giriştiği muazzam isyanı sayfalarımıza taşımak istedik. İçinde bulunduğumuz işçi sınıfının mücadelesi açısından durgun bu dönemde, Bangladeş işçi sınıfının geniş bir bölüğünün gerçekleştirdiği bu eylem çarpıcı, öğretici ve tüm eksikliklerine, Bangladeş'in tüm özgünlüklerine rağmen umut verici nitelikte. Bu deneyimi yaygınlaştırmanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Kendimiz bir yazı hazırlayacaktık ki, internette sol komünist Uluslararası Komünist Akım'ın (International Communist Current) sitesinde bu yazıyı rastladık ve kimi yorumlarına tam olarak katılmasak da sunduğu bilgi malzemesi açısından bundan daha iyisini yazamayacağımız için çevirmeye karar verdik. Çeviride birkaç ayrıntı dışında metni komple sunduk.

20 Mayıs ile 6 Haziran 2006 tarihleri arasında Bangladeş'in başkenti Dhaka'nın içinde ve etrafındaki sanayi bölgelerinde yoğunlaşmış olan yaklaşık 1.8 milyon tekstil işçisi kitlesel bir proleter isyanı niteliğine varan muazzam bir eşzamanlı kitlesel vahşi kedi grevleri serisine girişti. Bu dönem boyunca, özellikle de işçilerin isyanının zirvede olduğu 20 ve 24 Mayıs arasında, yaklaşık 4000 fabrikanın işçisi iş bıraktı. Bu işçiler, gettolarından katılan işçilerle birlikte sürekli eylemlerde bulundular ve başkenti diğer büyük sanayi şehirlerine bağlayan yolları kestiler. Bu kitlesel isyanla yüzyüze kalan burjuvazi büyük bir baskı ve sindirme harekâtını devreye soktu. Resmi kaynaklara göre ilk haftada en azından 3 işçi vurularak öldürüldü, 3000'i yaralandı ve birkaç bini tutuklandı.

Her ne kadar 25-26 Mayıs'ta burjuvazi işçi isyanının zirve noktasından paramiliter güçleri devreye sokarak ve sendikaların da yardımıyla geriletmeye başlamış olsa da, isyan 6-7 Haziran'a dek sürdü. Farklı İhracat İşleme Bölgeleri (İİB) ve sanayi bölgelerindeki işçiler vahşi kedi grevlerine ve gösterilere devam ettiler – çoğu tekstil fabrikası kapalı kaldı. Devlet fabrikaların ancak düzen tamamen sağlandığında 8 Haziran'dan sonra açılacağını açıkladı.

Bangladeş'teki İşçilerin Barbarca Sömürülmesi – 'Taşeronlaşma ve Ekonomik Büyüme'nin Gerçek Yüzü

Bangladeş'in durgun ekonomisinin ortasında hazır-giyim sektörü burjuvazinin övündüğü tek sektördür. Bu sektör tümüyle ihracata dönük ve çoğu uluslararası alıcılara çalışan 4400'ün üzerinde birimden oluşmakta. Bazıları uluslararası şirketlere aittir. Hazır giyim fabrikalarının çoğu Dhaka içinde ve etrafında kümelenmiş olan Ghazipor, Savar, Ashulia, Mirpur, Tejgaon, Mohakhali, Uttara, Wari ve Tongi gibi İhracat İşleme Bölgeleri ve sanayi bölgelerinde bulunmakta. Tekstil ve hazır giyim ihracatı 9.3 milyar dolarlık Bangladeş ihracatının %70'ini oluşturuyor.

Sektörde 1.8 milyon işçi çalışmakta ve bunların %90'ı kadın. Tekstil işçileri Bangladeş işgücünün %40'ını oluşturmaktadır. Bangladeş'teki tekstil işçilerinin vahşi biçimde sömürülmesi kapitalizmin merkezi tarafından taşeronlaştırılmış üçüncü dünya ülkelerindeki pek çok sektördeki işçilerin durumu ile benzer. Asgari ücret aylık 900 Takka yani 14 dolar. Bu ücret bile tekstil ve diğer sektör fabrikalarının yarısında ödenmemekte.

Ancak açlık ücretleri vahşi sömürünün tek ifadesi değil. Birkaç yıl önce yasal iş haftası 72 saate uzatıldı, fiili işgünü ise sık sık 16 saati bulmakta. Tekstil sektöründe haftalık tatil yok – isyanın taleplerinden biri zorunlu haftalık tatil idi. Resmi tatil veya yıllık izin de bulunmamakta. Ayrıca patronlar "yangın ve işyerinin yıkılması gibi işyeri kazalarında ölen işçi sayısının 4000'i bulmasının da gösterdiği gibi, işyeri güvenliğine ilişkin pervasız bir umursamazlık içindeler."

(New Age, 24th May 2006).

Görünen o ki burjuvazi bu vahşi sömürü koşullarında sahte temsil olanağını bile çok görmekte, egemen çetelere bağlı olan sendikalar dahil, tekstil fabrikalarında hiç bir sendikanın örgütlenmesine müsaade edilmiyor. "5000 fabrikadan sadece 100'ünde sendika bulunmakta" (New Age, 3rd June 2006.) Burjuvazinin işçileri kontrol etme araçlarından biri olan sendikaların bu yokluğu işçi isyanının gücünü ve şiddetini arttıran önemli bir etken.

Kitlesel Bir İsyanın Kıvılcımları

Haberlerde yer aldığı üzere son birkaç aydır tekstil fabrikalarında kimi işçi mücadeleleri patlak vermekte. Ancak bunlar genelde tekil fabrikalarda yaşanan, tekil patronlara yönelik talepleri olan direnişlerdi. İsyanın kıvılcımı olan Dhaka'daki FS Sweater fabrikasındaki olaylar işçilerin son aylardaki talepleri çerçevesinde sürdürdükleri mücadeleye dayanıyor.

20 Mayıs 2006'da FS Sweater fabrikasında ücret artışı ve daha önceki olaylarda tutuklanan arkadaşlarının salıverilmesi talepleriyle saat 8:00de sit-in (iş başında durup iş yapmama) eylemine başladılar. Patron işçileri kilitledi, suyu ve elektriği kesip polisi çağırdı. Polis 11.00'de gelir gelmez özel güvenlik ile birlikte saldırıya geçti ve 12 işçi yaralandı, 6 yaralı tutuklandı. İşçiler bu koşullarda fabrikadan dışarı çıktılar.

Öfkelenen işçiler fabrikanın hemen dışındaki Dhaka- Mymensingh otoyolunu kestiler. FS Sweater işçilerine yaşadıkları mahallelerden binlerce başka işçi ve onların aileleri katıldı. İşçiler talepleri için ve polis saldırısına karşı yürüyüşe geçtiler. Polis gelen ek kuvvetlerle silah kullanarak karşılık verdi ve mahallelere girerek işçilere ve ailelerine şiddetle saldırdı. İşçiler ve aileleri karşı saldırarak polisi biraz olsun uzaklaştırdı. Otoyolda trafik akşama kadar kitli kaldı.

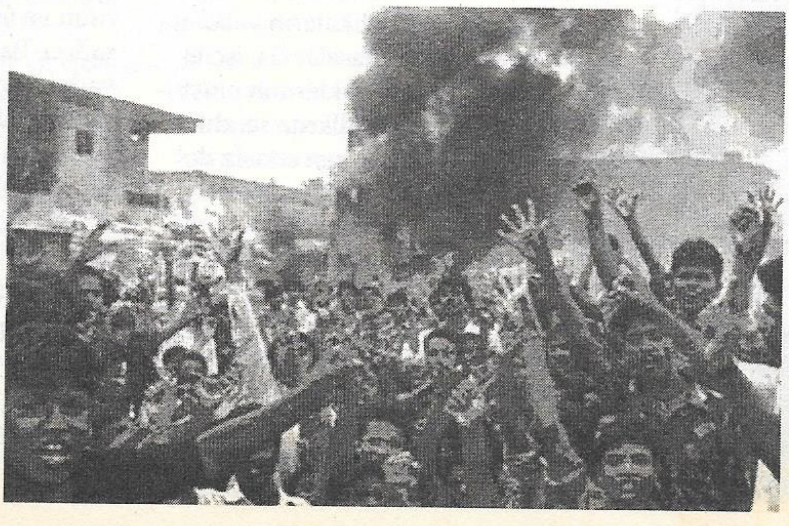
Günün bilânçosu şuydu: Bir işçi polis tarafından FS Sweater fabrikası önünde vurularak öldürüldü ve resmi rakamlara göre 80 işçi kurşunla yaralanmıştı. Yaralı ve öfkeli işçiler mahallerine geri dönerken, polis baskısının ve ölen işçinin yankısı Dhaka'nın işçi semtlerinde kulaktan kulağa yayılmaktaydı. Sonraki gün 21 Mayıs Pazar'dı. O gün hiçbir olay olmadı, ancak polis zulmünün yankısı yayılmaktaydı. Bu noktada burjuvazi Pazartesi ciddi bir olay beklemiyordu ve sendikaları veya polisi kullanarak ya da politik yollardan hiçbir önleyici müdahaleye kalkışmadı. Farklı solcu fraksiyonlar polis saldırısını 'lanetleyen' bildiriler yayınlamakla meşguldüler.

Birikmiş Öfkenin Şiddetli Patlaması

İşçiler arasında bu isyanı olanaklı kılan ne türden öz örgütlenmeler ve eşgüdüm biçimlerinin örgütlendiğini bilemiyoruz. Ancak bu örgütlülükler son derece basit, esas olarak enformel ve aynı bölgede yaşayan işçiler arasındaymış gibi görünmekte. Dhaka içindeki ve çevresindeki pekçok bölge ve semtteki işçileri birleştiren şey vahşi sömürüye, baskıya ve son polis zulmüne karşı duydukları alev alev yanan öfkeydi. Bu öfkenin derinliği kendisini sonraki birkaç gün boyunca işçiler ve devletin zor güçleri arasında gerçekleşen yaygın çatışmalarda gösterdi. Bu büyük öfke ayrıca birkaç yüz fabrikanın yakılmasında ifadesini buldu.

22 Mayıs 2006 Pazartesi günü hareket Dhaka'nın bir diğer banliyösü olan Savar İİB'nde baş gösterdi. Universal Garments Limited fabrikasının işçileri sabah fabrikanın önünde ödenmeyen ücretlerini talep etmek için toplandı ve fabrikanın özel güvenliği tarafından saldırıya uğradı. Saldırıya uğrayan işçiler dağılmak yerine komşu fabrikalara yöneldiler ve diğer fabrikaların işçilerini desteğe çağırdılar. Başka işçilerle beraber bir fabrikadan öbürüne giderek işçileri kendilerine katılmaları için çağırdılar – bir noktada 20.000'den fazla işçi bu militan kitleye dâhil oldu. Savar İİB ve New İİB'nde bulunan yüzlerce fabrika öğleden sonraya gelindiğinde greve katılmıştı. Dhaka'nın dışına giden otoyollar kesilmişti. Grevci işçiler kendilerine saldırmak üzere yollanan polise ve paramiliter güçlere karşı saldırılarda bulundular. Devletin zor güçleri Dhaka'nın farklı bölgelerinde işçilere ateş açtı. Yüzlerce işçi kurşunla yaralandı ve ölenler oldu. Yeni ölüm haberleriyle öfkelenen başka bölgelerden işçiler de fabrikalarından sokağa döküldüler.

23 Mayıs'ta Dhaka'nın tüm sanayi bölgeleri genel bir isyan halini alan hareketin sonucunda paralize olmuştu. İşçilerin çoğunluğu çalışmayı bırakıp, polis baskısına son verilmesi, tutuklananların serbest bırakılması, daha yüksek asgari ücret, haftalık izin günü, ekstra iş için fazla mesai ücreti, yıllık izin talepleriyle sokakları doldurdu. Dhaka otoyollarının çoğu bloke edilmişti. Dhaka'nın banliyölerinden ve merkezinden binlerce işçi başkenti felce uğratmıştı. İşçiler ve devlet güçleri arasında pek çok çatışmalar gerçekleşiyor, paramiliter güçler işçilere yer yer ateş açıyordu.



Burjuvazi durumun ciddiyetinin bilincine vardı ve tüm politik ve baskı gücünü seferber etti. Patronlar şehre ordunun müdahale etmesi çağrısı yaptı. 23 Mayıs akşamında Bangladeş Alayları (Sınır Güvenliği Gücü) isyan bölgelerine güçlü ve kalabalık bir şekilde çıkarma gerçekleştirdi. Tekstil işçileri arasında hiçbir varlığı olmayan farklı politik çetelere (BMP, AB, Solcular) ait

'merkez sendikalar' bir araya getirildiler ve bir talepler listesi oluşturdular. 23 Mayıs akşamı bu 'sendika koordinasyonu' talepleri açıkladı.

Bangladeş Alayları'nın devreye sokulmasına rağmen 24 Mayıs'ta da işçilerin isyanı sayesinde fabrikalar kapalı, şehir ve banliyöler felç edilmiş şekilde kaldı. Ancak bu kez hükümet patron örgütü BGMEA'yı, yeni uydurulmuş 'sendika koordinasyonu' ile toplantı yapmaya zorladı. Aynı günün akşamında Çalışma Bakanı bir yanında BGMEA, öbüründe sendika temsilcileri ile patronların işçi isyanının tüm taleplerini kabul ettiğini açıkladı. 3000 Taka'lık asgari ücret, haftalık zorunlu izin ve diğer tatiller, 8 saatlik işgünü ve ekstra çalışma için fazla mesai ücreti talepleri patronlar tarafından kabul edilmişti. Sendika koordinasyonu "şimdi işlerinize dönme zamanı" diye buyurdu. Ancak birkaç gün sonra işçi isyanı geri çekildiğinde BGMEA temsilcileri 24 Mayıs anlaşmasına uymayacaklarını açıkladı.

İşçi isyanının şiddeti 25 Mayıs'tan sonra azalsa da öfkeleri ve isyanları kaynamaya ve patlamaya devam etti. 29 Mayıs ve 4 Haziran arasında işçiler ve devletin güçleri arasında yeni bir taze isyan ve çarpışma yaşandı. Bu yeni grev dalgası 24 Mayıs anlaşmasının uygulanmamasından dolayı patlak verdi. Bu 6 gün boyunca bir işçi öldürüldü, yüzlercesi daha yaralandı. Savar ve diğer İhracat İşleme Bölgeleri yine grevci işçiler tarafından kapatıldı. Bu işletmeler 8 Haziran'da çok daha büyük çaplı paramiliter güçlerin devreye sokulmasıyla açılabildi.



Sendikaların Rolü

Bangladeş burjuvazinin en önemli politik zayıflıklarından biri demokratik aygıtlarının ve dolayısıyla da demokrasi yutturmacasının hassaslığı. Şimdiki başbakan Khalida Zia suikaste uğrayan askeri diktatör Zia Ur Rahman'ın karısı. Bangladeş'in kısa tarihinde başka askeri diktatörler de bulunmakta. Politik işleyişi ana burjuva fraksiyonlar -Khalida Zia'nın Bangladeş Milliyetçi Partisi (BMP) ve Hasina Sheikh'ın Avam Birliği (AB)- arasındaki çete savaşlarına, suikastlara, ölümlere ve büyük çaplı bombalamalara gömülmüş durumda. Bu hassaslığın sebebi Çin ve Hindistan arasındaki Bangladeş'i kontrol altına alma mücadelesi. BMP Çin ile AB ise Hindistan ile müttefik.

Devlet yapısının zayıflığı nedeniyle burjuvazi özellikle de tekstil sektöründe bir sendika aygıtı kuramadı. Burjuvazinin bu zayıflığı işçilere kendi isyanlarını geliştirme ve birkaç gün için isyanlarına böylesi bir güç kazandırma imkânı verdi. Ancak burjuvazi durumun arz ettiği tehlikeyi gördüğünde bu isyanı hemen ıslah etmeyi önüne koydu. Derhal fabrikalarda hemen hiçbir varlığı olmayan, resmi ve bürokratik düzeyde bir sendika koordinasyonu kuruldu. Bu koordinasyon ve patronlar arasındaki anlaşma radyo, TV ve gazeteler yoluyla geniş bir şekilde propaganda edildi. Sendikalar işçiler için mücadele veriyormuş gibi gösterildi. 'Sendika hakkı' talebi öne sürüldü ve ön plana çıkarıldı. Her ne kadar işçiler – isyanın 6 Hazirana dek sürmesinden ve sendikaların isyanı kontrol altına alamamasından anlaşıldığı gibi- sendikaların yalanına kolayca kanmasalar da, işçilerin öz örgütlülüklerinin oluşturulmadığı koşullarda sendika yalanları tamamen etkisiz de kalmadı.

Burjuvazinin kendisi önceki dönemde aldığı tedbirlerin -özellikle de sendikalara müsaade etmeyişinin- tehlikelerini gördü. Burjuvalar defalarca 'eğer sendikalar orada olsaydı', 'eğer işçilerin demokratik haklarına saygı gösterilseydi' işçi hareketinin böylesine patlamayacağını dile getirdiler.

Tekstil İşçileri İsyanının Dersleri

Tekstil işçilerinin bu isyanının Bangladeş işçi sınıfının tarihindeki en büyük ve en militan mücadele olduğuna şüphe yok. Tüm eksiklerine rağmen işçiler vahşi sömürüye karşı kitlesel bir başkaldırı gerçekleştirdiler. Vahşi zulüm karşısında mücadelelerini kahramanca sürdürüp, geliştirebildiler. Bu isyanın patlaması ve tüm baskıya rağmen neredeyse 20 gün boyunca sürmesi, işçi sınıfının kavga vermekteki muhteşem kararlılığını ve iradesini işaret etmektedir. Kapitalist sömürüye karşı işçi sınıfının verdiği mücadeledeki önemli bir atılımdır. Burjuvazinin her yerde bu harekete dair haberlerin yayılmasını önlemeye çalışmasının nedeni budur.

Bangladeş'teki bu deneyim sendikaların fiziksel eksikliğinin yeterli olmadığını göstermekte. Önemli olan şey işçi sınıfının sendikaları bilinçli olarak reddedebilme kapasitesinin gelişmesidir. Bundan da önemli olan ise kendi öz örgütlerini kurma yeteneğinin gelişmesidir. Bangladeş örneğindeki bu anlamdaki gelişim düzeyi henüz başlangıç seviyesindedir. Her ne kadar bu hareket işçilerin polise karşı durmaları sayesinde büyüdüyse de, işçi öz örgütlerinin yokluğunda yer yer bozguncu bir karakter aldı. Bazı zayıflıkların Bangladeş işçi sınıfının deneyimsizliğinden kaynaklandığı açıktır. Ve bu durum dünya işçi hareketinin deneyiminin yaygınlaştırılmasının önemine işaret etmektedir. Komünist solun devrimci örgütlerinin görevi, işçilerin kendi sınıf kimliklerinin ve tarihsel hedeflerinin -yani sadece Bangladeş'teki değil tüm dünyadaki işçi sınıfının kapitalizmin vahşi sömürüsünden kurtulmasının tek yolu olan komünist devrimin- bilincine varmalarına yardımcı olmaktır.

Kaynak

http://en.internationalism.org/node/1817

Çeviri:

Kara Kızıl Notlar

Avrupa Birliği ve Köylülük

Levent Tok

İdeolojik argümanların dizgelenişinde ortaya reel ekonomik farklar ortaya çıkar. Bu açıdan da kapitalizm diğer ekonomik sistemlere göre daha toplu ve idareci hareket etme niteliğine sahiptir. Bu toplu ve idareci yaklaşımla kapitalizm bugün dünyayı kasıp kavuran ve ideolojik terminolojileri alt üst eden postmodernizmin direktiflerini birebir toplumlara uygulamayı başarmak üzeredir.

Bu başarının altında yatan bir üst satırda belirttiğim üzere postmodernizm'dir. Liberal ekonomik verilerin likide edildiği ve eski tabirle üretime yönelik olarak regüle edilen kârın borsa sermayesine yedeklendiği ortamda kapitalizm 'aklını' çalıştırmıştır.[1] İşleyiş yasalarına bağlı bir biçimde literatürleri revize etmiş, muhalif görüş ve biçimleri[2] alt kültür teranesi altında kendisine yedeklemiştir. Bu yedekleme ile işleyiş yasalarına bağlı harekatının ikinci bölümüne geçmiş ve küreselleşme denilen ancak bölgesel egemen kampların bir çatı örgütlenmesinden başka bir şey olamayan yeni dünya düzeni ile yasama gücünü kullanmaya başlamıştır.

İktidar erkleri söz konusu olduğunda hiçbir zaman yasama kapitalizmin elinde şimdiki kadar şiddetli bir güce erişememişti. Son dönemde gelişen ve kapitalizmin kendi muhaliflerine de enjekte etmeye çalıştığı bürokratik deformasyon postmodernizmin yarattığı ideolojik boşluğu doldurma işini becerdi. Bir yandan bir silah olarak yasama erki ile kullanılan ve bir yandan da muhalifleri de içine alan bu bürokratik organizasyon peki kapitalizmin ne işine yaradı? Sadece postmodern açıkların kapanması ya da düşmanın bozguna uğratılması pahasına mı işleyişe konuldu?

Hiçbir cevabın tek başına cevap olmadığını söyleyen ve bu nedenle de ideolojik argümanların dizgelenişinde ortaya çıkan reel ekonomik farkların sadece yaklaşım sorunu olduğunu iddia ederek terminolojik kafa karışıklığı yaratan kapitalizm ideologlarının söylediğine dikkat kesilmek gerekmektedir. Kapitalist ideolog terimlerin varolan biçimden değil varolan biçimin terimden türetilmesi gerektiğini savunur ve idealizmi canı tutmaya çalışır. Ancak canlı tutulması gereken ekonomik durumlar söz konusu olunca insandır. Kapitalizm bu sözün özüyle öldürür. Ya nasıl?

Kapitalizmin ya da kapitalist ideologun dediği gibi kapitalizm son on yıllık döneminde idealizmi hortlatmaya çabalamış ve kendi ekonomik varyasyonlarını da bu çaba üzerine kurmuştur. Her şeyi kılıfına yani kendisine uydurma çalışmaları gütmüştür kapitalizm. Bunu yaparken de ideolojik ekonomik üstünlüğünü perçinleme çabasındandır.

Bu üstünlüğü küreselleşme paralelinde sürdürmeye de dikkat eden kapitalizmin bugün bölgesel kampların çatı hareketi haline gelen küreselleşmesinde AB önemli bir yer tutmaktadır. Zira AB İngiliz emperyalizminin uyanışı mı yoksa Alman yayılmacılığı ve faşizminin canlanması mı, Avrupa kaybettiği dünya liderliğini mi geri istiyor soruları ya da cevaplarının da ötesinde AB bugün dünya küreselleşmecileri için ve bölgedeki gelişmeler ve bunlarla olan yakın bağları nedeniyle Türkiye açısından çok önemli bir yerde.

İlişkileri çok zaman tedirgin ve karşılıklı gerginlik içinde gerçekleşen bir ikili olan AB ve Türkiye ilişkilerinin tarihinin AB'nin kökünde yatan kömür ortaklığı[3] ile başladığını söylemek yanlış olmaz.

Ankara antlaşması ile başlayan ve neredeyse kırk iki yılı bulan ilişki sürecinin en sancılı ve AB açısından da en karlı dönemine girildi. Katılım ortaklığı belgeleri, dönem başkanlarının sözleri, üyelik müzakereleri gibi tam katılım yönünde telaffuz edilen kavramlar başımızı döndürmeye başladı. Marksist'inden, anarşist'ine; Kürt'ünden İslamcısına kadar birçok çevre ve grup sermayedarlar gibi sevinmeye başladı.

İnsan hakları ve demokrasi gibi Fransız ihtilali kavramlarını sanki yeni bulmuş gibi reklam eden kapitalizm ekonomik verilendirmeyi kapalı kapılar ardında yaparken bu 'çok çekici' kavramlarla büyük bir akıl tutulması yarattı.

Türkiye'deki muhalif hareketler bile işkence davalarında ya da başka herhangi bir sorunda bu örgütün mercilerine başvurmaktan çekinmedi.

Kapitalizmin yarattığı kafa karışıklığı ideolojik alanda bu şekilde 'amaca giden her yol mubahtır' mantığı ile ortaya çıkarken ekonomik verilerin yarattığı durumlar salt geri itildi.

AB ile Türkiye arasında yapılan 'pazarlıklarda' son dönemlerde fındık mitingiyle açığa çıkan ancak farklı bölgelerde farklı şekilde ve sessiz sedasız yaşanan bir sıkıntı gündeme geldi. Ekonomik bir durum olduğu için pek göze çarpmamıştı.

AB Türkiye'den köylü nüfusunun % 40'tan % 10'a indirilmesini istiyor. Bu da destekleme alımlarından tutun da diğer tüm tarım sektörü alanlarında geçmişteki devletçi uygulamanın terk edilmesini içeriyor. Ancak tarım olarak modern tarım araç ve gereçlerinden ve yeterli sulama imkânından yoksun olan Türkiyeli çiftçi ürün maliyeti ile yeni dönemi karşılayamıyor. Bunun yanında da ürün ve pazar ülke içinde yer almasına rağmen likide edilen kar vergilendirilemeden ülke dışına çıkıyor. Sonuçta da ülke içindeki üretici güç zayıflatılırken bu yasama eliyle çıkarılan yasalarla yapılıyor. Köy hizmetleri kapatılıyor, su işleri yarı yarıya tasfiye ediliyor. Büyük umutlarla yapılan GAP projesi hiçbir işe yaramaz hale geliyor. Çünkü pazarlık böyle. Köylü nüfus azalacak ve giderek ucuzlayan bir iş gücü piyasası yaratılacak. Ülke avrupanın üretim sahasına çevrilecek. Peki köylü nüfusu nasıl azalacak?

Aslında bu yazılanları AB'yi ABD yaparak yazsaydık ellili yılların Adnan Menderes hükümeti ve Marshall yardımı yazısı çıkarabilirdik. Çünkü tarih benzeşim süreçleri ile devreder. Bugünkü panaroma da neredeyse benzer. YTL devalüasyonu ABD ve AB ile her şey yolunda söylemleri, duble yol, temiz çevre, nakit çalışın naraları ile Adnan Menderes zamanının süt tozu, yol ve traktör harekatları ve 'milletin eline para geçecek, hem de tomar tomar' söylemleri benzeşmiyor mu? Yıllar, partilerin adları ve yüzler farklı, koşullar farklı ancak durumun yarattığı vahamet aynı.

Adnan Menderes zamanının söylemleri, Adnan Menderes zamanının göz boyayan ilk yılları..

Fakat her şey o günlerdeki kadar berrak değil. Artık keskinleşen çelişkilerin yarattığı gerilimde kırılmalar daha erken yaşanıyor. Ne var ki egemen kolektif kapitalizm medya ve çeşitli araçlarla kırılmaları gizliyor.

Kırılmalar yaşanmaya ve acıları çekilmeye başlandı. Fındık sorunu birkaç gün eylem haberi ile televizyonlarda yer alırken 2000 yılından beri geri geri giden fiyat endeksi ile tütün sözü bile edilmez bir noktaya geldi.

Geçen sene tüccarlar tütün başfiyatını 5.60 ytl olarak verdi. Bu 2000 senesine bakıldığında kilodan (2000 yılında) çıkan 8,5 litre mazotun 2,5 litreye inmesi demek. Gel gelelim çiftçinin ektiği tütün kendi giderini zor karşılarken bu fiyata ekilen tütün karşılığında bu sene (Denizli ve çevresindeki tütünü on ya da on iki tüccar alıp İzmir'deki philip morrise satar) tüccarlar başfiyatı 5.90 ytl olarak açıkladı. Bu çiftçinin giderek bükülen belini daha da bükmesine rağmen çiftçi ekime mecbur kaldı.

Alternatifler için kooperatiflere başvurmak anlamsız. Çünkü bir zübük öyküsü gibi kooperatifler kredi alıp veren ya da buna aracı olan ve sözleşme zamanı tüccarın yanında yer alan kurumlara döndü.

Binlerce dönüm arazide çıkan ve sulama ve hasat parasına satılan tütünün diğer giderleri çiftçiden çıkmaya başladı. 5.90 YTL fiyat kiralanan tarla parasını da karşılamaz oldu. Kaldı ki bundan da önce tekellerin temsilcisi tüccarlar kimin ne kadar ekeceğine karar verir hale geldi. Bu tarla kiralama işini riske etti. Çünkü bir yıl önceden kiralanan tarlaların işe yaramaması durumunda zaten zarar edilen tütün fiyatının acısına bir de tarla kirası eklenmesi tarla kiralama işini de etkiledi. Boş tarlalar ise zararlı otların büyümesi ya da erozyon oranında artışa sebep olma olasılığını yükseltti. Ege ve Ege'nin Akdeniz'e açılan eşiğindeki tarlalarda boşa alma yaygınlaştı. Nadasa bırakılmayan ya da bırakılarak kiracı beklenen tarlalar şehre göçle terk edildi.

Üretici çeşitli çözüm yolları aramaya başlasa da bunların hiçbiri sonuç vermedi. Kanola ve zeytin konusunda yapılan araştırmalar tarlaların belli bir süre dinlenmesini gerektirdiği için çiftçi ekime devam etti. 2005 yılına ait destekleme paraları ancak ödenmeye başlanırken çiftçiler ve banka arasında aracı bir kuruma dönüşen kooperatifler tekellerin boyunduruğu altında kredilendirme yapmaya başladı. Tütün acıdı.

Bunların altında yasama gücüyle ortaya çıkarılan ve toplumun her gözeneğine empoze edilmeye çalışılan bürokratizm, bürokratizmin altında da postmodern ekonomik terminoloji var.

Postmodern ekonomik terminoloji de bize emperyalizmi öldüğünü iddia ettiği tarihin içinden yeni bulmuş gibi sunduğu kavramlarla reklâm ediyor.

Postmodern ekonomik terminoloji de bize emperyalizmi öldüğünü iddia ettiği tarihin içinden yeni bulmuş gibi sunduğu kavramlarla reklâm ediyor.

Notlar:

[1] Kapitalizmin ahlakı ideolojisi, aklı da kendisinin işleyiş yasalarıdır. Bu iki kopmaz ilişki alanı postmodernizmle ayrı birer biçime indirgenmiştir.

[2] Kapitalizme muhalif görüşlerin yanı sıra kapitalizmin kullandığı ancak kullanırken sadece bir biçim haline getirdiği bazı toplumsal gruplar ve görüşler de vardır. Fundemantalizm Türkiye ölçeğinde buna açık bir örnektir. Bir ideolojik aygıt olarak kullanılırken aynı zamanda biçimsel bir muhalefet odağı haline getirilen İslam'i ideolojiyi düşünmek biçimden kastımızı açığa çıkaracaktır.

[3] Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler, Avrupa Topluluğu (AT) ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasının temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde kurulmuştur

İsrail'in Lübnan Saldırısı ve GOP

Ender Yılmaz - Metin Kılıç - Zafer Onat

Zor günlerden geçiyoruz. Emekçilerin sermaye düzenine karşı mücadele tarihinin önemli köşe taşları olan İspanyol Devrimi'nin 70., Macar Devrimi'nin 50. yıldönümünü sınıfımızın her cepheden saldırı altında, parçalanmış ve güçsüz olduğu bir zamanda anıyoruz. Oysa bu iki devrim de emekçi sınıfın özel mülkiyetin prangalarını aşarak kendi doğrudan demokratik iktidarını kurduğu, kendi yaratıcılığının doruklarını sergilediği örnekler olmuştu. Bu iki devrim aynı zamanda sermayeye ve devlete karşı enternasyonalist mücadelenin bölünmesinin ve sınıfımızın burjuva müttefiklere güvenmesinin tehlikelerini göstermişti. Sınıf mücadeleleri tarihinden çıkan bu iki ders, yani sınıfın yaratıcılığına güven ve onun enternasyonalist mücadele hattına sahip çıkmak, bugün her zamanki kadar önemlidir.

Emekçilerin sermaye düzenine karşı mücadele tarihinin önemli köşe taşları olan İspanyol Devrimi'nin 70., Macar Devrimi'nin 50. yıldönümünü sınıfımızın her cepheden saldırı altında, parçalanmış ve güçsüz olduğu bir zamanda anıyoruz. Oysa bu iki devrim de emekçi sınıfın özel mülkiyetin prangalarını aşarak kendi doğrudan demokratik iktidarını kurduğu, kendi yaratıcılığının doruklarını sergilediği örnekler olmuştu.

ABD ve Projesi

ABD öncülüğündeki emperyalist güçler Soğuk Savaş sonrasında onun çeperinden uzaklaşmaya başlayan diğer emperyalist merkezlere karşı egemenliğini elinde tutmak için saldırıyor. Bunun için önce seyirci kaldığı Balkanlardaki katliamı kullandı ve NATO'nun yok olmasını engelleyerek Avrupa sermayesini kendi yörüngesinde tutmayı başardı. Şimdi de Genişletilmiş Ortadoğu Projesi (GOP) adını verdiği saldırı planıyla Ortadoğu'da önceden tam olarak kendi egemenliğinde olmayan yerleri de ele geçirerek diğer emperyalistleri enerji açısından kendisine bağımlı kılmak istiyor. Bugün Lübnan'a karşı girişilen saldırı politikası münferit bir olgu değil, söz konusu projenin bir parçasıdır. ABD sermayesi özellikle de yükselen Çin, Hindistan ve Rusya sermayelerine ve bu üçlünün yaratacakları olası bir alternatif emperyalist bloğa karşı bir önlem olarak, bu blok daha tam olarak güçlenmeden ve kendisini örgütlemeden Ortadoğu'yu yani, bölgedeki enerji kaynaklarını ve yerel sermaye/iktidar odaklarını tamamen avuçları arasına alma telaşında. Kendi kontrol alanı dışındaki bu yerler, Suriye, Filistin ve Lübnan gibi görece önemsiz alanların dışında Irak ve İran'dır.

Irak'ın işgali tüm dünyada kitle seferberliklerine yol açsa da ABD Ortadoğu'daki kendisine göbekten bağlı müttefiklerinden hiçbirini kaybetmiş değil. Irak'taki direniş ise ABD tarafından yönlendiriliyor olma ihtimali yüksek kimi unsurları da içinde barındıran çok parçalı bir nitelik taşıyor. Bu haliyle Irak direnişi ABD'nin bölge halklarını ve mezheplerini birbirlerine düşürme politikasını kırabilmiş görünmüyor. Ülke ABD'nin çıkarıyla hayli örtüşecek bir iç savaşa doğru sürükleniyor. Sınıfsal doğası gereği yalpalayan bu direniş gruplarının olası bir zaferi

de emekçiler için fazla bir şey vaat etmiyor. Dahası bugün Irak'taki durum genel olarak ABD'nin iradesine zıtmış gibi görünse, 'ABD Irak'ta başarı sağlayamadı' söylemi ön plana çıkarılsa da, Irak'taki durum ABD'nin gayet istediği gibi işliyor olabilir. Az sayıda kayıp vererek bölgede bulunmaya devam eden ABD Irak'ı tam da planlarına uyacak şekilde tamamen karıştırabilmiş ve kendi çıkarıyla tam anlamıyla uyumlu olan bir iç savaşı çıkarma noktasına hayli yaklaşmış durumda. Hem de iç savaşın ABD tarafından bilerek ve isteyerek değil de, 'direnen' güçler karşısında başarılı olamadığı için çıktığı imajını yaratarak. Resimde ABD'nin planlarıyla ters düşen tek durum İran'ın komşu devletinin çöküşüyle beklendiğinden fazla güçlenmesi, Irak'ın Şii bölgesinde son derece güç kazanması ve kendisinin de desteğiyle güçlü bir çıkış yapan Hizbullah ile güçlü bir cephe inşa ediyor görünmesidir.

Avrupa ve Rusya

Soğuk Savaş'ta güvenliğini ABD'ye emanet etmiş olan Avrupa sermayesi 1990lar ve 2000li yıllarda ne ayrı bir emperyalist aktör olmayı, ne de askeri açıdan güçlenmeyi beceremedi. Birleşik ve egemen bir Avrupa projesi Balkanlar'da ABD kuyrukçuluğuna, Irak'ta kendi içersinde ortak bir dış politika belirleyemeyerek pastadan tamamen dışlanmaya yol açınca şimdi sadece eski Doğu Bloğu devletleri değil, merkez ülkeleri de parça parça ABD'ci oluverdi. Dahası bunu yaparken bile ortak bir söylem geliştiremediler. İngiltere sermayesinin tutumu zaten biliniyordu. Almanya'da yeni-muhafazakâr Merkel iktidarı ideolojik benzerliğiyle de ABD'ye yaklaştı. Tarihsel olarak Avrupa sermayesinin ABD sermayesine muhalefet odağı olan Fransa sermayesi ise ABD ile birlikte BM'de göstermelik deklarasyonlar yayımlamaya çalışıyor; diğer yandan da Güney Kıbrıs'taki deniz ve hava üslerinin kullanım haklarını alarak iştahla Ortadoğu pastasından pay istiyor.

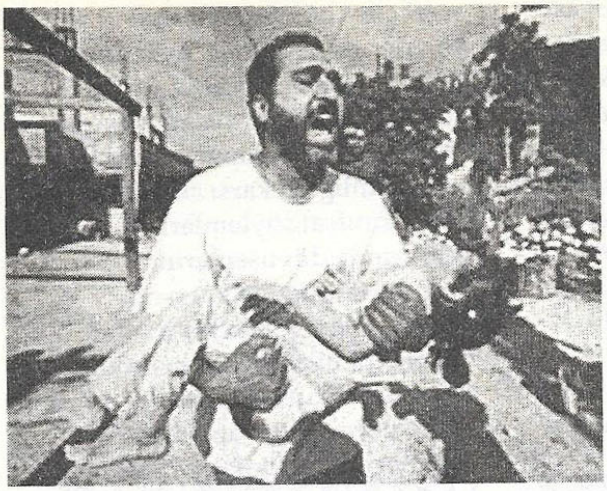
Geçen yüzyılın ikinci emperyalist bloğunun önderi olan Rusya sermayesi ve gelecek yüzyılın ikinci emperyalist gücü olacağı söylenen Çin sermayesi açısından da durum pek parlak değil. Rusya özellikle de son G-8 toplantısında laf dalaşında iyi olduğunu ve ABD'nin şimdiye kadar BM'yi baypas etmek için kullandığı G-8'de o kadar rahat cirit atamayacağını gösterse de ekonomik ve askeri olarak ABD'yle yarışamayacak durumda. Çin ise İsrail'in Lübnan'daki BM merkezine düzenlediği saldırıda bir vatandaşı ölmüş olmasına rağmen BM'den bu saldırıyı kınayan bir deklarasyon geçiremedi.



İran'a karşı düzenlenecek olası bir saldırıda bölgedeki Kürt örgütlerinin tutumu kuşkusuz çok büyük önem arz ediyor. Gerek Türk ve gerekse Kürt emekçiler açısından emperyalistlerle işbirliği yapmak veya böyle bir işbirliğine kayıtsız kalmak büyük bir hayal kırıklığına ve telafisi zor sonuçlara yol açacaktır.

Türkiye

Türkiye'deki egemen güçler biryandan PKK'ye karşı sınır ötesi operasyon hevesine uygun koşullar oluştuğuna inanıyor, öte yandan GOP pastasında pay kapma savaşında yeni bir imkan doğdu heyecanıyla Lübnan'a asker gönderme planlarına girişiyor. Türkiye, yıllardır müttefiki olan İsrail'in Lübnan'a saldırısına benzer bir saldırı hevesine kapılması her şeyden önce T.C. devletinin GOP'un mağduru değil ondan pay kapmaya çalışan kendi çapında bir emperyalist güç olduğunu gösteriyor. Öte yandan Türkiye devleti Kürt sorununu daha önce defalarca yapılmış fakat hiçbir anlamlı sonuç vermemiş sınır ötesi operasyonuna indirgeyerek ve bu operasyonun ABD tarafından engellendiği bahanesine sığınarak kamuoyuna "ben sorunu çözeceğim, ama ABD müsaade etmiyor" imajı vererek sorunun sorumluluğundan kurtulmaya uğraşıyor. Barzani ve Talabani başta olmak üzere Kürt egemen politikacılar da kendi ulus devletlerini kurma telaşı içinde ABD sermayesinin önderliğindeki emperyalist blokla işbirliği içine giriyorlar. İran'a karşı düzenlenecek olası bir saldırıda bölgedeki Kürt örgütlerinin tutumu kuşkusuz çok büyük önem arz ediyor. Gerek Türk



ve gerekse Kürt emekçiler açısından emperyalistlerle işbirliği yapmak veya böyle bir işbirliğine kayıtsız kalmak büyük bir hayal kırıklığına ve telafisi zor sonuçlara yol açacaktır. Bölgedeki tüm halklardan emekçiler onları birbirine düşürmek için yapılan oyunu bozmak ve emperyalizme karşı birleşik bir mücadele örmek zorundadırlar. Aksi takdirde bölgemiz ne kadar süreceği belli olmayan ve hepimizi doğrudan etkileyecek olan bir savaşlar ve iç savaşlar girdabına düşecektir. Bu mücadele aynı zamanda kendi egemen güçlerine karşı da bir mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Bugün milliyetçilik söyleminin ardına saklanarak sahte bir emperyalizm karşıtlığı söylemi tutturanlar İsrail ve ABD'yle gizli ve açık pek çok anlaşmaya imza atmışlardır ve hala bu anlaşmaların feshedilmesine dair en ufak bir adım dahi atmamaktadırlar. Emperyalistlerin bu ülkedeki tek işbirlikçisi AKP değildir. Refah Partisi ve DYP koalisyonu döneminde İsrail'le çok büyük askeri anlaşmalar yapılmıştır ve bunlar hala yürürlüktedir. O zamandan bu zamana geçen sürede iktidara gelen MHP, DSP, ANAP ve Refah Partisi'nin devamı konumunda olan Saadet Partisi de, iktidara gelmeyen CHP de işbirlikçidir. Ayrıca Türkiye'deki egemen bloğun en önemli bileşenlerinden olan üst düzey ordu bürokrasini temsil eden MGK ve ülkedeki en büyük sermayedarların örgütü olan TÜSİAD da emperyalizmin önde gelen işbirlikçileridirler. Kuşku yok ki bu işbirliği, (bir başka deyişle yaşanan katliamların suç ortaklığı) gönüllü olarak kurulmuştur ve bundan ismi sayılan tüm kesimlerin çıkarı söz konusudur. Bundan zarar gören ise yaşadığımız coğrafyadaki tüm emekçilerdir. Hangi parti iktidara gelirse gelsin devletin içine battığı emperyalist bağımlılıklardan tamamen vazgeçmedikçe -ki böyle bir bağımsızlığa kapitalizm içinde ulaşılabileceğini söylemek külliyen yalandır- işbirlikçiliğini sürdürecektir. Bu bağımlılık ilişkileri egemen sınıfların da çıkarına olduğu için zaten bundan vazgeçmek için bir nedenleri yoktur. Söz konusu bağımlılıktan kurtulmanın tek yolu güçlü bir emperyalist ulus-devleti/sermaye haline gelmek, yani kendi coğrafyasındaki emekçileri daha verimli ve daha teknik yollarla daha fazla sömürerek ve başka ulus-devletlerin idaresinde yaşayan emekçi sınıfların emeklerini de zor kullanarak, savaşlar, darbeler, operasyonlar yaparak sömürür hale gelmektir.

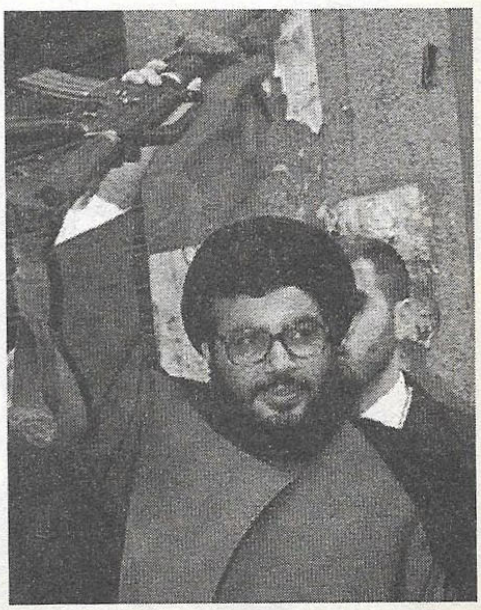
İsrail'in Lübnan Saldırısı

Bir ayın ardından ateşkes ile şimdilik noktalanan İsrail sermayesinin Hizbullah'a dönük saldırısının ve güney Lübnan'ın bir bölümünü işgalinin de anlamı açık. ABD sermayesi İsrail sermayesi kanalıyla kendisinin GOP çerçevesindeki İran'a dönük saldırısından önce, Hamas'ı ve İran'ın bölgedeki müttefiklerinden olan Hizbullah'ı mümkün olduğu kadar devre dışı bırakma amacında. Bu savaşta da her savaşta olduğu gibi olan büyük oranda emekçiler hayatını yitiriyor. Bölgeden uzaklaşabilecek maddi olanakları olmayanlar ilk ölenler oluyor. Zaten Lübnan emekçilerinin en ezilen kesiminin büyük çoğunluğunu oluşturan Şii emekçilerinin mahalleleri, köyleri, yaşamları yok ediliyor. Gerek Hizbullah militanları gerek İsrail askerleri arasında kaç burjuva çocuğu vardır ki?

ABD ve İsrail sermayesinin saldırganlığına karşı tepkiler ise Türk'ü Kürt'ün, Kürt'ü Arap'ın, Sünni'yi Şii'nin, Yahudi'yi Müslüman'ın karşısına getirerek yumuşatılıyor; kitleler hem ABD'den yakınır, hem de sözde düşmanlarına karşı ondan medet umar hale getiriliyor. Bu egemen güçlerin iktidarlarını sağlamlaştırmak için yüzyıllardır kullandıkları bilindik bir taktik. Halkların birbirine karşı düşmanlaştığı bu tablodan sadece ABD iktidarı değil, Ortadoğu'daki tüm iktidarlar fayda sağlıyor, çünkü bu sayede egemenlerin çıkarlarına hizmet edebilir hale getiriliyorlar.

Hizbullah

İsrail'in yani dünya sermayesinin ABD sermayesinin ardında birleştiği odağının saldırısının hedefi olan Hizbullah bir ayı aşan saldırıya karşı ortaya koyduğu direniş ile belli bir saygıyı hak ediyor. Lübnan'ın en yoksul kesimi olan %35'lik Şii kesimi tabanında örgütlenmiş olan Hizbullah, bu kesimin sınıfsal öfkesini kendi bünyesinde örgütleyebilmiş ve bu öfkeyi ideoloji gereği kapitalizm karşıtı bir noktadan İsrail ve ABD emperyalizmi karşıtı bir kanala yönlendirebilmiş görünüyor. Şiilere dönük sosyal devlet uygulamalarını hatırlatan işlevler



Hizbullah Lideri Hassan Nasrallah

yerine getirmesi ve yolsuzluk anlamında sicilinin temiz olması Ortadoğu'nun savaşlardan, işgallerden, yıkımlardan ve yoksulluktan kafasını kaldıramamış bu emekçi kesiminin umudu haline gelmesini iyiden iyiye anlaşılır kılıyor. Dahası 1983-2000 arasındaki İsrail işgalinin geri çekilmesini sağlayan temel güç olmasından ve son işgalde de benzer bir direniş ortaya koymasından dolayı Lübnan Şii olmayan bölümünün bir kısmının da desteğini şimdilik arkasına almış görünüyor. Hizbullah'ın sivilleri ne kadar hedef aldığı da ABD ve Avrupa burjuvazisinin hakimiyetinde olan dünya medyasından alınacak bilgilere dayanması akıl karı değil. İsrail parlamentosundan bir Arap milletvekili Radikal gazetesinde yayımlanan yazısında Hizbullah'ın 1983-2000'e süren işgal karşıtı direnişinde sadece 20 İsrailli sivilin ölümüne neden olduğunu söylüyor (http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=195702).

Ancak Hizbullah tüm olumlu yönlerine rağmen sınıfsal doğası gereği en iyi ihtimalle kapitalist bir sosyal devlet kurabilecektir. Bölgeden İsrail ve ABD sermayesi gerek ordusu gerek ekonomik hakimiyeti açısından kovulabilecek olsa, ardından kurulacak yeni düzenin emekçilerin çıkarlarına uygun olmasının tek koşulu emekçilerin enternasyonalist bir mücadele hattında kendilerinin oluşturdukları doğrudan demokratik özyönetim organlarında örgütlülüğünü bulan bağımsız eylemleri ile sermayenin ve devletin iktidarını sonlandırmalarıdır. Aksi halde kısa süren sahte bir zaferin ardından kapitalist sömürü ilişkileri ve devletin baskıcı gücü tüm vahşiliğiyle bölgedeki emekçilerin üzerinde var olmaya devam edecektir.

Bugün yüz yüze kaldığımız bu savaşlar ve yıkımlar dizisi, tarih boyunca emekçileri hayatları pahasına bölmeye ve yok etmeye yaramış, emekçileri hiçbir gerçek çıkarları bulunmamasına rağmen kendisine piyon etmiş emperyalist paylaşım savaşlarının bir yenisidir.

Sonuç

Bugün emekçi sınıfın enternasyonal gücüne inananların görevleri zordur, fakat 89 yıl önce emperyalist savaşın karanlığında konseyci bir kalkışmaya girişen emekçiler bugün de bunu yeniden yapabilirler. Komünistler Lübnan'da emekçi sınıfın çalışma koşulları bir yana yaşam koşullarını bile yok etmeye kararlı İsrail saldırganlığına karşı silahlı direnişe kendi sınıfsal söylemleriyle, yanlarında dövüşenlerin tarihte kendilerine karşı en acı ihanetleri gerçekleştirenler olduğunu bilerek katılmalıdırlar. Sınıfımızın kurtuluşu ancak sınıfın enternasyonal dayanışmasının örülmesiyle, mümkün olduğunda İsrail askerlerinin de gerçek düşmanları olan sermaye iktidarına ve onun başlarındaki temsilcisi ordu yöneticilerine silahlarını çevrilmesi propaganda edilerek kazanılacaktır. Zafer, emperyalist saldırganlığa karşı genel grevler, kitle seferberlikleri ve bu seferberliğin karar alıcısı ve yürütücüsü olacak emekçi komite ve konseylerinin her yerde doğmasıyla kazanılacaktır. Bugün kendi yaşamlarını tehdit eden İsrail-ABD saldırganlığına karşı mücadele eden Hizbullah saflarındaki emekçileri selamlıyoruz ve onların kendi egemenleri de dâhil tüm gerçek düşmanlarına karşı, dünyanın her yerindeki emekçilerle omuz omuza mücadele edecekleri günler için bölgemizdeki ve tüm dünyadaki emekçileri dayanışmaya, emperyalizme ve onun doğrudan sebebi olan kapitalizme karşı mücadeleyi yükseltmeye çağırıyoruz. Bugün tüm dünya emekçilerinin ortak mücadelesini yükseltmenin ve birbirlerine iktidar savaşı veren bloklardan birine tabi olmadan bize ait özgür ve eşit bir dünya kurma mücadelesini vermenin tam zamanıdır.

Bugün yüz yüze kaldığımız bu savaşlar ve yıkımlar dizisi, tarih boyunca emekçileri hayatları pahasına bölmeye ve yok etmeye yaramış, emekçileri hiçbir gerçek çıkarları bulunmamasına rağmen kendisine piyon etmiş emperyalist paylaşım savaşlarının bir yenisidir. Bulunduğumuz bölgedeki sermayenin ve devletinin bu savaşa dâhil olmasını engellemek görevimizdir.



Sosyalizm, Anarşizm ve Feminizm

Carol Ehrlich

Carol Ehrlich'in Sosyalizm, Anarşizm ve Feminizm'i ilk olarak Araştırma Grubu Bir Rapor 26 olarak Research Group One, 2743 Maryland Avenue, Baltimore, Md 21218, USA tarafından Ocak '77'de basıldı ve bunu ikinci baskı izledi. Routledge, Kegan & Paul, London tarafından Bahar '79'da yayılanacak Anarşiyi Yeniden Keşfetmek: Anarşistlerin bugünlerde düşündükleri adlı ontolojide bulunacaktır. Makalenin bir özeti Second Wave(Vol. 5, No. 1) adlı Amerikan feminist dergisinden yayımlanmıştır.

Sen kapitalist toplumda bir kadınsın. Öfkelisin: iş konusunda, ücretler konusunda, kocan (veya eski kocan) konusunda, çocukların okulu konusunda, ev işi, güzel olmak, güzel olmamak, bakılmak, bakılmamak (ya da aynı şekilde, sözü dinlenmemek) vs. konusunda. Eğer bütün bunlar üzerine ve bunların ne şekilde birbirlerini tamamladıkları ve neyin değişmesi gerektiği üzerine düşünüyorsan ve ardından bütün bu düşünceleri derli toplu bir biçimde bir araya getirecek sözcükler arıyorsan, neredeyse zorunlu olarak "sosyalist feminizm"e ulaşırsın. [1]

Tüm belirtiler, pek çok kadının, sürekli cinsiyetçilik sorununa çözüm olarak "sosyalist feminizm"e ulaştığını gösteriyor. "Sosyalizm", (şaşırtıcı çeşitlilikteki biçimleriyle) bugünlerde birçok kişi arasında popüler, çünkü vaat edercek çok şeyi var: çalışanlara duyarlılık, (okumuş olsalar da olmasalar da) insanların referans gösterebileceği bir devrimci teorik bütün ve Birleşik Devletler ve uydularından farklı şekilde yapılanmış canlı sanayileşmiş ülke örnekleri.

Birçok feminist için sosyalizm, çalışan kadınların ekonomik eşitsizliğinin ortadan kalkmasını vaat ettiği için çekicidir. Ayrıca, dışlayıcı bir feminist çözümlemenin var olan tüm eşitsizlikleri kapsayamayacak kadar dar olduğuna inanan birçok kadın için sosyalizm bunu, kendi radikal perspektifinin sulanmasını engelleyerek genişletmeyi vaat eder.

Birçok feminist için sosyalizm, çalışan kadınların ekonomik eşitsizliğinin ortadan kalkmasını vaat ettiği için çekicidir.

Bu noktadan sonra, haklı sebeplerden ötürü kadınlar "sosyalist feminizm"in politik bir teori olarak anlam ifade edip etmediğini düşünüyorlar. Çünkü sosyalist feministler hakikaten hem akılcı, hem de radikal görünüyorlar- en azından çoğunluğu giderek daha fazla sayıda kadının içine düştüğü bazı reformist ve ben-merkezci tuzaklara güçlü bir antipati besliyor.

Duygusal yaklaşmayan bir çoğumuz için, Amazon ulusu, batan güneşe doğru atlarını süren güçlü kuvvetli kollara sahip kadın efendileri ile gerçek dışıdır, ancak zararsızdır. Daha ciddi bir konu ise şu anki Büyük Tanrıça ve çeşitli tapınma, büyücülük, sihir ve psişik fenomenlerle ilgili takıntıdır. Ancak toplumun yapısını değiştirmekle ilgilenen bir feminist olarak ben bunu oldukça zararlı buluyorum.

Madde 1: Nisan 1976'da bin dört yüzden fazla kadın, büyük ölçüde yukarıdaki konularla ilgili kadınlara özel bir spiritüalizm konferansına katılmak üzere Boston'a gitti. Şan kursları, en son pagan düşünceler hakkında bilgi alışveriş, göbek dansı ve menstrual ritüellerle ilgili atölye-

lere katılmak için harcanan enerji, daha iyi ve daha feminist bir amaç için kullanılamaz mıydı?

Madde 2: En az bir feminist yayının bildirdiğine göre bir grup cadı, Susan Saxe'ı hapisten uçurarak kaçırmayı denedi. Eğer bunun Saxe'ı kurtaracağına dürüstçe inanıyorlardı ise, patriyarkal baskının gerçekliğinden tamamıyla uzaklardı demektir. Eğer bu basit bir şaka idiyse, neden kimse gülmüyor?

Reformizm, kadınları ilgilendiren konular bakımından garip psişik oyunlardan çok daha büyük bir tehlike. "Reformist" teriminin dürüst veya çok da yararlı olmayan şekillerde -ilkesel olarak birinin ideolojik saflığını göstermek ya da herhangi bir somut politik çalışmanın potansiyel olarak uğraşmaya değer olmadığını söylemek için- kullanılabilecek bir sıfat olduğunu biliyorum. Buna karşılık, bazı feministler doğru türde reformların radikal bir hareket yaratabileceğini oldukça ikna edici bir biçimde ileri sürdüler. [2]

Aynı şekilde, kadınların enerjilerini boş yere harcayan, büyük değişikliklere dair beklenti yaratan ve sonuç vermediği için yanlış yönlendirici ve yabancılaştırıcı olan birçok reformist strateji bulunuyor. En iyi (ya da en kötü) örnek seçim politikaları. Bazı sosyalistler (aşamacılık nosyonuna tav olmuş olanlar) bu gruba giriyor. Anarşistler daha iyi biliyor. Özgürlükçü olmayan araçlarla kendini özgürleştiremezsin; eski bozulmuş kurumları yönetmek için (ne kadar kardeşçe olsalar da) yeni bir politikacılar kümesi seçemezsin -sonra bunlar seni yönetmeye başlar. Ulusal Kadınlar Örgütü'nün (NOW)[1] Çoğunluk Komitesi -bu örgütün radikal kolu- kadınları, seçim politikasını içeren araçları kullanarak "ana akımdan ayrılıp, devrime doğru" kendilerini izlemeye çağırdığında, hepsi oldukları gibi derinlere gömülecekler.

Seçim politikası çok açık, her gün karşımıza çıkan türden bir tuzak. Radikal olmayan birçok kadın bile bundan uzak durmayı öğrendi. Daha hassas bir sorun, feminist ekonomik güç aldatıcılığında kapitalizm. Örneğin, Feminist Ekonomik Ağ'ı (FEN) göz önüne alalım. İsim yanıltıcı olabilir. Bu görünürde, ekonomik bakımdan kendine yeten kadınlar yaratarak kapitalizmi içten aşındırmak için kurulmuş alternatif işlerden oluşan bir ağdı. Bu çekici bir fikir. FEN'in ilk büyük projesi Detroit'te Nisan 1976'da açıldı. 100 dolarlık bir yıllık üyelik ücreti karşılığında ayrıcalıklı kadınlar özel bir havuzda yüzebiliyor, özel bir barda içebiliyor ve bir grup butikte indirimlere hak kazanıyor. FEN, kadın çalışanlarına burada çalışmak için saat başına 2,5 dolarlık bir ücret ödüyor. Kurumun yöneticisi Laura Brown, bu girişimi "feminist ekonomik devrimin başlangıcı" ilan etti. [3]



Eğer bildik oyunlardan ikisi -seçim politikası ve hip kapitalizmi "devrim" olarak nitelenebiliyorsa, sözcüğün anlamı tepe taklak olmuş demektir. Feminizmin sosyalist bir türünün, bir cadı, ilkel savaşçı, senatör veya küçük kapitalist olmak istemeyen, ancak dönüştürülmüş bir toplum yaratarak cinsiyetçiliği sonlandırmak isteyen birçok kadına devrimci aklın kaynağı gibi görünmesi şaşırtıcı değil. Anarşist feminizm anlamlı bir teorik çerçeve sunabilir, ancak birçok feminist bunu ya hiç duymamıştır, ya da kadınların erkek bombacılara bir yardımı olarak değersiz görürler.

Sosyalist feminizm politik anlayışların bir karışımını sunar. Bir yanda, Eski Sol hiziplerin Devrimci Komünist Parti (eski Devrimci Birlik), Ekim Ligi ve Uluslararası İşçi Partisi gibi paslı, tutuk çevreleri bulunuyor. Bu yapılarda çok az kadın barınabiliyor. Diğer yanda ise, hatırı sayılır sayıda kadın, yeni sol gruplar tarafından oluşturulan büyük, ancak biçimsiz, uzlaşmacı kuruluşlara ya da çeşitli özerk "kadın birlikleri"ne katılıyor.

Daha yeni sosyalist feministler, birleşmemiş kadınları üye yapmak amacıyla enerjik ve oldukça etkili bir kampanya yürütüyorlar. Buna karşın, Eski Sol'un daha katı grupları, lezbiyenlerin, ayrılıkçıların ve diğer çeşitli pasaklı ve uygunsuz feministlerin Marks, Troçki (her ne kadar Troçkistlerin ne yapacakları önceden kestirilemese de), Stalin ve Mao'nun asil mirasçıları ile birlikte çalışabileceklerini büyük ölçüde reddetti. Pek çoğu, kadınlarla ilgili tüm konularla ilgilenen özerk bir kadın hareketi fikrini reddediyor. Onlara göre "kendi işine bakmakta" azimli birçok "burjuva" (en çıldırtıcı marksist sıfat!) kadın var ve bu da "işçi sınıfını bölüyor", işçilerin diğer herkesten daha aptal olduğuna dair tuhaf bir varsayım. Bazılarının lezbiyenlere karşı isterik bir antipatisi bulunuyor: en adı çıkmış gruplar Ekim Ligi ve Devrimci Komünist Parti, ancak bunlar yalnız değiller. Bu politikada, diğer bir çoğunda olduğu gibi, anti-lezbiyen çizgi komünist ülkelerdekini izliyor. Örneğin Devrimci Komünist Parti, 1970'lerin başında homoseksüllerin "burjuva bozulmanın bataklığına gömülmüş" ve gay özgürleşmesinin "işçi sınıfı karşıtı ve karşı devrimci" olduğunu ilan eden bir bildiri yayınladı. Tüm Eski Sol gruplar, "proletarya" dışındaki

[1] *NOW, 1966'da kurulan ABD'li bir feminist gruptur. Şu anda yarım milyon aidat veren üyesi ve tüm ABD eyaletlerinde 550 şubesi vardır.*

kadınların baskı gördüğü fikrinden tamamen rahatsız. İşçi sınıfı, doğal olarak, olağanüstü esnek bir kavram: solun günümüzdeki tartışmalarında bu kavram doğrudan üretim noktalarındaki işçilerden, emeğini ücret karşılığında satan veya bunu yapan birine bağımlı olan, herkesi içine alan devasa bir gruba kadar değişik kesimleri kapsayabiliyor. Bu neredeyse hepimizi içeriyor. (Madem öyle, Birleşik Devletler'in yüzde doksanı öncüyse, devrimi şimdiye kadar neden gerçekleştirmedik?)

Yeni sosyalist feministler, Marksist-Leninist düşüncenin çekirdeğini korumak, güncelleştirmek ve çağdaş radikal feminizme eklemlemek için pek çok yaratıcı yol deniyorlar. Sonuçlar bazen tuhaf oluyor. Temmuz 1975'te Yeni Amerikan Hareket'e (NAM)[2] ve birkaç özerk gruba dahil kadınlar sosyalist feminizm üzerine ilk ulusal kongreyi yaptılar. Fazla iyi duyurulmamıştı ve herkes bu kadar çok kadının (bin altı yüzün üstünde, daha fazlası ayrılmış) 4 Temmuz'un dahil olduğu haftasonunu Ohio Yellow Springs'de geçirmek istemesine şaşırmış görünüyordu.

Konferansta yapılan konuşmaları ve konferansa katılan diğer kadınların yaptığı genişletici yorumları[4] okuyunca, konferansı organize edenlerin "sosyalist feminizm" adıyla ne kastettiklerinin açık olmadığı görülüyor. Konferanstan önce belirlenmiş Birliğin İlkeleri, radikal feminizmle ilişkilendirilen ve esasen sosyalist perspektife tipik olarak zıt olduğu düşünülen iki maddeyi içeriyordu. Birinci ilke şöyle diyordu: "Devrimci süreç içerisinde özerk bir kadın hareketinin gerekliliğini tanıyor ve bunun varlığını destekliyoruz." İkincisi ise şunu içeriyordu: "Irka, sınıfa, cinsiyete veya lezbiyenliğe dayalı tüm baskıların birbirleriyle ilişkili olduğuna ve baskıdan kurtulmak için verilen mücadelelerin kendiliğinden ve ortaklaşa olması gerektiğine katılıyoruz." Üçüncü ilke "sosyalist feminizmin bir devrim stratejisi olduğunu" belirtiyordu; dördüncü ve son ilke ise "mücadele ve birlik ruhu çerçevesinde" tartışmalar yürütmeye çağırıyordu.

Anarşist ilkelere aşina feministler için bunlar yeni şeyler değil - ancak çok az feminist bu ilkelere aşina. Bu anlaşılabilir, çünkü anarşizm kötü bir basın ve basının olmaması arasında savruldu. Eğer feministler anarşizmi bilseydi, cinsiyetçi baskıya karşı mücadele etmek için bir araç olarak sosyalizme bu kadar sıkı sıkıya bağlı kalmazlardı.

Bu, doğal olarak, lezzetli ilkelerden oluşan inanılmaz bir açık büfe - pratikte herkes için çekici olmak üzere tasarlanmış bir menü. Ancak "sosyalist" feministler ana yemek olarak bağımsız kadınların hareketini servis ettiklerinde ve sınıf baskısının sadece birçok baskı türü içerisinde diğerlerinden daha önemli olmayan biri olduğunu söylediklerinde bu, (Marksist eleştirilere göre) artık sosyalizm değildi.

Ancak, sosyalist feministler radikal feminizmin tüm çıkarımlarını izlemiyorlardı. İzleselerdi, feminist pratik için anti-hiyerarşik yapılanmanın şart olması gerektiğine dair bir ilkeyi de kabul ederlerdi. Bu, doğal olarak, bir sosyalist için kaldırılabilir bir şey değil. Ancak bu, radikal feminizmin anarşizmin bir türüyle, sosyalizmden çok daha uyumlu olduğu anlamına geliyor. Bu tür, anarşizmin bireyci veya anarko-kapitalist çeşitleri değil, toplumsal anarşizmdir (komünist anarşizm olarak da bilinir).

Anarşist ilkelere aşina feministler için bunlar yeni şeyler değil - ancak çok az feminist bu ilkelere aşina. Bu anlaşılabilir, çünkü anarşizm kötü bir basın ve basının olmaması arasında savruldu. Eğer feministler anarşizmi bilseydi, cinsiyetçi baskıya karşı mücadele etmek için bir araç olarak sosyalizme bu kadar sıkı sıkıya bağlı kalmazlardı. Feministler, baştan belli bir liderler kadrosu ve onların takipçileri -bu merkeziyetçi örgüt ne kadar "demokratik" olsa da -ile gelen bir toplumsal teoriye şüpheyle yaklaşmak zorundalar. Her sınıftan, ırktan ve yaşam şartlarından kadınlar, bir efendiler kümesini diğeriyle değiştirmek istemeyecek kadar fazla uzun süredir tahakküm ilişkilerinin alt ucunda yer aldılar. Güçün kimde olduğunu ve (birkaç istisnai örnek dışında) bunun biz olmadığımızı biliyoruz.

Birçok çağdaş anarşist feminist toplumsal anarşizm ve radikal feminizm arasındaki bağlantılara işaret etmişlerdir. Lynne Farrow "feminizmin, anarşizmin öğütlediğini pratiğe geçirdiğini" ifade etmiştir. Peggy Kornegger "feministlerin yıllardır hem teoride, hem de pratikte bilinçsiz anarşistler olduğuna" inanmaktadır. Marion Leighton ise "radikal feminist ile anarko-feminist arasındaki ince ayrımın büyük ölçüde bireysel teorik gelişime doğru atılan bilinçli bir adımdan kaynakladığını" belirtir.[5]

Biz özerklik yaratıyoruz
Sürekli genişleyen sentez süreci
Her canlı yaratık için
Kendiliğindenliği ve yaratıyı
Yayıyoruz
İlişkilerde
Eşitliğin verdiği keyfi öğreniyoruz
Kardeşler arasında
Tahakküm olmadan
Tüm biçimleriyle
Tahakkümü yok ediyoruz.

Bu şarkı, "tüm hiyerarşileri sonlan-

[2] *1971'de Vietnam Savaşı'nın önde gelen muhalifleri tarafından nerede ve nasıl faaliyetler yürütüleceğinin tartışılacağı bir forum olarak kuruldu. Varlığının büyük kısmında liderliğini ABD Komünist Partisi eski üyesi Dorothy Healey yapmıştı.*

dırın" manşetli It Aint Me Babe[6] adlı radikal feminist gazetede yayınlandı. Bu, anarşist (ya da anarşist feminist) bir gazete olarak tanımlanmamıştı, ancak bağlantılar dikkat çekicidir. Gazete, kadınların özgürleşmesinin yeniden doğan hareketin ilk yıllarındaki durumunu büyük ölçüde örnekler. Ve eğer sosyalist feminist melez kök salarsa, eğer tanrıçaya tapınmaya veya lezbiyen milletin kadınlarını tahakküme boyun eğmek için yeni biçimler yaratmaya ikna ederse, kaybedilecek olan işte bu ruhtur.

Anarşist olmayan bazı radikal feministlerden farklı olarak, "iktidarın" eğer kadınların ellerinde olursa zor barındırmayan bir topluma yönelebileceğine inanmazlar. Ve çoğu sosyalist feministin aksine, seçkinci bir liderlik barındıran bir kitle hareketinden iyi bir şey çıkabileceğine inanmazlar.

Radikal Feminizm ve Anarşist Feminizm

Her radikal feminist ve her toplumsal anarşist feminist, ortak bir konular kümesi ile ilgilidir: kişinin kendi bedeni üzerindeki egemenliği; çekirdek aileye ve heretoseksüelliğe alternatifler; anne-babaları ve çocukları özgürleştirecek yeni çocuk bakım yöntemleri; ekonomik özgür irade; eğitimde, basında ve işyerinde cinsiyetlerin kalıplaşmasının sonlandırılması; kadınlar üzerindeki erkek otoritesine, sahiplenmesine ve iradesine son verilmesi; kadınlara yeteneklerini geliştirmeleri ve kendilerine yönelik olumlu tutum oluşturmaları için araçlar sağlanması; baskıcı duygusal ilişkilere son verilmesi ve durumcu düşüncenin tabiriyle "günlük hayatın yeniden keşfi".

Bunun yanı sıra, radikal feministlerin ve anarşist feministlerin uzlaştıkları birçok konu bulunmaktadır. Ancak anarşist feministler, daha fazlasıyla ilgilenmektedir. Anarşist oldukları için, tüm güç ilişkilerini, bireylerin birbirine baskı uygulayabildiği her durumu sonlandırmak için çalışırlar. Anarşist olmayan bazı radikal feministlerden farklı olarak, "iktidarın" eğer kadınların ellerinde olursa zor barındırmayan bir topluma yönelebileceğine inanmazlar. Ve çoğu sosyalist feministin aksine, seçkinci bir liderlik barındıran bir kitle hareketinden iyi bir şey çıkabileceğine inanmazlar. Kısacası, ne bir işçi devleti ne de anaerki tüm bireylerin üstündeki baskıyı kaldırabilir. Buradan hareketle hedef, sosyalistlerin sürekli ısrar ettikleri gibi gücü "ele geçirmek" değil, gücü ortadan kaldırmaktır.

Genel kanının aksine, her toplumsal anarşist sosyalisttir. Yani, zenginliği azınlığın elinden almak ve toplumun bütün bireylerine yeniden dağıtmak isterler. Ayrıca, insanların yalıtılmış bireyler olarak yaşamak yerine topluluklar halinde işbirliği yapmaları gerektiğine inanırlar. Ancak anarşistler için ana konular her zaman güç ve toplumsal hiyerarşidir. Eğer bir devlet – işçileri temsil eden bir devlet bile olsa – varlığını sürdürürse, tahakküm biçimlerini yeniden kuracak ve bazı insanlar özgür olmaya devam edemeyecektir. İnsanlar sadece yaşamlarını sürdürebildikleri ya da ekonomik olarak rahat olabildikleri zaman özgür olmazlar. Sadece kendi yaşamlarını kendileri kontrol edebildiklerinde özgür olurlar. Kadınlar, kendi yaşamları üzerinde, birçok erkekten de daha az söz sahibidir. Böyle bir özerkliği kazanmak ve herkesin buna sahip olmasında ısrarcı olmak, anarşist feministlerin ana hedefidir.

Hiç kimseye ve herkese güç: Herkese kendi yaşamı, ancak başka hiç kimsenin yaşamı üzerinde söz hakkı.

Pratik Üzerine

Bu teori. Peki ya pratik? Yine, radikal feminizmin ve anarşist feminizmin birbirleriyle, sosyalist feminizmle olduğundan çok daha fazla ortaklığı bulunmaktadır.[8] İkisi de alternatif kurumlar oluşturmayı amaçlar ve ikisi de bireyin politikasını son derece ciddiye alır. Sosyalist feministler, bu ikisinin devrimci pratik için yaşamsal önem arz ettiğini düşünmeye daha az meyillidir.

Alternatif örgütlenme biçimleri geliştirmek, bir hastanenin yönetim kuruluna bir radikal sokmak için mücadele etmek yerine kendine özel klinikler kurmak anlamına gelir; ticari televizyon ve gazeteler yerine kadınlar için film grupları ve gazeteler; yalıtılmış çekirdek aileler yerine kolektiflerde yaşamak; tecavüz kriz merkezleri; gıda kooperatifleri; ebeveynlerin kontrolünde bakım merkezleri; özgür okullar; basım kooperatifleri; alternatif radyo grupları vb. kurmak anlamına gelir.

Bu noktada, eğer yapıları şimdiye kadar aşina olduğumuz kapitalist ve hiyararşik modelleri taklit edecekse alternatif kurumlar kurmanın çok az faydası olabilir. Birçok radikal feminist bunu erken fark etmiştir: (Bilinç yükseltme grupları aracılığıyla) Kadınların dünyayı ve kendilerini kavrayış biçimini değiştirmeye ve görevlerin rotasyonunu ve yetenekler ile bilginin paylaşımı ile işleyen küçük, lidersiz gruplar aracılığıyla ilişkileri ve bireyler arası etkileşimleri yeniden düzenlemeye çalışmalarının nedeni budur. Onlar, bunu eşitsizliğe dayalı modeller haricinde hiçbir şey sunmayan hiyerarşik bir toplumda yapmaya çalıştılar. Anarşist teoriyi ve örgütlenme biçimlerini bilmenin mutlaka faydası olurdu. Bu bilgiyle donanmış olarak radikal feministler yaptıkları bazı yanlışlardan kaçınabilirlerdi – ve kendilerini ve toplumu dönüştürmeyi denerken karşılaştıkları bazı güçlüklerin üstesinden daha kolay gelebilirlerdi.

Örnek olarak, hala sürmekte olan "güçlü kadınlar" tartışmasını ve bununla yakından ilişkili olan liderlik konusunu ele alalım. Radikal feminist konum şu şekilde özetlenebilir:

1. Kadınlar, birbirilerinden yalıtılmış ve erkeklerle tahakküm ve boyun eğmeye dayalı ilişkiler içerisinde eşleştirilmiş olduklarından baskı altında kalmışlardır.

2. Erkekler kadınları özgürleştiremez; kadınlar kendi kendilerini özgürleştirmek zorundadır. Her kadın yalnız başına kendini özgürleştirmeye çalışırsa bu gerçekleşemez. Bu yüzden, kadınlar bir karşılıklı yardımlaşma modeline göre birlikte çalışmalıdır.

3. "Kızkardeşlik güçlüdür", ancak kadınlar tahakküm ve boyun eğmenin eril örüntülerini kullandıkları sürece kızkardeşler olamazlar.

4. Yeni örgüt biçimleri geliştirilmelidir. Birincil biçim, küçük lidersiz grup; en önemli davranışlar ise eşitlikçilik, karşılıklı destek ve yeteneklerin ve bilginin paylaşımıdır.

Pek çok kadın bunu kabul ettiyse de daha fazlası etmedi. Bazıları daha baştan muhalifti; diğerleri ilk elde bunu pratiğe geçirmenin zorluğunu gördü ve üzülerek böyle güzel bir idealizmin asla bir sonuç vermeyeceği çıkarımına vardı.

"Bilinçsiz anarşistler" tarafından öne sürülen bu ilkeleri reddedenler için ideolojik destek, kadın özgürleşmesi gazeteleri ve örgütlerinde ivedilikle elden ele dolaşmaya başlayan iki belge tarafından sağlandı. Birincisi, Mayıs 1970'te New York City'de toplanan ikinci Kadınların Birleşmesi Kongresi'nde Anselma dell'Olio'nun yaptığı konuşmaydı. Kadın Hareketinde Bölücülük ve Kendini Parçalama: Bir İstifa Mektubu başlıklı konuşmada dell'Olio kadın hareketinden ayrılmasının nedenlerini açıklıyordu. İkinci belge ise ilk kez 1972'de İkinci Dalga'da yayımlanmış olan Joreen'in Yapısızlığın Tiranlığı idi. Her ikisi de o tarihte ve günümüzde de, kadın hareketinde korkunç önem taşıyan örgütsel ve bireysel pratik konusunu ele almaktaydı.



"Kadın hareketinde son sözümü söylemeye geldim...Ben parçalandım... Üç buçuk yıl önce öğrendim ki, kadınlar her zaman birbirine karşı bölünmüştü, kendilerini parçalamaya eğilimliydiler ve iktidarsız bir öfkeyle doluydular. Bu öfkenin, sözde eşitlikçi bir radikalizmle "kadın yanlısı" etiketle maskelenerek korkutucu derecede hırçın bir anti-entellektüel sol faşizme dönüşebileceğini ve hareket içinde Ku Klux Klan'ın iç mahkemesindeki gibi sinsilik ve adaletle yalnızlaştırılmış kadınları yere yıkmak için kullanılabileceğini asla hayal edemezdim. Tabii ki, hareket içinde bedelini ödeyerek belli bir ilerleme kaydetmiş kadınların maruz kaldığı bireysel saldırıyı kastediyorum... Eğer sen ... bir aşama kaydettiysen, hemen heyecan arayan bir oportunist, insafsız bir paragöz, kişisel ün ve geleceğin için feminizmin büyük zaferi uğruna kendi yeteneklerini gömmüş, isteklerini kurban etmiş, kendilerini düşünmeyen kızkardeşlerinin cesetlerini çiğneyen biri olarak yaftalanırsın... Açıksözlü ve konuşkan biri olma şanssızlığına sahipsen, güç delisi, seçkinci, ırkçı ve en kötü sıfat olan ERİL KİŞİLİKLİ olmakla suçlanırsın."[9]

Anselma dell'Olio harekete bu öfkeli vedayı sunduğunda, iki şey oldu: Bazı kadınların aklına, kadınların birbirlerine zarar vermeksizin kendi aralarındaki eşitsiz güç ilişkilerini nasıl sonlandırabilecekleri sorusu takıldı. Diğerlerinde ise tam tersi - bu, diğer kadınlar üzerinde hiç de kızkardeşçe olmayan bir biçimde tahakküm kuran kadınlar için basit bir mazeret sağladı.

Anselma dell'Olio harekete bu öfkeli vedayı sunduğunda, iki şey oldu: Bazı kadınların aklına, kadınların birbirlerine zarar vermeksizin kendi aralarındaki eşitsiz güç ilişkilerini nasıl sonlandırabilecekleri sorusu takıldı. Diğerlerinde ise tam tersi - bu, diğer kadınlar üzerinde hiç de kızkardeşçe olmayan bir biçimde tahakküm kuran kadınlar için basit bir mazeret sağladı. Bu dönemde kadın hareketinde yer almış herhangi bir kadın, bazı kadınlar tarafından dell'Olio bildirisinin tam da bu şekilde saptırıldığını bilir: Kendini iddialı, ya da güçlü, ya da yetenekli ilan et ve böylece çirkin, duyarsız ve baskıcı davranışlarının önemli bir kısmını yeniden tanımla. Kendilerini kıskanç veya yanlış yönlendirilmiş (ve, tabii ki, daha az yetenekli) kızkardeşleri tarafından harap edilmiş trajik kahramanlar olarak sunan kadınlar, başka bazı kadınların sevgi ve acıma dolu cevabına kesin gözüyle bakabilirdi.

Aynı şekilde, bu dönemde kadın hareketinde yer almış kadınlar, dell'Olio'nun bahsettiği türden şeylerin gerçekten olduğunu, ancak aslında olmaması gerektiğini de biliyordu. Anarşist teoriye dair

bilgi, doğaldır ki, kadınlara yönelik rasgele saldırıları engellemek için yeterli değil. Ancak, ilişki kurmanın ve birlikte çalışmanın yeni yollarını öğrenme çabasında, böyle bir bilginin bu tarz yıkıcı hataları önlemesi olası - sadece olasıdır.

İronik olarak, bu hatalar gücün geleneksel biçimlerine ve bir grup bireyin diğerleri üzerinde güç sahibi olmasının sonucu olan insanlık dışı ilişkilere duyulan radikal feminist tiksintiden kaynaklanmaktadır. Radikal feministler ve anarşist feministler iktidarı ortadan kaldırmaktan bahsettiklerinde bireylerin birbirilerini zor altına aldıkları tüm kurumlardan, toplumsallaşmanın tüm biçimlerinden -ve zor altına alınmaya razı oldukları- her şeyden kurtulmayı kastederler.

Kadın hareketinde zorun doğasını tanımlama noktasında büyük bir sorun ortaya çıktı. "Güçlü" kadına yönelik düşmanlık, bunun kendisine oranla daha az konuşkan, daha az kendine güvenen, daha az iddialı kadınları en azından potansiyel olarak zor altına alma olasılığı nedeniyle ortaya çıktı. Zor, fiziksel güç veya ekonomik yaptırımlara göre çok daha sinsidir. Bir birey, diğerlerini, işlerini elinden almadan, darp etmeden veya hapse atmadan da zor altına alabilir. Güçlü kadınlar çok büyük bir avantajla işe başladılar. Genelde daha fazla bilgi sahibiydiler. Kuşkusuz, edilgen, utangaç, sessiz, konformist davranışları - kadınlara eğlenmeseler de gülümsemeyi, bağırmak istediklerinde fısıldamayı, saldırgan bakışlara maruz kaldıklarında gözlerini yere indirmeyi öğreten davranışları - sıkıntıya sokan felç edici sosyalleşmenin üstesinden geleli uzun zaman olmuştu. Güçlü kadınlar topluluk içinde söz aldıklarında dehşete düşmüyorlardı, "erkek" işlerini üstlenmekten ya da yeni bir şey denemekten korkmuyorlardı. Ya da böyle görünüyorlardı.

"Güçlü" bir kadını "zayıf" biriyle aynı küçük gruba koyun, bir sorun haline gelecektir: Nasıl tahakküm kurmayacak? Güçlükle öğrendiği yeteneklerini ve rahatlığını kızkardeşiyle nasıl paylaşacak? Diğer taraftan "zayıf" kadın kendi adına hareket etmeyi nasıl öğrenecek? Tek yönlü bir durumda "karşılıklı" yardımlaşma en azından nasıl varsayılacak? "Zayıf" üye kendini "güçlü" olanla eşit hissetmiyorsa "kızkardeşlik" nasıl varsayılacak?

Bunlar karmaşık sorular ve basit cevapları yok. Belki en çok şu anarşist sloganla yaklaşabiliriz: "güçlü bir halkın liderlere ihtiyacı yoktur". Aramızdan diğerleri üzerinde tahakküm kurarak yaşamını sürdürmeyi öğrenmiş olanların ve aynı zamanda tahakkümü kabul ederek yaşamını sürdürmeyi öğrenmiş olanların, tahakküm-boyun eğme oyunları oynamadan güçlü olacak biçimde, başkalarını yönlendirmeden kendi yaşadıklarımızı yönlendirecek biçimde yeniden sosyalleşmesi gerekiyor. Bu, ne bazı mevkilere doğru kişileri seçerek veya doğru parti çizgisi izlenerek , ne de oturup günah çıkararak yapılamaz. Kendimizi ve dünyamızı eylemlilikle, kısmi başarılar ve başarısızlıklarla ve daha fazla kısmi başarıyla yeniden kurarız. Ve tüm bu süreç boyunca daha güçlü olur ve kendimize daha çok güveniriz.

Eğer Anselmo dell'Olio radikal feministlerin bireysel pratiğini eleştirdiyse, Joreen de örgütsel yapıyla ilgili bazı zor sorular ortaya atmıştır. Yapısızlığın Tiranlığı[10] "yapısız" grup diye bir şey olamayacağına, olabileceğini iddia edenlerin de kendilerini kandırdıklarına işaret ediyordu. Bütün grupların bir yapısı vardır; fark, bu yapının açıkça ortada olup olmamasından kaynaklanır. Eğer örtülü bir yapı varsa, gizli seçkinlerin varlığı ve grubu kontrol altına aldığı kesindir - ve hem yönetenler, hem de yönetilenler var olan kontrolü ya da inkar eder ya da kafaları karışır. Yapısızlığın "tiranlığı" budur. Bunu aşmak için, grupların açık ve tüm üyelere açıklanabilir yapılar kurması gerekmektedir.

Fikrimce, herhangi bir anarşist feminist, Joreen'in bu analizine katılacaktır - bu noktaya kadar, daha fazla değil. Çünkü Joreen, "lidersiz, yapısız grubun" sözü aşıp eyleme geçme noktasında yetersiz olduğunu da öne sürmüştür. Sadece açık bir yapının eksikliği değil, küçüklüğü ve bilinç yükseltmeye (bilinç yükseltme konuşmalarına) yapılan vurgu da grubun etken olmasının önünde bir engeldir. Joreen, kadın gruplarının hiyerarşik biçimde yapılanması gerektiğini söylememiştir. Esasen, sorumluluk, en fazla sayıda kişi arasında güç dağılımı, görev rotasyonu, yetenek paylaşımı ve bilgi ve kaynak dağılımı sağlanmış örgütler için "dağıtık, esnek, açık ve geçici" liderlik önermiştir. Örgüte dair tüm olumlu komünist anarşist ilkeler! Ancak bilinç yükseltmeye yönelik iftirası ve geniş çaplı bölgesel ve ulusal örgütler yönündeki tercihi, kesin olarak işleri eski biçimiyle yürütmenin bir parçasıydı ve örtülü olarak hiyerarşik yapıların devamını onaylıyordu.

Radikal feministler ve anarşist feministler iktidarı ortadan kaldırmaktan bahsettiklerinde bireylerin birbirilerini zor altına aldıkları tüm kurumlardan, toplumsallaşmanın tüm biçimlerinden -ve zor altına alınmaya razı oldukları- her şeyden kurtulmayı kastederler.

Büyük gruplar, güç ve karar alma yetkisi az sayıda kişiye aktarılarak örgütlenmiştir - tabii ki yatay olarak koordine edilmiş küçük kolektiflerden oluşan bir ağdan bahsedilmiyorsa, ki kendisi bunun sözünü etmemiştir. NOW gibi, 1975'te altmış bin üyeye sahip bir grup, görevlerin rotasyonunu, yeteneklerin paylaşılmasını ve bilgi ve kaynakların herkes tarafından erişeşilebilir olmasını nasıl güvence altında olmasını sağlayabilir? Doğal olarak sağlayamaz. Böyle grupların bir başkanı,

ve bir yönetim kurulu, ve bir ulusal bürosu ve üyeleri -bazıları yerel birimlerde, bazıları ise izole üyeler - olur. Böyle grupların çok azında yüksek ölçüde doğrudan demokrasi vardır, ve çok azı üyelerine birlikte çalışmanın ve ilişki kurmanın yeni biçimlerini öğretirler.

Yapısızlığın Tiranlığı'nın talihsiz etkisi, büyük örgüt, biçimsel yapı ve başarılı doğrudan eylemi birçok kişiye mantıklı görünecek biçimde birbirine bağlamasından kaynaklanıyordu. Pek çok kadın, toplumsal baskıyı yenmek için büyük bir örgütün şart olduğunu, ve örgüt ne kadar büyürse bunun o kadar iyi olduğunu düşündü. Fikir, güce karşı güçtü: Bir fili havalı silahla öldüremezsin, ve küçük bir grupla ataerkil devleti yıkamazsın. Büyük boyutun daha büyük etkinlikle bağlantılı olduğunu kabul eden kadınlar için örgütsel seçenekler, NOW gibi büyük liberal gruplar veya birer kitle örgütü olan sosyalist örgütlerle sınırlı görünüyordu.

Mantıklı görünen bu kadar çok şeyle birlikte, mantık hatalıdır. "Toplumsal baskı" bir nesneleştirmedir, aynı baskıya bir çoğumuzun maruz kalıyor olması anlamında geniş, şişirilmiş, felç edici, yapay bir varlıktır. Ancak baskılar, ne kadar yaygın, öngörülebilir olduğundan bağımsız olarak, bize biri tarafından uygulanır - bu kişi devletin bir temsilcisi veya hakim ırkın, cinsiyetin veya sınıfın bir üyesi olarak hareket ediyor olsa bile. Birleşik güçlerimize karşı kitlesel polis saldırıları azdır, hatta kendisine tahsis edilen cinsiyetçi veya otoriter rolü oynayan polis memurunun, patronun ya da kocanın rolü günlük yaşamımızın belli bir noktasında bizimle kesişir. Kurumlaşmış baskı vardır, hem de büyük çapta, ancak buna büyük bir grupla saldırılması nadiren gerekir (doğrusu, nadiren saldırılabilir). Buna kıyasla, küçük bir grubun - bazense tek bir bireyin - gerilla taktikleri çok daha iyi sonuçlar verebilir.

Yapısızlığın Tiranlığı zihniyetinin (eğer makalenin kendisinin değilse de) diğer bir talihsiz etkisi, insanların gözündeki anarşist tipini beslemesi oldu. (Tabii ki, insanlar genelde zaten aç değillerse bir şey yutmazlar.) Komünist anarşistler yapılanmaya karşı değildir: Liderliğe bile, bir ödül veya ayrıcalık yaratmaması, geçici ve bir göreve özgün olması koşuluyla, karşı değildirler. Ancak, hiyerarşik bir yapıyı ortadan kaldırmak isteyen anarşistler, neredeyse hep hiçbir yapı istemeyen kişiler olarak tektipleştirilir. Ne yazık ki, örgütsüz, kaotik, amaçsızca sürüklenen anarşist kadınlardan oluşan bir kaz sürüsü resmi giderek tutuldu. Örneğin Quest 1976'da Charlott Bunch ve Beverly Fisher'ın Feminist Radyo Ağı'na verdiği bir röportajın metnini düzenleyerek yeniden yayımladı. Bir yönden, röportajın en ilginç yanı, Quest editörlerinin aynı konuların 1976'da hala güncel olduğunu düşünmeleriydi.[11] ("Beş yıl önceki gibi liderlerin lüzumsuz görülmesi ve yapısızlığın kutsanması durumunu bugün hala gözlemliyoruz." (s. 13)) Ancak Bunch'ın bu tarihte kendini ifade etmek zorunda hissettiği şey de son derece ilgi çekici: Ona göre, yapılanmanın ve liderliğinin sorunlarının çözülmesine yapılan vurgu "çok güçlü bir anarşist tutkuydu. İyi bir tutkuydu, ancak gerçekçi değildi" (s. 4). Anarşistler, ki "gerçekçi olmamakla" nitelenegelmişlerdir, bunun gerçek dışılığının görünüşte kadın hareketinin kendisini örgütlerken karşılaştığı sorunlarda - gizli liderlik, basın tarafından empoze edilmiş "liderlere" sahip olma, ilgili ancak bağımsız kadınlara ulaşmanın zorluğu, fazla boş vakti olan orta sınıf kadınlarının temsildeki fazlalığı, hareketin silikliği, kadınların katılabileceği belirli iş gruplarının kıtlığı, liderlik veya inisiyatif kullanmayı deneyen kadınlara gösterilen düşmanlık sorunlarında - yattığına dikkat çekerler. Ağır bir suçlama! Bu son derece gerçek sorunlar anarşizmden kaynaklanmadığı gibi öncücülük veya reformizm dozlarıyla da iyileştirilemezler. Ve bu örgütsel güçlükleri "anarşist" olarak tanımlamakla feministler, teklif ettikleri çözümler - belli ki kendileri bunu bilmeseler de - anarşist olduğu halde, zengin bir anarşist geleneği yok saymaktalar. Bunch ve Fisher herkesin karar almaya katıldığı; liderliğin belirli bir duruma ve kısıtlı bir zamana özgü olduğu bir liderlik modeli ortaya koymuşlardır. Fisher, NOW'u "geri kalan üyelere karşı sorumluluk taşımayan hiyerarşik bir liderliğe sahip olmasından" dolayı eleştirmiştir (s. 9) ve Bunch "liderliğin bireylerin inisiyatif kullanması, bunu taşıması, bir şeyi başlatacak fikirlere ve yaratıcılağa sahip olması ve farklı alanlarda belirli yetenekler sergilemesi olduğunu" belirtmiştir (s. 8). Yanlış eşitlikçilik kavrayışları yüzünden bu kadınların susturulmasını nasıl engellememizi öneriyorlar? "Kadınların güçlü kadınları aşağıya çekmesini bırakmalarının tek yolu kendilerinin güçlü olmasıdır" (s. 12). Ya da, daha önce söylediğim gibi, güçlü bir halkın liderlere ihtiyacı yoktur. Kesinlikle doğru!

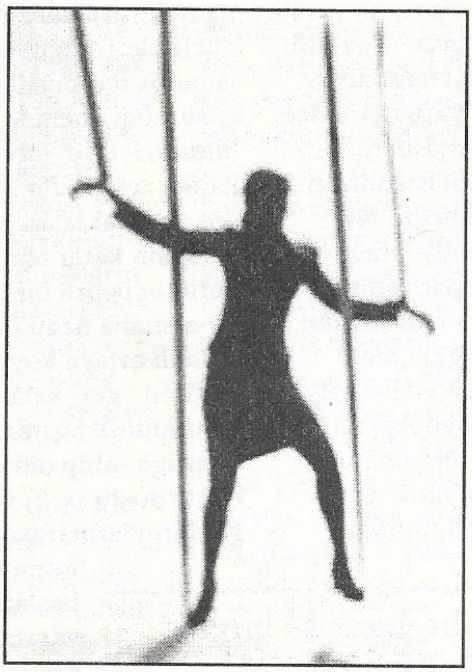
Kurumlaşmış baskı vardır, hem de büyük çapta, ancak buna büyük bir grupla saldırılması nadiren gerekir (doğrusu, nadiren saldırılabilir). Buna kıyasla, küçük bir grubun - bazense tek bir bireyin - gerilla taktikleri çok daha iyi sonuçlar verebilir.

Durumcu Düşünce ve Anarşist Feminizm

Dünyayı dönüştürmek ve ve yaşamın yapısını değiştirmek bir ve aynı şeydir.[12] Kişisel olan politiktir.[13]

Anarşistler, yeni bir toplum yaratmalarına yardımcı olacak bir teoriye sahip olmadıklarını duymaya alışkındır. Anarşizm en fazla, iftiracılarının patronluk taslayarak dediklerine bakılırsa, bize ne yapmamamız gerektiğini anlatır. Bürokrasi veya hiyerarşik otoriteye izin verme; bir öncü partinin karar almasına müsaade etme; beni çiğneme. Hiç kimseyi

çiğneme. Bu bakış açısına göre, anarşizm bir teori bile değildir. Uyarıcı pratiklerin, özgürlükçü vicdanın seslerinin bir kümesidir - her zaman idealist, bazen biraz gaddar, arada bir tarih dışı, ancak zorunlu bir anımsatıcı. Bu itirazda gerçeğin bir çekirdeğinden fazlası vardır. Aynı şekilde, anarşist düşüncenin, dünyanın analizi ve onu değiştirme amaçlı eylem için teorik bir çerçeve sunan çeşitli biçimleri bulunmaktadır. "Bilinçli teorik gelişime doğru bir adım"[14] atmak isteyen radikal feministler için belki de en uygun potansiyel durumcu düşüncede yatmaktadır.



Anarşist feminist analiz için durumcu düşüncenin değeri, kapitalist baskının önceliğine dair bir farkındalığı toplumun ve özel yaşamın tamamını dönüştürmeye yapılan anarşist vurguyla birleştirmesidir. Kapitalist baskı noktası önemlidir: Büyük sıklıkla anarşistler, bu ekonomik sistemin çoğu insanı sömürdüğünün farkında değil gibi görünürler. Ancak yine büyük sıklıkla sosyalistler - özellikle de Marksistler - insanların yaşamın her alanında baskı gördüğü gerçeğine karşı kördür: iş, boş vakit, kültür, kişisel ilişkilerle ilgili şeyler - bunların tamamı. Ve sadece anarşistler, bireylerin kendi yaşam koşullarını kendilerinin dönüştürmeleri gerektiği -bunun bir başkası tarafından yapılamayacağı - konusunda ısrarcıdır. Parti tarafından değil, sendika tarafından değil, "örgütçüler" tarafından değil, bir başkası tarafından da değil.

İki temel durumcu kavram "meta" ve "gösteri"dir. Kapitalizm, tüm sosyal ilişkilerden meta ilişkileri yaratmıştır: Pazar her şeyi kontrol eder. Bireyler, yalnızca sığ ekonomik anlamda üreticiler ve tüketiciler değildir, bizzat günlük yaşamlarının yapısı meta ilişkileri temeline oturmaktadır. Toplum, "bir bütün olarak tüketilir - sosyal ilişkilerin ve yapıların bütünü, meta ekonomisinin merkezi ürünüdür".[15] Bu bireyleri sadece işlerine değil hayatlarına da ister istemez yabancılaştırmıştır; sosyal ilişkileri tüketmek birini diğerinin hayatında bir seyirci kılar. Buradan hareketle, gösteri, kaynağını meta ekonomisinden alan kültürdür - sahne kurulmuş, oyun gözler önüne serilmiştir, mutlu olduğumuzu düşündüğümüzde alkışlar, sıkıldığımızı düşündüğümüzde esneriz, ancak gösteriyi terkedemeyiz; çünkü bizim için tiyatro binası dışında gidilebilecek bir hayat yoktur.

Ancak son zamanlarda, toplumsal sahne çökmeye başladı, böylece tiyatro binası dışında başka bir dünya kurma olasılığı var oldu - bu kez, gerçek bir dünya, her birimizin nesne değil özne olarak katıldığı bir dünya. Bu olasılığı tanımlayan durumcu terim "günlük hayatın yeniden keşfi"dir.

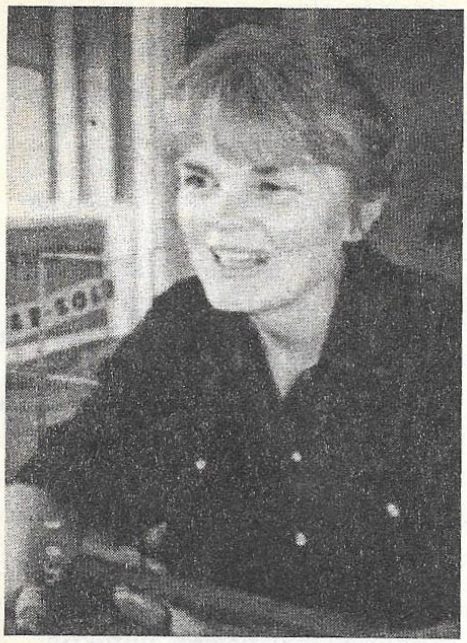
> Toplum, "bir bütün olarak tüketilir - sosyal ilişkilerin ve yapıların bütünü, meta ekonomisinin merkezi ürünüdür.

Günlük hayat nasıl yeniden keşfedilir? Şeylerin doğal düzeni gibi görüneni çatlatacak durumlar yaratarak - kişilerin alışılmış düşünme ve davranış biçimlerini sarsacak durumlar. Ancak o zaman harekete geçebilir, üretilmiş gösteriyi ve meta ekonomisini yok edebilirler - yani tüm biçimleriyle kapitalizmi. Ancak o zaman özgür ve yabancılaşmamış hayatlar yaratabilirler.

Bu eylemci, komünist anarşist teorinin feminist teoriyle ahengi çarpıcıdır. Meta ve gösteri kavramları kadınların yaşamına özellikle uygulanabilirdir. Aslında, bunları durumcu çerçeveye oturtmadan ayrıntılı olarak tanımlamıştır.[16] Böyle yapmak analizi, kadınların durumunu bir bütün olarak toplumun organik bir parçası olarak göstererek, fakat aynı zamanda sosyalist indirgemeci oyunlar oynamadan, genişletir. Kadınlar ezilmesi, kapitalist bir ekonomi tarafından insanların tümünün ezilmesinin bir parçasıdır, ancak diğerlerinin ezilmesinden daha az değildir. Durumcu bir bakış açısından, ezilmek için belirli bir kadın türü olmak zorunda da değilsiniz; tam anlamıyla bir sanayi işçisi olarak ya da mecazi anlamda, bağımsız olarak varlıklı olmayan biri olarak, proletaryanın bir parçası olmak zorunda da değilsiniz. Size buna hak kazandığınız söyleyecek sosyalist feminist manifestoları nefesinizi tutarak beklemek zorunda değilsiniz - bir ev kadını olarak (işçilerin bir sonraki neslinin yeniden üretimi), bir büro çalışanı olarak, bir öğrenci olarak ya da devlete çalışan orta sınıftan bir profesyonel (ve böylelikle "yeni işçi sınıfı"nın bir parçası) olarak. Üçüncü Dünya'nın bir parçası, bir lezbiyen, yaşı geçmiş ya da sosyal yardım alan biri olmak zorunda değilsin. Tüm bu kadınlar meta ekonomisinde birer nesnedir; hepsi gösterinin edilgen birer izleyicisidir. Açıkça görülüyor ki, bazı durumlardaki kadınlar diğerlerinden çok daha kötüye gidiyorlar. Ancak, aynı zamanda, hiçbiri yaşamlarının her alanında özgür değil.

Kadınlar ve Meta Ekonomisi

Kadınların meta ekonomisiyle ikili bir ilişkisi vardır - hem tüketici, hem de tüketilendirler. Ev kadınları olarak, kendileri "kazanmadıkları" için kendilerinin olmayan para ile satın alınan ev eşyalarının alıcılarıdırlar. Bu onlara belirli bir satın alma gücü verebilir, ancak hayat-



Carol Oles

larının herhangi bir alanında verebileceği güç çok azdır. Genç, bekar heteroseksüeller olarak kadınlar, kendilerine evlilik pazarında yüksek bir fiyat sağlayacak ürünlerin alıcılarıdırlar. Başka bir şey - lezbiyen, ileri yaşta bekar veya "kariyer" sahibi kendisine yeterli kadınlar - olarak kadınların birer tüketici olarak pazarla ilişkileri bu kadar keskin tanımlanmamıştır. Satın almaları beklenir (ve ne kadar zenginlerse o kadar fazla satın almaları beklenir), ancak bazı kadın kategorileri için satın alma, kadının rolünü her bakımdan doldurmak için birincil önemde değildir.

Öyleyse başka yeni olan ne var? Amerikan reklamcılık dünyasının kaypak erkeklerince yönetilen basın tarafından yönlendirilen, edilgen tüketici kadın fikri, fazla pişmiş bir hareket klişesi değil midir? Aslında, evet - ve hayır. Durumcu bir analiz, ekonomik ürünlerin tüketimini ideolojik ürünlerin tüketimine bağlar, ve sonra da bize, dünyanın toplum tarafından olduğu gibi kabullenilmesini sağlayan örüntüleri kıracak durumlar yaratmamızı söyler. Birbirine suç atmak yok; tüketici bakış açısını "satın almış" kadınları eleştirmek yok. Çünkü bunu gerçekten satın almışlardır: Bu, onlara yaşamın eski anlarını atlatmanın bir yolu olarak satılmıştır. Bunu satın al: Bu seni güzel ve sevilebilir yapacak. Bunu satın al: Bu senin ailenin sağlığını koruyacak. Bunaldın mı? Kendini güzellik salonunda bir öğleden sonra ile ya da yeni bir elbiseyle tedavi et.

Suçluluk duygusu, eylemsizliğe götürür. Sadece eylem, günlük yaşamı yeniden keşfetmek ve bunu başka bir şey haline getirmek, sosyal ilişkileri değiştirecektir.

Armağan

Erken paketlenmeye başlanmış
Bir armağan olduğunu düşünüyordu.
Gülümsemesini cilaladılar
Gözlerini yere indirdiler
Kulaklarını telefona ayarladılar
Saçını bukle bukle yaptılar
Dişlerini düzelttiler
Lades kemiğini gömmeyi öğrettiler
Boğazından aşağı bal akıttılar
Evet evet ve evet dedirttiler
Kararlarına saldırdılar
Bu kutuda benim adım yazıyor,
Dedi adam. Bu benim için.
Ve şaşırmadılar.
Öpücükler gönderip el sallarlarken
Adam onu eve götürdü. Bir masanın üstüne koydu
Arkadaşlarının onu inceleyebileceği
Dans et diyerek daha hızlı diyerek.
Adam onun tüneline daldı
Adını daha derinlere kazıdı.
Sonra onu bir düzlüğe koydu
Projektör ışıklarının altına
İt diyerek daha çok diyerek
Tek istediğim
Bana bir oğul vermen diyerek.

Carol Oles[17]

rım - bana ihtiyaç duyduklarında biliyorum."[18]

Feministler kadının dişi cinsiyet rolü üzerinden sosyalleşmesini betimlerken, kız çocuklarına öğretilen özelliklere (duygusal bağımlılık, çocuksuluk, utangaçlık, güzel olmayı önemseme, sessizlik, edilgenlik, vs.) işaret ederken, özenli bir meta üretiminden bahsetmektedirler - genelde böyle anılmasa da. Cinsel nesneleşmenin baskıcılığını, çekirdek ailedeki yaşamı, veya ücretli emek pazarında pek çok kadının bulabildiği aşağı görülen düşük ücretli işleri açıklarken, meta olarak kadını da betimlemektedirler. Kadınlar, kendilerini seks objeleri olarak gören erkekler tarafından tüketilirler; süper anne rolünü satın aldıklarında (kendi ürettikleri!) çocukları tarafından tüketilirler; itaatkar hizmetkarlar olmalarını bekleyen otoriter kocalar tarafından tüketilirler; kendilerini emek pazarına sokup çıkaran ve mümkün olan en düşük ücrete karşılık en yoğun emeği söküp alan patronlar tarafından tüketilirler. Üzerlerinde yeni ve güvenli olmayan doğum kontrol yöntemlerini deneyen tıbbi araştırmacılar tarafından tüketilirler. Sokakta bedenlerini satın alan erkekler tarafından tüketilirler. Tanrının ve ülkenin zaferi için gelecek nesli üretmelerini bekleyen kilise ve devlet tarafından tüketilirler; zamanlarını ve enerjilerini kendilerine adamalarını isteyen politik

Suçluluk duygusu, eylemsizliğe götürür. Sadece eylem, günlük yaşamı yeniden keşfetmek ve bunu başka bir şey haline getirmek, sosyal ilişkileri değiştirecektir.

Kadınlar meta ekonomisinde sadece tüketici değildirler; meta olarak tüketilirler. Olem'in şiirinin konusu ve Tax'in "dişi şizofreni" olarak adlandırdığı şey budur. Tax meta ev kadını için bir iç monolog kurgular: "Kendi başıma olduğumda bir hiçim. Kendi kendime, bir hiçim. Var olduğumu sadece gerçek kişiler -kocam ve çocuklar- ve sosyal örgütler tarafından tüketilirler. Kendi benliklerine ancak kısıtlı bir anlam verebilirler, çünkü benlikleri başkalarına satılmıştır.

Kadınlar ve Gösteri

Mücadele veren, bedenlerinin, zihinlerinin ve günlük yaşamlarının yağmalanmasına direnen kişileri tüketmek zordur. Az sayıda insan

direnebilir, ancak çoğunluğu etkili bir direniş göstermez, çünkü gösteremez. Eziyetçimizin yerini saptamak zordur, çünkü o yayılmış ve tanıdıktır. Tüm yaşamımız boyunca onu tanıyorduk. Bu bizim kültürümüz.

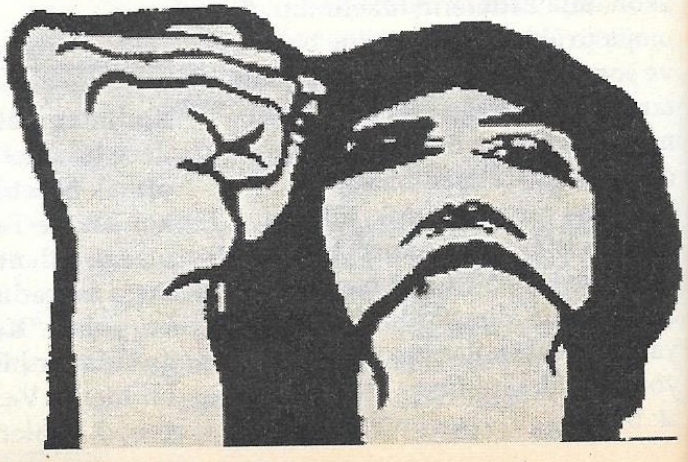
Durumcular kültürmüzü bir gösteri olarak nitelerler. Gösteri hepimize, bizim yaşamımız olduğunu söylenen şeyin birer seyircisi gibi davranır. Ve gösteri-kültür her şeyi kapsar: Bunun içine doğar, bununla sosyalleşir, bunun içinde okula gider, çalışır, rahatlar ve içindeki diğer insanlarla ilişki kurarız. Ona isyan ettiğimizde bile isyan gösteri tarafından tanımlanmıştır. Birisi, bir nesil önce davranışlarında Nedensiz İsyancı'daki James Dean'i örnek almış duyarlı, yabancılaşmış ergen erkeklerin sayısını tahmin edebilir mi? Kapitalist yapımcılarının ve yıldızının ilanlarından önemli miktarda kazanç sağladıkları bir filmden söz ediyorum.

İsyancı eylemler buradan sonra gösteriye muhalefetin eylemleri olmaya yönelir, ancak nadiren gösteriyi aşacak kadar farklı olurlar. Kadınların, kendilerinden beklenenin tersi olmaları durumunda tatminsizliklerini gösteren bir grup davranışı vardır. Aynı zamanda bu eylemler isyanın klişeleridir ve bu yüzden neredeyse tiyatronun hayatımızdan çıkmasını engellemek üzere öngörülmüş güvenlik vanalarıdır. İsyancı bir kadın ne yapmalıdır? Tüm davranışları sayabiliriz –her gazetede, televizyonda prime time'da, çok satanlar listesinde, popüler dergilerde, ve tabii ki günlük yaşamımızda karşımıza çıkarlar. Mükemmeliyetçi bir ev idaresine değer veren bir ortamda, dağınık biri olabilir; geniş ailelere değer veren bir alt kültürde çocuk sahibi olmayı reddedebilir. Başka öngörülebilir ayaklanmalar? Evli kadınların bir (veya daha fazla) gönül ilişkisi olması konusundaki çifte standarda meydan okuyabilir; içki içebilir; ağzını bozabilir; sinir krizi geçirebilir; veya –eğer bir ergense – evden kaçıp bir sürü erkekle yatarak harekete geçebilir (teşhir edici bir tanım!).

Bunlardan herhangi biri bir kadının yaşamını daha katlanılır kılabilir (genellikle tam tersini yaparlar) ve hepsinin muhafazakarların toplumun çürümekte olduğundan bahsedip durmalarını sağlayacağı garantilidir. Ancak bu tür reçetelenmiş başkaldırılar onu çürütmediği gibi kendi başlarına çürütecek gibi de değildir. Yaşam şartlarımıza doğrudan bir saldırı dışında hiçbir şey yeterli değildir.

Ancak sosyalistlerin, hatta bazı feministlerin atladığı şey şudur: Tahakkümün bütün biçimlerini yıkmalıyız. Bu sadece bir slogan değil ve tüm görevler içinde en zor olanı.

Kadınlar, cinsiyete dayalı yıkıcı sosyalleşmeyi değiştirmekten söz ettiklerinde üç olası çözümden birini seçerler: (a) kızlar az çok erkekler gibi bağımsız, rekabetçi, saldırgan vs. biçimde sosyalleşmelidir. Kısacası, bu erkeklerin dünyasıdır, öyleyse buna uyum sağlamak isteyen bir kadın da "erkeklerden biri" olmak zorundadır. (b) Kadının rolünü kutsamalı ve zayıflık sandığımızın aslında dayanıklılık olduğunu farketmeliyiz. Anaç, verici,duyarlı, duygusal vs. olmaktan gurur duymalıyız. (c) Tek sağlıklı insan cinsiyetsiz insandır: İnsanlığın "eril" ve "dişi" biçimindeki yapay bölünmesini silmeli ve her iki cinsiyetin de ikisinin olumlu yanlarının bir karışımı olmasına çalışmalıyız.



Bu üç model içinde, cinsiyetçi baskıya bireysel çözümler geniş bir dağılıma sahiptir: Bekar kalmak; komünal yaşam (erkek-kadın karışık ya da sadece kadınlarla). Çocuk sahibi olmamak; erkek çocuk sahibi olmamak; istediğin türde çocuk sahibi olmak, ancak ebeveyn olmak ve çocuk bakımını çalışanlara bırakmak. Bir iş bulmak; daha iyi bir iş bulmak; olumlu eylem için çabalamak. Bilinçli tüketici olmak; bir hukuk davasıyla ilgilenmek; karate öğrenmek; ikna edicilik alıştırmaları yapmak. İçindeki lezbiyeni geliştirmek. Proleter kimliğini geliştirmek. Bunların hepsi belirli durumlarda, belirli kadınlar için mantıklıdır. Ancak hepsi geniş sorunlar için kısmi çözümlerdir ve hiçbiri dünyayı niteliksel olarak farklı bir şekilde görmeyi gerektirmez.

Böylece, belirli çözümlerden daha genel olanlara geçiyoruz. Kapitalizmi yok et. Ataerkiyi sonlandır. Heteroseksüelliği yık. Hepsi açık bir biçimde yeni ve gerçekten insancıl bir dünyayı kurmak için şart olan görevler. Marksistler, diğer sosyalistler, feministler – hepsi buna katılır. Ancak sosyalistlerin, hatta bazı feministlerin atladığı şey şudur: Tahakkümün bütün biçimlerini yıkmalıyız. Bu sadece bir slogan değil ve tüm görevler içinde en zor olanı. Gösterinin arkasındakini görmemiz, sahneyi yok etmemiz, işleri yürütmenin farklı yolları olduğunu bilmemiz gerektiği anlamına geliyor. Programlanmış isyanlarda rol almaktan

daha fazlasını yapmamız gerektiği - harekete geçmemiz gerektiği anlamına geliyor. Ve hareketlerimiz, herkes özerk biçimde hareket ettiğini halde kollektif olmalı. Çelişiyor gibi mi görünüyor? Çelişmiyor - ancak zor olacak. Birey tek başına fazla bir şey değiştiremez; bu nedenle birlikte çalışmak zorundayız. Ancak bu çalışma bildiğimiz anlamda liderler olmadan, yaptıklarımız ve kurduklarımız üzerindeki kontrolü başkalarına devretmeden yapılmalı.

Sosyalistler bunu yapabilir mi? Ya da anaerkiller? Ya da ruh gezgincileri? Bunun cevabını biliyorsun. Mantıklı olduğunda onlarla birlikte çalış, ancak hiçbir şeyi bırakma. Hiçbir şeyi onlara veya bir başkasına teslim etme.

Eğer biz zorlarsak geçmiş bize yönelir.
Aksi takdirde bizi kapsar
Kapıları olmayan sığınağında
Tarihi biz yaparız yoksa o
Bizi yapar.[19]

Notlar:

1. Barbara Ehrenreich, "Sosyalist Feminizm Nedir?", Win Magazine, June 3, 1976, p.4.

2. Rasladığım savlar arasında en iyileri şunlardır: "Sosyalist Feminizm; Kadın Hareketi için Bir Strateji", Hyde Park Kolu, Chicago Kadın Özgürleşmesi Birliği, 1972; ve Charlotte Bunch, "Reform Alet Çantası", Quest, 1:1, Yaz 1974, s.37-51.

3. Polly Anna, Kana Trueblood, C. Corday ve S. Tufts'ın haberleri, The Fifth Estate, Mayıs, 1976, s. 13, 16. "Devrim" başarısız oldu: FEN ve klübü kapandı.

4. Konferansın tutanaklarıyla ilgilenenler onları bu ay ve 4 Temmuz'dan sonra yayımlanmış neredeyse tüm feminist veya sosyalist gazetelerde bulabilir.Barbara Ehrenreich, Michelle Russell ve Berkeley-Oakland Kadın Birliği'nin konuşmaları, Socialist Revolution, No. 26, Ekim-Aralık 1975 sayısında yeniden basılmıştır ve Charlotte Bunch'ın "Sadece Lezbiyenler için değil" başlıklı makalesine Quest, 2: 2, Sonbahar 1975 sayısında ulaşılabilir. Otuz dakikalık bir bant kaydı Great Atlantic Radio Conspiracy, 2743 Maryland Avenue, Baltimore, Maryland 21218 adresinden elde edilebilir.

5. Farrow, "Anarşizm olarak Feminizm", Aurora, 4, 1974, s.9; Kornegger, "Anarşizm: Feminist Bağlantı", Second Wave, 4: 1, Bahar 1975, s.31; Leighton, "Anarko-Feminizm ve Louise Michel", Black Rose, 1, Nisan 1974, s. 14.

6. Aralık, 1, 1970, s.11.

7. Lilith'in Manifestosu, Seattle Kadınların Çoğunluğu Birliği, 1969. Robin Morgan'da yeniden basıldı (ed.), Sisterhood is Powerful. N.Y.: Random House, 1970, s. 529.

8. Radikal feminizm ve anarşist feminizmin paralelliğinin en ayrıntılı tanımı Kornegger, a.g.e.'de bulunabilir.

9. Konuşma KNOW, Inc'den alınabilir.

10. The Second Wave, 2:1, 1972.

11. "What Future for Leadership?", Quest, 2:4, Bahar 1976, s.2-13.

12. Strasbourg Durumcuları, Bir Zamanlar Üniversiteler Saygı Görürdü, 1968, s.38.

13. Carol Hanisch, "Kişisel Olan Politiktir", İkinci Yıldan Notlar. N.Y.: Radikal Feminizm, 1970, s. 76-78.

14. Leighton, a.g.e.

15. Point-Blank!, "Korumanın Değişimi", Point-Blank, Ekim 1972, s.16.

16. Bu erken analizlerin en aydınlatıcılarından biri için şuraya bakılabilir: Meredith Tax, "Kadın ve Zihni: Günlük Yaşamın Öyküsü", Boston: Ekmek ve Güller Yayınları, 1970.

17. Carole Oles, "Armağan", in 13. Ay, II: 1, 1974, s. 39.

18. Tax, a.g.e., s. 13.

19. Marge Piercy, "Müzemize contribution"dan alıntı, in Living in the Open. N.Y.: Knopf, 1976, s.74-75.

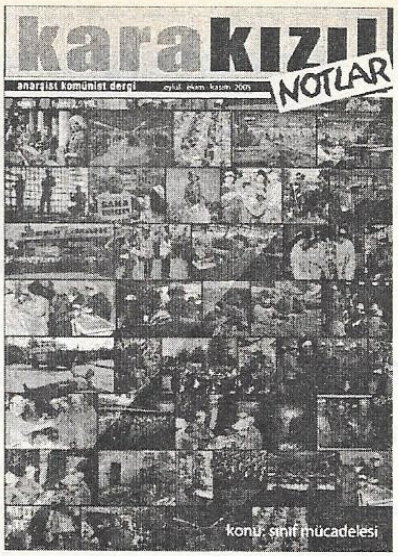
Kaynak:

http://www.libcom.org/library/socialism-anarchism-feminism-carol-ehrlich

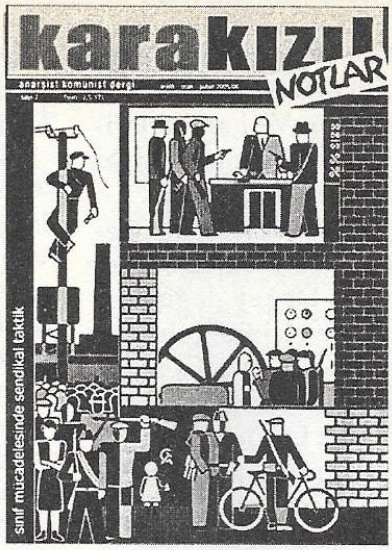
Çeviri:

Kara Kızıl Notlar

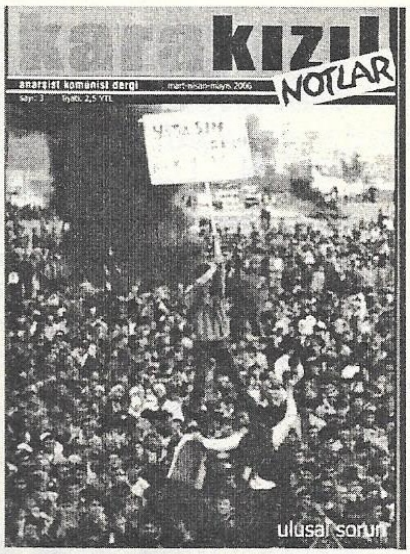




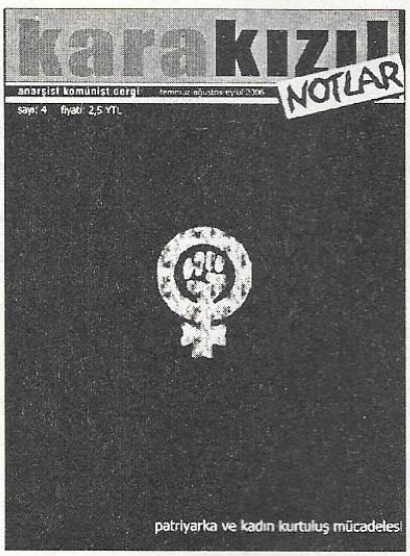
1. Sayı
Eylül-Ekim-Kasım 2005
Sınıf Mücadelesi



2. Sayı
Aralık-Ocak-Şubat 2005/06
Sınıf Mücadelesinde Sendikal Taktik



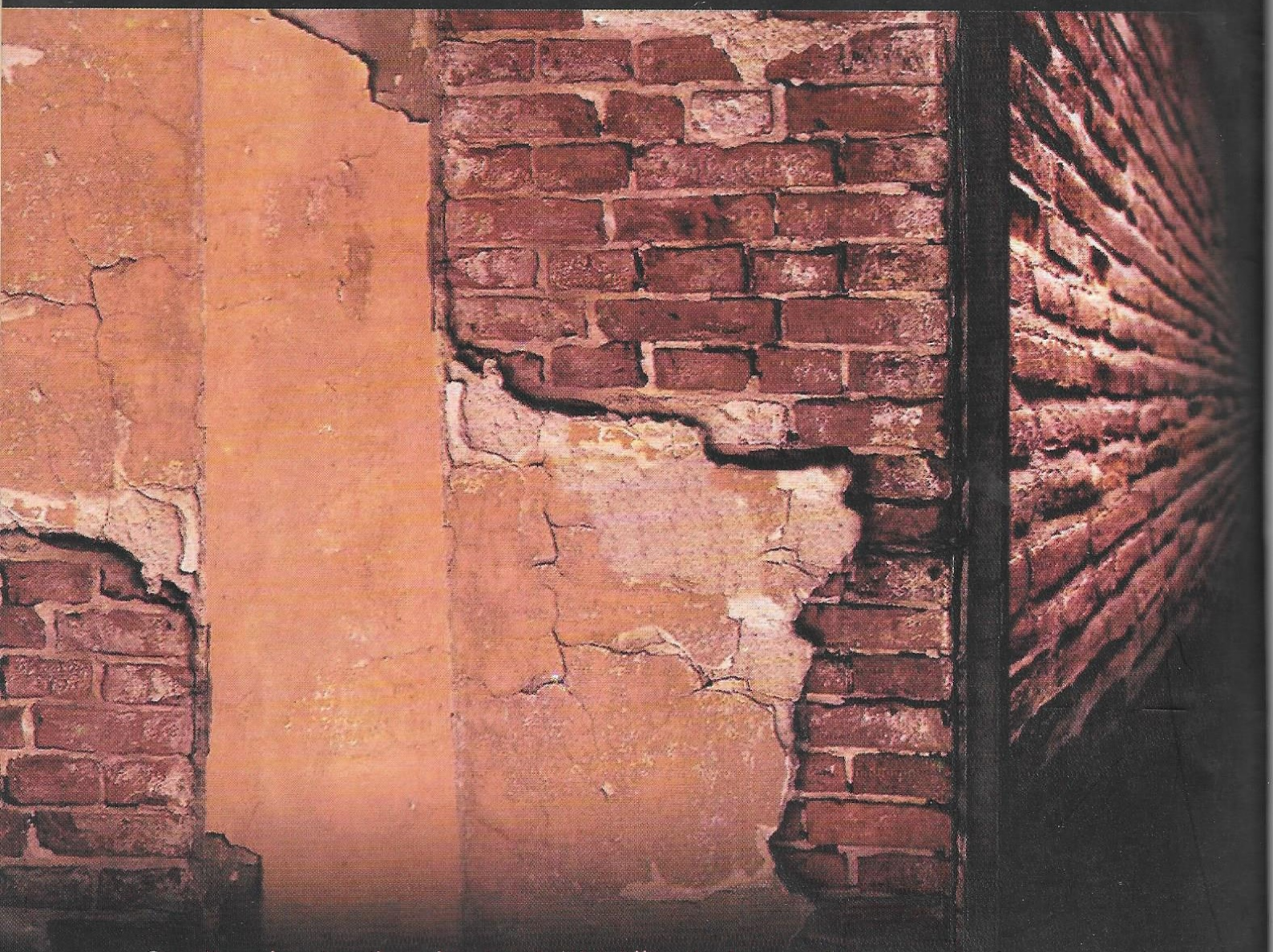
3. Sayı
Mart-Nisan-Mayıs 2006
Ulusal Sorun



4. Sayı
Temmuz-Ağustos-Eylül 2006
Patriyarka ve Kadın Kurtuluş Mücadelesi

Kara Kızıl Notlar'a yazı göndermek, eski sayılara ulaşmak, yaptığımız etkinliklerden haberdar olmak, fikir ve eleştirilerinizi söylemek için bizimle iletişime geçebilirsiniz.

e-posta: karakizilnotlar@yahoo.com
Telefon: (0212) 235 40 21
İletişim Adresi: Okmeydanı Şark Kahvesi Fatih Sultan Cad. No:298 Şark Hanı Kat: 2 Şişli / İstanbul
Büromuz Cumartesi ve Pazar günleri açıktır.
Eski sayılardaki yazılara "http://www.anarsistkomunizm.org/kkn" İnternet adresinden ulaşabilirsiniz.



Otoriter devrimciler, devrimci etkinliğin ilerlemesi konusunda dünya çapında çok az şey yaptılar, bunun başlıca nedeni, onların her zaman devrimi kendilerinin, bizzat kendi otoriteleri ve güçleriyle yapmak istemeleridir. Bu tavır devrimci faaliyetin alanını iyice daraltmaktan başka bir işe yaramadı, çünkü en enerjik ve girişimci otoriter devrimcinin bile devrimin getirdiği türlü türlü sorunu anlaması ve bu sorunlarla etkin bir şekilde baş etmesi imkânsızdır. Çünkü, ister bireyler tarafından ister göreceli olarak kolektif bir yapı tarafından uygulansın, her diktatörlük zorunlu olarak yoğun bir kuşatılmışlık içindedir ve oldukça basiretsizdir, bu yüzden sınırlı bir kavrayışa sahip olan diktatörlüğün, halk yaşamının karmaşık renkliliğini derinlemesine kucaklaması kesinlikle imkansızdır; tıpkı en devasa kabın bile bir okyanusun derinliklerini ve enginliğini içine sığdıramaması gibi...

Mihail Bakunin, Mevcut Kriz Üzerine Bir Fransız'a Mektuplar, 1870